

~~~~~

ספר ארץ ישראל

בשty חלקים

חלק א. רינוי וטנהני ארץ ישראל, מעלותיה, גבולותיה
וקשרות לארץ

חלק ב. מצוות התלויות בארץ

סאהת

הגאון רבי יהיאל מיכל טוקצינסקי זצ"ל

דרושים תשנ"ז

תוצאתם החמורים ליוני-אפרטהיין ושותי בעיט

דברים אחדים מבן המחבר

ירוי עדין מתרתות בעקבותיו על רף שפתוי את שם אאמויר הנגן
הצדיק הרב ר' ייחיאל סילב ביר' אחרון זצ"ל חכ"ם, שטרם כלו
שלושים יומם לפטירתו אור ליום ח' ניסן תשטי. קשה לי להשלים
עם המציאות הדרת שאל חסתקתו והעדתו מאתנו. ובזקמת CAB

אני זוקק בנהמת לבי אבי אבי רכב ישראלי, ע"פ ט"י עובתנו ?!
אולם סכליגתי עלי יגון ואשים בעיצור לשפטך דעתך, לעשות
רצון צדיק שציה לוחזיא לאור את הספר הנוכחי בהקדם לזכות
בו את הרבים.

ספר זה הנהו יצערנו רב, האחרון שבין הספרים התורניים
המשמעותיים הרבנים שזכה להילע בעורו בחוים, ונתקבלו לטבשה
כהלכה אהדרונה. ברצוני לחגניש שכמה דינימ העלה מתוך אנקת
יסורים גדוילים ומכאובי טחלהו. גם הספר חזח הגיה בעצמו
בשבכו על ערש די. ופעם תוך כדי חנחת הספר אמר: "כל שיש
לו ירידעה על מהות יסורים ר"ל יכול להגיע לבחינות" חביבן עלייך
יסוריין" חיינו, יסורים של אהבה". ועל זה אנו יכולים להעיר כי
הוא לא בעט ביסורים אלא קבלם באחבה.

את חנחת הספר סיים ביטין האחרונים, ואחריו שחנינה את הגינוי
האחרון, מסרו לדפוס, בומו לאחרון טפס.

בספר זה כלל את כל הדינים והמנגנים הנוגעים לארץ ישראל,
זולח מצות שבת-שביעית שלא הזכיר, משום שע"ז והוציא
לאור, ספר השברותה (תש"א) חכול' כל הענינים וחסרתים של
שמירת שביעית, וכפי שסביר באחרמת.

אאמויר השאיר אחריו הרבכת"י בכמה וכמה מקצועות תורניים
שונים. ומאת ח' ית' שמו אבקש שזכה לוחזיא לאור את כל
כתבי ודור, לטען יפותזו סענותיו חוצה, לזכות בחם את הרבים
ותהיינה שפתותיו דובבות. זוכתו תנן לנו שילנו שנלך באורחותינו
דרך חתורת וחיראה כפי שהזרינו בחיו.

ומעתה ישמע אך שנון ושותה באלהינו ובאהלי יעקב מלך.

בנו חוכמך בדרכך

בין ארן טוקצינסקי

אפרוח דפסח תשטי

מפתח העניינים

סבואה

- א. לתקופתנו התרשת
- ב. הומן גראט
- ג. שינוי מנהיגים
- ד. שאלת עלי' שינוי נסוחה התפללה
- ה. ארץ ישראל בקבוץ הגלויות

ח'ק ראשון / ארץ ישראל ריניה מנהגיה ונכולותיה

סימן א. טעינוי תפלה

- א. בנוסחו תפלה
- ב. בדיני תפלה ומונגה

סימן ב. נשיאת כפים

סימן ג. עניין ברכות

סימן ד. שמחות

- א. בנסיבות
- ב. כברית טילה

סימן ח. שבת

סימן ג. ראש חישך, קריאת התורה בריח ושבת ריח

סימן ג. יום טוב בארץ ישראל

- א. בארץ ישראל יום טוב אחד
- ב. איich הגבוי ליום טוב אחר
- ג. בזפון בעבר הירדן
- ד. שאלת הנגב
- ה. הסכמת גורי הארץ ישראל
- ו. האורחות מחוץ לארץ

סימן ח. פורום בארץ ישראל ובירושלים

- א. הערים העתיקות ותחדשות
- ב. הנוגב בעירות הפסופקוות
- ג. שאר עירות ומוסבות החדשות
- ד. רוזליאם
- ה. ירושלים החדש בתקופת זו
- ו. הסנהמ סקוטו בימי הפלורים
- ז. פורום חמוץ בירושלים

פתח חעכניים

סימן ט. שני ימים של ראש השנה
 סימן י. מעונייניו ראש השנה
 סימן יא. מעונייניו יום כפור
 סימן יב. מעונייניו חג המוקות
 סימן יג. קידוחת תורה בחנוכה
 סימן יד. חסחה עשר בשפט
 סימן טו. יוזרונות
 סימן טז. הפטרת פקורי. אחריו וקרושים
 סימן יג. מעונייני חג הפטה
 סימן יה. בין פסח לשבעות
 סימן יט. חג השבעות
 סימן יב. ההבדלים בקביעת הפרשות
 סימן כא. מעונייני תשעח באב
 סימן כב. הרואה ערי יהודת וירושלים וביהם ק' בחורבנה
 סימן כג. זכר לחרובן
 סימן כד. למתני הארץ השונות
 א. במנת חכרא קדריאש
 ב. חומרות לטיג
 ג. איסור והיתר
 ד. תקנת גירוח

סימן כה. טפלוות ארץ ישראל ובעביה
 סימן כו. נבולות ארץ ישראל וישראל

א. גבולות האבות
 ב. גבולות עלי טציז
 ג. טריא
 ד. כבוש עלי בבל
 ח. עבר חירון
 ג. חשוב חישאוי
 ז. החזרה בין כבוש עלי מצרום לכבוש עלי בבל
 ח. כבוש חנגב

סימן כו. קשר ישראל לארץ ישראל

סימן ט. שמי ימים של ראש השנה
 סימן י. מעונייניו ראש השנה
 סימן יא. מעונייניו יום כפור
 סימן יב. מעונייניו חג המוקות
 סימן יג. קידוחת תורה בחנוכה
 סימן יד. חסחה עשר בשפט
 סימן טו. יוזרונות
 סימן טז. הפטרת פקורי. אחריו וקרושים
 סימן יג. מעונייני חג הפטה
 סימן יה. בין פסח לשבעות
 סימן יט. חג השבעות
 סימן יב. ההבדלים בקביעת הפרשות
 סימן כא. מעונייני תשעח באב
 סימן כב. הרואה ערי יהודת וירושלים וביהם ק' בחורבנה
 סימן כג. זכר לחרובן
 סימן כד. למתני הארץ השונות
 א. במנת חכרא קדריאש
 ב. חומרות לטיג
 ג. איסור והיתר
 ד. תקנת גירוח

סימן כה. טפלוות ארץ ישראל ובעביה
 סימן כו. נבולות ארץ ישראל וישראל

א. גבולות האבות
 ב. גבולות עלי טציז
 ג. טריא
 ד. כבוש עלי בבל
 ח. עבר חירון
 ג. חשוב חישאוי
 ז. החזרה בין כבוש עלי מצרום לכבוש עלי בבל
 ח. כבוש חנגב

סימן כו. קשר ישראל לארץ ישראל

פתח חעכניים

ח'ק שני / מצוות התלויות בארץ

סימן א. קצור מתחובי ערלה וכלאי צמחים

- א. ערלה
- ב. הרכבת האילן
- ג. כלאי הכרם
- ד. כלאי ורעים

סימן ב. חלה וחרש

- א. חלה
- ב. חרש

סימן ג. דיני תרומות ומעשרות ומחרשות

- א. סדר החפרשה (ותהכשר)
- ב. שיурו ההפרשה
- ג. שנות חמשרות
- ד. חביעור וחוריוי

סימן ד. כיצד מפרישין

- א. הרכבה
- ב. החרשה וכוסח האפרה

סימן ח. פרות מעשר שני

- א. אופני הפרות
- ב. הסדרה בירושלים

סימן ג. נתינת התרומות ומעשרות

סימן ג'. אווח פירות חייכים בתחרוסות ומעשרות

סימן ח. דינמוס שונים

סימן ט. בעית תרומות המעשר בומן חזות

- א. יין הכרם
- ב. שמן זית
- ג. שמן שומפון
- ד. הדגן
- ה. ירקות
- ג. תפוחי זית

סימן י. מתנות ענינים

סימן יא. מתנות כחוננה

סימן יב. ראשית הגן

קג
קר
קה
קד

קח
קי

קי
קיי
קיי
קיב

קיד
קידו

קיט
קכח

קכח

קלא

קלג

קידר

קנו

קג

קנו

מבוא

א. החקופתנו החדשה

הטורה עצמה חלה בחיי עמו בשטונה חמשים חלליו, ופרק חדש החל בתולדות דבריו ימי ישראל. טרכוי ירושלם גדריים ומקריםים שבגלוּת נחרשו, נחרבו ונמחקו, ואחר חורבן הכותלות התחלת חוקת חדשה בשמי ארצנו, ארץ־ישראל. נוהרים אל הארץ גדוני ירושלם ופזריהם טענו עטנו ופליטי הרוב מארצאות הגולות, ושבו בנים לגולם" (ירטיה לא, טו), "חנה אלה מרחוק יבואו והנה אלה מצפון וסיטם ואלה פארץ סינים" (ישעיה טפ, יב). וכל מי שרגיל להסתכל במצוות עולמו לא מתרן שיגרא, והוא רואה בכ"ל חוקום, במתוך צבאי השמים ובתחליך קioms כ"ל רבב, פרודת ואטום, נפלוות אין חקר, כך הוא רואה בכל תחליך תולדות ישראל בכ"ל דבריו ימי מאו וטולם, הנוגדים וחונגים חזוחרים וחתומים, תחליך טופלא בטנו, שאין לו תקירים ורונגו בא כל אוטות חulos. מתווך כך הוא גם מזכיר שהחתמות רוחה חדרשה היא בראשית נצני החון הנכואי: "וקבצתי אתכם מכל הנוגדים ומכל חמקנות אשר הרוחתי אתכם שם נאומין כי והשבתי אתכם אל מקום אשר הגליתי אתכם משם" (ירטיה כט, יז), ואחר קבוץ הגלוּות נעלחה ונגנית בעזיה לשלבים נספחים עד חנאות השלמה הטקווה, "וירדעת כי אני ח'מושיך וגואלך עבריך יעקב" (ישעיה ט, טז), וגם לעצמות חיבשות, ונתקי רוחוי בהם וחויתם והנתתי אתכם על ארמונותם וירעתם כי אני ח'" (יזוקאל לו, יד), "וקראו לך עם הקידוש גואלך" (ישעיה טב, יב), "נכון יהיה הדר בית ח' בראש ההרים ונשאו מגבעות ונמר ואפררו לך ונעלח אל חדר ח' וגויי יורנו מדרכו ונלכה בארכותינו כי מצוין תצא תורה ודבר ח' מירושלים" (ישעיה ב, ב-ג).

ב. חoston גרטמא

ובងענו בעזיה לזון כות, לחתolith חוקת קבוץ הגלוּות — רבה חדרישת לדיות חלכות הקשורות לארץ, ולמנגנים

המנגה הייתה חלהך אחרה (וכבר הארכו בז' האחרונים). ובכל שאר מנהנים או שניוי נוסחות בתפלת', שאיןנו נוגעים לעיקרו חרוה ומוצה — צירכה כל קהלה להחיק במנהגיה הויא (אטמו ליל').

הגיון, אשר פוזר והפריד את בני עטנו, גרם לרוב המשנויים במנהנים. במשמעותם והתקופות החלו חוליות רבות במנהנים השונים שלבים מתחלו כברוערו. כגון חמישים הרברים שהוו נבדלים בחם בני ארץ ישראל סבני בבל, אשר אספם ולקטים המתרשי' (משיס בבל' ירושלים) ופרטם בספרו ים של שלמי' למס' ב'ק., וכל אלה החבוראים מתבטים במשך הזמן. וכן עוד מנהנים שהוו בטלון, כגון אין אדרטו' (ביב' צג): מנהג היה בירושלים, מטה פרוסה על גבי חפתח וכו'. אלה וכאליה לא היו מנהנים קבועים לדורות. לעומתם מנהנו הברלי' מנהנים פשוטביר, ביחס לשינויו הנוסחותו.

מנהנים מוחלקיים ברוך כל' ישש טונים כל'ים: (א) גוטהי' חפה' וכודומת, (ב) מנהנים מצד חומרא, (ג) מנהנים שיסודם במחולקת הפסוקים, ואבותינו החזיקו כל' אחר בשיטת אחד הפסוקים.

(א) בדינ' אסור והויה, בשיש מחולקת בין הפסוקים, כגון בין החابر והרמי', שהפסורים קבלו על פי רוב פסק המתפרק וחאשכניים פסק הרמי' — נוהג כל' צד מנהג קבלתו הוא (כברינו על זה בפרק כד).

(ב) בנהג מסדר חומרא, נהוגין במנהג אותו חמקום, כגון הניבני בישן דלא' הו אולו' מסור לצדון במעלי' שבתא (יעש פסחים ד'), שככל שהגב כהונת חומרא של אותו חמקום. ובכך מוקבן טקומות שונים נוחנים לחומרא (כלהן סעיף ד').

(ג) בנוטהי' תפלת' נוהגת כל' קהלה בנוטהי' היא ואין לה לשנות את מנהגיה, כתובא בהגחות מיטומני בסורי תפלה לזרטבים (להלן גוטהי' הברכות ס'ק ז') ובמנן אברחים (רט' סה) מהירושלמי' (פי' ג' דערוכין ח'יט), שלח להו רב יוסא: בחפלות אל תשנו מבנה אברחים גוחי נפש'. והבאיו המגן אברחים (שת') ופתח השולchan (פי' ג' ס'ק יא) בשש האיזין' שהמנהנים שנגבו בשရשי תפלה אין לשנות. כי ייב' שעירום ננד' ייב' שבטים יש

הנהנים בתוכת, דריש שלא רק העולים התדרשים דורשים אותה, אלא גם ריבות שערין סתחחים בוגלה מעוניינים ושולדים על דרכי חי הדת שכארן ישראל.

לפיכך נעניתי לחרב י. ג. מיטון (פישטן) או שר הדות במדינת ישראל ל'כטורה לו' קצור דיני' ובנאי' איי', לחברים לספר קצש'ע שנדרפס עיי', טופר הרב קוק', וכחשי' אני מוסיף לטופר להוצאת 'חאות לויין-אשטיין' ושות' בעיט' הפסופתת ספרתנן' בוכובאו' הדינים והמנהנים של איי' עם הפטות ובווארום ועם המקורות. טובן, שגס בחבורנו זה לא גרנו מלאכה זו, אשר כל' פרט ופרט מחלכות התלויות והקשרות הארץ דרש חברו טוחר, אל'ם גם בחולכות הפטק'צירות טלאנו בעזיה רצין רכיבים בקידרת מטה.

ובבחורנו זה נתנו: א) מצוות התלויות בארץ, והלכות הקשותות בארץ. ואם כי אטמור הלכות הללו' דורשות טפירים גודלים ומוחדרים, התאנצנו ברוב העניינים לקדר מאר' ערך כמת שאפשר, רק בפרטים אשר טרם נתקברו וטרם דברו בהם האמורנים או עניינים שהסתמכו בהם האמורנים, הוכרחנו לחהירן' בהם, פעמים רבות ופעמים יותר, עד כדי בחזרת העניין' בחולכות שביעית לא נגענו כאן. כי בשולחי הרmittel' פרנסנו בעזיה חשמיטה'.

ב) מנהני הארץ השונים, זמינים ובלתי זמינים.

ג) מנהנים שיש בהם הבדלים בין קהילותם גם בארץ ישראל.

באלח כתבענו מנהג כאן על פ' מיטורי היישוב. בשינויו נוסחות לא נגענו, כי רכיבים חם וαι אפשר לטופרטם. הספר הזה מחולק לשני חלקים:

חלק א': דיני מנהני גבולות וטעלות איי' וקשריהם לישראל.

חלק ב': מצוות התלויות בארץ.

ג. שניוי' מנהנים

כל מנהג שהוא נגד אחת הפטעות או החולכות, ומנהג של שיטות וכוראות — מחוביים ומצוים לכתולן. ותא' דאמרו בירושלמי' (יכמות רפייב וכבא פציעא רפי') 'מנהג סבט' תלכ'ח' ביאו'ו' שהמנהג קובע את ההלכה, ובאמתם, 'לבט' ר' שאילולא

בזמנן הכנסת הנדרלה, וכן, ווחשב את העובודת לדביר ביהך" לאה היה שיך או, ועל כרחך שהם תקנו את התוכן ואת החתימת. יחד עם זאת סביא בעל, "אוצר התפלות" גם את דבריו רבענו בעל, "נפש החיים" (שער ב פ"י) המכילותם שכל תיבת ותיבה שבתפלת שמונה עשרה סורה זה מהה עשרה וחמש ברכות וברוך נרוּך, ולא להחנס הוצרכו לסדר זה מהה עשרה וחמש ברכות וברוך נרוּך, כי חם השינוי בחשנותם העילאיות סדרוי היוצרת זקנים ונכאים, כי חם השינוי בחשנותם העילאיות דוקא והקוני התפלות וטבעו מטבחן הרכבות באלו חתיכות דוקא כו', ובטייג חוטף לוטר: ומזה שנחננה קצת מכונת התפללה על יורי הרשונים ועד האחרון הארוייל' איננה בערך כתיפה סן חום גנער פניות וופק כוונת אנסי' בגניב' כי' והגנתה הוא אחר חתיכות זקנים של חועלות העליונות וחתיכות נוראות כו'ן טטרות וגנוות כו'. ומבייא גם סדרוי הוזר נוראות וכפרקי חפרכבה כו'. וכן כתיב חגרעיבץ' בסטרור של', שאנסי' גנלאהה בעניין עליית כל מלחה ומלה בשביין של סדרוי בראשית וכפרקי עמדנו וגנוו על כל תיבת ותיכת בדוקרב ובסדר גנלא. וחליל'ח קדושה כתיב בסדרור של' רטמים נסתרים בנוסח התפללה גם בראשית תיבות ובסתמי תיבות ובספר התיבות והאותיות.

וחיות שאין הכנסתות גלוות לנו, ואין אנחנו יוכלים לחוות דעתם בדברים העודדים ברומו של עולם העליון — יש לנו, כסודוני, חירות לחייב שתי השערות. החאתה: שאם כי מתקבל על חרעת שאמנם דקרון אנשי הכנסת הנדרלה בכל מלחה ומלה, עמדו גם על דקרוני שניוי הנוסחות ליפוי שינוי השערות, וכשם שנגלו לנו הפקובלים ולהארוייל', כך וראי נגלו גם לאנשי הכנסת הנדרלה חזוקים והנבאים ההם אומרים שנים עשר שער תפללה, בחינת ענפים מתחפצילים מגן אחר שכולם מתחדרים במרקם השရשי. ודבר זה מתחאים גם לדברי תגןון מטקובל בעל, "מעבר יבוק" (אחסוי צדק פ"א) באמרנו, שעם השתנות הנוסחות לכל אחד שנים עשר שבתי ישראל יש ליכל אחר ברקיע כפי בחינת נשמת שבתו כו' וכולם סטוצא אחד כו' נצוצות קדושה לסתה יפרדו לשנים עשר ובכל שרע' טעלת תפללה שבתו דרך קדושה כו'. על כן אין לשנות סטבע תפללה שלמרוחו אבותינו, כי אלו ואלו

וכל אחד יש לו שער ומנהג ממשלו. ביותר רבו הכהדלים בנוגע לאסירות פיותם, יוצרות, סליות, פומות, קרובן וכרכות, ובזה אין מנגד קבוע גרוב הקהילות ועדות.

ד. שאלת על שינוי נסחוי התפללה

יש כאן שאלה גדרלה: מכיוון שסדר התפללה סודר על יורי אנשי כנחיג במאה ועשויות זקנים וממה כתה נביאים (פניהם ז'): מי איזוא יבוא אחר מלacci ה' לשנות את אשר כבר עשו והדרשו הם ברוח הקודש? ולמה אפטרו בירושלמי: "בתפלות אל תשנו טמנגה אבותיכם" ובכל זאת כל קחלת בשלה? אם מסודר לשון הגטרא (שה) יollowנו לסדרו שאנסי' הכנסת הנדרלה לא דקרון בטספאר חתיכות כי אם בתוכן הרכבות והקבשות ובנוסח החיטמן גם בסדרון זו אחרי זו ושם גם מובא כי שמעון הפקול'י הסדר הרכבות פנ' רבנן גטלייל (הזקן), ופין (שם ח') מאייר השמאח ועשירות זקנים ונביאים תקנו על הסדר מה הסדר שמעון הפקול'י, ומשני שכתום וחזר ויסודות; ובסדרו, "אוצר התפללות" להרבר ר' אריה ליב גורדון זיל', בחערת ליטומנה עשרה" הביא שפירוש רבענו חננאל ורבינו יונה וכבשים בחב' יד מינצען לא גרטוי הkowski והתרוין, ובשתטה טקוכצת ברכבות (כח). הכיא שאמנם שמעון הפקול'י השלום הסדרן, וכן הוא באבוררhom (ג') ומובא בכית יוסף (אורח חיים פה סימן קיג), וכן כתיב הרשביה שאנשי הכנסת הנדרלה תקנו וזרקו בתוכן הרכבות וחתיכותן ולא בטספאר התיבות, ותש טומפין ויש גורען תיבות באמצע הרכבה, וכבר עץ חיים מובא בשם הארוייל': כי יש שנים עשר שעורים נגיד שנים עשר שבטים והם השערים הנאמרו בסוף יחזקאל, ועל פיתח שינוי נוסחות באמצע הרכבות, ורק מה שפפורש בתלמוד אין חזק בכל השערים, והכל משתוון בתוכן הרכבות וחתיכותן. גזילת בכרכ' ולבטשיניס', שנטקהה אחר זמן הכנסת הנדרלה, יש בסדרו רב עמרם ובסדרו רבענו סדריה וברוטבים שנינוי תיבח אחת גם בחתימתה, בסקום שובר, אויבים' כתוב, "רשעים". והרבר בעל, "אוצר התפלות" מוכיה עוד שעיל כרחק געשו אחר כן שינוי נוסחות באמצע הרכבות, שהרי טלשון, "חשיבה שופטינו כבראשונה" מסתדר שלא היה נסח זה

דברו אל'קומים חיים; וכן אמרו בירושלמי: שלח לך יוסא אף על פי שאתה מכובב לך סדרי תפנות המערדים (כך הגוטה חכונה) אל השנו ממנהג אכותיכם כו', עד כאן תוכן דבריו.

השערה שנהה: שאמנם בתחום מדרשו אנשי כנסת הנוראה נוסח אחיך ובו החזיקו כל זמן החיים, כי בזמן שהחטאפעו מכל השבטים בטוקום המקדש והיו מטהפלים בהר הבית (ראה ט"מ סוכה טכח: ושם טה. הוכחנו בספרינו עיר הקורש והמקדש היה פ"ה סוכה טכח: ושם טה. פטני הכנסיות שהיו בדורות הבאות) מסתבר שהיו מטהפלין שם כללים בגנות אחד — ושינויי הנוסחאות נחפצלו אחר כך, ולוזה מכובנים שניים אשר השערים, שנם בזמנן שנחפצלו השבטים ונשתנו הנוסחאות, יש לכל אחד הכנסה ודרך שעורי מקומות האחד. וכשנשוו בעזיה אל בית מרכזון, שוב נחادر בשפה אחת ל'כלנו בעזיה.

ה. ארץ ישראל בקביען הגליות ארץ ישראל, ארץ ל'קוטאיית היא מכל פזרוי ארבע כנפות הארץ לכל טפלהותיהם עדותיהם ומנהגיהם. ואם אמרו עוד מלפניהם עלי ירושלים (יויש' טבחם ה, וטבא ביזום' טבחום' ד, ולחכמ' כפריה ח'ח'י) שנוגיגין בח חומרות מקומות מסוימים שהיה עיר מקובצת מכל המקומות — מכל שכן ארץ ישראל וירושלים בעונגה זו, כאשרדיים שכבים ביה בנויות מכל חטיפותם לטעיניהם, צפנויים ודורטיים, ואשכנזים ל'כל טוגיהם, פרושים וחסידים, גראניים פולניאים וכו'.

עוד לפני כמאה וששים שנה היו מקומות בארץ ישראל שיישבו שם רק יהודים ספרדים טורטוניים, כגון ירושלים, שהאשכנזים ברחו ממנה (טיטחתכיעת ח' שיכים' על גחלת חצצ'ר חווורה) וכשבאו אח"כ אשכנזים יהודים לארץ, נקלטו לתוכן הכתלות הספרדים ונחגו (בצדרך) בכל מנהגי הספרדים, כדין: אל' ישנה אדם במונת המקרים. אחר כך כשהחלו האשכנזים לשוב לירושלים בצוותא טורגנאים בקהילות, חזרו גם האשכנזים למנהגיהם הם.

כיום עם תקופת מדינת ישראל, שערי הארץ נפתחו לפניו פורעי עם ישראל, ולא רחוק הזמן שארץ ישראל תהייה בעזיה שוב הבית וחטטרופולין של האומת — צורבת השאלה:

התא ארץ ישראל וירושלם (עד ל'זמן הייעוד של הגאותה השלמה והחותרת שכינה ישראל) מין בלב כל' הארץ בכל' המנהיגים השונים ותרכיהם? ובכל' עיר ועיר, טושב וטושב, רובע ושכינה, בית נסיכות ובתי מדורשות — חתהיינה עדות טוירות בשינויו נסחאות ומנהגים שונים?

בכל' אשר חזהרו חז"ל בכמה רוכחי להקפיד על הנחוג ולאחריו מנהגו אבותיהם (ברכות מה. ערוכין י"ד: טבחים פ"ד א, יבמות קב-כ'ים רפ"ז ועוד, ובירושלמי פ"ח פ"ז ח, טבחים פ"ד א, יבמות רסיב וכ'ים פ"ז א ועוד), והרכבו לדרכם בזה ראשונים ואחרונים (ח'חים ר'ים אסף העריה אויה לאסף תציו וחשדיה מערכת טנג'ן לו ג'ח) — עימות זה הלא הקפירו ביזהר לא לשנות מנהגו הפטוקם (כמאמרטם ז"ל בטבחים פרק ד וכ'ים רפ"ז ובירושלמי שם וכיכר עוד) כדי שלא לעבור על הלאו דלא תחגנורדו (יבמות י"ד. ורכתי אחרינו ואות רס"א א"יח חצ'ג'ן).

ויש ל'שאוף שעור קודם הופעתה הגואל, אשר יקרב את המרוחקים, יתכוון בעזיה בירושלים בית דין גודל' שיתה כהו גודל' פסדר מנהג ונוסח אחריו, ויקרב את הזון הטקווה שבו יקומו: 'קרוב אותם אחר אל אחר ל'ן ל'ען אחר וגוי' ועשיתם אותם ל'גוי אחד בארץ וגוי ולא יתחזו עוד וגוי' ורעה אחד יהי' ל'כלם וגוי' וכרתוי ל'חם ברות שלום ברית עולם יהיה אתם' (ח'קאל י'ג).

תקות כל בית ישראל אשר בתוכם חנני

חייאן מיל' טוקצינסקי

חלק ראשון

סימן א. מענני חטלה

א. בוטחי חטלה

א בארץ ישראל⁽¹⁾, שהיה ארץ מוקבצת מכל עדות ישראל (כטבוא במכוא סעיף א) רבים הם השינויים בסנהנים ובנטחי התפלות — הספרדים נוהגים על פי רוב מנהגי מרכז חכית יוספ' ועל פי רבנו אהרון⁽²⁾, ואשכנזים הפרושים, על פי רוב, כפי שתוחנו תלמידיו רבנו הגראי זללא⁽³⁾, מיסדי היישוב האשכנזי (ראח פאת חשלוחן סיטונג וגו), והחסידים על פי רבויהם שהיו גם הם טמיסדי היישוב, בירושלם ובארץ יהודה (1) רוב האשכנזים נוהגים מנחני הפרושים, ובגלו⁽⁴⁾ החתון והעלין רוכם נוהגים בנהני החסידים לפלגתויהם השונות. וכל קורתה אין לה לשנות ממנהיה ומונומחהותיה (כטבוא במכוא סעיף ג). וייחיד שבאותה תקופה טושבו באיזה מקום — עליו לנחוג בכל אופן כמנהג ישראל קבע מנהgni לפי מנהגי הסביבה הקרויה, או לפי מנהג רוכם של הבאים. ואם הטעות תקף בדעתו ואינו מוטר, טוטב שהרוב יסכים לטעות בשאלת מנהגנים (אם רק חטנה איינו נוגע לאיזה אסורה כלשהו). וב└בר שלא יתרה פירוד בקהל. בעיקר גורוכים לחתאמין לאי גרים שם מחלוקה, שוו גרמה ונורמת גרים לבית ישראל (כאשר הרבו לדבר על זה רבותינו הרاشונים ואחרוניים) (2).

שינויי הנסחאות רבים, שונים הם בין העדות הספרדיות ובין העדות האשכנזיות, פרושים וחסידים לכל סוגיהם. וכל כלה מוחיקת בנומחאות היא, כאשר הזכרנו בראשית דרכינו (כטבוא).

(1) בשם "ארץ יהודה" כולל החלק הגROL שארזי, היינו חוק מעבר הירדן מזרחה והגליל צפונה, כלשון המשנה: "ב' ארץות" (כבעור ולמושאים).

(2) יהורת עבד-הרדן ובגליל" (שביעית פ"ט מ"ב, בחובות פ"ג מ"ז).

(3) דאה דברינו: בסוף המכוא. וראה ספר "מגן אכotta" לרבנו המהרי זללא עיין העשרות, ביהود דף קא.

ב. בדיני תפלה ומנהגות

א בערובית אין אומרים בדורן כי ליעלום וכי קודם שמונה עשרה, לא הספרדים ולא האשכנזים (ברוב החקלאות בחוץ לארץ אומרים זאת, ואעיג ששם תקנת תפלה זו, שיש בה ייח אוכרות, איןנו בוטן חזה — החזינו לאמרתו עוז). ואילו באיז נוהגין גם האשכנזים מנהג הספרדים שלא לאמרתו, ראה פור ובאי רליין, וכן גראה גם מדברי הארזייל שלא לאמרתו).

ב באשכנזים הפורושים אינם אומרים ברכו בתרא שאחר קידוש בחורא, אלא אחר ערבית דוחל ואחר תפלה שהורת ביטם שאין ביחס קריית התורה, ולא ביום שיש בהם קรหית, שכבר שמעו ברכו בקריאת התורה, ולא בערכות של שבת ושל יום טוב, שאז אינם מאמרים לכוא לבית הכנסת ורוכם בכוכלים שמעו ברכו קמא (ומכל מקום אומרים ברכו בתרא אפללו בתפלה ערבית דומזאיים כהו, ואעיג שהכל שמעו ברכו קמא, משומ דלא פלוג מכל תפלה ערבית דוחל).

ג כל שעות הזמנויות, בנוגע לרביעי היום למסוף זמן קריית שם בכוכיר ושליש חיום ליום תפלה — הנחוג הווא (עיפרעת מג'יא) לחלק את חיום לשתיים עשרה שעות זמניות מן עלות השחר עד עצאת כל הכוכבים, זאת אומרת כמו מן עלות השחר עד התנץ החפה לכך מן השקעה עד עצת כל הכוכבים, ובוטן שיטם ולילה שיטם נחשב חיום ל-15 שעה וועליה כל שעה 1.1. וכן הוא להשבען שאור השעות חמוניות, כגון אקליה ושירפה חמץ בערב פסח וכדומה (גדסוכח פטונו דפסחים צד. ולהמיעין בהמג'יא ואחרוניים). ובדרך מקרים לחשב את היום טן חנץ עד השקיעת (על פי דעת הגראי). והמתבירין לחשב מן עלות השחר עד עצת כוכבים ורביג'ים (זמן תפלה ערבית) — אין לחומר או זו סקופם. [דבריו הגאון בעל קצורי שולחן עורך בפימן זו א (ביבורי פסוקים עוזו) שכותב, טעלוות השחר עד עצת הכוכבים] אינם מכוariesים כל צרכוס].

ד זמן עטיפות חטליות זmanın חנחת תפליין — הנחוג בארץ ישראל, כפי שנחגנו גאוני ספרדים קדמאי, שעמ' אחת קודם הנץ החמתה, ולא דוקא שעה זמנית אלא שעה רגילה, בין בחורף לבין

מענייני תפלה.

๙

בקיון, [ו]מן ברכת החיצות הכתוב בטושיע (יח' ג') לכשיכור בין חכלת ללבן (משנה דברכות א' ב') ומן הנחת תפליין משיראה את חברו ברכוק ארבע אמות (טושיע לי' א' מברכות שם) וכן הוא גם בקביעת' (ס' ט טpsi' י' ב') — שעורים הרג'ו לא חוכרו לנו, ולפיקח הנחיגו שער שעת שעת (ראה כפ' חחיהם ס' ייח' ח'!).

ה שאלה טל ומטර: בארץ ישראל מתחילין לשאלה טל ומטר בו' חנון (או ר' לוי ז' בתפלת ערבית), שהוא יום רביעיה ראשונה של היורה (חנינה ז'), לא כבחוץ הארץ שמתחלין ששים יום אחר התוקפת (חנינה ז' וכדבריו קצורי קצורי שלוחן ערוץ טמן יט' ח').

בן חוץ לארץ שבא לארץ ישראל, או בן ארץ ישראל שיצא לחוץ לארץ, לפ' דעת הפר"ח אם דעתו לחשוך באוthon שנה — שואל בכינוי המקומות שיצא לשם, ואם לאו — שואל בכינוי המקומות שהלך לשם. אבל חברכי פוסק, דאף מי שדעתו לחזור באוthon שנה שואל בשם. וכך העיר שחלה' לשם, ולדעто בן חוץ' שבא לארץ ישראלי (יין שבא קודם ז' חנון, וכן שבא אחר כך) שואל טל ומטר באששי ארץ ישראל, וכן ארץ ישראל שיצא לחוץ לארץ ומטר כבבכי פוסק, ר' לוי ז' ישאל טל ומטר, ואם כבר התחליל לשאול קודם ז' חנון לא ישאל טל ומטר, והוא שיטם לא שואל בארץ ישראל אין פוסק גם בחוץ לארץ (וחכמי הספרדים נהגו לפסק כתברכי').

ו' הזכרת טשיב הרוח ומוריד הנשס: מזכוריין בכחוז ארץ במוסף של שטני עצרת (שארץ ישראל הוא גם יום שפתת תורה). ואשכנזים כמו הספרדים נוהגין לומר תפלה בשם קודם טסוק, וזהי ההכרזה להזכרת הנשס (שבדוח סי' קיו). וכן גראה גם הקח' בתפלת טסוק כבר אומר טשיב הרוח ומוריד הנשס.

foskim לומר טשיב הרוח ומוריד הנשס גם בארץ ישראל במוסף יום ראשון של פסחה, ונוהגים בארץ ישראל לומר (במקומות טשיב הרוח ומוריד הגasset) "מוריד הטל". ואשכנזים כמו הרבה קהילות ספרדיות אומרים תפלה טל קודם טסוק, וזהי ההכרזה לאיטרות טורי' הטל. ויש קהילות ספרדיות שאין אומרים תפלה טל, אלא השמש טכרי' קודם טסוק, "מוריד הטל", ואומר הקח' טורי' הטל גם במוסף.

ארצת לְפָנֵי אֲדֹרֶן ח' (ראה רוחך שכיר וכו' ורומיא ומגניה קל' יא), וירושלם שקדושתה קדושת עולם הרוי היא בלבני ארון ח' (ראה שם ברכי).

ו במנג אפטרת קדריש, מובא בקוצר שלוחין ערוך (פיטון כו סעיף ז, וכן חוא באחרוניים), כשייש אכל'וים שווים בזיכוייהם, מטילים גורל לזכות הקדריש. אבל בארי אין נהנים בגנול, וכשייש אכל'וים רבים נהנים על פרי רוב שכלהם אומרים קדריש. אלא שבכחין צרכיים לדריך שיאמרו כולם ביחד באוטן שכלהם יחוין משפטיהם, ואמרו אמן יהא שטיה רבא וכו', כאשר נחוג בכתלות הסטרדיות המתקנות.

יא במלוחות של בהיב מהליפים كانوا: את הפזמון, ישראל נושא' שכמלוחות ליום חמשי אומרים ביום שני, והפטון מלאי רחמים שכמלוחות ליום שני אומרים ביום חמ' (כפיות השלפני ראש השנה גם כן אומרים הפטון ישראל נושא' ביום שני).

יב באפטרת אין כלקינו בימי החול נהוגין שאין אומרים מנחת, חזיר שהיו הלויים אומרים, ורק בשבת ויו"ט אומרים משנה זו (ראה טגיא קלב ר').

סימן ב. נשיאת כפים

א בירושלים וכרוב ערי הארץ ומוסבותיה, עליות חכנים גדורנן בכל יום (כהרטכ'ס ומנגהן הבי'), ובשבת ויום טוב גם בשחרית וגם בטוסוף. (העתמים שנתנו הפסיקות להא דמכלין המיע של תורה בחויל' בכל יום, גם העפעם הנאמר בגיןו וחגיגי הופנא בכבי טשומ צורך טבילה גם העפעם הנאמר בדים (קכיה כי') ובדרמי' (מיר) משום טרדות הפשנאה ואינט שטחים (וחמובה בקטושע סי' ק' כי') וניב' צוריכת להיות בשטחה ובען טובת, כי עלי כן טפיטים ברכת ניב' 'באחבה' — לא נתנו ספק לנדרוי הפסיקות לטבילה מע' גודלה שיש בח שלש מ'יע, ושבחו' לבני אי' חמקים את המשיע, ראת בי' וככנהיג ובככנהיג ובטגיא שם ע' וטהריש ט' ב' פיז' ובפ' בית ישראל כי'ן).

וחקה' אין אומר פסוקים ולא תפלת רכובנו של זלעם בנשיאת כפים (ראה פושע סי' סימן קכח סעיף כ').

וישן קהילות אחרות (ネם בארכ' ישרא) מקהילות חסידים האומרים תפלת בשם (וכן תפלה ט') בחזורת הש"ץ של טוסף, ועם כל' זה מכיריו המשמש קודם בטוסף (שפטין ערך), משיב הרוח ומוריד הנשס' ואומרו הקהיל גם בתפלת טוסף, ובכהפסקה בראשון דפסח יש הילוקי מנהג בין אותן הכהילות: אלו שאמורים בקיין טורי התל, הרי טכון שחרורי טורי התל קודם בטוסף פוסק הקהיל טלוטר בטוסף טורי הנשס', ואלה שאין אומרים טורי התל בקיין, ואי אפשר לחרורי קודם בטוסף, לא גורר גשם', כי אין מכוון להפסיק טшиб הרוח ומוריד הנשס' (טמו שכתב הלגוש וכמו שאין מתחפלו' על רוכ' גשימים כדרלאן סעיף ח'), פcn' אותו הקחל אומר עדרין בחפה'ת טוסף טшиб הרוח ומוריד הנשס', וכחורת הש"ץ שכבר אמור תפלת ט' פוסק השלייה ציבור מלומר טшиб הרוח ומוריד הנשס', וחקה' פוסק במנחה (ראה רומי' שם סי' קיד).

ז בארץ ישראל נהוגין בעצירת גשימים סדרי הטעניות האמורים במשנה ובגמרא (העיה י. וכטושע סי' הקעה), וחוליה ציבור אומר בשמע קולגנו חפה'ת, וונגן ברווא עולם'. אבל הופסת ש הכרחות המובאות בטור ונזכרונות בשולחן ערוך (שם סי' הקעה סעיף ר) אינה נהוגה. גם תפלת נעליח' (הטבאה גם בפאת השלחן סימן ב סעיף יא) לא ראיינו נהוגין.

ח ועל' רבי גשימים אין מתחפליין (חנייה כב), בלתי שיש חחש מפולת או מתחפליין (פושע סי' טמן תקעו עוף).

במקורה שחגשטים טקק'ין חרבח — מתחפליין בדרך הוראה שופסכו הנשיטים ויחיה רוח בעולם' (בגוסח של חוני המעגל, שם תענית כב. ראה כי' ושויע סי' טמן תקעו).

[כ'ימי קרת רק בשנה אחת שקייל'ו הנשיטים המרוכבים את התחכואה והירקות, וחייבתו הרכבתם לחתנן בנוסח ההודאה הנזכרת, אבל גם כזה לא אסתהייע כי פסקו הנשיטים המקלקליים].

ט בירושלים נהוגין (כנאמר במנהגי ירושלים ט) נפילת אפים גם בכבוד שאין שם ספר תורה, גם כשאין שם מקום קבוע — תפלת. דהא דנוהגין נפילת אפים רק במקום שיש ספר תורה — וזה על ספק חרמו' רכתי' בקרה (יהושע ז ו' ופ' על פניו

סימן ג. ענייני ברכות

א ברכת טuin שלש: על פירות ארץ ישראל משבעת חטינים (איילו כשנאכלים בחו"ל) מסיטים בברכה אחרונה "על הארץ" ועל פירותיה" (ושיעוטם, מברכות סיד וב锴"ע יטינן נא סע"ח). יש להזכיר (מה שלא הזכיר שם), שגם על מני מזונות פרגן הנדר בארץ ישראל מסיטים, ועל פרי גפן" (פארה"ש ובית ישראל ט"ב ב' סיק בכיה ברכוי רח ועו"ד). ומכיוון שצרכיהם ליטאים מעין תחינה סמוך לברכה (סיגר ושור רח וכיה בטה"ז יג ומגיא טז), צרכיהם ליטאים, ונוראה לך על הארץ ועל פירותיה" או, ועל גפן"ו, וא על פירותיה" (כף החיים רח נח). ואולם מה שהביא חז"ז גאון ישראלי בעל פאת השולחן (שם סעף ד) בשם רבינו יצחק בעל התוספות ובבעל האגדה, שגם בברכת המזון מסיטים, על הארץ ועל מזוניהם" (שכן כתוב גם בכתביים ט"ז) — אין המנהג כן.

על פירות מכובש ראשון נחלקו האחראונים, והכריע ברכוי' ברעת בעל פרי הארץ טבמים, ועל הפריות" (כף החיים טט נט). (גבלוי איי מכובש עלי טברים וועל בעל — להן ט"ז).

ב בבריות טילח: בארץ ישראל גוננים שהאב מברך בכל ברית טילח (פאו דוקא בילד הראשון) גם ברכבת, "שהחינו" אחר ברכתו, להכניסו בברותו של אברם אבינו" (פסק הרטכין), ואשר ההנחי חביב בארץ ישראל וכובבא ביריד רשת ז').

ג ברכת האילנות: בארץ ישראל מהרורים לברך בתורה נימן על פרחי אילנות טaccel את הברכה חפטובאה בגנרא (ברכות מגוועישטירוכ): ברוך אתה ה' אטיה שלא חסר בעולטן כלום וכרא בו בריאות טובות וαιלנות טובים ליהנת בחם בני ארמי.

סימן ד. שמחות

א. בנטואים.

א בחוץ לארץ גוננים כתרטכין (אישות ט"ז) וחרטמ"א (רטמי ס"א) שכותבים וחותמים חתובה קודם החומר, כיוון שמי

ב רוב הספרדים היו נוהנים שאין הchein הש"ז נושא כפים כשיש כהנים אחרים (ראה אושע טיפון כך סעיף כ ומגיא וסרייח ומלה כהנים בפה החיים שם קי וקי), וכיום נוהנים בירושלים שנם אם יש כהנים להשילוי צבור בchan נושא את כפיו וישראל טקريا (שם סעיף כב).

ג בתענית צבור, כשהסתפללים מנהה אחר זמן פלאג המנהה (האות משעה וככע קורת השקיעה), עלויים לדוכן גם במנחה, ובימים הכלפורים גונאים כפים בשחרית בטומף ובגעילית, ולא במנחה, ואפילו כשהסתפללים אחר זמן פלאג המנהה (פסום תשלת המנהה וכל ימות השנה שאנו בה נשיאת כפים מוחש שכורת, ראה תענית כז), ולפיכך גם בתענית צבור כסתפללים מנהה. קורט זמן פלאג המנהה אין נשיאת כפים; ורק כשהסתפללים בתענית צבור אחר זמן פלאג המנהה, שאנו היא דומה לתפלת נעילה, לא יומעו בינה ובין הפלת המנהה של שריפות החול).

ד בחשעה באב אין נשיאת כפים בשחרית (אם אין אופרים אוירא ברכנו), ובמנחה כשהסתפללים אחר זמן פלאג המנהה גונאים כפים ככשאר העניות צבור.

ה בששחת תורה טהוריים את הכתנים שלא ישתו יין ולא שר דברום משכרים קודם נשיאת כפים של טומף, כדי שלא יבטלו את חפצונות-עשיה. ואם שתה רביעית יין או שאור דברום טשכרים — יצא מכך חכמתן ולא יעלת לדוכן (ראה טושיע שם סעיף לח ואחרונו).

ו chan אבל עולח לדוכן אחרי שבעה (כחמבר ער שט עט), ובתקון שבעה גוננים רבים לערות לדוכן בשבחת, שאין אכליות דמרהסיא בשבחת (כחמיה דלא כס"ש המכניה). ויש משפחות כהנים בירושלים העולים לדוכן אפילו בחול בתוך שבעה (לא בזמן אוננות) ולא טיתו בהם גאנז ירושלים (זהו עפתייש חרדיין חיב א, וככלל חלא ס cedar הרין חייב אבל במצות, ראה כי ולכש וריה' וזה שאקס בוזה כף החיים קכח).

בכלל גוננים בזומינגו שאין גונאים כפים בחול כי אם בטומף דשbatch ויום טוב, ולא ידוע בברור על יידי מי ועל ימור מה גוננים כך.

יקורשיין היה אישו, ואסור לשלחות מכל שכן לתחייחר עמו קורים שיכתבו וייתהום לה חתוכה (וכאמור בטושיע א"ע רשי' סז) ואילו בארץ ישראל נוהנים שחותרים הכתובה אחר הנושאין והחוותה, והטעם הוא בראאה שאין לך קניין ולהיב את עצמו קורם שהיה אשתו, ולחתום קורם קבלת קניין הרוי זה בחוץ כשיקרה.

וחמוה הדבר ששינו בארץ מטה שהנחינו הרכבים והתחבר וחיבור (כטולתא בעטמא). ואפשר לומר שהרבבים והטיש'ע חתכו אין על פי המנהג רקדים (שריבות מהספוריות עיר נוהנים בו) שמתחללה היו עושמים אירוטין ומקדרשה ואחריו זמן עושים החווה והנושאין (ונרכזו או ברכת אירוטין בבית האروسין וברכת החניות בית החניות — ככחות ז'), ושפיר כותבים וחותמים הכתובה קורם החופת שהרוי היה כבר ארוסתו. וכדו יצאת ידי כל תדיות וחותמים — התחלנו ללחינגן לחותם הכתובה תחת החופה, בין הקודשין לבין ברכת הנושאין, חינו אשר שקדשה וקראו חתובות, קורם ברכת הנושאין (שבע הכרכות). ונם רבנן דוקננא חתלו לଘוג וכי. (סנהג אמר מלחה במנגנון החתן שבירת חומס אחוי גינוי האבעת — להלן ט' כ').

ב בסעודות תחן ושבע ברכות נוהנים בשתי כוסות, אחת לברכת חמוץ ואחת לברכת חמנים. השני שברך שברכו, וחרושן שברך ברכת חמוץ מברך על כוסם ברכת פריד הנפנ' ומוסכיא את חברו בברכה זו וشنיהם שותים את חוכותם שלחים (כשותה חרושנה בתום פסחים קב': ר' שאון, הטוכה בשער ושויע' אי' ע' טב, וראה גם פ' ט' שם סקיזו בשם הפקנה בקיא'). ג' ובסעודות תחן בליל ראשון ש' פסח אין מנהג קבוע, וושברכים על כוס אחת, חינו וזה שברך ברכת חמוץ מברך שבע ברכות. (1)

(1) פעם מנגד שחי הכותה מושם שאין עושין מצוזה חובילות בברך על כוס אחת ברכת חמוץ וברכת חמנים (כטש' חטום) — אך בליל פסח חיכ' לעבד, אם לתח' כוס ברכת תחן לשני חם גם הוא צרי' לשחות כוס בריחמי' ועשה החשי' מצוזה חובילות, מכל שכן שלא ישתחח חרושון שחי' חוכות דאיו לחשוף על די' כוסות. לפיכך יש נוהנים (בחגיגע'י) בברך

ב. נדירות טילה

א כשיולדת בבית (לא כיום שורבן يولות בכתי חולים), הנחוג הוא שביליה קורם הבהיר ערים בחרד מסמוך לחרד היולדת ועוסקים בלטורי זוהר חמדרים בענייני הבהיר (ובכל ערבית שכעת ימי חילוח — קוראים ק"ש בכתי חילוחה).

וחספדים נוחנים, שבכית הסנרגק מבאים מנורת שמן דלקת באוטו תלייה שקורם הבהיר בקהל שירת וומרת. ובזמן חיטליה חכל נוהנים בחרלקת נרות (1).

כשבואה חתינוק לבהיר לו חוקו חבר ואומר: שטן ישראל וכח' (פ'יא), ח' מלך כר' (ב'ט), אנא ח' חושיע נא (ג'ט), אנא ח' החצליה נא (ג'ט), וחקחל חזור אהורי כל פסוק, אחר כך אסור החקל את הפסוק, אשר תבחר ותקרב וישכנן חזרוי' כר' (בחויל' נוחנים בגסח אחר). [חכברויות: בסא של אליהו, תיק ריאשנות, סנרגק (זהו נקראו מבעל' הבהיר), ליד הסנרגק, חקה כר', עשרה לברכות וברכות — ואמרו טעמי ל'כברויות אלה, ומשם חביב טוצה יש מושפיטים בכברויות].

(נוהנים בארי — כטבאו לעיל סי' ג', שאhab מברך 'שחחינו' בכל רוחות טילה).

סימן ה. שבת

א חරלקת חנוך בערב שבת ובטוצאי שבת: מנהג עתיק בארץ ישראל לחרינו, או לתקוע, לחרלקת חנוך דק

בליל חסרו על כוס אחת ברכת חמוץ ושבע ברכות (כשותה השניה בתוס' שברחמי' וברכת החתנים כהרא מלאת).

ויש נוהנים תצעעה אחרת (בתשובה מאחבה): לברך גם בליל חסרו על שתי כוסות, אלא שאות הכסה השניה פניהם לכוס הרבייה ערך תל'ג. הצעה שלישית: להנוג' גם בליל הסדר בככל פעם, אחד מברך תחילת ששבות ושבוי מברך על כוס של' פרהיה, והחthon' שותה את הכסה השניה של' ברכת החתנים. ולדעתי זהו כונת דרכו ממש (אויה תעיג').

(1) חמקור בירושלמי כתובות (פי'ח ח'), או ר' חנוך בברור חיל' שביע חכ' שטרישו סוף החשבוע של' חילוח, ובככלי פנהדרון (פ'ב): או ר' חנוך בברור חיל' פשתה שפ', וכתבו החתום מכאן נחגנו לחרלקת נר בפי'ח.

ה' האשכנזים הפרוושים אין אומרים, "סנן אבותות" יחד עם חז"י,
אלא חז"י לבודו אומרו (כטו שכתב הגראי).
ג' האשכנזים הפרוושים קוראים ההפטרה בנביה חכתוב על קלף
(הגראי וולתית).

סימן ג'. ראש חדש, וקריאת התורה בראש חדש ושבת ראש חדש

א' הספרדים אומרים חח'ל בראש חדש בלבד ברכח תחילה וסוף,
וכן בכל פעם שאומרים חציו הל' (כפסק הרמב"ם ותבי' ושיע'
סיטון חכ' טיפה ב'). ואנו בני אשכנז נוהגים לאומרו בברכה
(כמו שכתב הרמ"א).

ב' האשכנזים הפרוושים נוהגים (על פי הגראי) לקראו קריאת
התורה בראש חדש: לכתון בן, יורבר עדר עלה חתיר', ללו'
את חכש' עד ר' ריח ניחוח להה', ולישראל חווורים בן, עולת
תמיד ונוי ובוים השבת עד ונסכח', ולרבינו' ובראשי הירושיכס',
[וכתפות צוות יראאל קוראים ללו' חזרות מן] ואמרת עד רביעית החזון,
ולישראל עולת חמוץ וגיטום השבת' (כנאמר בשוש"ע סיטון תכיב עלי פ' ר'}
הגמראניג'ת כב' וכרב'), ואילו הגראי עדערע ע' ז', דהאן אין מתחילה' פטור
סג' פסוקים אחורי פתיחה גזירה משום הנכסטים, על כן סדר הגראי
כנאפר בפסכת סופרים, ולדעתו סדובר בגמרא לדין לגבי מעדות, וכן
הוא ברמביין וסאירי, וראה גם רב' רשבי' וממה שכתב בז' החתיכס' סיטון
קי' ואיךior הלכה שם].

ג' בשבת ראש חדש שקוראים בשני ספרי תורה נהוג אצל
הספרדים (עפס' ישחטי סיטון רטב') ליטר' חז'י קרייש אחריו קריאה
התורה של ספר הראשון, וכן קידוש אחר קריאה התורה של ספר
השני. וכשתוציאות שלשה ס'ת, כגון בראש תרמש מבת שח'ל
בשבת, אין אומרים (גם הפטודים) קדריש אחר ס'ת א' (אחריו שקוראים
בורך שח'ה קראוים, אין זו גבר קריאה, לכן איפלו קראו שבעה קראוים
אין אומרים קדריש), ואומרים קדריש אחר ספר תורה שני וכן אחר
ס'ת שלishi, וכן בכל פעם שתוציאות שלשה ספרי תורה.
ואנו בני אשכנז, כפירושים כחסידים, אומרים קדריש רק קודם
קריאה חפטדר, היינו כתוציאות שני ספרי תורה — אומרים

קדם השקיעת, וכן נהוג עוד חיון בירושלים ובכליות העתיקות;
בטקומות חדשות יש שטרדיקים 25 דק' קודם השקיעת. מלפנים
נהגו להקרים זטני חתקיעות, ותקעו או תקיעות מיתורות לבטל
מלאכה ולחתופה ולחדרקה הנורות (שנת ל': וטוש' סיון רנו).
וכיום שנוחנים רק חכזה או תקעה אחת — ליפיך החגינו
40 דק', ולפי מה שכתב בכף החיים (רנו) היה בזמננו חמנתב
בירושלים לחכריו שתי פעמים, ראשונה 40 דק' קודם השקיעת,
ושניה אחרי 10 דק', היינו חצי שעה קודם השקיעת, כדי לזרז
פעם שנייה.

בקצו שלוחן ערוץ (ריש ע'יח) כתוב להרlik את הנורות בערב
שבת, "לכל הפחות חצי שעה קידם צאת הכוכבים". וחנוך סתם
צאת הכוכבים" (כבר כתובנו) לא מבורר מזמן (ויש לנו כמו שיטתו
וומבאים שונים). גם לשון חיי אדם (שנת ה') שכתב, "חצי שעה
קדם חליל'ח" — לא מבורר מזמן. ולפי מה שכתב המשנה
ברורה (שם סיון רנו) מוכחה מלאית רבתה ואתరית, שדבריו
הרמ"א, "טוקן לשבת בחצי שעה" היונו קודם השקיעת
(שהוא זמן טכואור).

ומוציא'ש — משתנה הזמן לפי אורך הנשף. ובארץ ישראל: חומן
חויה ק cedar 32 דק' אחריו השקיעת, והארון 40 דק', וה ממוצע 36
דק' אחר השקיעת, ועל זמן זה צרכיהם פרוייקט, וכן אמנים מדריכים
באرض ישראל (ועניים אלה מכוונים בעותה' בספרנו, "כין השמשות").

ב' בארץ ישראל אומרים פרק במח מרדייןן אחדרי קבלת שבת
(היינו אחר מוטור שי' ליום השבת) קודם תפלה ערבית (כמנח
ב' וטוש' סיון ע'ר).

ג' בירושלים אומר הש"ץ ברכת מעין שבע בתפלת ערבית גם
בבבוחן שאין שם ספר תורה ואנו בוקום קבוע לתפלת, ולא
ככשאר דוכתי (עיט' הנאמר בשוש"ע ט' ר' ר' טה סע' י), והוא מתקנות
ירושלים (ספר תקנות ירושלים סיון טז).

ד' בארץ ישראל אין מקדרשים קידוש בבית חנכת (כמו שכתב
תבי' ומחבר סיון רטב), בפרט שבתי בנסיות שכארץ ישראל
לא נקבעו על תנאי שייכלו שם (מנילח כה); ושיש פוסקים שלא
מתני תנאי (ואת תוספות שם וכ' באתרא נ: וטוש' סיון קנא סעיף
והלכה ברורה).

קריש רק אחר ספר תורה הראשון, וכשיטותיהם שלשה — רק

אחר ספר תורה השני.

ך' נוכת, "חדשתו" שביברכת חתורש חנוג בארץ ישראל נרפס בלוות הארץ ישראל.

סימן ז. יום טוב בארץ ישראל

א. בארץ ישראל יום טוב אחר (1)

א' בארץ ישראל שני יום טוב שני (של גיווות) : חג הפסח הוא שביעת ימים (ראשון של פסח והמשת ימי חול חסוער ושביעי של פסח), הג חשבונות — יום אחר, וחג הסוכות — שמנתה ימים (שפני עצרה הוא גם יום שמחת תורה).

דבר זה אינו תלוי בקדושת הארץ, אלא בסקטות שנגנוו לפנים חשלוחים לחדיר שקדשו בית דין את החודש. ובכל שתקנות טלא חנינוו חשלוחים ונחנוו שני ימים מספק — נוהגים כן בомнחות, אסcli בכבר קיימים ביום בקביעא דירחא, דשלוחותם, "זהרו בתנаг אבותיהם" (כיצד ד:), וחיות שבתשיין לא חזו יכלולים חשלוחים ללכת טירושלים לנולח יותר טעשרה ימים (דפסקי ימי ראש השנה ויום הכתורים ושבתו), لكن תינקו שככל חטיפותיהם שהם תוך מהלך עשרה ימים טירושלים (שהאשר היה שם פductה טהקביעות, וכדרטרכו ר' ייחנן כל היומי ניסן ולא טפי שלוחי תשרי כי, ראש השנה כא), רואים : אם מנהגנו יום אחד — סוכת שנגנוו שם חשלוחים, ואם מנהגנו שני ימים — לא הנינו שם חשלוחים.

אלא שארץ ישראל כולה מוחוקת שנגנוו שם חשלוחים, ונוהגים לטיפיך בכל ארץ ישראל יום אחד. ונפל כאן הספק הנדרל: חא דנהנחים באיז יום אחד — זהו פשוטו שכל בסתמא הנינו

(1) פשוט שבדור בפטון זה הلتכטו ומטלכטם רבני ארץ ישראל רוש ליבון טוויי — אמרנו לא לך קוצר בדברים לבואר השאלה שישנן כאן, ומה אפשר לחשיב לעיה, ומה שרגאו לחילין פשוט פוף אחריו ישבוב דעתם עם רבני ארץ ישראל זומגנו.

יום טוב בארץ ישראל

כט

שם השלווהים. ונפקה טינה, שם יש בארץ ישראל מקום לדבר שברור טלא חנינוו שם השלווהים, ונעשה שם ישוב חדש, וכן הסקטות בארץ ישראל הרותקים יותר מפערת ימים — צרייכים לנטה שם שני ימים, או דלטא, שמלכתחילה היהת כל תקנה הללו, מפנאי אבותיכם ביריכם" ומחרכות ר' יוחנן כל חיל דטמי כו' (הינו הנגלה מטה עשו ר' יוחנן, רק על חוץ הארץ, ואילו לארץ ישראלי השאירו את דין התורה, שכלי שיורעים הקביעות נוהגים יום אחד, אפילו בטקטות שודאי לא חנינו שם השלווהים, ואף שנחנוו שם מליינאים שני ימים מספיקא. הנה אחר תיקון הקביעות (על הי' חניאו החדרון), שבקיים בקביעא דירחא, נוהגים יום אחד בכל חותום ארץ ישראל. מסביב לשאלת גדרות זו התוכחו מטוחכים רבני ארץ ישראל וגוניהן טן זמן חישוב החדרש בארץ ישראל ועד זמננו. וכל עיקר ההתלבבות היא טשומ שחרוטבים אמר טהור שתקנה ממנהג אבותיהם ביריהם לא רוקא על חוץ הארץ. דחנבהקה (פ' חטיא) הוא אומר: אין עשיית יום טוב אחד תלוי בקרבת המקומות כי נמצא עיקר דבר זה כך הוא, כל מקומות שיש בין לבן ירושלים מהלך עשרה ימים או פחות כי רואים אם אותו מקום טארץ ישראל וכי יוצאים יום אחד ואם אותו מקום מסוריא או מחוץ לארץ כגון מצרים וכי יוציאים ממנהג אבותיהם שכידיהם, אם יום אחד יום אחד, ואם שני ימים שני ימים, עכ"ל. מדבריו אלה יוצא, שכלי מקום שיש בין לבן ירושלים יותר טערוח ימים עושים שני ימים ובאי חבדל בין ארץ ישראל לבין חוץ הארץ. רק במקומות בהם יוצן ירושלים עשרה ימים או פחות, רואים, אם שושן יוצן ירושלים עשרה ימים או אחד, ואם אותו מקום פאי — עושים יום אחד (טשומ שבתו מהלך עשרה ימים מוחוקת הארץ ישראל טכל בסחתה הגינוו שם השלווהים). ואם אותו מקום סוריא או חוויל — עושים ממנהג אבותיהם ביריהם. סבואר שארץ ישראל רק כל בסחתה מוחוקת ליום אחד, אבל אם נתברר טלא חנינוו שם השלווהים, כגון סדרירות, מכל שכן ביותר מעשרה ימים, עושים אפילו באיז שני ימים. יותר מפורש עניין זה בדבריו בלחכה יב שאטור: מקום שבינוו ירושלים עשרה ימים או פחות והוא סוריא או חוץ לארץ ואין

יום טוב בארץ ישראל

חין שכח, תקנו האחרונים שנחנו לעשות שני ימים ל��ורת ביום שני לפי שחכתיות נשנות בארץ ישראל שאין עושים يوم טוב אלא יום אחד.

כל זה משפטו של התקנה היהוץ הארץ ואילו בארץ ישראל אפלו מקום שירודעים שלא חנוו שם השלחאות, נוהנים ביום אחר (1).

(1) לא נתבאר כי מכשלהות שלח בית דין הגROL: אני הארוי עצמי שלחו שני שלוחים לצאן ולחרום, ועוד שעני שלוחים גמורים ולטבר (למרען שקשרו בות דין את החומרה היה אחד ראה ריח כב: ומוכבים בחולכות קחיח צג יד), וכל שליח חלך עשר ימים מHALCH קרוב-5 ל-450 קיט' (צפו חשבונו מוליך אדם ביןינו עשר ימים וככל פרש קיט' 4-5 וחצי קיט'). והוא בוצנו גם לטרור ובנגב גם לפסחים ולמורא בעבר יהודה (אלא שם הלא לא עשרה ימים אף לא חמשה ימים, כי אם עד חמוקות שחיתה שם יושב ישראלי), ולטבר פחות מHALCH יומם אחד וחצי עד שתת חימ.

אבל כיצד ירעו כל אלפי המוקומות, העירות והכפרים והמושבות שבכל פינות הארץ ומכיוון (אחרי ביטול המשאות) — שקדשו בית דין את החורש? מותכן שלוחו שלוחים לאלים, לכל עיר ועיר, כפר וכפר, מושב ומושב? ואולי שלחו בית דין רק שני שלוחים, למשל, אחד לצפון ואחד לדרום (או גם ערד שני שלוחים למורה ולטבר), ובכל עיר ועיר שלשלוח עבר (בקיצור פוטשל) ושלוחו משם שלוחים למשר ולביר. וליוזה גם ייחון שלוחוי ווושלם לא להלכו בקצות הארץ מהלך עשר ימים כי אם מהלך יום אחד, אלא שטכל עיר שכאו לשם שלוחים אחרים לכל צידריה הלאה וכן, עד גבולות טהיל עשרה ימים בסך הכל (מן השליה הראשונות טירולס עד השליה האחרון היה עשרה ימים). וכי תימא הוא אמרין (ראש השנה כא): שביקון ווושלוי לא יצאו השלחאות ער שמאנו ספי בית דין מקורש, ואיך להלכו, שלוחוי שלוחום? שהם לא שמעו טפי בית דין בקורס? זו לא קשיא, מכיוון שלוחיות בית דין הער שמע טפי בית דין מקורס (ו המתיר הווסף שהשלוחים חיבאו גם כתוב בית דין) — די לשליח אחר שיאטר הנני. מלא ידי' מסליח בית דין (ואפלו משלוחו של שליח).

בכל אופן או אפשר שהגיעו שלוחים ושלוחוי שלוחות בכל ארץ ואילו ברוח תlion או שעל ירי ובוגעת לשלוחים שביניהם הקביעות או שסבירין על זה שרבור הפיקות (או אבדות פעםיים) הגיעו שם השלחאות, או שבעללו שדריןן ארכובא. [ולקמן סיטן ט יבוואר בעזיה שאין תקhostה מטה שתקנו ראש השנה שני ימים אפלו בירושלם מושם המקרים שהגיעו עדריהם פעםם אחר פנחה — ששנאתי התם שיחחה זו תקנה מחסנחרון שקרוו החורש ולא טשם ספיקא, כי על

להם מנגן או שהיא עיר שנתחדשה במדבר ארץ ישראל עושים שני ימים כמנגן רוב עולם. ולפי זה הוא דכתיב הל' (להלן 1) 'ובני ארץ ישראל בזאת הזה עושים يوم אחד כמנגנים שטעהם לא עשו שני ימים' וזה טשם שם כל סתמא מוחזקת ארץ ישראל ליום אחד; אבל סקום שם לא היה ישוב ולא הניעו השלוחים, עושים גם בארץ ישראל שני ימים. אלא שרוב גאנוי ארץ ישראל ורכניתה החדרשים אפלו במדבר ארץ ישראל פסקו כן לטעשה וכל היישובים החדרשים אפלו במדבר ארץ

ישראל נחנו ונוהנים يوم אחד (ר' ר' יה.). נאמר דלא כתרכבים. לדעתו כל ארץ ישראל, אפלו ברחוק יותר מעשרה ימים שלא חניינו שם שלוחים, נס נוהנים يوم אחד, וממיים שם: בחוץ לארץ שדריןן כל הפקומות בהר רוב ולפיכך בכל חוץ לארץ, אפלו הקרובים לארץ ישראל, עושים שני ימים, ואפלו בארץ ישראל שדרין בהר רוב ובכל המוקומות נוהנים יום אחד. בות יווא, שחתקנה של שני ימים, לאחר שבקיאים בקביעא דירחא, היהת רק לחוץ לארץ, ובארץ ישראל נשאר הרין של תורה.

ולדעתו גם לישנא דגמרא (ביביצה ד): שלחו מתח הזהר כו', טורה כמו כן שלוחו מרין ישראלי לגולה. גם בשאר דוכתי בשים אלו מוצאים לישנא דגמרא, يوم טוב שני של גליות' (עורובין לט': פסחים נב. ביצה ד, ועוד). וכן טורה לשון רשי בכמה דוכתי: בביביצה (ה) בדית הא אין והא לח או אמר, 'לבני אי' שעושים יום אחד אבל לירין בני גולה כו', (וכן הוא בתוס' שם). וכן לעיל שם בדית מתקנת ר' יוחנן בן זכאי, ובריה (כא). בדית דמיטי שלוחוי נוין שביד שלוחים לגולה כו', ובמגילה (א). דית

(1) גם מורהנו ורבינו חוווי חganן רבינו שמואל סלנט וצ"ל תפוח על דבריו הרמב"ם שכח, 'מדבר ארץ ישראל' ואמר שאין להורות כן להלכה, וכן מצינו בו צ"ץ חקודה (סיטון טא) שהרב חganן ר' זלמן בהרין וצ"ל השיב, שהיה 'מדבר ארץ ישראל' או שחכונה סמוך לארץ ישראל או ארץ ישראל של עלי מצרים (אולי לדעתנו אנו אין בזה הפרש בין תחומי עלי בבל בין תחומי עלי מצרים, כדרבינו ליהן סיטון כו סעיף 1), ועל כל פנים אומר גם הוא שאין להורות כן. גם הרב חganן ר' יצחק מילל וצ"ל מחבר צ"ץ חקודה הסס בזוח (שם סיטון טב).

ב. היה הגבול ליום טוב אחד

ועתה עליינו לפתור שאלה יסודית אחרת, באיזו, ארץ ישראל דברנו כאן. אם בארץ ישראל של גבולי עליי מצרים, זאת אומרת הגבולות שבפרשת אללה מסעי ושביהושע (טו) — שבדורות חם מעלית עקרבים, "אלית" ועציון גבר" עלידן ימסוף בארץ אדום (הוא עקבה וחסכינה) ובצפון עד נהר פרת, בכללו המדבר והלבנון — או שהחדר בכאן באז'י מכבוש עליי בבל, שהוא בדרום לכל חיוור עד נחל תצרים עד ירדן-אל-יריש, משם למורעה עד ים המלח, ולצפון (מנחל תצרים) עד קויב בקרבת ראש הנקרה, שם למורעה עד פטימי, וחלק טסויים מעבר הירדן שכבשו עליי בבל (כదובר ללחן טיטן כו').

וחנה הרמביים (שם קהיח פ"ה אי) כתוב, רואים אם אותו חסוקם בארץ ישראל שהו בחישראל בשעת הריאיה בכבוש שני כו", הרי הוא אמר שברור בגבול עליי בבל, וכן כתוב עוד (שט) "ואם אותו מקומם טסוריא כגון צור דמשק ואשקלון וכו", הרי כתוב בספורש כי צור ואשקלון (אף שהם בודאי בגבול עליי מצרים) הם מתחין לקי הארץ (אם כונתו לאשקלון וזה בדרום לעיל חרץ חוכר בכאן שתי הנקודות שכטנון ושבדרום ואן אשקלון מוסב לטסוריא ואמ כונתו לאשקלון בטורייא בהכרה שהיתה עיר אשקלון אחורה בצפון), ועל דרך שאמרו בירושלמי רפ"ז שהיתה עיר אשקלון וועה אחרת), וכן הוא בתשובה הרמביים (אהדי ק) בעיר צור גונזגום שם שני ימים ואין דופי במנגןם. הרי ספורש אומר שארץ ישראל מוחזקת ליום אחד רק בתחום עליי בבל.

ולפי מה שבחנו ליעיל בשט הרימבייא שאפיילו מחלך טיו יום ואטילו עשרים יום בתקופ גובל הארץ ישראלי עשורים יום אחד, על כרחך חמודובר מארץ ישראל בגבול עליימצרים (גבולות התורה), דרבגבי עליי בבל אין אטילו מחלך עשרה ימים.

ולא עוד אלא לפה שיבואר בעזיה ?הן (טיטן כו סעיף ז) שאין שם חפרש במעלות ארבי בין תחום עליי בבל לבין תחום עליי

בן שני הימים קדושה אחת הן. לא כן בשאר ימים טובים, שהיתה קῆנה אחר החורבן, טשומ שקדום נחנו שם שני ימים טספיקה והם שתי קדושים, שם אוליגן ושדין בתר רובן.

טומ טוב בארץ ישראל

טט

טצריהם, כל חבדל הוא רק ברגע **לטצאות התלוויות בארץ**, חרומות ומעשרות וכרכות, אבל וכך שאר הדברים הנאמרים בארץ ישראל אין שם הכרמל. מטילא גם לנוין זה בודאי מדורר גם בארץ ישראל של עליי מצרים.

ג. צפון וב עבר הירדן

ובכן גם **צפון הארץ מן צוקים, צור וצירון ואטילו בתחום חלבנון** (כשיה שמיישוב ישראלי) צרכיים לנוהג יום אחד (ואם כי גם הכספי שיד וטהריש סיטן ב טו חביאו תשוכת פאה"ר — לא נקבע כאן רכני ארץ ישראל) (1).

כמו כן בישובים של עבר הירדן, אפילו שבנבולות התורה (נדפסת מסעוי, יהושע) לא נזכר עבר הירדן (ויתכן שלפעיך הירחו קרוות עתהי בחווב המצויות) — כיוון שעבר הירדן התחנה מכובש עליי בכלל, והרי חכמנו זיל טנו במחותמי עליי בבל סקומות וערות מעבר הירדן (ראה להלן סיטן כו), ודאי הגיעו שם השלוותים בזמן הריאיה ותاري היה בא תחזקת יום אחד (2).

ועל עיר "עגנון" שב עבר הירדן דנו האחרונים בזמן שהיה שם יישוב ישראלי ואמרו גם כן לנוהג שם יום אחד. וכך כי כתוב חמהירית צהילון לנוהג בעגנון שני ימים (כטוב באשעת סיטן תזע סעפהה) — כבר הביא בקביעת הימים (שם סיטן תזע סעפהה)

(1) בחומרת ירושלים כרך ח' משנת תרס"א נדפס מכתב חכם אחד שטעט טפי סביר חווין הגאון ריש פלנט צייל כי בזמן שיטר לו הרה"ג רבינו יהוסף שוארץ צייל בעל-תבואה הארץ" מה שחדרים בספרו (שם דף מה) בשם תשוכת פאה"ר כי בעיר צור צרכיים לנוהג ב' ימים אטרר לו הגאון רבינו שטואל טלאל שאילו היה שואל לרעתה לא"ה מסכים שירוטים זאת להלכה.

(2) שם בחומרת ירושלים מספר אותו החכם שאיל"ג שבני הרבעים הרואשים הגאון הרב רבי שטואל סלאנט והגאון הרה"ג יש"א ברחה וצ"ל על מושב בניהי הירדן חמושת הארץ שנוסדה בעבוריו בשנת תרט"ט — יכול ונוהgo שם ביו"ש שני, ותשיבו לא שני הרבעים הגאון הנכו' לנוהג שם יום אחד. אלא שהחכם ההוא כותב שם טשומ שבאו התושבים מארץ ישראל לא ישנו מטנהגם, והוספה זו לא בכוננה, כי אטילו בא המשחישים מהווים לארץ יגהנו שם יום אחד באשר עבר הירדן היה מכבוש עליי כלל וגם היה שם יישוב בזמן קדוש הריאיה

יום פוב בארץ ישראל

הרבה יותר מ-450 קילו מס' של מהלך עשרה ימים), יותר ממחצית עשרה ימים לא הגיעו להגעה שלושה. ר' חפרבר הגדול בשטחן כבשונו, כולל ארציה התרבותת, מעד וסניר שלא היה שם אלא שנים ישב בקבוע, לא רק בזמן בית שני ואחר החורבן (זמנן קושח הראייה) אלא אףלו בזמנם הבית הראשון ואם כי היו זמנים שהיו אילית ועציוון נבר תחת יד ישראלי (זמנן יוד ואלמה ועויהו). לא היה שם ישב קבוע אלא מן באර שבע, כי על כן כתוב בכל המקראות, מרדן ועל באר שבע, והוא לא הגינו שם השלוחות — אך כן צריכים לנגדון שם בישובים התרושים (כשתמיטים שם חשבים קביעים) שני ימים.

ואולם אחר העיון נפתח לפנינו פתח להקל גם בנגב הנדרול הזה? ננגד שם יום אחר על פי זה שמצוין ב"חבות הארץ" (פה כרכ'ה) כי רבענו סערידה גאון מתרגם, "טעה עקרבים" היא עקבתי, ורצת לוטר עיר עקבה אשר על יד ספרץ עקבת, ספרץ ים סוף. ואם מפוזר כתוב בתורה (באה מפעי ובויהוש), שהגבול הדרומי של עולי מצרים הוא מנגנון טעה עקרבים, הרי תחכרד לנו שעקבת ואילית לטורת הטפרץ, ועציוון נבר מטערב.

הטפרץ — חלא חם ע"י התהום (בתוך התהום) של עולי מצרים. ומכוון שכן, שכ' הנגב נתחש בתוך תחום של עולי מצרים,תו אפשר לנולסוטוך עלדרעת חרטומבי' האחוללק'ן גנריוצה עלי' הרכבים, וטנו שמענו שני דברים שלא כחרטבים. האחד: שכ' חומו עולי מצרים בכל הארץ ישראל'ן גני' יו'ט שני. השני: שכ' תקנת הנזרה של ב' ימים נתקנה הארץ ורק על חוויל ולא על אי', דהרי חרטומבי' אומר (שם ר'יה) שבאי' אףלו מהלך עשרים יום עושים יום אחד (ובתחום עולי בכ' לא היה אףלו עשרה ימים), ובארץ ישראל כולה לא מתחשבים בהגעה שלושה. ואילו בטקסם שליא יכולו השלוחות לחג'ע עושים יום אחד.

ח. חפטת גדרוי ארץ ישראל

וחות שאון לאדם כמוני לכבוע הוראה צבורית ארצישראלית דלא כחרטבים (בכתה צדדים: לא ארץ ישראל מכונש שני, ולא דוקא

ארץ ישראל דיניה מנהנית וגובלותה

ש Ashtoniticach מוח שבתוכה והכפות ופרח (ר'יך נא) שנוחגים שם יום אחד. גם על מיש'ה הכהופ' שבעיר גת (ר'טל'ה) נחוג שני ימים, כבר כתבו האחرونנים שלא נחוג כאן (רכ' יודבריויסף חז'ג, ועוד), ואפי'ו נניח שהוא מרצוות חוץ לא-ארץ, שלא אין דבר זה תליין בקדושת הארץ, וכמו שכתבתי לעיל, ומכיון שהוא מובלעת חוץ החומי ארץ ישראל, לא מסתמא ידרשו את הקביעות (וכמש' בחוגה שכ' הסובבות המובלעות גדרון או חגיונות שחגגו שם השלוחות). ומטילא מוכן שנם הערים וחוותם כגן, בירת שאן' וחברותיהם שאותו חז'יל שלא קדרו עולי בכל כדי שטמכ'ו עליהם עניים בשביית — יש נחוג ביום טוב אחד.

ד. שאלת הנגב

ול כבוד הבהיר הרגשנו בנגב הדרומי, לה' הוא דבר יהוד'ת הנגב, בן באר שבע עד אלית. זה הנגב אשר לפניו שנים מס' נכבש על ידו ישראלי — לא ירענו מתחילה כיצד אעש' להקל נחוג שם יום אחד.

כאן רוכזו כל העורורים יה' :

א) לפימתה שכתב הרמב"ם, שארץ ישראל חנותה יום אחר היא אי' מכובש שני, כדכתיב בקח'ה (פה יא) — חלא כל הנגב הזה איננו מכובש עלי' בכ' (כראה מכתמת דוכתי ורכבתם נם הרמב"ם שם שהגבול הדרומי הוא אאשקלון, ואפי'ו לדבורי בתורות (פה'ח) שהגבול הדרומי של עלי' בכל הוא נחל מצרים (אודי עירש), על כל פנים הוא איננו יותר הדרומי, ונמצא כל חנגב הגבול מואדי עירש עד אלית הרי הוא חוץ לגבול.

ב) ולא עוד אלא לפיהם שכתב הרמב"ם בתרומות (שם פ'יא ז) מוכח כי הגבול הדרומי אףלו של עלי' מצרים הוא אשקלון, ועכ' פ' לא יותר ורומות מנהל מצרים (כאמור שם בסוף הタルח). נם, ב' חבות הארץ' כתוב (דף ז, מס' חמישת ל' שון המשנה דשביית ופס'ז) שבדרום חיה גובל עלי' מצרים בקירוב לגובל עלי' בבל.

ג) טירושם עד אלית לה' יותר סמה'ל עשרה ימים (בקו אירוי הוא אסנים כ-250 קילומטר. אבל בטחך בני אדם במשועלם חקלים וחתולאים, בהרים ובגאות, בין צוריהם וסְלָעִים,

עשרה ימים, ועל ארץ ישראל לא תהיה כלל התקנה) — נשלחה שאלותיו ובמציאותה הגאון טוהרין'א הרצוג שליט'א רב חראי לארץ ישראל, רשותה עשר מרבי הארץ שראוי וגאונית, ורובם השיבו הסכמתם לחקל (יתרנו לא חשבו כלל) — מתחם רק בנטית דעת, מתחם בהחלה גטור — ושלוחה גאנונים חוטיפנו נופך ודברי טעם לחותה.

ונכיא באן קצור דבריו שלושת הגאנונים:

א) הגאון טוהרין'א הרצוג שליט'א באר שאמנס לפ' שיטת הרטבים אין מקום לתקל' בישובים החדרים ומכל שכן בנגב, לדידיה גס באיז'י מקום, שאינו ידוע אם היה שם ישוב' בתקופת קדושה התודש ישלהניגן שנויים (1), אבל אם אנו רואים משנות דור, שבכל חיוותה בארץ ישראל נהנו יום אחר, אף שאון וראות שהגענו שם השלוחים, הרי מסתמא יש קבל' בירוי חכמי הארץ ישראלא שלא קיים חשש זה. ותקר הנגןן הרב חראי

ב) אף אם נסceu פדרבו בקחיה פ'ח הייא: «רוים אנו אם אוthon המקום באיז'י שהוו בח'ישראל בכמוש שנינגן אונוא וכ'ו», הריחו ואמר רק, כשהיה ירווע שהו שם ישוב' ישראל, אבל אם כן הר' סותר הרטבים את עצמו לרבריו הקודמים בהליך ד' כלאומר, «חו' בגין ר' מל'ר' וכ' המקומות שהגענו שם שלוי חשי כ'ו» מדראמר, «ול' המקומות כ'ו» סכואר שאיז'ישראל לחדר וכל המקומות (בחוץ לארץ) לחות, וכן מורה פ' שנגו בהליך ח' ששה חוק בין ארץ ישראל לחוץ לא-ארץ, אכן כדי שלא היה הפטב סותר את עצמו (כאנ' ווואל) על כל חפה רשותם ודרבו (כפמ' ש בעיל בספייע א) ההי, שכ' אלין ישראלא (כמוש שנוי — לישטונו) מוחזקת כל' בסתמא שהגענו שם השלוחים ורכ' מקום (בארץ ישראלא) שברור שלא הגיעו שם השלוחים בגין יותר מעשרה ימים" (כבהלה' י) או מסבר ארץ ישראלא. מקום שרענין שנחדר שם היישוב (כבהלה' י) ורק שם (קדעות) נהוגים ב' ימים אבל כל' סתמא גזהיגים יום אחר, וסעתה, שארכטבean (הלהג' יא), «רוים אם אותו המקום מאין ישראלא שהיה בח' שארכטבean (הלהג' יא), קאי עלי אלין ישראלא, שאין ישראלא היה בח' ישוב, ולא קאי עלי המקום, דאם קאי עלי המקום היה לו לוטר שחוי כ'ו (וכבר העיר חסס אחד על לשון זה בחוברה, ירושלים' ברך ח), ולא על המקומים ולא על ארץ ישראל בעין שהיה יוציא שהו שם ישראלא אלא כל' סתמא מוחזק יום אחד, והוא דמיון שם בגין אונוא וכ' רצ'ו למור אף שיש בשתי הערים שלא וווע לאט גאנום היה שם ישוב בכל' זונע חכמוש, סיינו שahn מאין ישראלא מוחזקות אין מסתמא שהגענו שם השלוחים. וזה ברור לעניין בטירוש. הרטבים וכשיטתו כוות.

שליט'א, פנין לך רבענו הרטבים כל' העניין חות, מכיוון שאנו חוזרים עיפוי החשבון היה לנו להקל' בכל' הערים מספק שטא חגיון לשט' חשלוחים, ואפשר ששבב'ין כ' חסיף הרטבים (בhalt'ה יב), «שיעוים כמנג רוב העולס», ואפשר למור אדריכת לילך אחורי רוכ מנהג הארץ דראן גאנפל' הספק אם היה כאן ישוב של יישואלא ולא שייך למור רוכ קרקע הארץ ישראלא היה טעם ישובים.

ואחרי פלטלו' בkowski הכתנת רכבי רבענו הרטבים, החליט נס הוא להחזיק בשיטת הרטב'א, שכ' אלין ישראלא כולה יהא נחוג יום אחר טבלי' להחחשב במול' עשרה ימים, ואעפ' שהו טפיקה דריינא בין הרטבים והויטב'א ויש מצדדים שבספיקא דריינא אף בדרבן אולין' תומרא (וציין לא' אוורה משפט לאגנון טשולין חות טי' כה). אין הלכה בגין, והוכיח גם מהרטבים עצמו שבסטיקא דריינן גידון דרין אולין' ל'קளיא, דאל'יכ' לטה חזץ' הרטבים (הפק' יב) ל'קסט רעהו ברוכא דעלט'א, תיפוק' ליה שוז ספק עולמי' כבית הפטם, ופלטלו' גס בעניין שתצא מות' קולא לעניין חפלילן שהוא ביטול' דברוי תורה בשוא'ית (כטראט' אכל' סטוד הטלין הו טפעט' יטח לא'קער רבר מהתורה בשב' וא' תעפעט', צדריך דין חיז' שכך' יטח לא'קער רצ'ו לא'קער לא'קער מהתורה, ובטיקט' פלונגה'תא שיא' ברור שחו'יל רצ'ו לא'קער לא'קער מהתורה, ובטיקט' פלונגה'תא של גדורו' וויל' שמ' שב' אין לה'חליט' להחמיר כתשא' מות' קולא לעקו' רבר תורה בשב' וא' תעפעט', כל' זוז קצור תזוכן דברוי.

ב) ותגאון בעיל' חזון איש וצ'יל' השיב בחשובתו אליו דבריהם קצרים ונמרצים. אחורי אסרו גס הוא שדרבי רבענו הרטבים כאן סתומים וקשה לא'ס'ו'ר עלייהם ושביריכים למס'ון על' דברי הרטב'א המכובאים היטב' שתחילה התקנה היה לה'חו' הארץ ולא לא'י, בפרט שהוא דרבנן, ושהרטב'א העיר שכן נהנו בכל' איי — חסיף עוד טלה' בא'טעט' שיש לא'צ'רף גס דעת הראיה והריז'ה (ביצה') של'יטעם אפל'ו' בראש השנה יש' לנונג יום אחד בכל' ארץ ישראלא ומכובא' של'יטעם לא' קפודין באיז' על' מקום שהגענו השלוחים דרכ'יה ודי לא' הגינו כ'וים צרייכים לנונג יום אחר — חורי שבארץ ישראלא לא אמרו, חז'רו' במנג אבותיהם

ובקשו חכמים לתראות כי ראות הירח והחישובן אחד חוא. ותו שועשים כל אותן חרבאים שעשאן רבנן גמליאל בטבלא ושלחו להשלוחים וכו'. ולאחר מכן בך חזרו לעטוד על עיקרין כטו אמר הקדוש ברוך הוא לטשה שהיו עושים בארץ יום אחד ובchein לארץ שני ימים. (ונ cedar 4) וכן הנהנו הנכאים הראשונים את ישראל מתחילה הנויות שעושים יום טוב בחוץ לארץ שני ימים (כאן החרכו שאין חוספת יום נגר) מהטוב בתורה ואחריו שהביבאו מkeit מהתהען העבו — הוסיף בצד 5) והחישוב הוה-שבידינו היהם בדוריהם של ישראל טימות משה רבנן (ובחגון ח שם) כי משה רבנן לימד את ישראל עיקרו של הספר הזה והגיד לחים העבריים טימות אדם הראשון עד העת ההיא. ושני ימים הלו ספיקא לדחדרי הוו טיקרא, כי הדבר כמו שפירשנו לךם, טימות הנכאים הראשונים כן חיו ישראל נגויים כל מ' שהוא בארכן ישראלא'באות הערעד עושים ראשונה יום אחד ובכל הועלם כלו כו' ואלהר שיצא ראש השנה בית דין שלוחין בכל ארוי כו' ולפיכך עושים את שאר המועדות יומם אחד, אבל מי שבוחין לארץ מצוח עליהם לעשות שני ימים. כי חזקח חקמת מי שאינו יודע באיזה יום קבעו בידידין את החורש, וכן שהוא אצלם ספק גנוז עליהם (על בכני חוץ לארץ) לעשות שני ימים גזירה תיאימות הנכאים הראשונים. וכן חניכינו הנכאים את ישראל כו', כי לא כתובנו מי גור את הגזירה הזאת, מעתה שתהניכאים כך ציוו את ישראל לעשות. וכך היה יחזקאל, וכן היה דניאל פושה כה. (אחריו שיברנו על מה חקיקות של ארץ ישראל — הוסיף עוד בצד 8) ומכיון שכן גנוז נגנו ישראל על פי הנכאים נשנית מצחה על כל בני גלות לעשות בן מצחן האתורה מפני הנגורה. ושתמא טימות יהושע בן נון בך הניג את כל החוצאים וטומתיהם בחוץ? לעשות כו' והוא שאלנו בשטופה זו והאריגא דיריעין בקביעא דירחא מא טעמא עבדין תרי יומי, שיש לרבר מה שמי תשבות, אחת טהן כי גס עכשו פעמים שהיה גזירה כה, ותשובה אחרת כי הנכאים ציוו את ישאל שבחול' ואין אנו יודעים כו' סרה העי' השוחדרת לאי בוראו. ואף אין לנו יודעים כו' סרה העי' השוחדרת לאי ביה כה, (אחריו שחררכו בעניין אין כה ביר לאחר לטבל — הוסיף בצד 9)

בודוקיס', ועוד כאן לא פליינו על חרי'ה והרזה'ה אלא בראש השנה מושם שנס במקום הוזע גנטפע עשו פטוקים ב'יטים כשבאו עדים אחר החנכה, מה שאין כן בשאר י'יט, ומינה שאף החומי עלי' פצרים בכלל זה. וכן הסלים הגאנן בעל חון איש ציל' שנם בעבר היורן לנחוג יום אחד, בלתי כל שוחן לבוב'ן ארץ ישראל — אף הקרכובים לארץ ישראל — יש לנחוג שני ימים.

(ב) והגאון הרבי'ץ עוזיאל ציל' הרב הראשי לארץ ישראל האריך בדבריו (בחלישט פכתבים) והתאטץ להעלות שאפיילו לדרכיו הר恭ים טוכרת'י לומר שהתקנה לא היהת כל אל'י (ודעת איינט פטריש ובשיות הארכבי'ט עיל בעטוד לי' הגהה 1) — חורונית גם להגביצ' בתורה תשלה'ה ריבורי'א'ה) — והויסיף להכיא סעדך רגוזול, מדרכיו גאנוני דקרטאי ראנונים כטלאיכים, רב הח'אי גאנן ורבנן סעדיה גאנן, הטובאים באוצר הנגאנונים (כיצה ד') ושמינשם דברים ספתטיים: שעוד טימות הנכאים הראשונים היו בצוויים ומונחים כל בני אי' יום אחד וכל בני חויל שני ימים. ומושם חשיבות ידיעת גודלה זו אמרתהי להעתיק ככח קטעים סגוף ספר אווצר הנגאנונים.

שם באוצר הנגאנונים (צד 3): איתמר שני יט של גליות כו' בני בראונה טנוי יטום ובני אי' יום אחד מסכות תורה כו', דתנן בכל עושים שני יטום ובני אי' יום אחד מסכות תורה כו' ואילו בטלו חוכותם עבדיןן חד יונכא כו' והשתא טאי טעמא עבדין תרי יומי (כון דבקאיין בקביעא דיראה) מושם דשלוחו מטה כו' (זאגלו חטאיל) יפרש לנו אודוננו מה זה הספק שנמתק לרב אסוי כו' כי רבעינו סעדיה ציל' אמר בפירושו כי אין ספק טיקרא אלא מקודש ברוך הוא חי'ה את טחה עבדו והוא אמר לארץ שני ימים, וכן היה טעלס כל ישראל יומם אחד ובchein לארץ שני ימים, וכון היה טעלס כל ישראל עושים על העכור ועל החישובן עד שיצאו המינים (1)

(1) כנורו במחהדיים כל חכמי האוטה טשניאו דור ודור לחמציאו גו' צנחי אשכזאייטי החודשים עם שנת החמת ולא עלהת בידם, וגבנו הטננים שנם החישובן היישראלי אינט מעגל בדיקעען החשבון האטונגוי ק'ירוש וראיה הלגנה שאוינו קראו חכמי ישראל. סדור העכורו' ומצאו חכמי ישראל גאנון הוכחה שהחישובן הדורי'ו שלנו (חובון טולד האמצצעי בארכע' גאנון) מטעgal וטשנעה תפיר עם החישובן האטונגוי הלא הוא המכודר האפניו שאוינו חשבו בית הדין בדורש החודש.

עכשו מאיין לנו ביר כביר של דניאל ויחוקל חוי חילכה אין ביר יכול לבטלכו, אוילו חיותה (רכ) גזורה מביר, ר'יל אפי' חיותה רק נזורה מבית דין, ועכשו שהם דברי נכאים אם בדבר ה' עשו הנכאים כי זיהיבטלם, ועל את אמרו דבוחינו שלחו מטה אל תשנו ממנהג אבותיכם, ואם בעבור ספק קידוש ביר גזור כללות לשות שניים נעשה שניהם מצוח, ועכשו איזנספק אלא טזוזח היא לעשות כן, ומתח שאמיר נאון פומי זיל' (ריכינו סדרה גאון) כי צוח הקב"ה לעשות בארץ ובגלו זחוי יוטים, כן אנו אמרים כי מצוח אלקיים היא ואעפאי כי עיקרת מהמת ספק כי וכמה מצוח צוחה חקבייה על הספקות כי אין אנו יודעים נסתרות כו'. ואשר אמרו טשקל' להוכחות התקנו שוהולו זוגים זוגים ואטרו בתלמוד שם בטול זה עברין חד יומא — לא שני יומא — של ראש השנה נאסר זאת כי בראשונה כי ולא בשני ייט של גלוות כו'. עד כאן חוקן דברי הנאנונים.

כלחרובים נשגבים האלה מרבותינו ראש המתייחסות של סוריא ופומבדיתא, שכח היו מצווים ונזהנים מיטות הנכאים שבארץ ישראל יום אחד וכחוי' שני ימים — לא רק שיטבעים את שיטת הריטב"א שלאי לא היהת כל' התקנה ספנונג כי יט, ושאו וראי דיבורו על אי של עלי טורי מצרים — אלא שהם פותחים לאנינו אופק חדש על כל העניין חסובורה.

ונחנה בשעה שקבתי מתחבו הראשון של הגביבץ וציל', שבו הוריע לי רק קטע קטן מחרובים האלה — ונזכרתי לי שהם שנגידים לדברי הגמרא שכנראה תא דשלחו מטה כי היה גורה חדשה בתקופה רבוי אלעדור בן פרת, וכלשון חרטבים בהלכות יום טוב (פי' א נא) במתה שכח שם: ויום טוב שני סדרבי טפרים הוא וסדרביים שנתחדשו בגלוות, וכן גראח טלשונו בקה"ה (פרק ח). ומקפקתי אם אפשר לסתוך על דברים חדשים שנמצאו בגינויו שלא מוכאים בפסקיות ואפשר נס לפסק בנסיבות השונות, אולי אחרי שלטדיי את כלחרובים הארוכים מזמן ספר אוצר הנאנונים בתשומת הלב — נוכחות להסביר שהרבינו הנכאים האלה יכולות להזכיר אסנס רק הראשונים קדומים כאלה, והם ארובת נתונים השקפת בירה על כל העניין חוץ.

ט

יום פותח הארץ וישראל

שהכרבים הנאמרים שם יוצאים; שעוד לפניו חמשוואות וחשליותחו מצוים וסונגנים מאת הנכאים הראשונים שנחנו בחוץ לארץ שני ימים טובים ע"פ החשבון הדורי שלנו ובאי' שטרו טעולם יום אחד כמצות תורה, בין בכל חומנים שקדשו ע"פ תראייה (ועל פי רוב נודעו מיטח קוירוש) ובין בכל חומנים שקדשו על פי החשבון. כי קדוש החודש והקביעות הלא היו גם על פי החשבון הטולד (האמיתי והאטטי) וגם ע"פ הראית, טפוי שוחוי החשבון הטולד (האמיתי והאטטי) וגם ע"פ הראית, דגש בזמן שקדשו מצוחה בפני עצמה לקדוש גם ע"פ הראית, דגש בזמן שקדשו על פי יודים שראו את חרותה היה חיו ע"ל בית הדין לחשוב את החשבון הטולד האמתי וכתו שאמרו חכמי העבר הקדומים והרמב"ם בקה"ה (פי' ואפי' ח), ובכל חומנים שלא כלו לקדוש ואמם כי תלכו חשלוחים להודיע מהקידוש גם לבני ארץ ישראל וגמ' לבני חוץ לארץ (עדכחה שהיה לאם הצעג בחורש חורי בעשרה הימים), הנה כל בני ארץ ישראל, גם אלה שלא כלו יהודים מהשלוחים, שמרו (עוד א') יוישך קיום אחד. נלבד ראש השנה שמרו מספק שני ימים, משום שרראש השנה היה תמיד בבחינת ספק בכל ארץ ישראל, זולת סקוט בית הועדר).

ומתבארא מדבריהם, דהא דהכריו רבוי יוחנן כל' חיכא דטמי שלוחי נין בו' (ראש השנה כא), וכן הא דשלחו מטה חורתו במנהג אבותיכם בידיכם (יצח' ד) היחרך לבני בני חוויל, וכן דברירישי בכל חמקומות שבhem הוא מדבר על תקנה זו (ר'יה, ביצה וטogene) מטבחאים בכ' ע' דרכך וכו'. ואלא עוד אלא אפליר' דרבוי הרטבים שכתוב במטפורש, יוית שני מדברי סופרים ומדברים שנחדרשו בಗנות, וכונתו לומר: מנהג זה בתקופה שאחר לרבני רבתינו הניל', כשהנשיה الآخرן, כשהכל בקייעא דיראה ושומרם רך כל'י החשבון האטטי, באין עוד תלוק בין אי' לחייל', שייחו בכל זאת בחוויל שני ייט — תקנה זו מדברי סופרים, שנחנו שם כמנהג הקורם. ואפיאו אם אי אפשר לחתאים דברי הרטבים עם דברי רבותינו הניל' (דכל' אונן הלא רבענו חומכ'ה

אינו חולך בשיטות שהתקנה היהת ורק לחוץ לארץ דברינו פיעו) –
נתוספּ עכשו עכ"פ ספק גROL' שיטת הריבטב"א.
וכי ישאל השואל מודע באמת תקנו כך שرك בארץ ישראל
ישמרו יום אחד כמצות התורה אפיו בסកות של לא הגינו
שם השלוחים, וסדרו תלכו ארץ ישראל לחוץ לארץ אפיו
בזמן שאין קרווש על פי ראיית, הלא את החשבון האמצעי
מחשבים גם בחוץ לארץ – מלבד החשובה הנגדולה שכחוב
רבותינו זל"ה (שם נאוצר החגאים) מכין שוחה מצויין הנכאים
אין לדעת עיקר הסיבה ביסודת, יש להזכיר סוכה זו
גם מטעמים הללו: חדא, שאמנם כן רק בארץ ישראל ידרעו
או תמר לחשב גם את החשבון הטופדר האmittית האסטרונומי
ולחתאים לו את ראיית טולר הלכנה. שנית, שבגולה חששו יותר
דרלטמא גורה חמלכות גורה ווישתכח סור העבור. שלישיית,
שייש לנו הנחה יסודית שהנחנו רבותינו זל"ה שכל עיקר
הקביעות תלוי בירושבי ארץ ישראל, וכאמור ברכביים
בקה"ח (סוף פ"ח וראה גם לשונו פ"ח, ג), ולפי מה שהוסיף רבענו
הרמכבים לברא מס' המצוות (עשוי קנג) שאפיו בזמן הזה אם
לא היו בארץ ישראל בני ישראל קובעי קביעות החדרשים
וחטוערות לא הייתה החשבון טוועיל בחוויל, וכן זה שם באוצר
הגאנונים (צריך) "והעכבר שיש בו שניי מן המஸורת אינו אשר
אלא בארץ ישראל" ובארץ ישראל כשר הוא. ועל דרך שאמרו
בקדוש בית דין (ריה כה) אתם אפיו שוגנים, ומוי שיזיה
לשמר המועדות הוא ציווה לטסוקן עליהם (רכבים פ"ב).

ומכאן יוסדר גROL' לשתירת יום טוב אחד בלבד בארץ ישראל בכל
חטומים זעם זה אל לשלוח מה שאמרו חז"ל, "שמימות עזרא
ואילך לא צינו אלף טעובי" וכן הוא גם עלי אדר, ובארנו את
כל זה בטקסים אחר. וסתמתה היה כן ע"פ רוב גם קודם עזרא,
ורק במקרים בדורדים קרת שנתעכבר אלול, כרמצינו בראש השנה,
ונמצא שעל כל פנים שמרו לנו יום אחד. ושודר לחרותיב
את חרבון על זה, ואין כאן מקוםן].

ומכךון שלא השיב אף אחד טרבני ארץ ישראל ומגאנינה
בחתננותה להלכה זו – וואלה שתהשיבו הפסלים להקל – אleshar
לחלליות סוף סוף על הילכה זו לטעsha בכל גבולי אי' הקרובים

וחרוכיים לבל' יושוב חדש שמתבסס ושיתופיר בעוזי בתחום
אי' (הכתובים באלה טסע), וגם בערך הירדן שנזכר ע"י משה
רבנו פ"ח ל'ישראל' – לנווג יומם אחד כמצות התורה.

ג. האורחים מוחז לארץ

اورחים מוחז לארץ שבאו לארץ ישראל ורעדתם לחוור נוחנים
ב' ימים טובים ובצנעה, ויתפללו תפלה يوم טוב, ואם יש להם
סניין בני חוץ לארץ שבעלט לחזור, הנה לפי שחייב הפאה'יש
(כן הוא בתשובה אבכת רוככ טיטוןכו). מתפללים תפלה יום טוב
בציבור. והางון חוויז מוציא הריש טלנט וציל' היה מוסק שיחטף'לו
בצנעה לא בaczbor (ז). ולכדי עלטמא יוכלוים האורחים אף
לכתה'לה לטלחות לתרזה אפיו לחתן תורה (פרוי ארמתה חלק א' ד' ב'
וכן בשפתה תורה אפיו לחתן תורה (פרוי ארמתה חלק א' ד' ב'
ומוגה במנגנון ירושלים ט' כג). ויש נהוגים מהחכם צבי ומטפלים
תפלת שמונה שערת כאנשי אי', ובתפלת טומך אומרים רך
, וככום השני, ואין מקרים קדושים, ושומעים הבדלה מפי אחר,
אליא שעל פנים אין עושם בו מלאכה. ובלי' שנוויל שכל עיקר
אוכלים כות' מצחה ומרור בלו' ברכת מצחה ומרור, ושותות ארבע
כוסות וטברכים בורא פרוי הנגן רק על' כום ראשון ועל' הcum
של ברכת חמוץון, ואומרים הגהה בלא חתימת ברכה. וכשהל
יויט אחרון של פסח בשבת פרשת שבין, יכול האורח להעלוות
לתרזה וקורא בכיתת הכתמת פרשת שבין.

(על' שנוי קריית הפרשיות כshall וויש לאחרון של פסח בשבת ובארון
ישראל הווא אסרו חג, וכמוון כן כshall שבועות ביום שני ויומת שני
בחוץ לארץ בשבת ובאי' קורין ט' נשא – מדובר להן בסיטון ב').

(ז) ובכל' חיתה דעתו נווהה לרעת החכ'ץ שרין השיע' טרובר רק על
בנ' אי' שבאו לחויל ולא על' בני חוויל' שבאו לאי'. ואיך גם הנריסים
צ'י'. תלא מלחמות כשהבא אורחה מתייל' לא'י תריידע הקביעות וגtag יומ
אחר – והכי יתא האורה חיים חמור פאשר מלחמות?

ביהושע, ולדעת רבבי בורושלמי (ריש מנייה) מוקפות חותם
טפנהה (א), ו"עכו" נזכרה בשופטים (א) ו"עפו" ביהושע (ט) אם כי
בק בדרכ אנכ. ואילו עלי צפתה, זו שבחליך נתלה, ועל חיטפה
— לא דעתך כל פקורי לך רואו שם גם בטין, וחטעמים שוחח
לכם צואו זקנינו גאון ישראאל בפאה"ש (ס' ג סי' לד) לבנהג צפת
— לא נתחווור לערני, אבל מכיוון שכבר נהנו בכך טסתמא
ריהם להם מלחה עלי ות.

(ב) לסוג החני נחבותה הערים שנכbsו בתקופה זו עי' ישראלי:
 באר שבע, בנגב יהודיה (היוזעה בחוריה ובככיאים וככ"ד),
 בירת שאן (חוושע ים ובמוקומות אחרים) מנהלת יששכר שניתנה
 ללכני מנשה, אשקלון (שפיטים אסובקוטות אחרות) צפונית לעזה,
 אשדרוד (חוושע טו ועו) צפונית לאשקלון — שנס חן מוחזקות
 בשעופמדות בקרבת מקומן העתיק. ולא פור אלא אפיקו בעיר
 רמת לה (חקרוכ לה), אם כי אין לכך לאבטקרואלא בתלמוד,
 היגנו כפי ששטענו ל"ך רוא גם בטוי(2). וכן היה גם גוש
 חולב (8 ק"מ צפון-מערבית לצפת) מנהלת אשר (שבשנה ערכין
 ב' נסית בין הערים והמוקומות מהקרא של גוש חולב), היינו מכבזר
 גוש חולב). והוא נקרה עוד היום בפי הערבים בשם "ג'יש"
 מטפלנים נקרה, ג'יש-חולב". וכיון שהכהופט פ"ח (דף קסא
 וחצצתה לונגן) מעיר שבטענו קראו בגוש חולב ביד וטוי — שכן
 התחהמיר גם שם וקרוא גם בטוי (ומה שהביא שם שטען כנס
 (2) במאמרם של דוד ורדי וישראל זילברמן ב*הארץ* מ-1958, עמ' 100, מופיע בטעות כהונת המילים.

(ג) לוטוב החשיש שיויכות כל' שאר העירונות העתיקות (אנכברשו בתקופה זו ע"י ירושאל), ואם כי גם הן ספורות בטקנות בעירות העתיקות, כיוון שאין זה בטוח שנתן על מקומות חקרים.

1) הנג שחרבורן ושכם חייו ערי מקלט, יש לומר שכומן שיחדון לערו מקלט
חצצו חומתן (ראח סופ עריכין), וכבר החתוכחו בוח הרדכיז' חיב תרמ"א
הרבנן הדריך ואמץ גישת הדריך בפונטיה (בבבון נסיך פונטיה, דוד, 2)

סעיף ה. פורים בארץ ישראל ובירושלים

א. הערים העתיקות וחזרשות

בארץ ישראל יושם שלושה תローּיִין ליטרי הפורים: פורום שלוח בום טיוו; עירות עתיקות מוחזקות למספק טופופת חומר — ביד וטיז; וכל שאר הטעומות באיזה רצק ירושלמי העיר יהודית בטקסה העתיק, ואילו שאר הערים העתיקים שעומרת בל' ספק בטקסה העתיק, אפיו לא הטופורות בטקרה ובתלמודין, אך כי הדריאן טופופת חומר הן טיסות יהושע בן נון — הרי הן בספק, אך הן עומדות על בוגרויותיהם הקדומים.

ב) פסופוקות. שבחו פורינו ביבר ובטבזין.

(ב) עירות עתיקות שלא היו בירוי ירושאל' וכוכבשו בתקופות זו
 (שנות שח-אט) שגמ' אין ידועות בתורה עמודות בקרבת
 מקומותיהם העתיקים כל' בירור גבולותיהם ושלכן קורין גמסכון
 אמר פמניג'ם ביר' ובטמן

ג) עירות עתיקות חילוות במקרא וכתלהות, לא שלא חוחזקו שהן הנמצאות באזון חפטקות הדרומיים — שכ' בסמתה נוהג בחן רק י"ד.

ד) מכיש כל הטעשות והעירות החדרשות שנוהגין בהן רק ביד.
יעתך נפרטן לשמותיהם:

(א) לסוג הראשון ידועות הערים: חברון, שכם, עזה, עכו, פור, טבריה, יפו, צפת וחופה – שהוחזקו טריטורים בעליית מוסלמים ועירות מוסלמיות, ועיקר הפורים שלהם ביד וקירות המגילה גם בימי (נכלקמן עלי), אמנים מכל אותן תשע עירות נזכרת בכתובת רודריך (יב). רק „רוֹדֵן“ בטור מוקפת חומר טריטוריה שעלה נון, וرك על „טבריה“ אסרו במגילה (ח): שהיא בספק מוקפת חומות – עם כל זה החזיקו גם את שאר שבע עיריות הניל' בספק מוקפות חומות. חברון, שכם ועזה" שמות שנמננו

אין אני רואת להתייחס עליון לקרים גם בטיו. אחרות טין
זה (1): צרעה ואשתאל (කרכט כיש כורטס) מנהלת יהודת
שניתה לבניין (אויג שטי ערוחה הכתשים פיאר דף שב ירושה היו גם
בoston בשטן העתיק, צראא, "טהילא"—ויא שוחי-שוואו—"רא האהוביה"
קכיא), אוינו (עורא בונחיה לא והוא טפורהת במשנין עריכן שם יב'
בתרו מוקפת חומה) מנהלת דין בקרבת לוד (כימס יודהה בשם כהן
עניא), אוילון (יהושע יט' ועו) מנהלת דן, אכזיב (יהושע ט' ועו)
מנהלה אשר, בית דבון (יהושע ט') מנהלת יהודה, בית דן
(יהושע יט') מנהלת אשר, בבע (יהושע כא ועו) מנהלה בנימין,
גבעון (יהושע ט' ועו) מנהלה בנימין, בזיר (יהושע יט' ועו) מנהלה
אפרים (צוניה לחדרה), דברת (יהושע יט') מנהלה יששכר
(רוותה לחדר), חלן (יהושע ט' ועו), חזור (יהושע ט' ועו)
מנהלה נפתלי, יבנה (יהושע ט' מנהלה יהודה, וער-יבנאל). שנייה
שם יט' מנהלה נפתלי), יבנה (רכבי' בכ'), סגד' גד (יהושע ט')
מנהלה יהודה, מצפה (שופטס יט' ועו) מנהלה בנימין, נהלה
(יהושע כא) מנהלה זבולון.

אלדו וכאלו עיפוי שכחובות ביהושע ובמקומות אחרים — כל
ומן שלא החזקי שן הן שאנו מיחסים אותן לסתוםותן — אין
אין לנו להזכירם טעטמן, ואיצ' לקרו בהן גם בטין.

והרי גם עקרון (הכתוב ביהושע ועו) מנהלה יהודה שניתנה
לדן, וכן יהודה (חיא, יהודה) הכתוב ביהושע יט' ועו) מנהלה
דן, וגדרה (יהושע ט') — חירותות פערות עתיקות, נחנות
ביהן מעת הוסרן, זה יותר מששים שנה — רק ביז' והוא מהאי
טעמא שאמרנו.

(ד) בסוג הרביעי שיווכות כל המושבות בגודלות וחיקנות, וכן
העירות חדשות, אפילו כל אכיב הרבתה, שנוח בחרק ייד.

ב. הנוח בעירות הפסוקות

בכל עירות העתיקות שטנו ג'על סעיף א (סוג ראשון ושני)

(1) רכבים אחרים מהעירות ולחלן טנו אלו בשאלת חפורים במקומות.
ומכאן החשיבות לשאלותיהם.

שחנן בפסק מוקפות חומר טימות יוחשע בן נון (אם מצד עצמן
או מצד ספק ספקון חרואו). קוראים בתהן חמנילח בשני הימיט
ביד ובטן. עיקר הפורים הוא שם ביום ייד, ומשום שיום
ייד זמן קריאה לכה, טבראים הברכות רק ביום ייד, וכן
קריאת תורה, ויבוא עטלק' ואסורת על' הנשים' ביות
ייד, וביום טו קריאת חמנילח בלא הברכות; ואילו מותנות
לאכיניגס וטשלוח טנות וחסטרודת נוחנות בשני הימיטים. בתקופה
קדושה נחנו לטרם על' הנשים' בשני הימים' (כטיש פרטיג') וכן
קריאת ויבוא עטלק' נחנו בשני הימים' (כטיש בתוקן ישרך דפ'
נס וטא, וכן השיב טרין הבי' כתשי' בתוקן ישטר). אבל כבר מזמן
נוחנות שלא לקרוא בתורה ושלא לטרם על' הנשים' בטוי' (כטיש
שם בתוקן ישרך וכטהיחס סי' ג' סי' לו וכטיש ארץ חיים תרפיה').
וain מותנים דן, סטוק' ונראח' לעירות הפסוקות (כטיש בדרכיו
טוח טוח וטברכי').

ג. שאר עירות ומושבות חරשות

וכל שאר עירות (אם כי רכות מהן גמנו ונוצרו במקראות) לא
הוחזקו בתור עומדות בקרבת סקונן, ומכל שכן כל המושבות
וחוירות החדשות (סוג שליש' ורביעי שבטעוף א) — דין כל
חוירות חפרות, פורהם שלחן רק ביום ייד, בו קריאת חמנילח
וקריאת, ויבוא עטלק', וטשלוח טנות וחותנות וחסטרודת ואטריה
על' הנשים' — הכל ביום ייד, וביום טו אסורים בתענית
וחסperf, ואין אסרים תחנון ולטנצה וטרכים בו קצת בסעודת
ובשמחת, ככל העולם.

ד. ירושלים

ירושלים, אשר לגביה אין ספק שהוא עוטרת במקומה העתיק,
דורי נכלייה טסוננים וטערדים עלייה, היא העיר היהודית בעולם
אשר בח נוחן פורהם רק ביום טו (אפי' עיר שונן שחנילח התקינו
חנינה טו — פקומה אינו יוציא כיום בפירו); ובכח בירושלים קריית
חמנילח וקריאת, ויבוא עטלק' וטשלוח טנות וחותנות לאכיניגס,

(פיושבי ישראל) ונעשה של נקרים, אם בו (כבר) אין קורין — ח'ב'ה לו קורין? בתמיהת.
והעלינו שאין לשנות גם השטה את הפורים הירושלמיים מכם טעטם:

- (א) ישנה גירסה אחרת בירושלמי (ראה רבנן ורין בסוגון).
- (ב) אפללו ל'פי הגירסה שלנו יש טפרשים שאין זו בתמיהת אלא בניחותה, דב'ה לו מר, עטיג' שבו אין קורין, ח'ב'ה לו קורין (טובאה דעה זו בחגרא חרשי), מכיוון שטוקום חסטוק' לחומה חוקב בתקנת אנשי כהנין שיתה לו דין טוקף חומה, ולא נפקעת תקנת הטוקום כל' זמן שיש שם יישוב ירושלמי.
- (ג) אפללו אף הוא כרוב הספרדים, שרבריר ירושלמי המש בתמיהת, אכתי אפשר לו פר שאני ירושלמי, שבשביל כבודה (וכדור א') היהת כל' עיקר התקנה ל'קבוע זמנוקופת חומה טימות יהושע בן נון (ולא פוטן פרודיל), כמו קדושחה כך גם תקנתה לא נשנתה.
- (ד) וביחס לנו נשנתה מצב חסטוק' של ירושלים בגלו' ח'ר ציון שהוא נשר בראשות ישראל, ונמצאים שם ח'י'ו ירושלמי שקורין שם המגילה בצבור בטיג' ומלוי להכמס אבן בוכחות עם כמה חזרים חדשים על סקומו הדרודיק של גבעת ציון (שדברנו על' אורות זה כספאנו', עיר הקודש והתקדש' חיב בפרק מיזור) הנה דעתנו על' ח'ר ציון זה (זרותית מערבית לירושלים העתיקה) היהת מציאות היבום שעליה נלחם דוד, והיא היהת טוקפת חומה טימות היבום ויוחשע בן נון.

ולא עוד אלא שלדענתנו גם ציון נתקרשת בקדושת ירושלים אם כי היהת לה חומה מיזורת שהפסיקה בין ירושלים לבין עיר דוד היא ציון. ובמספרנו עיר הקודש והמקדש (ח'יב פ'יג) הבאנו ע'ז הכותות בכתם פקראות וגס מתחספה (ונגע'ם ג' שחשבו בין הדרורים הנאמרים בירושלמיים, ואין מקומות בהם קבורות ח'ז'ן טקברי בית דוד) — הרי טוכה שכ'ן הדברים הנאמרים בירושלמיים נאמרו על' ציון. [ובגונע' קדושות מתיוצאות של ירושלים, לאפיקת קרש' קדושים ומעשר שני, אשר רבבותינו תרדי'ו והכפ'ו' ועוד תל'קו' ציון טירושלמי — הרביה ל'קהשות על' זה ואין בגין חמקומן. וקצת ראיית הבאתינו גם מתלה' עז'יתו

והפטורה ואMPIות על' חנסים — ח'ל' רק ביום טו'. וכיוום ייד אסורים בתענית וחסped, ואין אמרים תחנון ולמנצח, ומרבים בו בסעודה ובשמחה.

בכל' ירושלים חרי הם גם כל' הפלרכרים הסטוקום ונראים לה. ואם שעור, סטוק' ונראה' נתנו אנשי כהנין רק לסטוק' ל'קו החומה העתיק שתיה בשעת התקנתה, או דלא, אחריו שנתנו ל'ח'סטוק' דין טוקפת חומה, מצטרף לו גם סטוק' לסטוק' כל' מה שתתפשט היישוב (כמו בדין הנגרנים הסטוקום לעיר בגונע' לשכבה) בשאליה זו נתוכחו ומתחכים גדרו'ו' ירושלים ורבניה זה שכבעיט שנה, אזו נבנתה שכונת 'בית יעקב' במערב העיר. מתח שאמרו, מכיוון שבין שכונות 'נחלת שבעה' לבן שכונת 'אבן ירושלמי' ישנם בתיים יהודים ובורגניים, וכן בין שכונת 'אבן ירושלמי' לשכונת 'בית יעקב' ישנים בורגנים (או אפירים טשל'שים) עד ל' 'בית יעקב' — וכך צריכים גם שם ל'קורי'א בטיטו', ולעוזתם טענו או רבניים וגדר'ים אחרים המגילה דומה כל' לדין שבת, שבשבת תל'ו הכל' בישוב העיר, וכל' מה שתתפשט היישוב יש' לו דין יישוב העיר, לא כן בגונע' ל'טקרה' בגילה, שלא ה'ישוב' הוא הגורם אלא תקנת טוקפת חומה, וסתהכר שהגט שהוסיפו ל'טקרה' סטוק' ונראה' אין זה אלא אותו ת'סטוק' ונראה' ל'קו חומת העתיק. ולסבירה אחרונה זו נטו דעתות רוב הרבניים, ועד היום לא באו כולם ל'כל' רעםacha אחת בזו, וערכתי בעזה' קונטרם גדור' וארכ' על' אורות זה. קוצר תמציתני הדרפסתי בשם 'תשובה לרביכם' בחוברת, 'ל'וח דני' ומנהגי השנה בא"י ל'שנת תש"ז, וחוספה ל'תשוכת תרבויות בחוברת ל'וח דני' ומנהגי השנה ל'שנת תש"ט.

ה. ירושלים חדשה בתקופה זו

מן שנת תש"ט, שאו נכבשה העיר העתיקה של ירושלים ע' יורי טמפל נקרי ואין שם ירושל' נמצוא בהוכחה (ובירושלים חזרה שחוץ' חומת חסיפה את העיר העתיקה קיים טמפל וישוב ירושל'), ח'ל'ו' רביבים וגדר'ים ל'טפרק איז'ן ג'ג'וב עכשו' בירושלים חחדשה, דהא אפירו' בירושלמי (טג'יא פ'יא א): 'חרב הכרך'

ג. המשגנת מקומו בימי הפורים

אורח הבא מעיר פרוחה לסתוקפת או מסטוקפת לער פרוחה תלוי כל עיקר אם דעתו לחתות שם בימי הפורים (לא כדין, עדתו לחזור חנוך בר' יוסט אנו של גניות), שם, אפילו אם דעתו לחזור אחורי שנים וחודש, נחשב עדרין לבוגר לחובבו לעניין יוסט מקום שיצא משם, אבל בדין פורטם מחייב בדעתו לאיזה מקום לחתות ביום הפורים). וכך גם רושלים זמג'א בעיר פרוחה ביד קורא המגילה ביד ובן עלי פרוחה חנוכה, ואם דעתו לחתות בירושלים בשני הימים ייד וטמי, וראי שדרינו כבן סטוקף חותמת, ואם דעתו לחתות בירושלים רקס ביהם ייד — לרעתנו אנו שחייב לקורא ביד בכרכח גם בחתותו בירושלים (כאשר נארון בעזיה בקונטרס הסיום לפורים, לשם פרטנו עשרים חולקי דין של פשעי מקומות בימי הפורים).

ג. פורים חמושאש בירושלים

בshall' יומ טז באדר תשכ"ה (1) ומקודמים קריאת המגילות יומ י"ד, נוהנים בירושלים שלשה ימי פורים: ביום שישי קריית החנילח ומתקנות לאכינויים, ביום ש"ק קריית יוכאו עטלק' ואmortות על חניניט, וביום רביעי פער סעודות פורים.

(1) פורים חמושאש לא יתכן אלא בירושלים, ביום י"ד (שבו קריית המגילות בשאר התקומות) אינוחל בשבת, דאי' חיל יום תפ"ר ביום' [חווא הדיני בחופשחא וככגילה ר' הל' י"ד] בשבת פורים סקירות בו' עשייתו כ' — זו נשנות בזמנ קיוש, שאן חיל געתרים רוחוקות גמ' י"ד בשבת]. והטעם שאן קריית המגילות בשבת, אמר רבת המכח חייבין כ' גזירה שטא וטלחנ' ר' וחינוי טעם פער דשור וטלולב. ונחקשה זקננו רבנן בעל תוייס, אמאי לא חשש לקרייה, יוכאו עטלק' בשבת, ווירץ דרבאים היו בקרייה זו, וכן לא גורו על זה, כמו בכל קריאות חוריה דשבתות. ולפי' אכתייש לתקשות לירון שאנו מגולת 'קהת' 'שרחשורי' ו'רות' בשחותה דווי'. פמיא לא הששו לגזרה דרבבה. אלט לענדיך רב בשופר וכבלולב וככגילה פורים דיקון לומר, הכל חייבין כ', קלוסר כל' וחיד ויחיד חיב לתקוע בשופר ובבלולב ובקריח'יט וליכרנבו שמא יטלו כו' — משאכ' בקרייה'ם בשחותה דווי' — שאני החיד קרא איזה אלהת צבורי, והצבר לדידך קרייה'ם בשחותה דווי' — שאני החיד קרא איזה אלהת צבורי, והצבר לא יטכל, ולא גורו על הצערו שמא זייןכח. אז מצאנו בחגהת פעלת שכיר על פפר טעה רב טיפן קעיה' גבם ריבינו הגראי' השיב כן לאשאייה.

שנשתח'ה גם טער דוד בשנצרטרע (וראי') וזהרטמי בחובר' 'חמויה' ערד טלאני נארבעים שנה) אלא שעיל ראייה זו הנוגעת לכל חуירות הטוקחות חותמה הרבית' לחתוכה גם מרברי הרטבים שיש שלוחת מזרעך מצער העשה, 'בדרישכ', וששלוח איינו קשור לך' קדושת מהיצות (ואהרכתי נזה בעזיה'). ומערדים ומגירים גם שרידי החותמה שנמצאו לפני כבשים שנה על יורי דיר בליט, בשפלוי' דרום הר ציון, והחיפורות שנעשו אחר כך בשנת מרעד' ע' יורי מר וויל' ובשנת תרפ"ט על יורי דיר סוקניק על חיקף החותמה העתיקה סביב' הר ציון (כאשר ברגנו על כל זה בארכיאולוגיות בספרנו 'עיר הקורש וחמקש' ח'ב). ונמצא שם מצד חר ציון יש לירושלים חדרה דין 'טמן לבך'.

אמנם ישנים רבנים שהחומרו על עצם לקרו החטא בפרבריו ירושלים גם ביום י"ד, משומשחו לשיטת חרמבי' וחרשב'יא שפסקו רבבי יהושע בן לוי, 'כך שאין בו עשרה בתלנים' (קדושים בבחיכין) קוריין ב'ידי', וכרכתבו הרבכ'י ויר אפרים להחמיר לקרו בכחאי גונא גם ביום י"ד, אלא שככל הקהל יכול למסוך על שאר הפוסקים, חרמבי'ם והטושע' של'א פסקו כן (ראה כ'ם וב' וויא רטיא וחגרא'ה חוטיח' ב) — וגם י"ל שהרמבי'ן וחרשב'יא דבררו בכרך, שעשרה הבטלנים חם שעשו אותו וחווא אבל זה שהנתנו כך מעד עצמו, וכו' בתוי' כנסיות רבים, וחוא מובטה שיזחור לנו — יש לומר שגם חם לא אמרו בו שבת' טיניה דין הכרך.

וחכפי' (פ'יח) מספר שטע שקרוא פעם בירושלים גם ביום' וחכיא שאמרו ע' זה 'חכמי' בחושך הוילך'. ויתכן שהיתה זה בזמנ' שחיתה ירושלים ב'ידי' נכרים וחששו לחרמון' שעשרה בתלנים, או שהחכו שפה שכחטו החותם' (כתובות מה:) 'עיר שרובה נכרים בטלה' קרשחה' נוגעת גם לקריית המגילות (אם כי אין קריית המגילות קשורה לקרשתה העיר), יש לעין כמה שצין הגריא'ה שם לברוי חותם' חנו' ודרגו על זה במוקם אחר). וגם ע' זה הביא הכהופיט' שבוגר' לירושלים אין מקום לקריית המגילות ביום י"ד.

זה סדרן: ביום שני קוראים חניליה עם הברכות כנהוג, ונוהנים טהנות לאבונים, ואין אומרים "על הניטים". זומרה המניה בלילה ובוים בעשרה דוקא, וגם הנשים תשענה קריית המניה בבית הכנסת, וכי שקרוא המניה ביחיד יקרה בלבד ברכח (כס"ש חפרה וכן חוא ברין ובריש וככאי) ואין קוראים "ובבא עטליך", ומרבים בסעודת. ביום שבת קורש, טיו ב', אומרים "על הניטים" בתפ"ה ובברכת התzon. בשחרית מוציאים שני ספרי תורה, באחד קוראים ז' גברי בפרש השבע ובסני לטפחים, ובווא עטליך, ומפטרים פקרותי (שייא טו, ואף על גב שוג בצתה קורש שעבר רשות זכר קראו גם כן חptrות פקרותי — קוראים אותה בירושלים בצתה זו פעם שנייה), ואין אומרים אף הרחמים וחוכרת נשמות, ושיד של יום הוא מוטר שריר ליום השבת. ומרבים בסעודה ומשתה, וראוי לקיים גם מצות משלוח מנחות. וביום ראשון טיו בו אין אומרים תחנון ולמנצח, ואין אומרים על הניטים, ובו עיקר סעודת פורים על פי חירושלמי (כי בשבת לא נזכיר שהמחלוקת מוחצת חפטורים); וכן עיקר מצות שלוח מנות ביום ראשון (כמנוגא ברין ובוי וכן פשויע תרשיח ז'). מושום שרעתו של מהרלב"ח היה שחייב הסעודה ושלוח מנות הוא ביום השבת, וחכיא סטך על זה מבבלו — (לכן יש מחרוזין שנוהנים בהפריח' לקיים סעודת פורים ושלוח מנות גם ביום ראשון, ותרוב נוהנים כהשוויע על פי חירושלמי).

סימן ט. שני ימים של ראש השנה

ראש השנה נחוג גם/caי שני ימים כטו בחו"ל, כי מאחר שלא יכולו להשווים לילכת ביוט, לא ידעו גם/caי אם קרשו בית דין את החrust ביום של שישי ראש אלול. ואפי'ו בירושלים עצמה, שם קרשו ביד הנגיד את החrust, נהוגים גם/cן שני ימים של ר' ר' (כס"ש הרטפחים שם, קח' ח' פ' ח'). דכמה פעמים לא באו חערומים ביום השלוושים אלא לאחר המנחה ונוהנו אותו יום קרש וטוהר קרש. ונתקשייח' עיז' שקבעו שני ימים בירושלים ע"פ חניליה של פעם אחת שקלקלו חוליות

בשיר, ותקנו שם באו ימים מן חמנחת ולטעה, שינחנו אותו יומי קודש ולטהר קודש; ותרי זה קרה רק בטקרים בודדים, והאם טקירה אחד או גם טקרים בודדים קובעים מנהג עד שיאמרו על זה, "זהרו במנחג אבותיכם ביריכם"? ובראשונה עלה עלי רעתי יותר, שלא חניליה או הטקרים בכיבאת העדרים אחר סנהח קבעו את חמנח, אלא משום שככל הטעים שבתקופת עשר הגלויות שנלו סנהדרין, חח' בית הועד בעירות אחרות (ביבנה, אושא, שפרעם וכו') ולא ירשו אונס בירושלם שקדשו אותו היום, ואפשר שבשביל הזמן החוא אמרו גם עלי ירושלים, "זהרו במנחג אבותיכם ביריכם" בונגע לראיש חנינה. ונם בו לא נתישבח דעתך, רטקה של שניים אחורות איינו קובלע מנהג לדורות (כפרות שיער בירושלים עלי טו רוב לא יעברו את אלול, ר' מיטות עזרא ואילך לא מזינו אלול טעובי), ורקה כן ר' ר' עכ"ם אחורות כאשר חבאנן בטיקות אחר). וחל'א בונגע לוייט שני לא הקפידו עלי טקרים שלא הגיעו לשוחים, בגין בשעת חירום בין יהודת ובין הגליל וכדומה, וקבעו לכל ארץ ישראל יומת אחד, משום שעלי פירוב הגיעו השלוחים וידרשו הקביעות. ומדוע קבעו בירושלם דוקא לראיש השנה שני ימים ולא קבעו يوم אחד כפי שנחנו ברוב השנים?

תו תחכונתי שפעפי דבריו הרוטכיה (ר' יח. פוכא מג. מתבאר אפנס שהרבה שונת קביעות שני ימי ראש השנה מסקניות שני ימים טוביים של גלויות. שני ימים טובים של גלויות היו נהנים בחוץ לארץ בזאת חסנחרין פשום ספיקא דינמא, ונחרשו אחר חטורבן טשומ, מנהג אבותיהם ביריהם, ולכך הם שטי קדושים כמו שהיו בזאת שנחנו כל החנינים מספק. אבל שני ימי ראש השנה התקנו חסנחרין בטקים הוועד בזאת קדוש ע"פ חרואה לא פשום ספיקא דינמא, אלא תקנת החכמים היהכה, ולכך היה קדושה אחת. וטהאי טעמא אין חילוק גנבי ימי ראש השנה בין חוי' לאוי ובין איי לירושלם. אחר כך ראייתי בספר ציון קורש (טב) שסבירא ממחוזר ויטרי בשם רב' יוסף פוב פל' האמור בזח'י: יומ טוב של גלויות לא הוקבע אלא לדורות טשומ ספיקא דקביעות והוא שטי קדושים אבל שני ימי ראש השנה התקנו סנהדרי גדלה שבועון אביב והוא בניתנו טסני

ו' והאשכנזים שאינם נהנים לתקוע בתפלת לחש (כמנוג רוד קהילות ירושלים) נהנים בתקנת הליה ה'ק': לתקוע בחזרת חמץ תשרית תש"ת מרית אחר מלכיות וכן אין אחריו זכרונות ושופרות (ולא בסנו שנותנים בחרכות קלחות בחזיל לתקוע רוק תשרית נשחת רכינו חם המוכאה בטדור), ואחר עליינו עוד שלשים קולות בננו' (תשורת תש"ת מרית) — לתקולים מאה קולות (אתה שוויה הדרכ תשרית תש"ת מרית — כתוב השלה לתקוע עשרה הקולות הטשלוים אחר אנטים המוכחה, והביאוה טפורי השיער וכפהה"ש סיפן ג' ס"ק ל'). והנה כתוב השלה לתקוע עשרה הקולות הטשלוים אחר אנטים זמורות, אבל בתקיעות שאחר התפליה אין נהנים לדקרך ל'פי המדר הצעי (בחרכות פקומות אמרו שורחכוד קרום התפליה), ותוקען שלשים קולות אחר עליינו או אחר שיר של יום.

ג' אין הספרדים נהנים כל' מנהג ה"תשליך" (הנדפס בספרורים ונזכר באחרוניים). ורבים מהאשכנזים הפירושים אמרוים תפלה חמץ' בבייה'ין או בבית, ואין חולכים למים (כט"ש בטעש רב ריש סמנהג הגרא").

ה' ספרדיין בשבח שוכת בהחשע (יז) שוכת ישראל עד סוף הספר וביאול (ב') תקעו שופר בציוויל כרעד ולא יכנס עמי לעולם, ואין קורין הפסוקים וה' נתן קולו (שם ביאול) ולא הפסוקים טרי אל כתוך (פסיכה ג'), וחפסוקים הללו שבמיכת מוסיפים במנחה ביוחכ"פ.

יא. מענייני יום ביטור

א' טנהג כפרות נהנים גם רוב הספרדים (אע"ג שמן חמץ כתוב "ושל מנגע מות"). ונוהנים בזוז לאודוקא בליל עיוחכ"פ, אלא גם ביום קורם (ובטxic הפטרים של' עשיית זמנה).

בערך (טובא בתוס' ריח ג': וכטדור תקצט), וכטעה דריש שא"ל לטבעה כי נחדרא לך תקע לי (שם לד':). אבל במעט כל הפסוקים לא' חמיאו תקיעות דלא דלא, ולא נזכיר בשווי' (חקצא תקצט) ולא במספרות חמיא'ע, וכטבעה לישנא דמתני' העבר לפעמי החיטה כו' (גב), ומטעה דריש יש לוטר שמודבר שחתפלו' ביהירות.

וחם לא קבעו ממשום ספיקא וחוי קדושה אחת עכ"ג. וזהי ע"ד הסברנו של הרוטבאי.

סימן י. מענייני ראש השנה

א' אין טשנים חתימת חרכחה האחרונה, וחותמים אותה (ככלימי השנה), חטבך את עמו ירושל"ם (ואהרי, "א"קי נצורי אמרוים - עשות חלומות, וכן טסיטים בקדושים, עשות השלו"ם").

ב' בהרבבה בתוי טדרש של אשכנזים פרושים אין אמרוים, ל"רו ר' אורי" בלילה ולא בשבחת.

ג' רוב האשכנזים העדויות אינם אמרוים בכלל יצירות ופניות (והספרדים אינם אמרוים בכלל יצירות ופניות בטצת חתפלה וגם לא בחזרת חמץ, כלהילן סיפן ט').

ונכון מאר טה שנחוג בכמה בתוי כנויות שאין חמץ סופר ברכת יווצר ו/or עולם", א"ל שא שכ' מתקחל חרכחה יתר עם חמץ (משמעות עשי' שהחמצ' מופר חרכחה ו/or עולם" שוכחים ריבים מתקחל לוטר חרכחה).

אין נהנים לוטר את הפירות שבוחך הקדושה בטמקו, וחרוזים לאמרו אמרוים אותו אחר הקדושה.

ד' תקיעות: מנהג האשכנזים והספרדים בא"י לתקוע (כחבי) דמעודר בשתי נשים (אך לא הפסיק גמור). את חמץ רצון" שבי' חתיקיאות הנרגם בטמותים ותנוכר גם בקצשע' (קכש ט) — אין אמרוים בגין (כהגריא זללה').

ה' בתקיעות דמעודר יש שנייני מנהנים: בספרדים תוקעים בתפלת לחש נבלשים קולות, חיינו תשרית תש"ת מרית חמץ' וט' קולות בחזרת חמץ' כניל' תשרית תש"ת מרית גט' קולות וכן לזכרון ולשופרות, ואחר טסף בקדיש תתקבל (קורות תקכט) תוקעים עוד עשרה קולות תשרית תש"ת מרית כדוי לתקולים מאה קולות, ואחר עליינו (חיינו בגמר התפליה) תקיעת חדת, תקיעת גדרלה ליטין גמר התקיעות(1).

(1) המנוג חוץ לתקוע גם בתפלת לחש הוא על פי הארוי, וכן הוא

וחקורה מברך תחלח שתי חברכות, על טקרא מניל'ה ו'שחתינו' (כהנירא וליה). ואם חל ראשון וסוכות בשבת קורין מנילת קחלח בראשון סוכות.

(חספרדים לא נהנו כלל לקרא או לומר קלהת. והחטאים אומרים קלהת בחומת כל אחד אחר בסני עצמו בלו ברכחה). נ' ביום א' רוחותם קורין ד' פעמים, וביום השני השנין ג' ארבעת הקרים (ולא קורין גם וכיוון החליש וכו' בכחויי, טשומ שבאי לא היה טפיקה דיווא). וביום ב' רוחותם קורין ד' פעמים, ובאים להשלייש, וכן הלאה עד יום הווענה רבא שקורין ד' פעמים וכיוון השבייע'.

ובן אומרים בתפלת מוסף של כל יום ויום רק קרבן אותו ביום כנ"ג.

ז' חספרדים, ומטו כן קהילות אשכנזיות רבות, אומרים "חשענות" אחר חל' קודם קדיש תתקבל' ושהירות (כמי' החודיא ועוד, והוא ממנהג אידי עפי' שער הכותה המוגא בכחחים תריסר), רלא כנהוג ברוב הקהילות ע"פ מה שכותב החטור לאמרם אחר מוסף.

ח' בשאומרים בתורת הש"ץ ותערבי אין הש"ץ משנה את נוסמה חתימת הברכה, אלא אומרים: ותערבי וכו' ושם נעבדך כו' ותחזינה עינינו כו' המחויר שכינתו ציון.

ט' השיר של יום (כפס' הגראי וליה): בא' רוחותם מזמור כתם. ביום כי' מזמור ג'. ביום ג' חציו השנה של מזמור צר (מחילין - טיקום לי'). ביום ד' חציו הריאשן של מזמור הניל' אל' נקומות' עד. מי' יקום ל'. ביום ה' מזמור פא. ביום ו' מזמור פר ב' (וכיה עפי' הסוגיא רשות נה). «אם חל שבת לאחר טהרה, טוטוי יರחיה» שעיב' קאי כלהו על וחוויט עיש'». ואם חל אחר טירוי וחוויט שבת אומרים בו: «מזמור שר ליום השבת», ולטחרתו אומרים שיר של יום אסתול', ומזמור פר (יטוטו) נרתת.

י' ונוהנים בליל' יהותם לעשות זכר ג', שמתה בית השואבה" באטירת טיז' שיר חמצעות ושירים ותשבחות, וחספרדים נהוגים (כמו טאגנים) גם בגררות ואבקות בידיהם. יא' ביום שטני ערחה', שהוא בא' גם יום שטחת תורה", אספור לישב ולאכו' בסוכה וזאת אין לו מקום אחר פורס

ב' המנהג בא"י לומר באמירת כל נדרי', סימוכ' שעבר ער ווכיפ' זה, וטויוכ' זה עד יוכיפ' הבא' וכו'.

ג' הפוט שביברכת יוצר, רבים מהחאנזנים הפרושים אינם אומרים וכונ"ג בראשת השנתה. וחותם שבאמצע קדושת אומרים אחר הקדושת.

ד' בטנהח שאין הכהנים עוליים לדורבן, אומר הש"ץ או"א ברכנו, טשומ שם עלה לא יורד.

ה' בטמץאי יוכיפ' תוקעים תשרית (ולא רק מקיעה), והוא לומר תקיעת שופר ביום כפור דיוובל לשחררו העברים — רמו' רוכיות וחירות

יב. מענייני חן הסוכות

א' בנשואין בערב יו"ט כוננים להוחז ווישבים לסעודה בפרק דוקא, קודם הצהרים (כטבא במנחני ירושלים); וכן הוא בא בשאר ערב יום טוב, והטעט ידועל.

(חספרדים נהוגים לפרט על כותלי הסוכה פרוכות של ביכנ'ס, וחתיתור הוא טשומ שאחורי שכבר נהגו בזאת, חרוי מלמחילה על רעה בן קדרישות, יש להאריך בזה).

ב' בקריאת התורה של יו"ט, בshall בחול, נהוגים שלא להוציא פ על חמשת קרואים (כחמות' ועוד, ותגריא הוכיה את זה משלו) הגד מגילה כב': «קשות האי כללא ביריך וכו'», מוכו שיכנס שאין מוסיפים בראש חדש וחול המועד אך אין מוסיפים בז'ו'ת). אולם בשאל' חספ'ק בשבת נהוגים רביבים להוציא על מספר שבעה קרואים כבכל שבת (כהלאש טז מג'יא ועוד).

ג' אין אומרים הפוט "טערבית" בתפלת ערבית והוואירות דשהירות ודומסף, אבל אומרים תפלה גשם ותפלת טל (חנוך לעיל סוף א' ח').

ד' בארץ ישראל נהוגים שלא לחייב תפילה בחול חטוער (כטבך התהבר סיטן לא ב'), ולא כבשא ראותו נהוגים בתפלין בחול' חטוער (עפטיש' חרטס'יא, וראה קצושיע סי' כח).

ה' האשכנזים הפרושים קורין בשבת דחול' המועד סוכות כהו'ם (עפטיש' חרטס'יא, וראה קצושיע סי' כח). קיל'ג. קודם קריית התורה. קחלח, במנילה כשרה כתובות ע"י קיל'ג.

סריין על הסכך, ואם גם זה אי אפשר יכוון ויאמר שיוושב שם שלא לשם מציאות סוכחה.

יב בערבית אין קרחה'ת ליה, לא מכנהב של חוץ לארץ (הטוכה בוטאי אסמי תוטש וכקזושיע קלה ז) לקרוא בתורה.

יג הספרדים (וכן בכמה בתים מדרש אשכנזים) גוננים לקרוא לתורה קודם חתן תורה גם, חתן טעונה" וקוראים לו עד "יעל משה", ולחתן תורה חזורים וקוראים כן, "טעונה" עד לסימן התורה (וכן כתוב הגאון חריה וליהה בסצ'רו לדי'א).

יד כshall'ו יומן ח' בין שמינו עכרת לביון שבת בראשית נהגינו בהרכבה מקומות לקרוא ביום ח' עד "ויהי ערב ויהי בקר

יום חמישי" (וכר לאנשי פעדס כס'ש הגראעיכ' זעוז).

טו בארץ ישראל אין אומרים תחנון ג'יה רצוני שלאחר קריאת התורה עד אחר ראש מרחxon(1).

סימן יג. קריאת התורה בחנוכה

ביום א' דchanוכה קורין (כאי כבוחיל') ג' גברי מן, "ויהי ביום כלות משה" (כהרמ"א תרפר) עד, נחשותן בן עטינדרכ', היינו לCHAN עדר חנוכה התובח", ליהו עד, מלאה קתרת", ולישראל עד, בן עטינדרכ', (וחסידרים מתחילה לCHAN סברכת chanיט, מהחכבר שם). ביום כי קורין נ' גברי, לCHAN, ביום שניי עדר, מלאה קתרת", ליהו מן, פר ארור" עד, נתנאן' בן צווער", לשלייש' זוזר, ביום החנני' עדר, בן צווער" (כתהכר שם), ולא כנהוג בחויל ע"ס הרטמ"א שקורין לישראלי ביום השלייש' וכן בכל שאר חיטים קורין שם לשלייש' של יום המחרת). ביום ג' דchanוכה קורין ג' גברי, ביום השלייש' כניל'. ביום ד', ביום הרביעי, ביום ח' כיום חמימי", בריח מוצאים שני סית, באחד קורין ג' גברי בפרשת פנחים, לCHAN מן, יודרבן עדר, "רביעית החנין", ליהו, "עלת חמיר" עד, ונסכח, לשלייש' ובראשי חותיכם, ובmitt' ב' קורין לרביעי בפרשת

(1) לכבודו של חנמי עכרת ושמחת תורה גותנים גם לו שבעה ימים לתשלומיים, אפילו שארוויל' (ריה ד'), לענין תשלומיין דראשון חוא', אבל מכין שתואר רג'ל בפני עצמו לענין פזיר קשי'.

נשא, "ביום הששי", ועריו כשבכלו טלא קורין בכ' דראש חדש לרביעי, "ביום השבעי". בח' דchanוכה אין הפרש בין אי' לחוץ לארץ וקורין לחון וללו', "ביום השmini' ולישראל", ביום התשיעי" עד, כן עשה את הסנורה".

סימן יד. חמשה עשר בשבט

יום טו בשבט הוא ראש השנה לאלנות לענין תרומות ומעשרות וערלה:

א) يوم זה מבורי בפיורות חайлן בין שנת מעשר שני לשנת מעשר ענו, שאם באו לעונת המעשרות קודם טו' בשבט מתעשרים כמנה הקורתם, ואם באו לעונת המעשרות אחריו טו' בשבט מתעשרים כמנה החיה.

ב) פירות שחנתנו קודם טו' ופיריות שחנתנו אחר טו', או אתרוג חנילקט קודם טו' והנילקט אחר טו', אין תעשרהו עלי' זה.

ג) ואין הפירות יוצאי טערלה אלא שחנתנו אחר טו' בשבט של שנה ד' לנטיעות, ומרבעי אחר טו' בשבט של שנה ח'.

וכארץ ישראל שנוהגים בח' דיני תרומות ומעשרות — נהגין ביום זה מעין חג: האשכנזים מסתפקים באקליטת פירות של ארץ ישראל, ובחלוקת תכליות פירות לילדיהם. והספרדים נהגינים לאכול הפירות בחכורות ובבירעות של שמחה וסתרה, ועל כל פרי אומרים טומוריים פומנונים ושירום סבכת הארץ ופיריותה. וחתמי הספרדים גנורוים בליל טו', מתאספים בבתי הכנסת ובישיבות וערוכים, "תקונית" בלטודרים (שנדפסו בחכורת מיזחdetesh כשם פרי עץ הדור) "קוטים" מתורה וכתובים ומדברי מיזחdetesh כשם פרי עץ הדור), והוא מזחdetesh פירות הארץ, וחזי, ביהود אמרוי זזה, המדברים מענינו פירות הארץ, וחם מחרדים לאכול מכל מיני פירות (פרי עץ ואדרת) הנמצאים בטקסום ועד למספר שלשים מיניהם (ג' פעמים עשר — ע"פ קבלה), ומכבדים זה את זה לברך על ברכת פרי, ועל כל פרי ופרי אומרים מתלהומדים והפטומניים והשורדים (1).

(1) סדר חתוקנים הילו בניו על אמרוי חז"ל שכ' פרי ופרי יש לו שורש עליון שלו, וצורך מיזחdetesh וחתון מיוחד. ראה לט"ל בראשות

ב' הפסחות פ' אחוריות וקורושים: בקביעות "זה"ג" Shaw פ' אחורי וקורושים נפרדות ואין פ' קורושים חלה בערב ר'ח (ההר חדש) ולא בשבת ר'ית, ואין פ' אחורי חלה בשבת הנדרול, ומוכרחים לקרוא שני הפסחות, של שבת אחורי ושל שבת קדושים — נוהגים בעלי' חמסורה בא"י (עט' שקבוערכן דקורטאי) לקרוא בפ' אחורי (יזוקאל כב) ואתה בן ארם התשפט החשפט, וככ' קורושים (עמוט א') חלא כבניCSIIM(1), ובשאר כל השנהו (כין כתהן טחוכרות בין בשחל פ' קורושים ערבי ר'ית או ר'ית, כיון כצח' פ' אחורי בשחין) קוראים בפ' קורושים תמייד, חלא כבניCSIIM(2).

סימן ג'. מענייני חן הפסח

א' בשבת הנדרול מפטוריין "וירבה" לאו דוקא כשלל ערבי פסח בשבת (כט"ש ררכה אהרון), אלא כן נוהגים כאן בכל שבת הנדרול (ראה לבודש והגריא תל"א). נוהגים כאן שלא יומר בשבת הנדרול במנחה, עבדים היינו (כט"ש הגראיא).

ב' כשלל ערבי פסח בשבת ונרכום מוצאים במקומות, כרוכם המקסומות בזמננו בא"י, צרכיים להנחתה כל' שירוי והחמצ' הנשארים אחר אכילת שרירית במקום הפקרי ובמקום של'א יביא לירוי תקלת, יבאותה, כל' חמירא" דרשירות יוסיף, "ולחוי הפקרי", זוככל' רצוי להנחתן באמורת "כל' חמירא" שביל'ח לא יומר, "ולחוי הפקרי" (כט"ש חכמי הפרק ושותפ'ו, ובונוסח, כל' חמירא" דרשירות יש להחמיר ולחשוף, "ולחוי הפקרי" (קיים גם דעת חכיה ע"פ השיטה המובאה בהנחתה ר'וא"ש וכחגתי)(2).

(1) ולא כנהוג בשאר ארצות עטמ"ש אחרונים מהנראת טהרמיא סוף חכיה, ומסתבר שהסתורה היה עטמ"ש הרוטפים בסדרי הפסחות שקורין ל'ם' אחורי התשפט התשפט, וכן הוא גם כשבנין' ובתקון ישרכ, אולי מ"ש הרוטפים לקרוא בפ' קורושים (יזוקאל כ' באו' אנשי טוקני וישראל כר' הלדרוש' עד כל' הארכזות' — אין נוהגים כן, כי אם ההאטטרחו הירושה, חלא כבניCSIIM(3).

(2) בנווחם כל' חמירא שבירושלמי (פ"ב) וביריה וברובם וכרא"ש ונראשוניים וכמוו' בשוח' כתבו ר'ק, "ליבטל ולחוי כעפרא דארעא".

סימן טו. יוצרות

חאשכניים בא"י אומרים רק היוצרות של חמתת השבותות הללו: פ' שקלים, פ' זכה, פ' פרת, פ' החודש, ושבת הנדרול, הפורושים אומרים היוצרות הללו לא בחורת השין אלא לאחר קדיש תתקבל דשחרית, ושל מוסף אין אומרים כלל. והחסירים אומרים היוצרות הללו בחורת השין וגס של מוסף. אבל כל היוצרות של שאר שבותות חנתן: בין מסת לשבועות, אחבת, פאורת, חנוכת, נחמן, שבת שוכת, ברית טילה ועוד — אין אומרים כלל, והאשכנזים הפורושים אינם אומרים אפילו הקרובץ דפורים (רק שנותן יעקב ואשר הניא). והחסירים אומרים קרובץ דפורים. חספריים אינס אומרים יוצרות, גם לא של חמתת השבותות חנול. ואפילו בראש השנה ויום כפור אין אומרים פוטשים בתוך החפהה, כי אם אחר קדיש תתקבל דשחרית אומרים את חיפויים המוחדרים שלהם.

סימן טז. הפטרת פקודי, אחרי וקדושים

א' הפטרת פקודי: בשנות "זה"ג", "וש"ח", "בח"ה", "בש"ז", "גכ"ז", שח' פ' שקלים בפ' ויקתל, ופ' פקורי הפטקה — נוהגים לקרוא הפטרת פקורי במלכיזידא (וזה), היינו, יו"ש חירום" וגם וחשלם כל' חמלאכת" עד, "ארען מצרים" (בן חנניה גאנזיו ירושלים, הגם שכ' איז ואחריהם שקו"רין רק ע"ש יו"ש) וזה משלי'ם ר'ק שני פטוקים מן, ותשלטם" — וזה בחול' שכבךקרוא הפטרת, ותשלטם" ביו"ט כי ר'סוכות, אולםכא"י שאי יו"ט ב', קורין גם, ותשלטם".

רבה פרק י' ובוגדר הפטרות לח'יא ס'יא, ומזה שאמרו בירושלמי (ס'יא קדרושין) עתיד אדם ליאין דין והשבון על פראה עינו (פרק) ולא אכלו ווי' אליעזר נשח לחדרה שמועטה ואסק פרוטות ואכל מצל פירא חדר בשחתה, גם אמוריו ר'זיל כל' מה שבראה הקב"ה בעולטן לא ברא דבר אחר גנטלה (שבת עז): ובוגדר ובസטרי קללה אמרו שע"י ידו שאדם אוכל מהפרוי וועל' יורי חברכת שטברך עליו, מביא את התקנו של תפורי.

ג' החפטרה מתחילה כאן, בעת חיה" (יחשע ח עדר, אין יוצא ואין בא).
 ח' נהגים שלא להנימ תפלין בחול המועד, לדברינו ג' על בחול המועד סוכות.
 ט' קורין בא' לחול המועד בט' אמרו, "שור או כשב" (קריהת של ב' דפסח שבוחן לארון). וכדי שיקראו לשלוות הקראים מעיניא דיומא, סהדרין לקורוא לכהן ע"ד, לא תעשו, וללו עד לרורותיכם בכל מושבותיכם", ולישראל עד, "אל בני ישראל" (וכ식' ב' וחוקבתם). ובכ' דוחותם קריית התורה של א' לחול המועד שבוחן לארץ קדש לוי. ועדין בג' ור' וחי' דוחותם — קריית התורה טום אתמול דתו'.
 י' בשכת לחול המועד פסח קורין האשכנזים הפרושים, שיר השירים" בטנייה כשרה כתובה על קלף, ומוכרלים כי' הברכות, על סקרא טנליה ו' שחתיינוי. כשהחל א' דפסח בשכת קוראים שהיש בזום א' דפסח וכשהל א' דפסח ביום א' קוראים שהיש' בשבייע של פסח שחול בשכת, (ונם כאן, כמו בקריית קדלה, לא נגורו על קריית מנילה זו בשכת וכדברינו לעיל פ"ח הגהה²).
 יא' אין אומרים יווצרות, לא ביום טוב ולא בשכת חול המועד, אבל ישנים בתי מדרש שכחים אומרים (אחר קידוש התקכל רשותיות) בא' דפסח הפירות, "ברוח דורו" (שנדפס קודם חתימת ברכת גאנ' ישראל) שיש בו מהכטפים לחתורת השכינה, וכן בשכת חוהיט' (ונמה, ברוח דורו' לשכת חוהיט'), ובשביעי של פסח יומם לובשיה" (הנדפס לשירת הרשות שקדום חתימת גאנ' ישראל').
 יב' אסור חרש בארץ ישראל סן תורה ל'כו"ע¹, והכל נהחריט באיסור זה עד אחר עבר יומם ט' דינין, היינו עד א' אור ליום ב' לחול המועד פסח. ובকמ' שנדר בא' אין בו אסור חדש, דבארץ ישראל ל'יכא דגן שנורע אחר הפסח ונקצר קודם הפסח; ועל הקמ' הכא מתחום לארץ מתחצחות הקירות חוששין מהודש חשותן (שאו מתחילין לחכיא מסוף חדש) עד ב' דוחותם, שיום ט' יומ העומר מתרוג.

(1) ומה שאין נהרים כזה בחולין, אפילו שהרטבים חריף וחרא"ש וחותשי"ע (ירוד רצג) פזקו כרי' שג' טחוי' א' אסור מתחורה — וזה מטעם דנקפני' שבוחין איןנו נהרג בשל נカリ' (וכמו שהאריך כזה וזה במק' ואכ'ם).

טענינו חג השבעות

ראשת חורש אירן וגמ לא בראש חורש אירן ולא בון ליג בעומר לבון רаш חורש פיין. רוכם נוחנים לחסתר בלאג בעומר ביום ולא בליל החודס, וכן בנוגע לנשואין. אבל אם השעה דחוקה, מჭליים גם בליל החודס בין להספורות בין לנשואין (ראה ע"ח תצעח וככפ' החיים אותן בח').

ג' ביום ל"ג בעומר ארן אומרים תחנון, וכן לא במנחה שלפננו,
ומורביםכו קצת בשפתה [ראו התחליה החפסקה במתיתת
תלמידיו ריע (דרשות מהרי'), ותלמידיו חדשים שנוספו לו
מאחורי יום לא טתו (פרק ה)].

בנוי ארי, בעיקר החסידרים, נוהגים בלילה ליטב בעומר בהלואן ובחרדילקות (וחסידרים מרים בגרות יתמכנים) לזכור רבי שמעון בר יוחאי שנפטר באוטו ים (על ספק הנאר בזוהר ויחי רנה).
איסופת איראן וושטן גון, וראח בט חחיים האציג בו ציון).

נורובים נוהגים להשתתף או על כבrio רשבוי ובני שבטיהם וללטמור בווחר בדבריו רשבוי ובחדרקיות והילוא רבא.

ונשים חרדיות נוחנות לגנו את השער הראשון שנגע למכוזה
וחחרורו, ורכבים מביאים את הילדים למשירון ל נגישות השערות,
ונשים חרדיות נוחנות לגנו את השער הראשון שנגע למכוזה
(על ספק חקרא ביחס קא"ל ח' ג' ועטמיש רשי').

סימן יט. לган השבועות

אין אומרים היוצרות (קרובות).

ב האשכנאים הפרושים קורין „רוח“ במשמעות כשרה על קלף
ומברכים שתי הברכות „על סקרא טניליה“ ו„שחחינו“. החספדרים שאין קורין ואין אומרים קהלה בחג הסוכות ושיר
החשווים בטפסח — אומרים „רוח“ בחומר בל' ברכת.
ג אקרוטות אומרים כשבועה הכהן לTORAH קורם שטברך
ברכת ראשונה, והחספדרים קורין במקום אקרוטות טעין
כתובה" (שכון נומח תורתה רבכבל החותמה).

ד את עשרה חברות קורין שבכשוות בטעם העליון, אבל בפי יתרו ווותחנן קורין אותו בטעם החתחון (כחוקני וט' מג'יא תחצ'יר), ולא כנראה עטפ' ש踔ורנים שכובדו קורין גם ביתרו ווותחנן

ין חספרדים לא קבלו עליות גירות קטניות בפסח. בכל זאת יש רבים מהכוהנחים שאינם אוכלים קטניות ולא "שמן שומשטיין" אלא שמלדיקים בחם (ראה פריח וברכי) ועי' מנהגי ברשות מחרים גם רבני האשכנזים אכילת רושלום). בשנת כזרות מחרים גם רבני האשכנזים אכילת קתקנויות, רעל רעהן לא קבלו אשכנזים את הגיורת.

“דורה” סָאכְלִים (نم האשכנזים) לעופות. זיד בשנות הבודה, היונו בשנה הרביעית ל’שיטח ובשנה החשכית, מקיימים מצות בעור טערות בערב פסח, ואט לא בער בערב פסח טבער ביום ח’ דוחה’, היונו בערב יומ שבכען של פסח, וכאטור להילן בדרינו תירומות ומעשרות (ס’ א). וחחדוריין אומרים קודם מנחה רבבייען של פסח פרשת עירידי המשר (אטור שם). אם לא קיימں מצות בעור כומן, שטובר אפר הומן על כל רגש ורגע ואיריד גאנטר אחר בן.

טן כשל אסרו חנ דפסח (ש"א) בשבת, בשנה פ羞חת, שקורין באין פ' שמינו ובחויל עירין יומ טוב-כ', משתות חפרישות (כיצ' אייר) בפ' בחוקתי, ובשנה סעוכרת משותות (כב' א' אב) בפ' מסע'י (הטעם קשור נס כ"ט, סנו וערורי לא לחרICK).

ס' פון יט. בין פסח לשבועות

א בום ייד איר, פסח שני, אין ואומרים תחנון, אבל בסנהח שלפנינו ואומרים (וחולק בין לשאר יותם שאין ואומרים גם בסנהח שלפנינו – מוכן). ובshall יומ זה בשני תנינא (זהו כshall א' רפסח בום א") חנינו כיון שאלו לומר נס הטעיות של שני תנינא, ואומרים לאן אריך אפים ולמנצח.

ונס הניחנו שהחענים בה'ב אין מתחנעים כו (והיו ירים מהחמורים מתחנעים עד חצאות או שמליטים החענות בזום מחר). ואע"פ שאין מתחנעים כו מכל מקום בשכת שטברליים בח'ב (חינו בפ' חוריע מצטצערו בשנת חז'א או הש'א, או בכשפת אמרו בשנת הח'יא) מברליים נס כו בגנוכ הרג'יל. כל מי שיבכ עלו'ן חנינן בח'ב.

ב נוהגים לישא אשה ולהמתOPER ביום יין בעומר ומון ראש חדש סיוון והלהאה (או דוקא משלחת ימי חנבלח), ולא קורם

בטעם העליון ושרק היחיר קורא בטעם התחתון, וההבדל בטעמים ראות, 'באר ללביה' ו'יש תבזבז'.
[כשהל אסרו חג דשכונות ארץ ישראל בשבת נשא, משותות הפרשיות י' חנוכה כסוי בלאק – כלהחן ט' כ].
ה' נוהגים כאן שאין אומרים תחנון עד י' ג' סיוון, היינו עוד שבעה לתשלומיין ליום החג.

טימן כ. מענוני תשעה באב

א הספרדים נהנים שחש"ע או החכם סכריין בבית חנמת בכינמת ל"י תשעה באב את מספר השנים לשנת החורבן, ומועד מספדר ע"ל ששוב עברה שנה ל'זון החורבן (וכטוא גם בכיפות פנ"א, ועוד), וקדום הכרזת מספדר שנים לחורבן סכרים כל הנורות ע"ש הכתוב, 'במחשיכים הוшибני'.

ב האשכנזים חפרושים קורין איך במגילה שרף כתובח על קלף ומכרכים, 'על טקרה מגילה' (כתלוש, מגיא וחגרא), ל' לא, 'שהחיני'. ולמעשה בברך אחורי הקינות נוהנים אבל ל' לא, קראו שוב מגילה איך במנילה כשרה, אבל ברי' ברכה; וכן ל' לא קראו המגילות בלויה, ואפילו מאונם, אין מכרכים על קריאתה ביום (1).

(1) שאלת זו נשאלת בשנת תש"ה, שכבותיו נסויות רכבים לא קראו המגילות בלויה כי היהليل הנגינה על ירושלים, ואלו בבורק אם ברכ' על המגילות ביום, וחיוויגם אמי בין המשייכים שלא ברכ' ביום, ועל שאלות כמה תלמידי חכמים מנא ל' היל – השבתי, מדרוזין שבתשעה באב תקנו לקראו בזבור (ובביבה להגנו פוסקים) רק בלויה ובוים ל'יכא חוויב, ואפללו לחש"ח וחמגיא (ריש תקנות) שאמרו ל'קראו באב ביום אין זה מחוויבא של החיבור אלא מנוגן יהודים לקראו בבית (לא כבՓורים שחוויב לשבתו ביום), ומזה שאנו קורין בזבור (ברי' ברכה) הוא משומש שבכיתת לא יקראו כל אחד ואחד. ואם היה החוויב לקראו פעם אחת או בלילה או ביום, ודאי היו מתקנים קריית המגילות ביום כטו קריאות המגילות רדיות (פסח, טבילה, סוכות) וכורוב המתכווות שחוויבו ביום (מגילה טבב' – ושים שחויב קריית איכה ריק בלויה. וחותם עפים שאמרו זיל על הפסוק, 'ויבכו העם בלילה החוואה' (ברבר ורא) – עלי' שהמש בכון בלילה והוא בכיתת חנס מגו על אותו הלילה לבכotta בו על חורבן ראשון ושני, וכדרתיב, בכח תבכת בלילה' (חגנותם כא. פוטת לה' סנדורין קד', ובמדרש איכה ועו').

כשהל יום א' דפסח בשבת וחל' כ' ב' ניסן בשבת, שבוחן לארץ הוא יום טוב אחרון של פסח ובארץ ישראל אסרו חג, יש במשך מספדר שכעות אחר הפסח הבראים בקריאת הפרשיות בין ארץ ישראל לארץ, וכטוא כן כשהל יום א' דפסח ביום ח' ויום עצרת ביום ו', ישנם חבדלים אחרים שכעות בקריאת הפרשיות בין א' לחש' – עד שימושות הקריאות כלהחן:

(א) בשנתו, 'בשיז', 'גכיז':
בש'יך כ' ב' ניסן – בארץ ישראל פ' אחורי (ובחו"ל לארץ אחרון של פסח). כ'ט' בו בא"י פ' קדרושים (ובחו"ל פ' אחורי). א' אייר בא"י פ' אמרו (ובחו"ל קדושים). י' ג' בו בא"י פ' בחר (ובחו"ל אמר). כ' ז' בו בא"י בחר בחרותי (ובחו"ל בחר). כ' ז' בו בא"י במדבר (ובחו"ל בחוקותי). ה' סיוון בא"י נשא (ובחו"ל במדבר). י' זב' בו בא"י בחולין (ובחו"ל נשא). י' ט' בו בא"י שלח (ובחו"ל בחולין). כ' זי' בו בא"י קרח (ובחו"ל שלח). ג' תמוז בא"י חותם (ובחו"ל קרח). י' זו בא"י בלאק (ובחו"ל חותם). י' זי' בו בא"י פנחים (ובחו"ל בלאק). כ' זיד' בו בא"י מטמות (ובחו"ל פנחים). ב' אב בא"י מסעי (ובחו"ל מסעי). ומכאן וhalbאת משותפים בני הויל לא"י.

(ב) בשנת 'חכיז':
בש'יך כ' ב' ניסן בא"י פ' שטני (ובחו"ל אחרון של פסח). כ'ט' בו בא"י פ' תזרוע (ובחו"ל שטני). ז' אייר בא"י פ' אחרוי-קדושים (ובחו"ל תזרוע-צורך). י' ג' בו בא"י פ' אמרו (ובחו"ל אחרוי-קדושים). כ' ב' בו בא"י פ' בחר (ובחו"ל אמרו). כ' ז' בו בא"י פ' בחוקותי (ובחו"ל בחוקותי). וכטוא משותפים.

לירושלים וראה את מקום המקדש, שנדרשה באנרכו שלושת מירשלים.

ד' כל חקירות הילגון, ל' דעת הרוכבים וחוטשי'ע (וכן חותם נטהחיש) ציריך ל'קרוע בירוא ודוקא ובעומד, וקורע כל בסות שעליו עדר שיגלה את ל'בו (בדין קריעה על אב ואם), אולם נוהגים ל'קרוע רך כסות את בשערו טפח ואפלו' בכלי (בחראכיה, וכפמיש חסיט שמש הילכו חנויות פיה זו כי' גס דעת הרוכבי), אלא שכברת זה חשותה קריעה זו ל'קריעה על אב ואם שהקריעה איננה מתאחת ל'עולם בתפירה ישרת, כי אם שוללה בתפירות בלתי מושרות.

ה' ראיית מקום המקדש היא דוקא כשרואה את מקום העזרה, ולא כשרואה את מקום חרב הבית (גרודוס חערחה או ל'צטונח, ובצטונח חוץ חומר חרב הבית ונם לא כשרואה את הכותל המערבי, שנם

הוא כותל חרב הבית שאינו ציריך ל'קרוע עלייו (ואה להן ודי). ו' וכשרואה חומר חרב הבית, ובככלו הכותל המערבי, קודם שראתה את מקום המקדש, אומר פסוק זה (aicich bat): "טבעו הארץ שעריה אבוד ושברביריה הילכה והשורה בגווים אין תורתה גב נבייה לא מצאו חווון מה" (שם כ'ח' ואה'ש), ואינו קורע (כני).

ו' וחוב הקריעה על מקום המקדש, שאמרנו לעיל' השווא דוקא כשרואה את מקום העזרה, חנה ל'רו המושכל הראשון הרי זה כשרואה את רצפת העזרה (זו אפשר לראות או טהר היחסים במורה ומלהגוות מורה-יחסונית לירושלים, או מאחר הגנים בעיר העתיקה במערב הר הבית או בצפונו), אלא כשרואה את כיפת הסמגנד על' מקום המקדש, שאין זו ראיית המקדש. אולם ראוי כי בב' (שם תקפא בשם חילוקיות) ובפאה'ש (שם סימן ג' ב' כתוב לאמר: כשרואה, "הקובבה" של' מקום המקדש אומר קו' (1)). ותוראה ל'דעתם, שראות כיפה זו כבר פרואה את חובן בית

(1) וקצת ראייה גם מהגמרא ומשלון הרוכבים והזיו'ע. שם אמרו: "כיוון שהגע ל'צוטם קורע, וכשגע ל'מקדש קורע אחר, ואם פגע בטקסד תחילה כי", שמעו של' מטהמא פגע בירושלים ואח'ב בטקסד, יושפוגע בטקסד תחילה כגון שכא מטהבר (2' הרוכבים) דרך צופים, מורה צפוגית לירושלים, ששם רואה הקובת, ואילו היה חיוב

ג' חספרדים נוהגים ל'חפה'ל' בטליות ותפלין בשחריר וחולצין קודם חקינות, והאשכנזים לובשים טלית ותפלין ל'טנהת,

סימן כב. הרואה ערי יהודת וירושלים ובית המקדש בחורכנים.

א' טרונה רגטרא, הרואה ערי יהודת בחורכני, גם כשהן טוישבות אלא שאוטה אחרת שלטת עלייהן — אומר. "עירי קדרך היו פרבר", (ישעה סד ט') וקורע טפח מצד שמאל (טיקכו). רוכבים הילכו תעינוי פיה וטושיע'ע (תקסא). אולם בזמננו לא נהגין ל'קרוע על ערי יהודת (וולת' ירושלים). ויתכן שהו שניהם טעים, חזא: כי ערי יהודת אין ירועות כיום בגבולהיהם, וגם אותן העיירות היירושאות בעיר יהודת, לא יודע אם הן בטוקומן, שנית: בזמננו שבאים ל'ירושלים מצד טערב, לא מצד דרום, אין פוגעים לפניה ירושלים בערי יהודת, ובשאים ל'ירושלים וקורעים עלייה, שבין אריכים ל'קרוע על ערי יהודת.

ב' כשרואה את ירושלים בחורכנה אומר, ציון פרבר היהת ירושלים שטמה" (טט). וטסיפף הקרה, בלה' את חמתו שפך חרון אפו ויצת אש בציון ותאכל יסודותיה, (aicich דיא) וקורע כנ"ל (הכיה בשם ל'קוטים ואה'ש סימן ב').

ראית ירושלים היא דוקא ירושלים העתיקה חמוקדשה (או גם הר ציון שבדורותה). ואפלו' רואה רך החומה סביבה (ואה להן ברואה את מקום המקדש שאפלו' רואה רך חוכה קורע); אבל לא כשרואה פרברי ירושלים.

ג' כשרואה מקום המקדש, משתחווה בנגדו ואומר הקרה, בית קדרשו ותפארתו אשר היליך אביהנו היה ל'שרפת אש וכל מהדרינו היה ל'חרבה" (שם סד ט'), וקורע כנ"ל, ואומר, ברוך רין האמת" בלו' שם ומילכות.

ואחר זה טסיפף סצירוק הדין ואומר, כי כל משפטיו צדק ואחת, החזרתמים פועלו כי כל רוכבו טשעת, אבל אמונה ואין על' ציריך יושר הוא, ואתה ציריך על' כל חבא עליינו כי אמת עשית ואנחנו הרשענו". איך'ק אמר מזמור ע'ט (כ'יח' ואה'ש שם). זיויש טסיפים התרחינה שאמר הרובין ול'יה בבואה

ירא ומתחמיובים בקרועה טקளים לובא לירושלים (לראות מקרים) בחומר (בנ"ס) או בערך שכבת או בערך יו"ט אחר הצהרים והטוהר ולע"ש, אם פטור או טקיעעה — ישחקן בכנון דא.
 ייב קדושת המקדש לא בטלה, והנכנס למקומם המקדש גם בזמן זהה חיוב כרת. ואפיין להראביד שאון בחוזי ח'יכ, הריחו עכיפת בלאו (כאשר הארכגנו בזהה בעהה"י בספרנו עיר הקדר והתקדר").
 לאיליאקיל אדם ראשון נגר שער המורה (בעמודו 658 נגידו על ח' היזחאים). ואף זה (שצבעל) שמותר לו להכנס להר הבית (עד הח' היל'יאן) יוכנסם בסקלו ובמנעליו ובאבקו וכו', שכן זה אסור גז בזונן הוות (כדרורי הרטבים הנקוט בזון הבוירה פ"ז).
 וומר שיש לדרב בכארח הסוגיא ברוכות ס"א: ובענינים אחרים הנוגעים לזה — דברנו בעותה בספרנו הנז' ששמוטوابים שאור דינין ירושלים והמקדרש).

סימן כב. זכר לחרבן

ג בחשחוב בית המקדש, תקנו הרבה דברים לעשות זכר לחרוכן ביחוד בזמנינו שמצוות, כאמור, אם אשכחך ירושלים כי אם לא עallee את ירושלים על ראש שמחתוי (ביב' ס: ורמכים הלוות העניות ע"ה ותוס' ע"ז א�' חק). מthem נוהגים עוד היום:

ה **א** שחathan שובר כוס זכוכית שלמה בשעת החופה אחר חקרושין קודם קריית הכתובה (פותחו ברכות לא, ורמיא שם תקס).

ב לשבור כל'י אחר קריית התנאים, ונוהנים לשבור צלחת פגומה (טרטיג' שם).

ד והחרורים נוהגים עוד היום לחת בראש החתן אפר סקלה (כינוי החת הטענה במקום אנחת חפויין) לזמן עמדו תחת החופה. ויש מוקני היישוב הנוהגים גם הוות חרין (האוורשות להשאי) מקום אומח על אספה בוגר הפתח בלתי ספודו (1).

(1) לשון הרומיים (שם ה', יב): "שאינו בוגם עולם בנין ספוי ומכור כבנין המלכים, אך מוח ביהו שופט וכור בסיד ומשיר טוקם אמח של אמר בגד הפלחה בלא סייד". נחביבנו ריבס משלונו שכנן בדרך המלכים

ארץ ישראל ריווח מנהגיה וגיגוויות
קדשו, כמו שסראים בת ירושלים (או חומות הרומיות שבנאה
שלטן סלמאן) או ירושלים שלנו החರבת.
ח בנים (שם מוקט כו). אמרו "כון שחגיג' צופים (א) קורע",
משמעותם כבר דואים את ירושלים ומקהיהם. וסתחרר
שאנו איננו רואה שם את ירושלים ומקהיהם (אם ספקת חולשת
ראייתו או שוש רבר פספיק בין לבון העיר), אנו חייב עדרין לקרוע
עד שריראת בעינו או עד שכוא לתוכן ירושלים. אבל חזות קשה
חויהתי בכח וכפאה"ש (שם) האוטרים: ובמצפים חייב לקרוע,
אלא ראה, רק שפע ירושלים קרובת ורואים שם (2).
ט הושב ירושלים שעברו עללו שלשים يوم ולא ראה את בית
המקדש — מקילום לא לקרוע.
י ואם נסע לעיר אחרת — החדר לרבך ח' יחוור לירושלים
קודם שכלו ליום, שלא להתחייב בקיומה ברעה על ירושלים
על הסקרד.

ההקריה על מקום מקרא טמא כשרואה רצפת העורה – אין אני יותר ממקומם למצוות שיראה את רצפת העורה ולא יראה את יוושיהם. איברא שפושי, עגן במקרא תחילה היוינו שכא בשירה חיבך ומגדך, ויתכן שתמיהו טעמא פרשי לך, שום קושי המצויאות שיראה המקדש לא את גורשו. אבל לזרוח – בשירואה קובחו וזה אמרת מקרא – שפער

(א) פֶּרְשָׁדִי בפֶּסֶחַ (וְבַּרְבָּרִי) פָּנָזְבָּלְטָה, גְּרָנְדָּה, שְׂנָהָן הַכְּצִיאָה שֶׁר אֲמָתָה קְרָבָה (וְבַּרְבָּרִי) צְדָקָה, וְכַרְאָה זְדוּתָה, שְׁרוֹאִים אֲחֵת יוֹשָׁבָתָן, שְׁרוֹאִים אֲחֵת יוֹשָׁלִים. וּתוֹםָ שֶׁסְּפָרָשָׁו שָׁאוֹן זָהָב, שְׁמָשָׁמָשׁ צְוּפָם וְרוּאָנִים, נְמָשׁ שְׁמָשָׁת יְרוּשָׁלָם שְׁמָסְפָּרָם, אַלְאָגָדָה כָּלְקָם שְׁמָסְפָּרָם יְרוּשָׁלָם שְׁמָשָׁמָשׁ צְוּפָם וְרוּאָנִים, שְׁמָשָׁת יְרוּשָׁלָם וְתָקָם המְדָרֶשׁ. וּגְמָגְרָשָׁי וְדָאָי שְׁמָכָל צְדָקָה שְׁרוֹאִים כִּן הוּא (וכש"ש תְּהִיטָּה"), אַלְאָתָלָן הַרְאָה בְּכֶפֶר צְוּפִים מְשׁוּם שְׁמָטְקוֹם אַחֲרָיו, אַלְאָצִיר הַדִּין שְׁבָגָם.

ה גאנוי ירושלים קדמאי אמרו לפניהם שנה להחזר עיר תקינה מתקנות חוכן ירושלים, שלא תערda אשה כל תשכיתיה, ותKEN לטעט בירושלים בתכשיטים. אבל תקינה הנונה זו לא נתקיימה שנים רבות.

סימן כד. למנהני הארץ השונים

כבר הזכרנו לעיל שארץ הארץ ל'קוטאות היא מכל סוג עדות ישראל, בחכדי טנחים ובגנומי תלילות, ויש גם חלוקים במונחי חומרות, בפסקי ש"ע ובגירות ותקנות. וחנה על מונחי בית הכנסת ועל גסוחי התפלות כבר דרבינו לעיל, ועכשו נרבר על מונחים שונים אחרים.

א. מנהג חברוא קדישא

באייכי בכל ובירושלים בפרט יש כמה חלוקי מנהגים בענייני החיק ובעמקי מעבר החיים: בזמן הפטירתה, וכלהו, בטעפות, בריחיצה (ובבדיקת הפניות), בחלבשה, בתקנית הפטה, במונח השם, הקבר והצין ועוד — אשר את פרטיהם ובאווריהם הבאנו בזאת בספרנו, גשר החיים" (ח'א). ו'יום חחי'ק' לעניין אסירת שליחות וכו' הוא ז' אדר. (נוסח התפלות ביום חח'ק — ג' ש' בספרנו סוף ח'א).

ב. חופרות לטיג

בענייני מתקנות להחמיר, היוו כל דבר הנוגע מצד חומרה סיג — יש הכרחי מתקנות שונות שנקבלו החומרה ומהם שלא קובלות. ובעיר וארכ' ל'קוטאות (כאין) שם באים גם

אין עושים אטלו בשיר, ומתח על אסח טועל לבנון רג'ו (ראה בה' וס'ג' וחנ'ר'א, ול'קוח מל' החוספה שאם) ; ודעת המורה שנם לבני מלכים מועל' שיר אהבה על אמת. ולא מצא טעם מספק טנוי מהן אין מנהגים בוז כויס. סחם שאמרו שכ' נאמר, בכחצת הסרי' (מעין גבש), ובסיר שעלו חמיעור בחול מחלוקת ח'ק וריש שם בבריתא.

מתקנות שנגנו להחמיר — אין הכרחי עדות, וכולם מונחים להחמיר, כגון לא ראמטרו, מקום שנגנו שלא עשות מלאכה בערב חפסח" (פסחים נ'), וויקו בירושלמי שירושלים הוא מקום שנגנו שלא עשות מלאכה (טראכת אוטן), ובארו בתוס' (פסחים נ') יד. משות שחייא עיר שמתכבדים כה גם מתקנות שנגנו להחמיר (1), על כן מנהגים בירושלים:

- א) שאין עושים מלאכת אוטן בערב פסח אף קורם חצות (רואה טושע אויה מסח).
- ב) שאין עושים מלאכה בתשעת באב (רואה עוייח תקנור).
- ג) ולא בפורים (חרצוי).
- ד) שאין אוכליים צלי' בליל פסח (ח'עו). (רואה פריח תפח ספיק ג' ובכ'לו, דוני מנהגי איסורו כב').

ומסתבר שכן גם בכ' איי, שכיוון הרוי היה כולה ארץ ל'קוטאית, כוון שבאו אליו גם מתקנות שנגנו להחמיר.

ג. איסור וחיתר

בענייני איסור וחיתר, כישיש מחלוקת בין המחבר ל'הרמ'א — מנהגים הספרדים חבוי והאשכנזים כהרמ'א (2).

(1) וחוכרנו בעז'ה בעניין זה בספרנו, עיר הקורש וחתוךש' ח'ג סכ'ג.
 (2) ובגרון זה לא אסרו שיטוק המקובץ מותג להחמיר, וחספודים וה אשכנזים ייחסו חרומות של זה ושל זה — כי מתקום שנגנו להחמיר' איסורי רך בברבור שצדר הרין מטור, אלא שכך'ו על'ית' חומרה מושט סייג, כתה רתיניא, דכרים המותרים מנגנו בחם איסורי (פסחים ג' גדרים טן. וועוד) שהוא נדר, ויא' שהמור סדר וכשנשאול אין מתרין לו כלשון ירושלמי פסחים (פי' ר' ח'א) 'מי שנשאול אין מתרין לו', ובכושיע (ייד יוד א) פסקו שחואו בכל נדר שיש לו תרחה ומשמעות לשון הכבוי (גדרים שם) וככראח פטישוי ותוס' (וחביריך בז' הפריח' אויה מסח ובכ'לו, דוני מנהגי איסורו) — ואלו בדר' שיש מחלוקת פוסקים, וזה אומר מטור וזה אסור אסור, אין וזה ממחה, מקום שנגנו להחמיר, שחיי לאלו מטור הווא.
 אלא ריש לדרן בז' צדר הלאו לא תרגדרן, כדאמדו ז' בפלג מורי ככיש' ומולג כב' (בממות יוג' יוד.) וכיצד יינגנו במקום אחר אלו לאיסור ואלו להיתר? אבל גם עלי זה בכרדו רבותינו ולחייב (רואה פאה'ז'

- (ח) ריאת שנומוקה ומיטיה עכורים או סרוחים (ג'ז').
 (ה) אבעכועות הריאות וליחח עכורה או סרוחה (ג'ו א').
 (ו) תרי בועי דסטייכיו וחותמים זכום, ובועי בשפלו ריאת וחותם זכום (שם ג' 1).
 (ז) בסרכות ובאגנות ואוטות דבקות (ג'ט ז').
 (ח) וכטען חסרוכות (שם ג'ב) (2).
 (ט) ובבדיקת הריאת עיי נפיחה (פס' טט) (3).

(1) בס' ארץ חיים (וירד שם ג'ז) אחר כתבו שקבבו עלייהם (הסדרדים) הוראות מרן ז"ל הוסוף בוחר' : יש בארכא יטראל מקומות שאין שם אלא בית מטבחים אחד לאשכנזים ולטטרדים, ואם השוואת הוא אשכני ציריך להזכיר את הסדרדים שלא יקנו מהבשר שיש בה חומרא לדעת בגין ז"ל כו', בגין אבעכועות וסימן עכורים וכיש בחרותי בועי דספכוי וסימן כיום בוועי בשפלו ריאת וחותם זכום וכו', ודט' פט'יש התבכיש (פס' ט'יש) שציריך להזכיר הבא למדירין אחרית צידען שלא במנחג הבודק תיאו טילחו אלי' בנחוג הקומות כי'.
 (2) במועד הטוכרות, בפרש באומני המועל, הרוב מתשאנציגים מהחריות מלאלכין, ורבנן חשליה התק' : הרוב האשכנזים בירושלים בזוננו, כותב שער האותיות י"ד : מצוה "שלא לאכול מכתמה שנמעכיה הראה", ומספרים "ושוшибאיו כלם מטטרפים זאת". עם צי' היכנאג של האשכנזים להכשרה, ובארץ חיים (וירד ט ט') וככלו שבראש הס' (כל' כד) אומר : רבנן בעל השליה כתוב דבריו הנז' ביטוי שהו האשכנזים החטוען לגבי הסדרדים ולא היה להם בית מטבחים פיזור ושוכרים טיוחדים ולא החיקו את עצם בשני ביד - לא בן' בימינו שחם שני ביד (עופטיש לעיל שנקט' ברבא). תיר' בעי' זרך שער מספכוי אריך (פ' ייד ז') אומר: בדבר שיש אישור בגין מעוק הסרכות כי'ויל אשכנזים באיז' שנגהבו כהסדרדים משומ' לא תחגورو, ושם בגיןם מודח קיחר רעדת הרומאים שב' ביד בעיר אחת בבר כתכנו לעיל טרוויס' י"א כן, וגס טרן בתגען ג'ב' ביד בעיר אחת בבר כתכנו לעיל טרוויס' י"א לית, אלא שנם בתשובהו אבקת רוכל' אמר שבב' ביד ליכא לית, גאנ' שראג' בעל שע"ג טעריר בעקר על פרט זה של' מועד הטוכרות כבניש לבני אדם שנם בחויל בכ' קהלה צווחין בכורוכיא על המועל שאינם עוזים (כטהות המועל) כרין.

(3) בתשובות אבcatch רוכל' (י') כי' שכירושלם וצפת אין בודקין בנפהית, ובס' ארץ חיים (וירד ג'ב כב) הביא עוד תשובה שתכתבו שכאי אין מוהגין לבדוק הנפהית, גם הביא ביש' רושדים (וירד ט' וטב') שביד רצח להציג בצעת חתר פטיחת הריאת לא הנז'ו טהרי בירב בשום אופן, אף שהי' שם קחל גודל מסלוניק שם נהג לוחקל נזה.

- קווי חבי' לגבי חרמתי באענינו טרפות טעם'ים ואחרדים חם, כגון:
 (א) בעינוניתו דורא אט חסירה או יתרתא או שינגה מקומת, שהחבר מכשיר והרטיא טטריפט, וכן טטריף הרט'א בשינוי צורתה (מושיע ייד לה ב').
 (ב) חסירה אחת מאונות היומין — הורדא משלטת, וכן בחסירה אונא וכליות בטוף האומא משלטת, שמכשיר החבר וחרטיא טטריפט (שם זוט).
 (ג) ריאת שנקבו שני הקרים זה שלא כנרג זה, שתרטיא טטריפט והחבר מכשיר (ו' א').
 ולעומת זה קווי הרטיא רביבים הם:
 (א) נמצא קוין חוכ בושט ואין קורת דם בחוץ, שתרטיא מכשיר קלפי חבי' (ג' ט').
 (ב) וכן בנטצא קוין בחתמס ובית הכותות והווחה והומלא (טחח).
 (ג) ריאת שאין לה תחוכא דאונא, שמכשיר הרטיא בסדר כל שהוא (להה).

———
 (פ' יט'ק'לא) והעל'ו שנקט' כהר'ף' וורה'יא' ואחריותה טוקמי' ברבב האומר: כי אמר' לא תחגورو — בכ'יך אחד בעיר אחת, אבל בכ' ביד — אך בעיר אחת ליל'א ליל'א; וכבר כתוב המגנא (חצג'ק'ין) שמש' הרט'א לא' איננה בעיר אחת מנקצת מנהג זוז ומקצת מנהג אחר — טדר'ר בכ'יך אחד.
 עוד יש להזכיר שאפע' להרמנים' ויעתו הטעקיםocabiy, אשרו להוות ב'תהי דינים בעיר או רוק בכ' ביד בשתי עיריות לי'יכא לא תחגورو — שאני באן בא'יכא של' עדות חמיא מהנהג מטוקומת היא, ודומה לשדי ביד בשתי עיריות, וכאשר היבא המגנא שם סברוא זו בשם' "הרמנים", וב'יהם גם קצזר פסק' הראי'ש (ספ' א' דובמיה). ויש חולקין עי' (ראח חתיס חזו סי' וו' ושיטת תוכ'), שאפע' התקבצ'ו טבי' מקומות יש טשים לא תחגورو, ושיטת הרמניים האסור ב' בתי דינים בעיר אחת הוא טעם' שביר' ח' עי' (פייב' יר') שרוי עוזה מחלוקה נישרא. בכתשובהו (פאר הדור קנא) אומר' שחויכט כל' ביט' ישראל תנקראים בשם' יעכ' וחותמי'ים בדרכ' טרעה' להו אגורה אחות, ולא תהי' בגיןיהם טהענש וחרעות שוו' גראת דבר שבעילם, והחכמים הנכונים יודעים טהענש וחרעות שוו' את השמות שגרמת המטלוקה.
 ולכך (כאשר אפרנו בראשית דרבינו) מאונינו ושאיפתנו היה כל' כך גודלה ג'וכות ולראות את עס' ישראל גוי אחר, ובית הפלח אחות, ולא' אחד ורך' אחד ליראה אותו כל' היחסים לטוב' להם ולכניתם אחריהם כratio להם ברוח עולמי' וגוי.

ג) בשינויו מראה בני טעויים של עוף ולא יודע שנפלת לאור (גב 1).

יא) בנסיבות גוף העוף שכור ואינו יודע אם קורם שחיותה (גב 2).
יב) בחמת שנפתקו רגלייה (כשצד עצמה לא נעתה פרטיה) אין חושש שפהו הוא מושחת נחש (ס 2).

יג) בחתק בשר שנפלת ולא חורח (ס 3).
יד) כבר יצא תיכח לצפי (עג 2).

טו) כפ' מהבת אין טערין בכולו (עד א, עג ד).
טו) בתחיכת חכף ב' פטומים (עד ב).

ו) בפת פלטר (קב ב).

יח) בשול עכברים שחתח וגדירישראל (קיג ז); ועוד — שבכל תנין דברים נזהרים (אפטו) הפספרדים כתבי' להחמיר וחאשכניות כהרמיה לחקל.

והנה בכל השנים קודמות חדרו השוחטים והמשגיחים מורי החוראה של בית המטבחיים, שכ' שאלה שנפתקה להיתר ע"פ המחבר נמכרה להקצבים הפספרדים, וככ' שאלה שנפתקה להיתר ע"פ הרמיה נמכרה לאשכניים, ומושVIC נזררו (ביוור אשכניים) מלקנות בשר שלא מזקכים שלהם [וברייעך אם קנה אשכני] בשור מזקכ ספדי הנאנן בכשרות חתר לו בכל אופן חוו' טויר הנאנן רב' שמואל מלנט צי' נטطمם אחרינה, וכל זום שאנו אנו יודעים אם נזרוח ריקותה חרוי רוב החמות כשרות, בפרט שודוקה השאלה שטכשיר חי' ומטריף הרמיה איןן מצויות.

אולם ביום זה עשרה בשנים, שחומרה-חטשניהם וראשי בيت המטבחיים הוא אשכני, נזהרים להכשיר גם קולות חבי' ונם קולות הרמיה, אלא שרבים מחדרדים שכונים בשור שואלים מהקצב הנאנן להם אם הבשר מבתמת שלא נזרוח בה ריקותה (גלאט כשר).

וחקרתי ושאלתי עז, מרוע מכシリים הפספרדים חומרות חבי' וה אשכניים חומרות הרמיה (וואר מה שהבאו לעיל בחגחה). והסביר לי תי' היה אחד, שטכון שיש ביום מורה אחר בית המטבחיים, הרז' לגביו המטבחיים, 'ב' אחד בעיר אותה, ואין געשות הכרלים בכח'ג; ואני זה נראה — ארכבת, אם כן הויל'

סנהגי הארץ חסוניים

עו

לאחווקי בתרי החומרות של זה ושל זה. אכן עיקר הטעם הוא שביטנו, שחתמים געשו קשים והפרנסת מדרדרה, יש' לחשוב כל אלה ל'חפср טרכבה', וככ' קולא שטומצאים חווים בה. רק בגען לטען הפספרות, בפרט שיש מהינום לטען בח קת,abis הם הם הנזהרים מלקנות בשר בהמה שנטעכח הפספרה (כני'ו' בחגחה).

ד. תקנין גיריה

גיריה שגור גדוול חדור או גיריה קה' — אלה שקבכות עליות הגיריה חלה עליות, ואלה שלא קבלוח עליות אונה חלה עליות. וישנן גיריות שאיןן חלות על הפספרדים וחולות הן על אשכניים, משומש שرك חם קבלון פליהם.

וועני, גיריה' שונח טענן חומרת, מקום שנחנו ל'חחמור' (גע' סעיף ב): החטם תלוחה החומרה, 'במקום', ויחיר שפרש מפקום שנחנו בחומרה וקבע מוקמו בטקום שלא נחנו בה אינו חייב לנחות בה; ואילו, גיריה', אלה שקבכות חווים בה גם-CS קבעו מוקומו בטקום שלא קבלות, דומה לאלו שקבעו עליות דבר בגרדר' שלא שיריך לוטר שהוא בטול' קה'ו. ואלה עוד לא שקבכת גיריה חמורת טנור, שלאלו עטטא, 'אין טירין' ז'. כמו כן חמור דבר זה מודיע איסור והיתר (גע' סעיף ג), שהחטם יש על כל פנים ל'כל' צד על מילסתוק בחתרה, מה שאינו כן בנידון זה שאין מתרירים לו, בלחמי באופניים שטמ'תחילה חתנו בשעת הגיריה שבתקירים כאלה לא גورو (גדלהין א' ו').

ולפיכך יש בעיר הקרש' וארען הקרש', גם בטקום שטמ'רדים ואשכניים שכנים זה אצל זה — דברים שה אשכניים אסורים בהם ולא הפספרדים:

א) איסור אכילת כל מיני קטניות בפה טשות גיריות קטניות שלא ותחלפו בكمת דגן, שהפספרדים אוכלים קטניות וגورو רק 'שנים כתקון', ואילו בשנים של בצורת הרשות הרבה או לביר' להחתי' לאשכניים קטניות רפסת.

ב) שלא לישא ב' נשים, טשות חרם ורובנו גרשום, שה אשכניים

טטעלות ארץ ישראל וטשבחו

(רבויות יב): קראו המקרא "וישבת בארץם" וגוי אמרו ישיבת א"י שקולת תנnder כל הפטzuות שבתורה (עשין בא"י שיקלה בחוכה) ועייש. ובפ' ואחתן (ד ה) ראתה לתרתי אתכם חוקים ומשפטים...

לעתות כן בכרב הארץ, וכן מורים מהם פסוקים אחרים.

ג. "הכל מעלה לא"י ואין הכל מוצאיין" וכו'. (חחותות קי), "הוא אוטר לעליות והוא אומרת שלא לעליות, קופין אותה לעליות ואם לאו — יצא בלא כחוכרי" (שט). [הפסדר כחוכחה, לא שום שהיא אינה רוצה לעשות מצוה או טושם שמעכברתו מלעשות הפטzuות, רהא בשבי ביטול שאר מצוות לא אבדה כחוכחה הפטzuות, אם לא מהני דברים שהוא משליחו בעבירה] — אלא שום שא"י נחשבת בארץ חמתם חם, ודוחה הוא לחשוב מרינה שנשא אשת בטידינה אחרית שיכול לכהוף לדור עמו בטידינו הוא, רעל.

דעתך כן נשאה,

(ראה טושיע א"ע ריש ע"ה).

גם עבד שאמור לעליות לא"י קופין את רבכ לעליות עמו כי, ואינו יכול להוציא את עברו מא"י לחוי" (רביבים תל' עבדים פ"ה מסוגיא דחחות קי).

ד. ואין יותרם מא"י לחוי" אלא אם כן עמדו סאותים בסלע כי ובוון שאנו מוצא ליקח; אבל בזמן שטמא זיקת, אפלו עסדה סאה בסלע — לא יצא (כ"כ צא).

ה. ואמר ר' ענן כל הקבור בא"י כאילו כבור תחת המזבח (כתובות קא), אהלה לפני ה' בארץות החיים", (חלהים קפוץ) מ' שמת בחולין ונקרר שם ב' מיתות יש בידיו כו', וכתחיב (יחקאל גז, יב-יד) הנה אני פותח את קברותיכם וגוי והבאתי אתכם אל אדמת ישראל וגו' ונחתתי רומי בכם וחיתם, וכיון שבגעים לארץ כו' — וכפער אדרתו עמי" (דברים ל' טמן). והתחווה העתודה למתים שבחויה" היא ע"י צער גלגול מלחמות (זהה כתובות שם, וכירושלמי) כתובות סי' ג, וכלהו י"ט, ותומטה ע"ז פ"ה, ובדורים שנויים).

ו. ואחנן לך, ארץ חמורה נחתת צבי צבאות גנים (וותיה ג' י"ט). ארץ שחמד לו לח גודו וולם ונחתאו לו מה מלכי עולם, גם כל שלשים ואחד המלכים שנבנו בהירושע (יב') לא כולם היו בא"י שחיי מנה מלך ירחו אשר בצד בית אל אחד ואין בהם אלא ג' סילון אשר פרנץ בשם ר' יהונתן שכל הגו טלכו בחולין וכיוון שלא חייהם להם עיר הארץ כגון נגען לא היינקרא טלן, גם אלה

כבלו עליות לחשיך את הנזירה בכך אחרי כלות זמן חזרה שקבעו רבנו גרשום (עד סוף האלף החמייש, ראה מחרר ורטיא א"ע סי' א סעפה י'). גם בדבר זה יישם אופנים שאין הנזירה חלה, כגון בנטחתית ובתנאים ידועים (וואה רמי'ה שם שלרעת המרדכי והרשביא יש עורך אופנים).

ג. יבום, שאשכנזים קבלו לאסור יבום בזמנם הזה; לאין סכוונים מטבחו (ואסרו היבום בכל אופן) טור בשש חרת א"ע סקח וראה רמי'ה שט), והספרדים לא קבלו התקנה. וגם דבר זה הנحو בגדיר גזירה לאשכנזים ולא בגדיר פסק של רבותינו (כל הני שכטיעת ג') בדבנון זה גם ר' רובוטינו לא אסורה מצד תרין כי אם מצד התקנה, ולכך גם זה חטור מתחם.

סימן כה. טטעלות ארץ ישראל וטשבחו

א. לעוות ידור אדם בא"י כי ואל ידור בחויל כי שכ"ל הדר בחויל רותח כפי שאין לו לאלו (בחותות קי); טוב פת חרבה ושוחח בה, (פסליו) אמר ר' יוחנן והוא רץ ישואל, ואכ"ל אדם פת ומלה ודר בתוכה, מוכבtha לו שוואן עוזהיב (טריש טשי פ"ו). אלין בתרבריר, (מחלים נה) טומב ללוון בטורבות של ארץ ישראל ולא ללוון בפליטיות של חזקה לא"ץ (כיד לט).

ב. ותני בשם רימ, כל טרי שקבוע בא"י ומדריך בלשון חוקש ואוכ"ל פרוותו בטורה וקורא קריית שבע בברך ובערב וזה מסביר שבן עולם הבא הוא (תקדים סוף פ"ג).

כ. כי סגולת עשית הפטzuות בא"י גדרות וחושבה פי הרבה מעשיתן בחוי"ג, כאשר האריך בזה הרמכני בפרשיות אחרי (יח כה), וכמ"ש (ויקרא כה ל"ח): "לחת לכם את ארץ כנען לחיות לך לא"קיס". שאפי' הפטzuות שהן מחותת הגוף עיקר סגוליתן בא"י. וכן בספריו

(1) והוא דצין הרמי'ה (שם חג) ויעין וייר רכח אם הילך מפקום שנגנו לחחים ווכו', ושם בוייד (רכח כת) כי הרמי'ה ווילן טרי שיצא מפקום שנוהג חריג שלא לושא ב' נשים למקומם שמקילין אסור לו לישא ב' נשים — זהו ממש שלא המקומות גורם לאלא קרפתה ונכראה שהם דקנרים, וכמש"ש הכאב"ה סיק כן (ועל מה שחייבא שם הבהיר מנוקים אחרים יש עורך לפול ולישב).

גבולות ארץ ישראל

ישראל מאי כו לא היה סועיל לנו חשבננו. וכונראע יש בזו אריכות דבריהם ואכימ. אך עכ"פ עיקר בחישראַל וכח ביד הווא באיזי וככל שומר תורה מוטיף תחת כח לתקלה. וכיוום שעשרי הארץ פתוחיה ביה פאנינו, על כל יהודית היועל כל רבני ישראל לזכור זה ולחותיא סוחה לך עצעטס.

טין וסנהה שבאים העומר והבכורים ושתוי הלחם (כלים פ"א). יין על חנוכות ארץ ישראל חותמים בכרכבת טיען שלש על פירוטיה ועל פרי, גאנח' טושם חшибותה (ברכות סר). וכל שלא אמר בכרכבת הפסון, ארץ חמרה טובח ווחבה לא יציא יורי חוכתו (ברכות מה:).

יח, בני לטליפותה (שיר החירות דר) תל שכל פיות פונים בו (ברכות ט:). וככל חתפליות אנו פונים אליו. וכן אנחנו מתפללים עלייה בכל תפולותינו, (והՃב דברים עוד נאמרו במעילותה, בשיס ובמדרשים ובזוהר, וככפ"ז פ"ז ובספרים רביט ושותנים).

סימן כב. גבולות ארץ ישראל (ט)

ארץ ישראל יש לה שלשה מיני גבולות: גבולות האבות (הוא מתח שוכנתה לאברהם אבינו ע"ה). גבולות עליyi סברים ונגולות עליי בכל (כפרשיהן יש גבולות כמוש עבר הירון במדרגה שנייה, ואחריות מדרגה שלישית – טויה).

א. גבולות האבות

הגבולות שנאמרו לאברהם אבינו ע"ה מקיימים את כל ארץ ישראל התרבות והמורית ואת כל הנגב והצפון הנ góל, שנאמר (בראשית פ"ח), "מנחר מצרים (רומיות-ערכתי) עד הנהר הנ góל נהר פרת" (צפונית-טורקיה). גבול זה מקיים את כל הארץ שבחוץ

(ט) גבולות איי נחוצות לנו לדעת בנגע לכתם עניים הלאתיים, והוות שוש כמת נקורות שלא נתרבו כל צרכן וכמה מהבים לא נשתון בחן בדיעותיהם – אמרותי לא רקמצ' בדים מסביב לנקודות התן.

ארץ ישראל רינה מנהיגת ונגולותה

שבענו ברכים בחו"ל קראו לארץ שלחם על שם ערי ארץ ישראל (סירוש חנוכה משפטים ריו ותנחים רואח ח' וסתורי ח'יב עקב ליזחולין ס: וסדרות עוז). וחנני קורא לארץ המשפחות פטוליות צפונה ונחננו איש כסאו פתח שער ירושלים ונחמו עלייך ולא יכלו לך כי אתה אני (ירמ"א).

ז ומשום ישוב אי חתירו אמרה לנכרי בשכית, לוטר לנכרי שיכחוב שטר מכר בשכית בקנות ישואל נחלה באיזי (ביב: ורכתי טובא, וואה שם תוס' שרווק משום מצוח כו ש' ישוב אי חתירו שכות).

ח ואין סוכרים לחים בתים ושדות כי (עי' נא). ט כשבכר בית באיזי חיב במזווה טיר (טשאיכ בחו"ל שפטו רעד שלשים יום) משום ישוב איי (טנחות טר). וואה רשי שם וויזד רפו כב:).

ל ואין סוחרים חיזיון ממקום טומאה שלא להפסיק טישוב איי (טיקח:). יא ובאי ישנו לאו דלא תסיג נוביל רען, נומך על לאו דלא תגוזל (ספרי שופטים).

יב כשהתב ספר תורה או שקנעה ספרים בסתס וחוירש אותם בכננו שבחו"ל, אין מוציאים אותם לחו"ל (ירושלמי סנהדרין פ"ג וכופ"ז סי' ומאח"ש סי' ב לג); ואם כתוב או קנה ברשות להוציאם לחו"ל – מותר (טה:).

יג בחרואה תלך אחר רוב יושבי איי שנאמר (מ"א ח טה) "ויעש שלמה בעת החיה את החג וכל ישראל עמו קהיל גדרול מלכוא חמת עד נחל מצדים" וגוי (הוריות ג).

וקידוש וקביעות חדשים הם ריק באיזי (רמ"ם קחיה טפ"א וטפ"ח). י"ד וכח הסמכיכה (שסטכו לע"י רבן) חזארך בארי, כדאמר ריבכ"ל, "אין סמכיכת בחו"ל" (סנהדרין י"ד ורמב"ם קחיה טיג:). ובפוחית (בכורות ט"ז ג) כתוב לפי שבנו אורי חם הגקראים, "קהיל ותקב"ה קרא אותו כל הקהיל ואפילו היו עשרה אנשים ואין שנגין לוולותם שבחו"ל. וחתוך בחרויות (ג. ע"ש).

טן וגדלה מטו כתוב הרמ"ם בסחים (עשח קניינ) שכ"ל מ"ח שאנו סימכים כוים על קביעות חמותרום (שקבע היל הנשיא האחרון) הוא מכך קהיל ישראלי היושב בארי וαιלו חיו נעדרו בני

אדום, רחוק מאות קילומטרים מקצה ים המלח. זאת אומרת על יד אילית, עיר החוף אשר על שפת ים סוף המורחת, הנקרוא בזנגנו ים "עקבתי" (1). ואמנם אנו שומעים, שרבינו סעדיה גאון תרגם טלה עקרבים "עקבתי" (הכיוו גם תבואה דסוט פונץ' דה כו'), כמו כן מכיא שם כי "אלית" ועציון גבר נקרוא בלשון ערבית, "בחור עקבתי".

טlesh, מנהל טצרים, נטהן חגובל המערבי על שפת הים, בראשם גצפן, ובקצת מרבית-צפונית מסطن הקרא את הקו ל'צפון, חתאו לכם חור החר (כינוי אין זה חור חור בקום קדורת אהו שבעיר ירושן, א"א חור חור שבצמוניות לחורי הלבנון), ולפיין נטהן הקו המערבי ל'צפן הלאה מן צור וצפרת וצידון ועד לאנטוכיה ולבוא חמת שכצפן ויוצא חגבול פורונה והי' תוצאתו חצר עין, צפוניות מודחת עד ל'קרבת נהר פרת. וגבול הפורת, לתשעת חמשות, הולך כעין קו ישר מן חכת ומערת פטיסים, טי טרום, ירדן ים כנרת, ירדן ים המלח, היינו מן צפוניות לדן עד הגיעו שוב ל'קצת ים המלח קרmeta שבמזרחה-דרומית. ולשכת ראובן וגדר וחצי שכט המנשה — נסירה בעבר חרון המזרחי, ארץ מיחון ועוג (הגדר הגיאן וה-שן).

(1) ומשמעותו הוא שער "אלית" זו שעיל' שפת ים סוף איינדה זו העיר "אלית" בין הדרומיים הניכרות במנגנה פיעיש (פיה) שהוותה בקרבתה חכרון, ומחרבר גיאוגרפי אחד, שחשב שאחת היא, כתוב בז' בגדיל' דברם. והעיר אילית בארץ אדום היא בקצת החובל הדרומי של איי הנונג בקצת גבול הצפוני-מערבי של ארץ אדום, והתה ארץ אדום הוא לדרעת רבנן (כסמובה לעיל') משלשת העמים המערותיים רק ל'עוזיר ל'כא ולטה כבש דוד את אדום תחת רשותו (шиб' ח' יד) גם בימי שלמה היה ר'ישראל (מי' ט' כו) ואחר כך כשבני אדום ל'קחו מישראל הש'בה עוזו והו שוב ליהורה (הר'ב כו ב) הנראה שעיר אדום "הר שועי" שבדרכו-המזהה היה הוא הנשאר לערתל (עם טואב' ועכין אחר ל'פזוניות מורה-ה-ת) ואילו חלק אדום אשר בסביבת אלית היה כעין "צטח פוזו" אשר ל'וקם מיד ליר, וגוזן אותו גושלו יהודים מאלית ונתישבו שם שוב האדומים. ומאחריו חילו יהודים מלהשתם שם.

חגבולו הארוכים האלlich מסביב. ובימי שלמה נהפשטה מפלכת ישראל עד ל'קרבת הגבולות הללו, אולם נאמר שם ל'חת' ל'ח' ארצתו שרה עיטים ונין ל'הסרך שבק, ואיזו? שבشبוי' חטא הטרנגי', אשר גרם של'א חניכם טרעיה לאי, נתחוות השינוי הנרוול בשלוות הסוגנים, סוג כבוש עלי' מצרים, סוג כבוש עלי' בככ', וחסונג החלישו ל'עהיד ל'כא כשבוא שילה הגואל ל'ישראל ולעלום, והיה ל'ישראל גם קינוי קניין וקרטוני, שלרעת רבי (יושפט קרשון פ"א ט) ולדרעת רבנן (ב'ר' סוף פס"ד) חרי חם אדום וסואב וראשית בני עטון (שכropolis-כירות, במורה ובצפון-מורחת).

ב. גבולות עלי' מצרים

כתב בתורה בפ' מסע' (בטבריה ג-ה), "והיה ל'כם פאת נגב טסדרך צן על ירי אדום וזה ל'כם גבול מקצת ים המלח קדרת, ונ Gebol הגובל מנגב ל'טעלת עקרבים ועכבר צנה וחותה תוצאתו חמי' מנבג ל'קרש ברנע, ויצא חצר אדר ועכבר עצמון, ונgebol הגובל מעצטן נחל מצרים והוא תוצאתו חימתה" (ו'ין הוא ביהושע ז' או א-ר גבול נגב ל'מטה בעי יהורה).

חרי מסומנים כאן גבולות הנגב: "מקצת ים המלח קדרת" שבדרכו-המזהה, שם, נgebol הגובל, מסחובב קו החובל בא-ל'קסון הלאה לדרום (ואינו גמץך בקו ישר מסורה ל'מערב וכחיב 'וונסב') ומנגע עד ל'טעלת עקרבים, קצת גובל א'י הדרומי של' מעה עקרבים), ומשם טעלת עקרבים נטהן קו ל'מערב, ויצא חצר אדר ועכבר עצמונה", ונgebol הגובל מעצטן נחל כאריב, מעצטן שוב מסחובב החובל בא-ל'קסון חזזה ל'צפן עד ל'נחל מצרים, מערבת דרכו-המזהה ל'ואדי עיריש, והוא תוצאתו הימה" ל'ים חמערבי בקצת דרכו-המזהה של' ארץ פלשתים. וטכון ש, טלה עקרבים" הוא קצתה הגובל הדרומי, עלי'נו רעת בעיקר אותה הוא מס' מקום טלה עקרבים. והנה באיזה ספרות גיאוגרפיים ונג' במספר מפות, מסמנה טלה עקרבים ל' רחוק מסקצת הדרומי של' ים המלח אם בפרק 23 ק'ם או 40-50 ק'ם. אבל חלא תפורה בקרא שהוא על יד ארץ

טעולי בבל הוא נטה מצרים, לא שלא ברורה היה מילתה אם אין התהום אשקלון: בפרק ה' (פרק ה', דפוס לונץ) הוא אומר: אם כן בכל מקום שהוא מנהל מצרים כו' ואינו נזכר שהוניה מככש שני כו', ראיו הוא שנקחתו במוחזק (גט) טעורה כו'. ולהן פ' יא (הף ריעיב') הוא כתוב: ונאמר גבורי תורה וקצוותיה: ים חמלח כו' נחל מצרים כו' כבוש ע"ט וגובל עולי בבל: נחל מצרים, כזיב, כלודר ומיש נסתם 'מאין' כו' וזה לפי משנה שביעית, אבל לפ' מס' גיטין ותוספותא (פ"ד דרשבעית) קצאות ע"ב, מפרק לא' אשקלון כו' ובמסכת גיטין לא חזכיר חזיות הרומיות-טורניות, אולי פרוסומו שהוא ים חמלח כו'.

והנה בכמה הדotti אמרו שהגבול הדרומי של עלי' הוא אשקלון, כאמור בספריו סוף עקב, ובירושלמי שביעית ריש פרק ז' והוא בשינוי ניסוס, ושם פלויינו אם אשקלון כלוחז, ולפיו 'עוז' וראי חזין לתחום עלי' בבל. וכן ספורש בירושלמי בכוראים (עמ' ז') כי עוז בדורות וצור בצפון חשיבי חזין לאראק, וכך ר' לא מככש עלי' בבל. איברא שם בירושלמי (פ"ז דרשיעית) אמרו שיש ג'ודר שפרשת אשקלון שבתחום עלי' בבל אין זו אשקלון שננו וכן אמרו גם גמ' עוז (1).

(1) וגטערתוי על אשר שותה דרבנן הגדרו הרטבים זיל' לא יוציא להבן כל' בעניין זה: בקהיח' (פ"ח יא) חשב הני שלשה, צור דרמשק ואשקלון, כסוריאי, ומה עניין אשקלון הדרומית שלנו לסוריא? והאם יש אשקלון אחרת בצפון? ועוד נפלאתו על מס' יש בחומרה (פ"א ז) או האoxic שהחויקו בה עלי' מצרים מפרק כו' מאשקלון שבדורות אי' עד עכו כו'. הרוחו אמרו שנם הגבול הדרומי של עלי' מעצים הוא אשקלון, ומלא, לא כתובים ספורשים (באליה ססועי וביבושע ט) שהגבול הוא על יד אדרום טנגביל' קדרש ברגע ומתנגד למלחה עקרבים, וכנראה למד הרטבים שהמשנה דריש גישון קאי אנבלוי עלי' מצרים, וכבר תפסו בתוס' (שם בריש גימין ד' ה' אשקלון) שה汇报אות אינם אופרים כן ותריצו שכואן במשנה מדורכו בככוש עלי' בבל, ואחיזה הקשו עוד ותי' שרך ג' עניין החטא גט עשו אשקלון לחול' מסום שפלה מפלג עיקר והשוב הייראוי ולהחבי ציל' בפי. וזה ראיות, שנם רודרב' ש' עם כל' המרכז השער עלי' 'שלא' ממשען כן סון החתוכיות' שתחאה אשקלון כלוחז ותרוץ מס' כן (עד שבחנו תוס') שרך ג' עניין החטא גט חול' לשותו של הרטבים, איזה אריך שהחויקו בה אבל בזה לא מתרץ כל' לשותו של הרטבים, וכן ר' רוקח מה תחסוטו ע"ב כו'. והתייר הנגד' הפתוחו פרחת דעתו גנותה, שתחנות

ג. סוריא

سورיא היה בתקון גבולות התרודח ונקרatta, ככוש יחו'rie שכבסה דור חמוץ ע"ת, והיא ארם נהרים ואדם צובר כל' ג' פרת ערבעל, בגין דמשק ואחלב וחאן ומגבת וכיוצאי בהן עד שנער כו' (רטבים חורמות פ' יא ג' וט'), ולא נחשבה גנטרו לאי', משום שכבסה דור קודם שחורייש את חיכום הסטוק לירושלים ואיל' הקביה סטוק לפרטון שלך לא כבשת ואחת חילך וכובש ארם נהרים ואדם צובר (ספריו סוף עקב ויושלטי הלה פ' ב' בטובו' גישון ח' ד' ז' כבוש).

יש דבריהם שלגביים שווה סוריא לאי': הקונה בית או שדה בסוריא, כקונה בפרברי ירושלים לכתוב עלי' אונו אפילו בשחת, ע' נカリ, וחיויכת במעשרות ושביעית (פרוכן) והרווחה להכנס בה בתהרה נכסם (סוף ח' וגיטין ח'). ויש שלגביים שווה לחו'יל, גזרו גם על עפרה שהיא טמא והסוכר עבדו לסוריא כטוכר לחו'יל והמביא גט מסוריא כטכיא מחו'יל (שם גיטין). בן נגע לhabat תרופה מסוריא לאי', ולהזאת שאן שרפהת לסוריא — שטורייה בחו'יל' ארץ (כתיקודיש, שביעות ספי' ורמב'ים חרומות פ' ז'). כמו כן אם תרם טפירות סוריא (אף שהחכין סדרבן) על פירות אי', או להיפך, באילו תרם טפירותחו'יל' שאין חרומה תרומה (הוספה פ' ורמב'ים חרומות פ' יב). ויש שרופהת סוריא במקצת לאי' ולא גנטרו: במסוריא מוכרים להם בתים אבל לא שודת (עמ' כא):

ד. כבוש עלי' בבל

א) על חגבול הדרומי של עלי' בבל עמדתי זה מזמן: בתקנת שביעית (רפס'ו) חני שלוש ארצות כו' כל' שהחיקו עלי' בבל מס'אי' ועד ציב' כו', וכן במלח' (פ' יד). ובארו שם ר' רוק גובל' הצפון, ואילו דגבול' הדרומי לא סיטנו ואמרו רוק מאוי' כו'. יש לשער טוח שכבודם תחילה אותו הגבול' הקדום של עזים. ועל רוך זה נאמר בתכואת הארץ (פ' יא ר' ז), צד הדרום כמעט חחומי ע"ט הם חחומי ע"ב כו'. והתייר הנגד' הפתוחו פרחת דעתו גנותה, שתחנות

ולעניד אף אמם כן מוכח מהני משניות דשביעית (פס' י) וחלף (פס' ח) שתחום עליי בכל ביצפון רך עד קויך ובדרום (אטרו בתוספתא וכירוי) לטרבה עד נחל מצרים, ולא יותר, וכי חבופסקים לא יכולתי להבין מושע באמת לא הוועיל הכבוש של החפטונאים לתחזרת קדרושה. ובשלמא אם היה קדרוש אי' כדוגמת קדרוש ירושלים והמקדש בתורה ובנכאים וכו' היה מקום לומר שהר שרק קדרוש עוזרא ונחתה היה בכחו להחזיר את הקדרושה, אבל הלא אי' לא נתקרה אלא בככוש (ולכל היותר בעין חביבתו דין, כאשר דברנו על אורות זה במקראי), ואפי' לא פ' מה שכחוב הרמב"ם רישtronות שחכוב שינהנו בו כל המצוות הוא ב' שכבשו מלך ישואן או נבייא מדעת רוב ישראל' —

הכי היה חסר כל זה בככוש החפטונאים? תועתרתי הטעם שהוא טעם שחישוב לא נתקיים שם (ראה לחן סעיף י), ועל פי מה שה明白了 בספר השפטה (חיב סי' סעיף א') שקדושת הארץ קיימת רק כל זמן שבינו ישראל וישראל עלייה. ג' ובतורה כבשו עליי בכל גם עבר הירדן חמורתי, מארץ סיחון ועוג (הגדר והבשן) כדבשנו ומנו חמקותם בתחוםי עליי בכל בתלמיון (בדלחן סעיף ח').

ה. עבר הירון

מעבר הירדן חמורתי פרשה סתוםה בפני עצמה היה לנו וצרכו תלמוד מיותר: במתניתין רשביעיות (פס' ב') ששת ארונות לבור יהודת וuber הירדן והגיל' וכי, הרי עבר הירדן בכל' אי', יותר ספרות הדרבר בירושלמי (ירוש פ' רשביעית) שחשבו ומנו שם עירות וסתוקות בתחוםי עליי בכל' וטונים גם השבון ויקוק, נחל' ודר' וינר שהdotא, שחס כנורע בעכח'י, כמו'כ (פס' כ') מנו שם בירושלמי מעכבי חרוי סכור וגדרו וគוצא בהן, ובשלחה: השבון ועריה דיבון וכור ובעטק בית הרים ובית נמרה קו' יותר מלכחות סיחון וכו', וכן בתוספת אדרש בעית (פס' ח) מנו מקומות ובאים שבכח'י (שם מנו גם עטון ומואכ' יש שכחוב 'עטון ומואכ' י' נ'')

אכן בחופפתה לרתרומות (פס' יא) ושביעית (פס' ג') אמרו מפורש שתחום עליי בכל' הוא נחל מצרים, וכן נהר מיהירושלמי שביעית פ' סוף ח'יא, וראח בפירוש מנהר דרום' עדר צויב' פ' ר' שם) שכן הוא גם גירסת הנ'ג'א מנהר דרום' עדר צויב' (וכפי חסרי דוד האומר (שם בתוספתה שביעית) שט' נפל נהר דרום' — לא עיין שם כוח יפה). ויש לנו לוחליות שתחום הרומי-מערבי של עליי בכל' הוא ראש שבע עד לדורות ים חמל' קרמת מורתה. ב' ובצפ'ן — תחום עליי בכל' הוא 'צויב' (אכ'ו) כאמור במנהר דשביעית (פס' י) וחלף (פס' ד'), עיר 'צ'ו' היה כבר מזמן לתחומו עליי בכל' וכראםרו בתוספתא דרמאי (פס' א') ובירושלמי

שביעית (פס' י' ו' ובכתה ודוחה) (1). והנה בספר ללחמת היהודים ליטופון הכהן ובמספרו רבי חיים אחריסטבואר שהחפטונאים (מיוחר עי' יוחנן-חרקובס) כבשו בצפ'ן הלאה מן צור וצידון, וכן כבשו כל' הנגב מדרום לים התל'ת, טארץ אדום עד לעקב'ה (זה שהי' ביר' ישראל תקופה ידועה בוטה ביה רשותן כדרלון סעיף ז'), ושאלתי ליעצמי ולאתרים א'יכ' מדרוע לא נאמר שבס חכושים החס שעשו את המקומות האלה לכבוש עליי בכל', ומדוע גבלו תחומי עי'יב בדורות עד אשקלון או נחל מצרים ובצפ'ן עד צויב. ומצאתה בתכואת חרץ' (פס' ד' כא') המכיא בשם ספר טור וקצעה להנרי'ין (אי' פ' שי') שאמנם כן, כבוש החפטונאים עשה את כל הארץות ההן לכבוש עליי בכבל', וחוטף התבואה'יא שכן משטע גם מרבבי הכהן משלנה בשיטמה (פס' כה) שב' מה שנכבש בס' אחיכ' נכל' בתחוםי עי'וב, וכל' המחלוקת של הרמב"ם והראב"ד שם בנגע לעכבי הרוי היא בס' כבשו אחיכ' בס' עכבי' או לא, אבל בס' כבשו אחיכ', היה גם שם בתחוםי עי'וב. אלא שב' כל' התבואה'יא חולק עי'ז ולידיה רק כבוש עירא החזר את הקדרושה ול'א מה שנכבש אחר זאת.

(1) והוא דתוכחות בריש גיטין לענין 'עכבי' אם עכו ל'זח' – שם דבוחן גיטין גיטין כנוגע לאפריה בפ'ג', כדרכ'בו בחוס' במתניתין דריש ביז'ריה אשקלון, עיר פ'ש הרמב"ם בתהומות (פס' א'ט) שעכו ואשקלון כח'יל, הכר העיר על זה הרים וכחוב שאוצר שיש בהן רצויות שלא נחרשו עיש'. ושם מהדרבים של הרמב"ם שלא נתהרו לנו

ג. היישוב היהודי (1)

הנה בגדון, וכך גם "כובי" ודראי התרפשת היישוב הקבוע גם בזמנם בית שני, מכיש תקופה החסmonoאים ואילך, ובמשך כתה זמן גם לאחר חורבן. הן בסוריה והן בעבר הירדן היו או יישובים ירושלמיים, גם בזמנם בית שני כאשר חשבו וסנו חיל' כמה עירות וטוקוטות מעכבי וסוריא בתקופה החיה (וכמשיל), וכן טוכה גם מן שמות הערים של המשאות (שבטשנה ריח כב): ומשהלוים שיצאו לסוריה (כמשנה ריח כא). אולם בנגב הדרומי, להלא מאבר שבע, לא היו יישובים קבועים לא בזמנם בית שני וכי' לא לאחר חורבן, ואפי' בזמנם בית ראשון לא התקיימו שם היישוב בהרבה. אף אם גם היה תקופה שבחן היה הנגב מושב טישראל, לאחר שדור חמץ' כבש את אדום (שבחיה וڌיה יוחיג), וגם שלטה מל' עזיזון גבר ואילך שע' שפת ים סוף בארץ אדום (מיא ט קו, וڌיהיב חיו) והמל' עוריחו בנה שוכב את אילית מחרש והшибה ליהודה (מיב יד כב, וڌיהיב קו ב) – אבל מוא' לתם רצין מל' ארם ווינש' את יהודים מאילת' (מיב טו) ונשאר הנגב שוכן תחת רשות אדים (אדום), ומוא' דעל היישוב היהודי מלהאה לבאר שבע, כי ע' כן מצינו בהרבה כחובים (בשורטום, שיא, שיב, מיא, הڌיה וڌיהיב) בכל המקרים שריצו לציין שהדבר אכן או נורע בכל הפלצות ישראל – נאמר מREN ועדobar שבע' או, מבאר שבע עד דן. וכן על תקופת חזקה אפרדו חז' (פנדירין צד): "ברקו מREN ועדobar שבע".

כל זה מוכיח שמטון און, שאנו נשל' נציג מל' ארים את יהודיהם מאיית, לא היה עוד ישוב ירושל' אלא עדobar שבע. גם בזמנ בית שני בתקופה החסmonoאים, אם כי כבשו גם הם מארץ אדים לא נתקיימו שם היישוב תקופה סמ' שכט. וכן כל' השפטון והצית, הנראה בסדרה יהודיה הנדרול' הות, טיעודים ומגנודים של' היה שם ישוב אלפים שנה. וכן כתוב גם בחבוח'א (דפ' מט) בזה'יל': אכן יש לדעת שאפי'ו אום כבשו עלי' בכל' המתח'ה הוהא (הנגב). אפי'ו היה כי' היה היישוב דורומית אי' טארץ אדים, כמו שירועם נס

(1) משומש שידעת זו נוגעת גם להרין שבסעיף ח' להלן, הוספנו כאן דבריהם סקצרים בשאלת היישוב שמלפנים, בזמן קרויש ביד.

ויש שנארו ח'ק עכון וטואכ' שטהרו נסוחון), גם בספרי (סוף ערך) טנו מקצת מעירוח שבכחוי".

מכל' הרין אנו רואים בכברור, שגם עבת'י מככוש עלי' בכ' ומתוחם, ובונגע לכת' ערי' חמת, תלמוד ערוך הוא בסוף ערכין (כב): שטנו עירות טעהוי', ואמר ר' ישםעאל בר' יוסי' וכי אלו בלבך הין, וחל'א ששים עיר כל' חבל ארוגב כי' אלו שוכנו אלו ומאנום וכו'.

ועמדתי מעתה, אם כן מרוע היריוו רבותינו זיל'ה מקדושת עבר הירדן? ואפי'ו לחרטבים (שם שטיח פיד כה) שלדריה כן כבשו עלי' בכ' גם שם (שם שטיח אל'יה הכתים) – בכל' זאת קדושת עבר הירדן פחותה מאיי', שם היא ריק דרבנן, טב' שחתנו החראכ'יד האומר של' החזוקה עלי' בכ' ומזה ענה לכל' הנני האיטרות בתלטווין הנזיל' המונום את המקומות שכבשו עלי' בכ' (מהו כאן מקום למלטלו של' כל'ים (שם כב) אם כבשו שם יוניב או לא?). ולראשונה עלה ע' דעת' לומר, שקדושת עכה' פחותה ממשום שאינונו מתחומי עלי' סטרום הכתובים בחורה (פ' מסע) ובנביים (החשע טו) ולא נחשב לתחומי עלי' סטרום, אבל' שתוי' חשובות לדבר זה: חר'א, ח'א בטפורש דרישו בספרי (שם ערך), שם כבשו (אחורי כבושים אי' והיכום) אפי'ו מחול' הרינו קאי' כל' המצוות, בפרט מקומות שנמסרו על פי' ה' לשכט' ישראל, (שאניסויא שמלהחילה כבשות קום כבש הונגו). שנית לא ע' כ' פנים השבו ומנו חכמינו זיל' עירות וטוקוטות רבים בעכבי' בתחום עלי' בכ'.

ואלו גם כאן (ויחזור כאן) בעבר הירדן, הסיבה היא לפי' של'א נתקיים שם היישוב. ואלו' דקדק לפיך הרואכ'יד לומר "לא החזוקה עלי' בכ'", ולא אמר "לא כבשה", ורק' טכ'ון של'א החזק'ה בת, שכן לא החשיב' אותה קאי' לנמר.

שוב ראייתי בתבוח'א (מיא) האריך בז'ו, וסיפר ג'כ' ע' דREN וזה, שעבר הירדן הוא נגב' התורה במנג' לא החזוק שם. ולא נתקרכה דעת' בז'ו, דעכ' פ' מרדח'בו ח'יל' עירות וטוקוטות נס בעכבי' טשטע שנטק'ים שם ישבוי' ישראל.

חוšíבות, וכל אותן חטולות, וכמו שבארכ' ככפ"פ (ט') בארכ' וחכ'א ע"ז כמהראות. ושם בפ' (זרוכ'ר'ח) הוא אומר: שבכל אין רוח הברול ולא הפרש ולא חילוק כל' בין מה שכ��ו עולי מצרים ל' בין מה שכ��ו עולי בב', ואין שם דבר שנוהג בזאת ואינו נוהג בזאת בענין חדושה והעתלה, מלך' חיכוי תחרותות ומעשרות ודומיהם, שאלו מדררבנן ע"ל. וכן סוכה טל'שון בעה'ת שאפי'ו אס קדושת הארץ בטל' לעניין תחרותות ומעשרות אבל קדושת הארץ ומטל'חה הכל' גבולותיה שבתורה לא בטלו. ולחן (רו' רלו) מסכם ואוטר: ואם כן כל מה שבתוכך גבויי ארץ ישראל הנוצרים (אחת-פסע) — הכל' ל' הפחות קדוש בקדושת אי' בכל' החועל'ת המכוקשות ממנה (ירק) לעניין חיק'ת יוש' הפרש כו'. והרטבים סנהדרין (פ' ז') אומרים: אין סמכים בחויל' כו' וכל' אי' שהחזקו בה עולי מצרים ראות לסתוכיה עכ'ל, וכח' על' זה הרדב'ז דכל' אי' כו' עכ'ל של' החזקו בה עולי בבל' ואט' ראייה בא' לעניין תרומות ומעשרות ולקצת דברים — לעניין טינוי סמכין הכל' כא'י, וכן לעניין חור בא'י, ו לעניין הנקר' בה ולמאר' קדושים אי' דינם שהוא, וכבר האריך זהה בעל' ס' כפ'פ' עכ'ל הרדב'ז (ו').

ב) ובתשובה אבcatch רוכ'ל (פי' דף י), כתוב לעניין בית שאן' שכ��ותה עולי מצרים ולא בכשות עולי בכל' כו' ווי'נו נוהנים במעשרות כי' ויחית' חוסר'א דאי' ליר' קולא כי הדר' שם חשוב שהוא דר' בא'י והדבר לא כן עכ'ל. ויש לומר ששנאני בית שאן' וחכ'ותיה של' קדשון, כדי ישומכו עלייהן עניינים בשכ'יעת', כדאי'ל בכתה' דוכתי.

(ו) ואם כי יש קצת טערירעם על דברי הכה'פ' באיזה פרטיהם, כגון' חמת'ר'יט (ח'יא מ') כנוגע שבבעל' יוכוף את אשתו לדוד בארץ ישראל של'פ'יד' חמת'ר'יט אין זה בתחום עולי מצרים — גם הם ברוב המעלות מווים להכפ'פ'.

וכתוב'ה'יא שנג' הוא כותב (דף טז) שלענין מעלה' אי' אין חילוק בין ארץ ישראל של' עולי בבל' לש' עולי מצרים — היכיא בסוף הספר בחלק 'ג'ספ'ות' (דף תקר) קושיא ג'ולוח מהירושלמי מתק' ר'גב: חד' חנן אמר פג'וי' יח' ושאל אם מותר לו לצעאת ל' צור' לעשות דבר מצוה ולא השטה י', הרי חשבו צור' שהוא מתחום עולי מצרים לחויל', ומתרץ שבשלשו צור' החטמשו מכמה פעמים ל' שם מושאל על עיר' בירת מושבי מוג'יות בחויל' וחכ'יא ראייה מכתובות קיא,夷'ש'.

ט'יסיפון שכמעט כל' זמן בית שני לא ישבו דרום' מהברון ובית צור' שבכרום, ובזה מתרצים שם למת' ציל' בחבאת גט' שם 'בפ'ינ' וככ'נ'. ולענ'יד ע"ג שהפרוי' על' חמיד'ה באמר'ו של'א ישבו חברון והלאה, רודאי ישבו גם בקרבת עוז' ובאר שבק, אבל לא הלאה שם, זו לא בתקופה הקצרה בזמנ' החשומ'נים שהיתה נ' אל'ת תחת רשות' ישראל — לא נתקיים שם חישוב, כנ'ג'.

ג) החפרש נין בכוש עולי סצרים לככוש עולי בבל'

א) כל' יעקר' החבד'ים שיש בין בכוש עולי בבל' לככוש עולי מצרים הם בנגע' חקוקם של' חיק'ת המצוות החתול'יות בארע' החועל'ת ומעשרות וחייב'ות ווד' (וכמותו במשנה שביעת ר'פי' וכלה פ' ז' ח' וזה רטבים תרומות פ' י' ומ' שצין ה'ים שם ה'). המקטומות שנתקדרשו בקדושות עולי בבל' חיק'ת מצוות התול'יות בארץ' דאוריה'ה הוא (זמנ' הבית, ויקצת' פסוקים גם בזמנ' הזה), ובקטומות שנתקדרשו רק בקדושת עולי סצרים (ונק'ג'ן כמ'יד קדושה' ר'ואשונה' בטלה) החשוב' טרבען (ולה'וסקים, שבכל' בזמנ' הזה זו ר'ובן' ח'ה תרי' ר'ובן').

ונפקא מינ' ל'רינה שאין חורט'ים ומעשרים כזה על' זה, ואם תרמו טפירות של' קדושת עולי סצרים על' פירות של' קדושת עולי בבל' כאי'ו הפרש' בטבל' דרבנן על' טבל' דאוריה'ה (ואפי'ו אם כוז'י' דרבנן הריז' כהפריש' טהר'ו ר'ר' דרבנן שג'כ' כהאי' דינא וכמו שכח'ת המל'ם תרומות ומעשרות בטבל' דאוריה'ה, ואם תרמו טפירות עולי פירות עולי מצרים כאי'ו ר'ר' דרבנן טבל' דרבנן שבכח'ג' וראי' תרומתן' תרומה' וצורי'ק' להפריש' תרומות ומעשרות בטבל' דאוריה'ה, ואם תרמו טפירות עולי פירות עלי' בטבל' דרבנן טבל' דרבנן טהר'ו ר'ר' דרבנן שז'ה'ו' נ'שם' השובט מהר'ס') שהרומת' תרומה' וצורי'ק' להפריש' תרומות ומעשרות בטבל' דאוריה'ה, ואם תרמו טפירות עולי פירות עלי' בטבל' דרבנן טבל' דרבנן טהר'ו ר'ר' דרבנן שז'ה'ו' נ'שם' השובט מהר'ס') דאוריה'ה, ואם תרמו טפירות עלי' פירות עלי' מצרים כאי'ו ר'ר' דרבנן טבל' דרבנן טהר'ו ר'ר' דרבנן שז'ה'ו' נ'שם' השובט מהר'ס') להאכל' צורי'ק' להפריש' על' אותה התרומה' טסקום אחר ר'טמי' סוף פ' ז' ורטבים תרומות פ' ז' ו' והלאה).

(ב) אבל' בנגע' מטע'ות אי' וחייב'ות, כגון' אלו המגניות לעיל' (פי' כ'יח) כבר אמרנו שאין חילוק' ביןיהם. כי' גם כל' חקוקות' שכ��ו עולי מצרים ולא בכשות עולי בבל', יש בהם כל' אותה

שייל מכוון שהנגב הותיר לרשויות ישראלי החזיר היישוב הישראלי את הקדושה גם לחוויי מסכות תלויות בארץ.

איברא שחררכ"ז (שם פ"א ח) כתוב שקדושת עלי' בכל חיתוך קדושת פה (מציד הגו) וזהו שמנחנה כח קדושה השניה שלא בטלה, ולענין כן מסתבר שקדושה שנייה לא היה רך בכח הכלובות פה (מציד הגו) וזהו שמנחנה כח קדושה שלא עיריות לא כבשון, כגון בית שאן וחברותה, כדי שיטמכו עלי' אין עניין בשכונות. ואו קשת ג'ור של'א כבשון רחל'א כבשו כל הסביבה וככליה נכבשו גם הן אלא ע"כ הפירוש הוא שלא קדרון בפה, ושיט שם כבוש הארץ היה קדושה פה. ולפ"י אין בכח כבושים זמנו כשהוא עצמו לדור קדושה מחדש. אבל אconti אפשר לומר שיש בכך הכבוש קדושה לחזור הקדושה אחריו שכמי מה שאמרנו תלייה קדושת הארץ בישיבת ישראל אפשר שיש בישיבת ישראל לחזור הקדושה, ועוד כאן לא אמר הררכ"ז אלא בכבוש חדש, במקומות שלא נתקרשו מקרים, אבל מקומות שכבר נתקרשו בנגב, והוא כבר נכבש גם עי' החשמונאים (שם לא חסר גם ט"ז) ושתי הכבושים מדרום לישראל —תו אפשר לומר עיג'ן של'א היו בני ישראל שם לא הייתה הקדושה, אבל אחרי שנתיישבו שם בני ישראל חורה הקדושה (עפי'ו שהבאו בספר השיטה חי' פ"ז).

ד) ומכוון שאין להחיליט על ארץ הנגב שהוא בקדושה עלי' בכל — אין להפריש לכתילה טפירות הנגב על פירות יתר שתחי אי', ולא להופך, (אם לא אם בזה רוכנן אין תורותיהם גם מתייר רוכנן על חור רוכנן ולהיפך כמו שהבאו לעיל בשם המלים פ"ח סוף הי'ו). ואם הפריש טפירות עלי' מקרים על פירות עלי' בכל תרומתו תרומה זהה והוא יתודם בטפורה עלי' בכל (בדיעל סעודה), ואם הפריש טפירות עלי' בכל על פירות עלי' מקרים ודאי הותרו פירות עלי' מקרים (זהו עדיפה הפריש) אבל שתתרומת בזמין שהוא נאכלת לא תאכל עד שיפריש עלי' תרומה טפירות עלי' בכל, ולענין בכך הנגב אין צורך בפירוש מקרים והוא אחר (כטיש חוטביס פ"ח ט) אלא טפירות גם טינה ובית (ואין כדי להאריך בזה). ובזאת חוזה שאכילת תרומה אפשרות רק בעומדת למאכל בחמתה של כהן או לחולקה בשבי' כהן (כאשר

ח. כבוש הנגב

ועל שאלת הנגב הדרומי נשארתי בפרקוק. וזה הנגב שנכבש בחטנו טבר שבע עד אילת שעיל יד מפרץ ים סוף — יש מה להבהיר בו:

(א) בונג'ת טעויות אי' כבר אמרנו לעיל שיש גם שם כל המעלות המדרוברות לעיל (סיטן כה), רכל' שבתחומי עלי' מקרים יש כל המעלות שבאי', ומכוון שכבר הבאנו לעיל (סוף ב גם לעיל כת' וסעיף ד) סקרה דכתייב בתחום עלי' מקרים, הנגב לטעלה עקרבים', ותרנס רבי סעדיה גאון שהוא עקבחים', מכואר שככל הנגב בתחום עלי' מקרים וודאי יש שם כל המעלות של אי'.

(ב) ובונג'ת חיוכי מציאות התלוויות בארץ, הנה מרוכנן וודאי הלוות גם על כל ארץ הנגב, ואירוע הנגב הזה וראי אלים מרדין סורייא, ואעיג' שם סורייא מתחום עלי' מקרים שבספרת טסע'י (ראה לעיל סוף ב) אין קדושת סורייא דומה לגדורי קדושה עלי' מקרים טעם שהבאו לעיל (סעיף ד) שכבהה דוד קודם שכבש את ירושלים.

(ג) וכי אם מבצע לי אם יש בארץ הנגב גם קדושת עלי' בכל: קודם כל' יש לשאול אם בכך הכבוש שבזמנינו לחזור את קדושה הראשונה (שוטלה בחורבן חיכיה). הנה בספריו (סוף עק) אמרו כל' חטקים אשר תזרוך כף רג'ילים כו' כל' מקום שתתיכבשו (גמ) חז'ן מן המקומות האלה הרו הרו שא'ם כו' משתיכבשו אי' תהוו ראשיהם לכבוש חז'ן כו' שמצוות נהגות שם כו'. לפ"ז הרו לכבושה אין כבוש הנגב גודע מכבוש חוויל' שהכבוש מהיב המשכו התלוויות בארץ. אין אתnam הרטבים ריש תרומות אמר: אי' האמורה בכל' מקרים היא בארץ שכבשים פ"ג ישראל או נביא ברעת רוב ישראל. אבל שאפשר לומר שככל זה כתוב כבוש חז'ן הארץ שמש ציריכם לדורש חוץ, לא כן לחזור הקדושה מכבוש עלי' מקרים שבטל'ה בזמן אפרה שיש בכך גם כבוש כוח בלו' פ"ג או נביא לחזור הקדושה בפרט לפ"ז מה שהבאו בס' השיטה (חיב פ"ז סעפה א) שקדושת הארץ לחייב המצוות תלויות בישיבת ישראל על הארמת

יבואר בעזחיי בטקומו), כאשרינה עומדת לך אין ציריך להפריש כלל על התורמת. (ה) ויש גם בשטח אי המקודשת קדושת עליי בכל עיירות שלא קדרון עליי בכל (כדי שיטסכו לעליהם עניינים בשבייעת), כדאי' בכתה דוכתי (חגיגת ג', ועוד) וברבמבים (חומרות פ' א' ח' ועוד), ומניות בירושלמי דמאי (וואה רמכיס וכיס' שם) בית שאן אשקלון, קיסרין, בית גוברין וככפו צפת. ואילו יודענו את סקוטן העתיק במודוק — היינו יוכלים להקל שם גם בשבייעת, אבל אחריו שאין דרשת מקומן העתיק בגבוליין אין להקל גם שם. והרי לפיכך אין נהגים להפריש גם במקומות הללו תרומות ומעשרות מאין הכל בין מקומות הללו לשאר שטח אי'.

ט'ין כ'. קשר ישראל לארץ ישראל

א' אין לדמות מהות קשר עם ישראל לארכז' לארצו למחות קשר של כל עם אחר לארכזו. ואין להשווות יהומם של אומות הארץ לארכזותיהם בכל ארצות תבל. ליחם ישראל לארכז' ישראל: אין לשום עם שטר קדום ולא כל חטחה טוקחת לטרונותם, וחומס הוא רק יחס ארצוי בלבד שום נפשי וללא כל שום ערכי קדושה. כל השיווקות שלהם אל ארמותם אינה אלא טשום שאבותיהם החישבו שם במרקחה והיתה להם זו הארץ המולדת. ואם במרקחה נסחף או יסחף עם לארכז' אהרת או אם משפחה היגרה למדינה אחרית וקבעה שם זכות אורחה הנה במשך מספר שנים נוחתך לנגידרי ארצת הקדמת — לא בן האומה הישראלית ביחסה לארכז' שיש לה שטר קדום הכתוב (כתה פקרואה) בספר הספרים המקודש. וראש עפרות תבל (ט'לי ח' כ') זו אי' כנאמר משחקת בתבל ארצו (שם ח' יא') סיועה לישראל (ספוח-יבגו) ובchanach עליונוגים (ונח' להם ארצתם) ישב נבולות עסם למספר בני ישראל, אשר להם, לישראל, הנחיה הקביה ארץ כנען (חנומה עקב לי ועוד). כי חבואו אל הארץ כי' ואtan לך ארץ חמדת כו' חלק הקביה לאוהיע כי ולישראל נתן את אי' (חנומה קדושים יב'). וכן מפורש בהרבה מקראות שא' היא רק לישראל, והובטחה וכן מפורש בהרבה מקראות שא' היא רק לישראל, והובטחה

קשר ישראל לארץ ישראל

הארץ לאברהם אבינו, ונתתי לך ולזרעך אחיך את ארץ טנויד את כל ארץ כנען" (בראשית י' ח'), וכן חובתה ליצחק "כי לך ולזרעך אתן את כל הארץות האלה" (שם י' ג'), וכן אחיך ליעקב, "חרע אשר אתה שוכב עלייה לך אתenna ולזרעך", שם י' ח'), וזאת הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתenna ולזרעך אחיך" (שם י' ב'). ונינתן הארץ לישראל ברית עולם היה טברית בין החבירים, כי יעכ' חריווק שאל קיוס לא-עלם.

בעשר קדושים, זו לטעלה (ופנים) טו'.

וליחסות קדושה קדושה עולם (לכן תחאוו אבות הטולם לחתנויר בחותכה עוד בתרם היהת לנו'ת ישראל). אברהם אבינו לא יצא טהור אל' במרקחה של אסון בנין רעב. ויצחק לא יצא מסנה טעודו. ויעקב החטער הבהיר בשחוורה לברות טארץ ישראל לחרן (ראה תחנוכא يولח'). וכשנאנ' ע' אחיך לרדת לטצרים והחטער חרבח ע' זה אמר לו חבק'יה אל' תירא טרדה טצרים (בראשית ט' ג'), ווחשב' את יוסף שיקברתו בארץ כנען (במערת המכפלה). וכן השבע' יוסף את אחיו פקדו לאקלים אתכם ותעליהם את עצמותי מוח' (בראשית ג' ח') (וכן העלו טצרים גם עצמות שאר השבטים), וכל חסנים שישבו במצרים וצימטו לגואלה היהת הגמיהיך אך ורק לא-ארץ בנין המילודה לגואלהם.

ג' וארכ' ישראל לישראל נקראת, מתחנה' וגס נקראת, קניין' וכט בשם, נחלה', בדרתני רבי שמעון בן יוחאי שלש מתנות נתן הקביה לישראל תורה וארכ' ישראל וועלם חבא כו' (ברכות ח'), ואמרו ארבעה נקרו א' קניין' ישראל כו' וההורה (ט' לתה בשלה פ' רוחת פסחים פ'), ועוד שם (ט' לתה פ' י) ארבעה נקרו בשלה ביחס' כו' ואוי כו' תורה כו' וכן ישראל טכבי' החורה נקרו נחלה שנאמר עטינ' נחלה' ישראל (ויא' ד' ב') אמר הקביה יבאוו ישראל שנקרו נחלה' לא' שנקרו נחלה' ויובנו ביחס' קי' שנקרו נחלה' בוכות חורה שנקרו נחלה'.

אלא ששלה דבריהם ניתנו על תנאי' א' (ישובו ישראל על רב' הח' ביחס' כו' ומלאות בית דורי' אל' ישטרו בין ברית, אבל תורה ובריתו של אחרן לא ניתנו על תנאי' — (ט' לתה י' ב')).

“זאת הארץ אשר תפלול לכם בנהלה” (במדבר פר' ב) **לכם חיה הארץ ומלואה** (תחלת מדבר כ') אמר הקב"ה הארץ שלו היא שנאמר לך הארץ וושׁראַל שלוי שם שנאמר כי לוי בני ישׁראַל עברים (שם כח נח), מوطב אנחיוֹ אָדָרְצִי לְעִבּוֹרִי, שלוי לְשִׁׁירִי, לְכַן נאמֵר לְכֶם בנהלה

(סיד' במדבר פ'כ'ג).

ד' וכל גאותם טביהם יהו הארץ אך ורק לשם חכמיהם לא' עיר את הכל. משנכנטו לא' מברכים על חטפונך רך ברכה אתה חון ואמרו חכמים זיל כל טו שאנו מוכיר בברכת חטפונך. על הארץ וועל חטפונך חכמיה וברית ותורה וחווים לא' יצא ד'ית, אמר הקב"ה חכמיה עלי' א' יותר מן הכל כי יישׁראַל חביבים עלי' קנארט כי מאהבת ה' אתכם (דברים ז' ח) אני אכנים את יישׁראַל החביבים עלי' לא' החכמיה עלי' שנאמר כי אתם אל ארץ בנען (סיד' במדבר פ'כ'ג).

ה' על עצם הגנעעים ותחשיותם של אבותם עם יישׁראַל לא' יש לראות גם מהטאטאים דלחן:

כשהמר עשו ליעקב נחلك כל סת שחוני לנו אבא לשני חקקים זאנינו בדור שני אני בכור אמר יעקב, הרשות הזה עיננו לא תשבע עופש, חלך יעקב כל מה שהניח אבינו לשני חקקים, כל חרכוש החגיג פ'חיך אחד ואת א' לחליך שני כי לך עשו כל חרכוש שהניח אבינו ואת הארץ יישׁראַל ומערת המכפלת הנתן ליעקב וכחכו כתוב עולם. ואו ישב יעקב בಥ הארץ טבורי אבינו בארץ בנען (פרק ד' ר' פ'ח' וראה סותה יג' וביר פרק ק' ובנהומו ייח' וועוד בנסחאות שונות).

ומה רבו חנוני משה רבנו ע"ח, אעbara נא ואראח את הארץ (דברים ג' כב) כה' עד שהליציו עז' וחתמס בעש חסודו" (ח'חים פ' כ') כל חמירה שחייה לטשה להכנים לארץ המסתות אותן בעש הזה (מדרש רכח דברים פ'יב וכפסחין חי' ק' וועוד כי הוא אשר השיב מהשיבות הארץ והשרה השכינה אשר בה, גברו אלה' תשוקתו ביזור.

ומה רוד לפנינו הקב"ה ובש"ע אפיקו יש' לי פרקליטים וטראקיון בח'�' ואין לו אלא מס' בארץ יישׁראַל בחורת' חמתופף' וח'�'

אפיקו לו לא יהא לי לאכוף בארץ וישראל לא אטוף של חרובין בורת' חמתופף' (הנחות ראה ח). זעקתי לך' ח' אמרתי אתה מחס חליך באוזן החיים (תחלת מ' כט' ו'), הפסוק הזה דור אפריו חליך באוזן החיים, זוחי א' כי בשעה שאמר, כי גרשוני היום מהסתה בנהלה ח' (ש' א' כו' וט') לפיכך זעקתי לך' ח' מתאות אני לישב בתוכחה (ראה ירושלמי כל'אים פ'ט' ר'וכחות פ'יב' וב'ר' צ' ותנוומו ויצא נג'), וכבר במדבר (פ'ז') ארץ יישׁראַל נקצת חיים שנאמר ונחתץ צבי' באוזן חיים (יחוקא כ'יו' כ') לחתולך פנוי אלקים באוזן החיים (תחלת מ' נו' יד') זו א' כי' כ' ואחריו שבעוונות חוגל' עם יישׁראַל' לבב' ושבבו על נהרות בבל ותלו כננותיהם (כאומרין אין לחם ערו חוץ בהם) ונשבבו אם אשכחך ירושלים תשכח יתינו תרבך לשוני' להכי אם לא אזכיר כי' (תחלת מ' ק'יו' ח').

ואחר חורבן בית שני תקנו כמה תקנות לזכר א'יו וירושלם כגון הרוחה ערי' יהודת בחורבנם קורע בגדיו ואומר ערי' קדרון היה מדבר (יש'heit סדר ט') וכן על ירושלים ובית המקדש קדרעה טויחודה וקריאת טויחה (ט'יק' כו' ומ' שמות פ'ט), וקבעו הצומות ביהוד ליום תשע' באב וכ'ל הקינות הפותיעות. גם תקנו לחתם אפר מקלה בראש החתנים וממנה ל'ת בטקסות התפילהין, וכן תקנות אחרות (ב'כ' ס' : ומוספתא סוטא פ'ט'יו ועוו').

טפש'ת רבבי יהודת בן בתירא ור' מתיא בן חרש זר' הניגא בן אחוי ר' יהושע ורבוי יונתן שהיו מוכרחים ל'צאת לחויל' והגינו לפטיטום וככרו את ארץ יישׁראַל' זקפו עיניהם וולגנו ומטותיהם וקבעו בגדריהם וקרו א'חטף קדרה-חו'ת כ'וי (ספרי חי' ט').

ז' ומ' עזה חיתה א'חטף גדויל' יישׁראַל' קדראי ובתראי לא' שבערת בתוכם כאש שלהבת קדרה, אשר טים רבים לא' יכבה ונחרות לא' ישתפ'ות, ונציין כאן רק דוגמאות אחרות: ר' זира שכ' נחרות. לא' ולחורת א' עד כי יתב' בטאה תענית' דיאשתח'ג גمرا' בבלאה מיניה כרי' שילטוד טר' יונתן וועוד תורה שבאי' (ב'כ' מ' ח') והיה משפטט את עצמו מר' יהודת רבבו שלא' יעכ' נסיעתו לא' (כהנות ק'יא), — ויהי כי עלה בירור פ'קוב בחרפה את בבל ולא מצא סעברה לטיקבר' חנהר, ולא רצח ל'חמתין ל'זון הקמת הגנער א'ו ל'זון בו' טפינה — נקט

במצר ואעכבר על עז ארוך מושך עז רוחח הנחר והזהיק בחבל שבתעל חעי, ואמר לו ההוא צדוקי עטפא פיזא כי אמר ליה ר' זירא דוכתא דמשה ואחרן לא זכו בה אלא מי יימור רזוכנא בת (סוף כתובות), כי בנדוע יהר' זירא איש חלש (ערכיין כח:) וחחש שמא תיתרכף לעז השעה ולא יוכל לעמוד.

עד מסופר (שם סוף כתובות) רב אבא מנשך כויפידעכו, כאשר הגיע לארעה דישראל היה מנשך הסלעים מעכו. ועדין בירושלמי בר' יוסי בר חנינה שהיה מנשך לכיפתא רעכו (ירושלמי שביעית פ"ד ט).

ור' חנינה מתקליל מתקליה (חיה מתקל האבנים מחרך מהמת חיבת הארץ שהוא נח ללבת בה ושם). רב חייא בר גמazon מגנדר בעפרה כאמור כי רציו עברין את אבניו ואת עפרה יהוננו (מחאים קב ט), משום חיבת הארץ היה מתהנדר בעפרה (שם).

וידוע היסיפור מר' יהודיה הלו בעל הכווי, כשהוא לא"י וניגש לשער ירושלים וראה חורבנה החפה של העפר ונשכח ובכח תמרוריו יוחבר אז את הקינה, ציון חלא תשאיילשלאם אסירין". וכן שמענו על כמה גדולים עוד בשבאו לא"י נפל על הארץ ונש��ו וכו'.

ובסוף המאה החתיישית בשנת תקצ"ז כשחגיגע הצו מסולtan קושטא שחולבים לאויצקיין ועוד יהודים בתכניותם על חורבת רב' יהודיה חחסיר וככלי הרשין (פסיטמא) פרחים את חריסות בית חמדרש היישן שבചצר החורבה "מנחם ציון" (שהתפלל שם החליח ובמננו ברוח מיוושלים עקב התכניות על הרוחח של הערבבים) — השוו אז כל גדרו וחוובו ירושלים לחחתעם בעצם בהקמת חריסות של בית חמדרש, טחן שנגבלו בטיב או סתו אבנין, מהם שחללו האבנים על הנדבכים, ונש��ו כל אבן ואבן טרם חניחוח על הבניין, ובכך שיר זומרת החלקיהם חריסותין, וכשנבנה הייל חזרה נכסם הרבה הבנוין ר' זלמן בחרין יציל חדש שכחצר החורבה נכסם הרבה הבנוין ר' זלמן בחרין יציל ונסחק את אבני הבניין בארכע כתליו.

ח' ומטולם לא חוניח עם ישראל את אי' שא' יהא בו צבור ישראל, ובאשר חער חרמיכים (בטחים קנג) שאילא היה היה

קשר ושראו הארץ ישראל

געדר כל צבורי וישראלוי מאין לא היה מועיל חשבונו לקביעות המועדות. ובמיטירות נשפט מפשע לעז העולמים הראשונים לא"י להתיישב באחת מארבע הערים, צפת טבריא ירושלים וחברון, נסעו עלי פסינות שיט שמו עלי יד החותם, והגיעה ארצת עיר חוץ צריכים לחייב על ספינת שיט אחרת חנסעת לבונן עיר רוכב קרוב לשנה, ונסענו מעיר לעיר אשר על שפת הים, ובכל היה יום ולילה, ופחד משובדים. גם רשות הכניטה פאי לא במקש יום ושודדים. ומכל היושבים בחיה קשה עד מאי (יראה לטשל בחקרת הוה ק). פאתה שלחן מגנו ישראל, ר' ישראל משליך וגפסרים רכאים אחרים. וכמה טסירות נשפט הקימו שבעה בני יושיבת את שכונת נחלת שבעה בטרבה של ירושלים, בטקסו חיתו טרף ושורדים שורצים, ואחרית, הקמת שכונת מטה שערם בצתרון, ושבונה בית יעקב וmeshcanot ואבן ישראל בטבר, ואחריתן העוז והגבורה להקמת מושבח הראשונה פתח תקווה בבדבר ציה ושמטה שם שרצינו היהו טרף וליטאים לרוב. ובכל הארץ לא היה שם בכיש כי אם גאות ועמקים מלאים סלעים וצוקים, והתיישבים סבלו גם מחותם טצריכים חוניינים וגם מחותר טים ומחותר דלק למסאור, ועל כלום טרדיות והתנפלוויות טאדוני הארץ, ועם כל זה היה שמהווים בחלקם שוכנו לישוב ולוישוב את הארץ, אשר נס היה, הארץ, שמרת אמונה לבני ישראל ובכל חזון הארץ שיבנו בתוכה עטים אחרים לא הטירה הארץ את בנדי אלטנותה והויתה עטופה בשטמון.

ט' ומת חיום? מטה קלה הנטיעת לא"י, מאמריקא אליה באירון — 36 שעט. וכפסינה עט כל הנוחיות של טטיילים — שכובעים. טטו ירושלים במכוניות — שעט אהת. כל הדריכים טולאים בכישים, לא חסר טים ושר ערבי טוון חוניינים, חשמל לדלק. אדוני הארץ — טמשלת ישראל, שער הארץ פתוחים לרווחת, אין זכר לקבות ה'פתקה האדומה' וילא מתנת שודר ק' קייטקיטים".

ומת חסר כיום? אותה התשוקה העזה שוקרה בלבות שלומי אטוני ישראל הקדומים שבחוויה. אילו היהת הנטעה והכניתה לא"י כל כך קלlez פאני מהה שנה, או אילו היה כל שיטמי אמוני

ישראל שבחוקפה זו מתוארים באothה משיכח נפשות ל'עיר וארכן קדשנו — כי עתה חיתה אי' מושבת רובבה בכוכב שומר תורת ומצוות, ועל כסאות הכהנות בטדיינת ישראל היו יושבים רוכבם בכוכב עברים מקוריים היורדים ומרוגניים מה זו אי' לישראל ובאייה קשרים קשורים זו לזה, והיותה לא' צורה אחרת לנבריו: חוקי חננת היו מוכנסים על תורה ישראל, ולא היה כלא עולח על הדעת שiosis בישראל שאלה שפירת שבת, ובעה גיגודן חזרים, ולא שאלה גיוס בנות ולא התירים גנטוחית מתים, וכמכייש שלא היה לכיסין חופש גבור להעביר בני ישראל אל השם. לא פריקת עול, לא חילו לוי ערבי ישראל, לא מלחמת חול של הקורש, ולא גער המתחנן על הפקרות בז'ול חי האדם. כל זה היה עשות, אילו היה הטענה המשיכח הנפשית לשומר אמונה וישראל שבחו"ג, הם היו יכולים להציג את רוח ישראל ואת קדושת הארץ טהוריה ולווה. הן אטנטם עוד היוסר ובכולם קשרים בנייטם הרבה לארץ קדשנו, אליה פונים בכל החפיאות, וסחף לילום עלייה שלש פעמים ביום בתפילהות ובברכת המזון, ומעליהם את זכרונה על ראה שמחתם, ביחור עיר היהם הם חומכים בישוב הארץ ישראלי לא פחות משתכנכו פנויים — אבל הם עצם חובבים עדרין את היישוב הגלויה, ומהם שרומה עלייהם שם ביהם גם לעתיד... על כל שומר תורה ומצוות, ביחס על כל רכגנו ל'קב"ל' לך מהעליות קדשוות שעלו לא' במצוות נפש והוא חואבם להסתהוף בחזרות זה ולתלהן את קדושת הארץ טהוריה. וברצות ה' ררכי איש גם אויביו ישראל אחן, וישראל ישב לכתה מאובייו החיצוניים, והיה עם יושב בא' טבחיק שוב בז'ורו לבשנות קדם, והינו מתקבכים يوم גואלתנו חז'לה ואל חיעוד תפוקות.

חלק שני

סימן א. קוצר מחיובי ערלה וכלאי צמחים

א. ערלה

א איסור ערלה בארץ ישראל מן התורה (ובחו"ל חטאים). ולכן בא"י גם ספיקו אסור. והאיסור "ספק" ח"ה כשלקח מנינה שידוע שיש שם גם ערלה. אבל כל בסתמא אסרוין גם בא"י, כל ודפריש טרובה פריש". ואין לחשוש מטעום ערלה. ב פירות ערלה אסורים באכילה וגם בהנאה. ולא רק הפרי עצמו אלא גם הקליפות והגרעינים שלו אסורים. ואילו הענפים והעלים טוחרים, ולכן טותר ליקח ענף מאילן ערלה וlestתנו. אבל אסור לזרע פרי ונגרען של ערלה, ואם עבר וזרע פרי או גרעין נירוליו מותרים (משמעותו זה וזה גורם).

ג ערלה הוא לשיש שנים הראשונות מנירול האילן. וחשנה מתחילה מן תשרי. וככל זה כשנבע טום טוי אב עד תשרי שאז אב, שהיו מ"ד יום עד ר'יך (ייר וס' קליותה שלשים יומ' לשנה) נחשבו מ"ד הימים שעדר ר'יך לשנה אחת, וטן ר'יך מתחילה שנה שנייה. וחשנה השלישית נגמרת ביום טוי שבת היינו אם חנתנו פירותיו קודם טוי שבת השנה הרביעית נחשבו לשנה שלישית.

ואילו שחנתנו אחר טוי שבת הרי הם בכלל נטע רביעי. ד ובשנה הרביעית עד טוי שבת לשנה החמשית, היינו כל הפירות שחנתנו קודם טוי שבת לחמשית — הרי הם בכלל נטע רביעי ודינם כדין טער שנ' שצרכיים פוריה. ומן השנה החמשית תאכל פריו.

ה פירות רביעי של השנה הרביעית פורה בפרטיה ומכך על פריון נטע רביעי ואוטר: הפירות הללו פרויים בפרטה זו, וכשפורה פירות שלו ציל': הוא וחותמו פרויים על פרותה זו (חכל כדין עשרה שני חנמור ללחן בקונדרם חרוטות ומעשרות ס"ג). ו פירות ערלה שנדרלו בשלוש שני ערלה אסורים לעולם. ומצווח לשורטם.

ו ואיפילו של נגידו אסורים מן תורה.

קוצר מהיובי ערך וכלאי צמחים קה

על גבי האילן דחורי זה נכנס בתוכו האילן והיו הרכבה. (יתר הפרטאים בייד רצח), ג. כלאי חכרם.

א אסור מן התורה לזרע טני זרעוניירק או תבואה או קמניות טמן לנטנים (ספיק בשיעור ממכור לטל).

ואם זרע אחר טמאין הזרעים בטומך נטנים, וגטסף שיעור אחד טמאים בהגידולין, נאסרו הזרעים והגפנינים (בשיעור הנאמור להן) באכילה ונם בחנהה. וצריכים שרופה. יש ואופרים שנם העצים של חגפנינים וחקש של התבואה נאסרו בחנהה וצריכים שריפה (וראה הנרא רצוי סקיי).

ב ובאסור לקיים הכלאים, אפילו נזרע שלא בידי יבירות הבעליים, וכשנודע לבעלים מהכלאים ונחעכלה מלעדור ונתומס חיק אחד טמאים נאסרו גם כן באכילה והנהה לנ.

ג וכל זה בארץ ישראל אבל בחוץ איסור מדרבן רק לזרע טני זרעונים אם זרע חרוץ בטפלה יד היהינו לזרעם בכת

אתה, ואילו לזרע זה בצד זה אין איסור בחו"ל.

ד ואיסור כלאים בכרם הוא כאיסור בטמי זרעונים כנון ירקות וכוי (חגיג) בצד גפנינים אבל טני זרעונים שאינם נאכלים אין איסור לזרעם בצד גפנינים (וראה טיז שם סקיי והגרא סקיי). ומותר לזרע ולנטוע גרעיני פירות ושתילי טני אילנות בצד גפנינים.

ה הנ כלאי חכרם של נכרי אסורים. וכל בסתמוא (שambilא נכרי) אין צריך לחשוש מכלאי חכרם.

ו שיעור הרחמת זרעים מגפנינים: בצד גפן יהודה וריחיק ששה טפחים. ואם זרע בתוך ששה טפחים אסור בשיעור שה טפחים לאורך ורוחב. גם כשמרחיק ששה טפחים בעין שלא יסכך הגפן על הזרעים.

ואם הגפן סוככה מטמלה דרוש שיהא נבחו ו' טפחים ואם היה בגובה ו' טפחים ויתר אינו אסור ובתוכו ו' טפחים אסור. **ז** אם זרע או קיים הכלאים בתוך חכרם סקרש ואיסור בשיעור עשר אמות לכל רוח עגולות ולא מרובעות (חניין

ה דין ערלה הוא רק באילן מלאל, כל שטרכבים על פירתו פרי העץ, ולא בקטניות וירקות ולא בשאר צמחים שאין האילנות שלהם מתקיימות משנה לשנה.

והאיסור הוא כשנוטע את האילן מלכחה להאלה פרוותו, אבל אם נטעו אילנות לשם סייג ונדר, וניכר ונראתה שנוטעו גסינג — אין בכך ממשום ערלה.

ח איסור טרלה בין שנוטע גרעין בין שנוטע שתי, ואפלו בטוקומו הראשון) מוניהם לו' שנהו ערלה מוכן שנוטעו מחרש.

אולי אף עקר אילן עם גוש עפר סביבו באופן שהאלן יכול לחקקים ולגרל פירוזו בגוש העפר שבאו עמו — נחשב באילן עומר עירין בטוקומו חרואשן. וחותרכיב ענף באילן או המבריך (הינו שמשטייש לארץ וטפסחו וויצא מן החדרה במרקח מה חזר אוילן חדש) — ל"כ מאושם ערלה (וכפתיש נקצושיע עיג בקצור נמרוץ).

ב. הרכבת אילן

א אסור לחרכיב אילן באילן מון בשאיינו טינו, וכן איסור לחרכיב ירק באילן או אילן בירק וכן ירק בירק טין בשאיינו טינו, ואפלו אילן טרक באילן מלאל או אילן מלאל באילן טרק. אבל טרק בסטרק אין איסור (וראה רמ"א דצח ושים סקיי).

ויאיסור זה הוא מן התורה, בין הארץ בין בחו"ל.

ב כמו כן איסור לקיים את חמורכב (וראה חמס סופר רפיח וחתמי השונה דצח ז).

ג ואיסור אפלו שירכיב נכרי בשבייל ישראל.

ד אולי חפריו של הרכוב מותר גם באכילה, ואפלו זה שהעכבר והרכיב, ומותר ליקח ענף (או פרי) שగרל בחמורכב ולנטוע במקומות אחרים.

ה באילנות האיסור הוא רק "הריכב" היינו שלא לחרכיב מין אחר תוך אינו טינו, אבל אין באילנות ממהות איסור לכליים שיש, בזרעים ובכלאי חכרם, ומותר לזרע שני טני זרעונים וגרעיני פירות ולנטוע שני טני שתליים זה אצל זה בל' הרחקה הדרושה בכלאי זרעום ובכלאי חכרם. אלא שאין לזרע ולנטוע

פטצת חתלוויות בארץ

עיגול שמכל צד רחכו כי אמות). וכל זה בתוך חכרם אבל אם זרע או קיימ חוץ ל' הכרם בסטוקן ל' גננים מקרש רך שתיזורות גננים הסטוקות לזרע ל' כל אורך חורע ברוחב ד' אמות.

וחכא לזרע בצד חכרם מרוחיק ד' אמות.

ח' הכרם נקרא כמוש ל' כל הפתחות שתים כננד שתים ואחת יוצאת ונבר, אם הנגנים הם בשורת אחת ארוכה חרי היא בגפן יחידת (וטריהיך רקי' טפחים גנוו'ג'). ואם הם בשתי שורות ובכל שורה לא פחות מ' גנני גנני חרי הם הכרם.

ושיעור חירוח בין כל גפן וגפן שיינא נקרא כרם הוא לא פחות טר' אמות ולא יותר מה'. אך יש בינויהם יותר מה' אמות אינם מצטרפים ללחשה ל' הכרם, ובפתחות מר' אמות אם הם רק ב' שורות אינם ככרם, ואם יש שם לא פחות מ' גנני שורות אפי'ו חן סטוקות חרי זה כרם.

ט' אך היו גפני הכרם סוככות ומורלוות למתעלח מהזרעים — דרוש שיינא חנוכה לא פחות טפיחה טפחים, ואם חן בתוך עשרה מקרשים ואסרים (אם בתוך חכרם היה כיוון זרעים בתוך חכרם

ואם בצד חכרם כרין זרעים בצד כריט גנוו'ג). כשייש נדר או מהיצאה גבוחה עשרה טפחים או חרץ בעומק עשרה טפחים בין חכרם וזרעים — אין צורך הרחיקן.

ד. כלאי ורעים

א' אסור לזרע שני מני זרעים שונים זה לצד זה (כפי הרחיק הנאמר לה'ן); ותאיסור בכל מני זרעים הראויים למאכל, ואפי'ו זרעים העומדים למאכל בחמתם יש בהם איסור כלאי זרעים. אבל זרעים שאינם עומדים למאכל אלא לזרען וכדומה אין בהם מסום כלאים.

ב' ואיסור כלאי זרעים הוא רק באין, והוא מן התורה, ובchein אין איסור כלאי זרעים אף לא מדרבן, ומותר לערוב שטני זרעים ולזרען אפי'ו במפלחה יר.

ג' ותאיסור באין הוא לא רק כשזרע שני מני זרעים בכת אחית אלא אפי'ו זרע טין אחד אצל טין שני, ואפי'ו אם מוננות חתת ושתורה על חדמתה וחיפה אותה ביר או ברגלו

קוצר מחייב ערלה וכלאי צמחים קו

בעפר הארטם באופן שתקהלת חוריעה עבר על הלאו. שרך לא תזרע כלאים.

ך' גם אסור לךיים כלאי זרעים בשrhoה, נט' נבר. גם לא יאמטר ה' ישראלי נבר שירע לו שדהו (חינו של ישראל), אבל סוטר ג' גנרט נבר שירע לו כלאים בשrhoה של נבר (ראה פ' זרעו סק' א'). ג' הרוצה לזרע טין אחד אצל טין אחר — צרך לחרזיק תבואה, שבשטיורה ישנים חלוקי דינים שונים: בין שרה התבואה, טמין אחד לבדן שרה התבואה טמין אחר (ככל' תבואה) המשגה טני דגון) צרך לחרזיק עשר אמות וחוטש באורך על עשר אמות וחוטש ברוחב, בין שורע באפטצע בין שורע טן הצד. וכן הוא גם כשהוא לזרע קמניות או ירך בצד שרה התבואה, אבל בין שרה ירך לבן שרה ירך טמין אחר — מרוחיק רך ששה טפחים מרכבים, הינו ו' טפחים באורך וברוחבן גם בין באפטצע ובין טן הצד.

ח' כשהוא לזרע שורות וירקות מרוחיק בין שורה טין אחד לבן שורה בין אחד רך ורוחק טפח בעומק טפח (ראה חכמה אוד שעריו צרך חלק משפטו הארץ פ' ג' ו' וראה גם בס' חוקות עולם להרב הגאון ר' משה נחמהה בחנוך וצ'יל', כלאים נביב וגהה ר'). ושורה של ירך בצד שרה של ירך ו' ו' לאחטיר (כדרעת הריש'ו) לעשות תלם אודן ו' טפחים על רוחב ו' טפחים (ראה באחד' רצ'ו).

ט' בין שרה ירך לבן רע' ייחידי מטין אחד יש אומרים שר' בחרזיקת טפח וממחזה ווש אמות וחוטש על עשר אמות וחוטש).

ש' שרה היא בית רעב הינו עשר אמות וחוטש על שיטה העלים טמין כ' מני זרעים בתוך גומא אחת — ר' שיטה העלים טמין זה ג' צד אחד וטמין השני ג' צד אחר. (יותר הפרשטים הם בז' רצ' ובעש' צ' טפטוי הארץ פ').

(1) כי כל עיקר קפידין על הוניקת מוה לוז ועל הערכוב הנדראה ל' עיניים. ופוגנתא בין חרכבים ושר' הפוסקים שיעור חונית בכתם היא אם בטפח וממחזה או בג' טפחים.

סעיף ב. חלה וחדרש

א. חלה

א חמשה טינידגן חייכים בחלקה, חטים, שעורים, כומפין, שיפון, שכולת שעול (ריש מס' חלה).

ב שעור העיטה שחיה בחלקה ולברך על ההפרשת, חנה מלשון הממנה, חמשה רבבי קפה' ואשר החטיירום של רשותינו כגון שיעור האכבות — לא יודעים לנו, גם 43 ביצים וחומש ביצה לא ידועים כולם, כי היביצים הללו קטנים בחרכה מהביביצים של זון חוייל, כי עליון לא ברור לנו ששיעור חמוריין. פפיקן נוחיגים שרק עלייה בן שבעה אוקיות קמח (2 ק"ג לחות ובצע) מברכים עלייה להפריש חלה. ומחייב שדשבע אוקיות ספוריישם בלאלברכת. פחות מחייב אוקיות לא צריכים להפריש.

וכי הרacky' (כורות פ"ח י"א) "וקרא לא לך שם ואומר חורי זו חלה". ג' גם אם לש עוגות ממתקות ו. ל. ע. ק. א. ק' אס ייש בעיסת השיעור חייבות בחלקה. ואפי' עיטה שנילושה ביונורבש אס רקס בילחתה עכה צריך להפריש, אבל אס בילחתה רכה כגון הסופגנין העשויהו כפסוג פטוריים.

ד ואפעי שכלי המניט הנוכרים לעיל (אות א) חייכים בחלקה לא כולם מצטרפים זה עם זה. חטים מצטרפים רק עם כומפין ושאר מיניהם מצטרפים זה עם זה (יש בין דעות ושותנו). ואם פועשה למשל שתי עיסות אחת מחייבים ואחת משערום אין מפוריישים מזו ולזו, אפלו אס נשכו העיסות זו בזו. ואם עירב קמח בקמח הרוי נעשו כעיסה אחת אפלו אס חיו שני קמחים מטהיים ומשערום ואין בכלל אחת כשייעור מצטרפים יחדיו לשיעור (טושע חיה שכדי). ולטמי'ש החטז גם אס ביל' שתי העיסות של חטים וشعורים ועירוב העיסות בכלייה גמורתי יש גם בז' משות בויה כשי קמחים שנתרבעו.

ה בזון הזה שהחלקה ניתנת לשורוף אין צריך להפריש בשיעור החלקה הנאמר בסנה (חלה פ"כ ז) ובטושע' (ויר אכיב) ודוי אם מפירים רק כshawrah כדי חתורה שאין שיעור להחלקה.

ן כויס נוחיגים להחטיע את העיטה במינו שטרוים, ואלה שנוחיגים עוד חיום להחטיע בשאorio יש שנגנו לחקת השאור מהעיטה שלא הורטה חלה ולחתה לתוכה עיטה שלא הורטה חלה. אבל מוטב לחקת השאור עיטה שכבר הורטה חלה לתורה לעיטה שהורטה חלה כי אם יכח מיעיטה שלא הורטה חלה שמא יתן השאור תורך עיטה שאין בת בשיעור שתיא פטורה ונמצא אפשר שיפוריש טפטור על הירוב.

ג' אעיג' שכזון הזה אפילו בא"י "חלה" מדרבנן, דבחלה כתיב "ככואכם" בכיאת כולכם (תחשובות כה), ורמכבים ככורות פיה הויו' שככ' ב') — יש חילוק גם בזון הזה בין אי' ל'חוייל': בא"ץ ישראל נקראת עירקה דאוריתא' וכבחוייל' עירקה דרכבנין'. גאנפקא טינה להילחה דבחוייל' בטקרה ששכח בערך שבת להפריש חלה אוכל וחולך (טניחה שעור שרויין) ואחר שבת מפריש החלה גם עלי מה שאכל, ואילו נאץ ישראל אמר לאוכל' בכל אופן טרם הפריש (בכורות כ' וטושע' ויר שכב').

ומשום שכחוייל' אם שכח להפריש יש תקנה להפריש אח'כ, ולכן אין נהנים בזוןנו יותר בערך שבת עשרה' הפרשות חלה' מושום שיש תקנה לאוכל ואחיכ' להפריש. ולפייז בא"ץ ישראל לאין אין זו תקנה צריכים כן לנהוג גם חום לאוכל בערך שבת לבני ביתו, הפרשות חלה', מהחולות שנאות בבית

(תשובה בנטה ייחזקאל טוגאה בט'ח שב' סק'ח). ביחס ביהוד צריכים לאוכל ולהזuir עז' בערך פסח בונגט' לחמצוץ אם הופרש חלה, מכיש בער'ם שח' בשבת שצראיכים לאוכל עז' בערך שבת, (בער'ם שח' בשבת הזהייר עז' גם נחלה חוייל' להפריש דוקא בער'ם דבשכת אין טוד עצח להפריש מטלת החומץ, וכט' ש'). ח' גם דגון חוייל' המוכבא לא"י, מכיוון שנתנ'גלה חעליה החיטה בא"י, הרוי זה חלה א"י, (ודגן א"י שווא' לחוייל' ונתנ'גלה שם הרוי' עות' חוייל') שנאטמר בחלקה, אשר אני מכיר אתחם טטה' שמה אתם חייבים טרייה בזון עלי פירות הארץ ובין עלי פירות חוייל' (רמכים בכורות פ'ח ז', מטשנה דילה ריש פ'ב וכרכ' עקיבא בירושלמי' שם).

— **כאיו לא אמר כלום, וחוזר ואומר כראוי,** [הנ"מ שבתרומה מועליה מחייבת לחודר (טושע ט"א ט וראה תוספות גיטין ל"א), חני מילוי, כשמր בדעתו בכונונה לתרום במתבשלה (לתרומה מהשכח כפשה), אבל כשתעה וחזרבו סתר את המתבשלה — לא מהשכח ולא הדבר אין נחשים ליכלום (וכמי' השידיק עי)].

ב גם אחר שהופרשו תרומה גדוֹלה ומעשר ראשון, כל זמן שלא הופרשו גם מעשר שני (או מעשר עני) הרי הם טבל.

ג גם הפירות של כהנים ולויים טבלו, אם, כל זמן שלא חפריו שתרומה גדוֹלה ושני המעשרות, מעשר ראשון ומעשר שני (או מעשר ראשון ומעשר עני) טהירות שלם.

ואם לא חפריו שתרומה המאושר — עדין המאשר הוא טבל.

ד ונוהגים להזכיר בתים את הפירות שיטוטאו בעודם בטבלם קודם ההפרשה. ולפי מס' הטור והרמ"א (סעיף יט) והש"ץ ואחריהם — מכシリים אותם קודם המרות, אבל רבים מקילים בזמנן זהה להזכירם אפילו אחר המרות קודם ההפרשה (כפמיש בספר התירומות המכובא בתנורא ס"ק ג').

ואם הפריש הפירות בטהרתו, אסור לאבד בירדים תרומה ותרומה המאשר אף בזמנן הזה, וצריך לקבром באדרטה או לתניהם בטבולם טונגען (שהוא יכשלו בני ארם באיכותם) עד שיורקו מלאייהם.

ב. שיעור ההפרשה

בזמנן הזה שאין תרומה נאכלה, דוח לתרומה גדוֹלה בכל שהוא (חייב מהיח) אף לכתהית. אבל מעשר הוא דוקא בשיעורו היינו חלק עשיורי. ותרומת טערח חלק עשרית מהמעשר, שהוא אחר טמאח טבל פירות הטבל. ומעשר שני או מעשר עני הוא חלק עשיירי מתנשא אחר שהופרש מעשר ראשון.

ג. שנות המעשרות

בשנות אי' כי ה' ה' לשטימות — מעשר שני. ובשנה השלישי והשניות לשטימות — מעשר עני.

נס בשנה השלישי כשקנה פירות טשרה נכרי ונגטורה מלאכחים ביד ישראל (שחייבים בתורוים כדלהן פ') גם כן מעשר עני.

ב. חוץ

איסור "חדש" בארץ ישראל לכל הדעות מן התורה, ואף שלרוב הפסוקים גם בחו"ל איסרו מהתורה (ראה הגראי רצג ועו"ר) — טבל מקום רוכם אין נזהרים כזה בחו"ל, על פי זה שהבאים כל עיל (ס"י יא) דבחוויל רוב הארץ הוא טבל נכרים וסומכים על הפסוקים האמורים שבשל נכרים אין איסור חדש, וכיידוע הדבר גם בחו"ל בכל מני דין (ופטמ"ש בזוז בקשוע סי' קעכ').

איסור חדש הוא רק ברגן מחתשת החינוך, שנשרש ונקלט אשר טין נסן ואמרו עד כי דוחהם פ' (כטמא לעיל זו בא' וחתמ' פ').

סימן ג. דיני תרומות ומעשרות והפרשות

כל פירות ארץ ישראל ותנוכותיה שנדרלו בקרקע ישראל, או שנחטטו בו ייד ישראל, חייכים בתרומות ומעשרות, וכל זמן שלא הופרשו מהם תרומות ומעשרות נקרים, טבל (טבל' טב' ל"א) ואיסור לאכלם, וכן אסורים בכל הנהה של צילוי, אין תניהם מהדילקתם ואין מאכליים אותם כבחתה.

א. סדר ההפרשה (וחחכשא).

א ראשונה תפוריים תרומה גדוֹלה (נקראת גהוּחה כתו). קרוות רבא' בלשון סגנו הוה, שפורה בכל שהוא. אחר כך תפוריים מעשר ראשון, ומセンג, מעשר חרושון, תפוריים תרומה טעה, ומהנשאר תפוריים אח' במעשר שני, אוטמעשר עני (כדרלאוסע' ב').

וחייבים להפריש כסדר זהה היינו תרומה גדוֹלה קודם המעשר, מעשר ראשון קודם מעשר שני (או מעשר עני). ואם שינה את הסדר והקדמים מעשר שני (או מעשר עני) לראשון או שחקדים מעשר ראשון לתרומה, אעפ"י שעבר עבירה (ונחרותה דאוריתא חריז' בלוא'). מכל מקום מה שעשה עשי וחתפרשה מועליה. וכך זה כשיודע מה שפיריש, אבל אם טעה בלשונו, שתתכוון לומר "תרומה" ואמר, "מעשר" או נתכוון לומר "מעשר" ואמר, "תרומה".

ך' בימינו שאין מדרך להשנות כלל וחומרה ומערש, בפרט כל החביב העירוניים המפירים תרומות טירות הלוקחות שאינן טעכבים את ההפישה או הנטינה והפרין — כלל מצות חבעור היא רך חילול, מטבח הכסף של חמיע"ש על חטבון חקננה או על פרוי כדורי לאבדו, ורק בו מקימים רוכם כוים מצות חבעור.

ה והוא יוחמץ עדר דרעת חרמבל"ם (מע"ש פ"א ד) וטוש"ע (פע"ק ט) גם הוא טהצוה בין בפני הבית בין שלא בפני החצר. ומכל מקרים אין רואים נוגדים במצבות ויורי בזון חוץ, ברעת הראבייר וסימתו שתחמצות היא, "לפניהם ה"י" היינו בסקדש.

וכבר כתבו ואמרו גדויל זוניגנו שמהרואי לקיים גם מצוה זו בזמנינו. ביהור העיר וריבר ע"ז הגאון האדר"ת זצ"ל במחברתו, "אחרית החניכים" (שחדשים בעלהם שטוט) ושתבסאר שמהרואי לchnich יומר פרשת הוודוי בציבור. ובתחום, "לפניהם" יש מכמת בחינות ומהם גם שלא בפני הבית וכרכוכת מהרבבים (גם אנחנו חביבנו בזון בעזיה בספרנו עיר קדש ותקדש ח"ג פ"ט). וכי תשאל כיitzר יאמר, ולא בעתרי סטנו בטמא"ג גם זו לא קשה מכון שבזהו כל פרשת היה באطمאותתו אין כאן עכירות ואין קפירה בזות. ו' ישיחידים מחרדים אמנים לומר ביו"ט שביעי של פסח מנוסח חווירוי בן בערתוי הקודש מן הבית" ע"ד, "ארון זבת הלב ורבי" (רכירום כו. יג). ולפמ"ש הגאון האדרית נכוון שיקראו בספר תורה פרשת, כי תכליה לעשר" ע"ד, וככת הלב ורבי" בזיבור במנחת ביוט שבעי של פסח אם קודם טנחת או אחר טנחת.

ט"מ ז. כיצד תפישין

א. חכלכת

כשבפרישת כלל וראי תפירות שדה יהרא"ל סברך אקב"ז להפריש תרומות ומעשרות. אם ספריש תרומה לחוד ומעשר לחוד, היינו כשבפסיק בין החרמתם מברך, "להפריש תרומה", וכשבפריש מהערש מברך, "להפריש מעשר", וכשבפריש טנונת רותם מעשר (כין שטרוישת חלי' ובין שטרוישים בעלים) סברך, "להפריש תרומה

והוא הדין נתנו כל חנוי שנוחנים בשנה חשיבותו יותר מכירות שודתיות, על פי נספח היב"ד, וטפרישין תרומי, יפרישו מעשר עני במקום מעשר שני. (וחשוביות מצות שביעית, ושכיעות הפקאה דטלכא, פסירות חסויות שלחם מהרויים בדין חסר כויהן טיטו). כישיש ספק בהפירות, אם הם משנת מעיש או משנת טער עני — טפריש ואומר: אם הם בחזוב בעיש יהא זה השחרותי מעשר שני וזה פדרוי (או מהולג כי כסוכה לחן פיג), ואם הם בחזוב מעשר עני יהא זה טער עני (ומנחה פטור מצד ספק) (1).

ד. חבעור וחיויר

א בשנה חרכיעיות לשיטיטה וכשנה השבעית מצות בעור חמיעשות. חנוכת נס בזון חוץ.

ב' זמן חיבור חבעור עבר יו"ט דפסח עד ער בער יו"ט שביעי של פסח. אהיך עובר על כל שעה ושתעה. וחיבר לבער גם אח"ז. ג' מצות חבעור: אם יש פירוח טבל שלושת השנים שעברו עד יומם וח' (היינו שנתמרחו ונתחיבו בחרושה) חיבר להפרישם, ואלו שחיברים בנתינה (פ"כ ורא) חיבר למטרו המעשר ל"זוי והתרוכת לכהן (כשיש אפרותות לכהן להחזרו לעני). ומעשר שני לזרקה או למחתו, ומעשר עני להחזרו לעני. ומעשר שני לזרקה או למחתו, ומעשר שני שני לזרקה או למחתו. והסתבע שעליות נתהיל חמעשר שני (כנאמר מהלן סימן ג) ייחלל על מטבח של פרותה בזון חטיל חמנדרורי שיש בו נחשת וטשקלו וותר סן 3 גראם ולא פסלה על מטבח של 5 פרותות היושראליות, ומאבדו לו חמייל ההוא ולהלל גם על פרוי השות פרותה (ואה ואמרו או שמחתכו ומשליך או שמתיכו באור וחדרות, ואם אין לו מטבח קטן דရשי ליהלל גם על פרוי השות פרותה) וכבר כתבו שם החוספות שבאיין חדוחק מהלל גם טבעא אפורה וככיס גם מבורי חרמבל"ם פ"ד ב') מכך שכן בזון הוה (ראה דבריו המחבר ש"א קל"ח).

(1) ועד חרמבל"ם (מע"ש פ"א יא) וטוש"ע (פע"ק ככח) שבספק טפריש מעיש" כבר חמותו הראבייר והכחים ורגריא ווזר, וחיויר ט"ע גהיכן חל"ז? ואולי אף"ל שחייב טפריש מהער שחשני (חנמי) (המעשר חבא אחר הרואשון) וכן חין שאמור אם זה מעיש או מיע' או דרביטא לא סיימו, ולא מעיש), וכל עיקר השמיינו שנותג בו חוספת בעיש'.

ב. אחטפרשת ונוסחת האפריטה

א אחר חברכת מפְּרוֹזִישׁ טיר או תרומות מעשר, וקורא שם ל'כ' רבר בשמי: לתרומת גודלה אופר, חרי זו תרומת גודלה. למשער, חרי זה מעשר. ל'טער שני, חרי זה טער שניי (או מעשר עני), לתרומת מעשר, חרי זו תרומת טער.

ב רוכם גותנים לאפְּרוֹזִישׁ חרומת גודלה ותרומות טער ביחיד, ומשום שักษ לשקול ולמדור שיעור המעשר ושיעור תרומות חמיעשר, שצורך להיות בדקרוק לא מוחות ולא יותר — קובע ומסמן את מקומות ומפרישם באופן ובגוטה כוה:

ונטל תחלה חלק שיש בו מעת יותר מסהך מכל התבל' (אם יש ג', לפחות, מה קילו נוטל מעת יותר טיקלו או) ואופר: החלק לאחר מנתה שיש ברוי (או שטונה גאנין) שבצד פלאני (גנון בצד ימין או בצד דרום, לפחות) עוגנו חולין (ריל טכל) כמו שתיה 1

1) לשון זה שהבאנו, לסמן תחלה את מקום החלק מנתה (אם כי די שיאמר תחלה: חמוטר על חלק מנתה שיש בירוי בצד דרום והוא תרומה גודלה) — לשון זה נאמר במשנה (דמאי פ' ב') וברכבים (תרומות גודל) — לש' א' בח). והעשם שאמרו ל'זין תחלה את מקום החלק מנתה שלע'ן חולין כשותחים את החלק מנתה בכחשה שהוא מהתער ותרומות המעשר היישנין שם יקרים תחלה שם טער או שם תרומות מעשר לתרומת גודלה (ראאה שם תוויט ותפאי' ובכועז ועוד).

יש אומנם ריבים גם כמשמעותם לשיעור חיג' ותרומי' ביהר אינם קבועים תחלה מקום החלק מנתה אלא אמורים טרי, היהר מנתה שיש בירוי בצד פלאני והוא תרומה גודלה, ואחריך אמורים, וזה החלק מנתה שבידי בצד פלאני ותשעה חלקיים כתומו שברוי וכו', ואם כי בזאי גם גוטה זה מועל — לא רצינו ל'שנות הגוטה שטמוקום קדוש יהלך, הנאמר במשנה וברכבים וטוש'ע.

ומעתה גם כל אלה הגותנים ליקח תחלה מעת לתרומה גודלה (כללהן ג') ואחיז' ל'קחים חלק מנתה ביהרין (חויזיא סטפק). שפא' אם אמר שתם חלק אחד מנתה — כל בסתמא דעתו שהוא החלק ומי' חלקיים כתומו, בשיעור הדורש למשער (ואין כאן בדברם הסותר ראים את כובענותה). ווע' אסבדוא ז' סוכחה עכ' כל הפרשנות העששות, דבל' לא' לדרקן לא' יוסח'ת וא' ירבה בכל שווא, והן תרומות פ' ר' והונת משובח (טאודר) והמודר משובח סטנו והשוקל משובח טשלחתן, משום שבוחן קשות יouter לדרקן, והרי אט' בא' שוקל' קשות ל'כון בהכרעת ב'ש,

פטוזת החלוות נארץ

מעשר". ובמפריש מעשר שניי טברך: "להפְּרוֹזִישׁ מעשר שניי" (או מעשר עני).

ואנו נוהגים לאפְּרוֹזִישׁ תרומות ומעשרות זו אחר זו וסבירים על כולם ברכח אחת ברוך אתה כי, לאפְּרוֹזִישׁ תרומות ומעשרות, ואין טפסיקים בשיחה עדר גמר הפרשת המעשר וכשהתבעלים מפְּרוֹזִישׁ תרומות המעשר, עד גם הפרשת תרומת המעשר. ועל פריוין מעשר שניי שזהו ביצה אחרת ל'עצמה (לא מסצ'ה לא מסצ'ה הפרשה) מבקרים עלייה ברכח טיוחרת, הפורה על מעות טברך, על פריוין מעשר שניי, ואם מחליל על פירות (כללהן פ'ג) טברך, על חילול מעשר שניי¹⁾.

הנתינה אף על פי שהיא ביצה בפני עצמה — נקטין שאין מבקרים עלייה.

אין מבקרים על הפרשת דמאי (דא-טאוי, ז'א ספק טכל). כמו כן נוהגים שלא לברך על פירות שגדלו בשדה נגידו ונחטרכו ביד ישראל לאפְּרוֹזִישׁ שחייבים בתחרותם מיט' מנחננו שלא לברך עלייהם (ראה ארץ חוץ לחרב הנגן רבי משה מהמי' כהנובוצ'יל ריט' ישיבת עץ חיים בתקופה קדומה סוף נחביב ד' בשם המכבי' וברבי' יומש' נזה). גם אין מבקרים על פירות שדה ישראל של סוריה ו עבר הירדן.

1) כן הוא ברכבים (מעיש' פ'ג ג') וכטורי ושויע' (של'יא סעוף קל'ו) והוא מהירושלמי דמאי סוף פ'אי. וסדורע הבדילו בין ברכת תרומות שברכבים לאפְּרוֹזִישׁ לבן ברכת הפריוין שברכך, על' — ראייה בלבוש טשומ שהרוי' יכולים אחרים ל'פרות בלי' רשותו לך' מבקרים בע'ע. מען זה בתוס' קידושין (ג'. ד'ה מתקוף) בשם הרוב רב' מאיר. ואסלא' להאי חרוצאי בזום' מתחות ע'יא ד'ה מטרון ודא בע'ום יומ'ים פ'דרות שותה מנה על' שוא'יף, ויל' שענאי כוחיז' שטוק' לי' אם אף ל'כתחילה שוה מנה על' שריט. והרמכבים לא' לתק' בין בע'ום' ובחב' סתם שברכך על' פריוין (או על' חילול) וכן בתב' בעל' מנוחת חנוך (ח'ע'ג), והרי גם ברכין הבן בטרופין אטרו על' פריוין (סוף פחסחים ורמכבים וטוש'ע ט' ש'ה טיע' פ' וחביא תבי' וגוט השמי' (ס'קי'ה) החטעם ניכ' על' דרכ' זו מושם לא' דוא' קא על' האב. כמו כן ברכין פשר חמור פוש'ע ט'כ'יא ע'וף) וכך'רו גם כן על' פריוין, וכנורע יש כאן מקום רחוב להחtopic וטלט' אך על כל מנים אין לו מסקן הרמכבים והטוש'ע שברכין (ובחילול) מעשר שניי מבקרים עלי' פריוין.

וחיוון מחלוקת האחד טמאה שכוריו שבצד פלוני רשותו או צפוני (פסל) תרי הוא תרומה גודלה על כל הפירות שכוריו (או שבכלי) וגם על החלק טמאה שיש בידי, וזה החלק אחד טמאה שכוריו (או שבכלי) שבצד פלוני (יטון או דרום) ועוד תשעה חלקים בסותנו (או שבכלי) השם בצד העליון של הכרוי (או שבכלי) הרי הם מושר ראשוני, ואלו הילק האחד במאה שכוריו שהוא טהור הרישום ואותו הילק האחד במאה שכוריו שהוא טהור גודלה והתרומות שמשער על כל המעשר. (ותרומה גודלה והתרומות שאינן

ניתנות להchan גונזון או קובן שירכו וראה להchan סימן חסיפה אג). אחיך טומוף ואומר: תלך עשרי מכל שאר הפירות הנמצאים בצד התחתון של הכרוי (או הכל) יהוה מעש' והם ע"ש זהה (כשפודה ע"ש של ואמר - חזואהוטשו) פרוי בפרוטה אחת אשורה בטבעה הכבבף (שייניגנדטשל) שיש לי במקומם פלוני, ואם הוא מובל ודראי של פירות (שנידר בדורשיה ישראל מברך ננול' קורם הפריה, על פרימת מעש').

ומכח' בתורה וקי' במנוחה שא' לא יהא אחד קפן או גודל מחברו, ומיט מהני אפי' במנוחה. ואםאי? ולא עד אל' הרכבת פוסקים גם 'אמור' מהני אל' שהמנוחה וכו' משוגבה יותר (ראה ריעיב ותויזע, וכ'ם דעת הרכבים והטוויע) כי הפטשות פושן המשנה 'חכדר מסוכח' ו'חשוק' טשבה מס' שתחן' (ונירסת הגרא, 'בש' שchan' לא 'משלשתן', ולפיז') לא' מודר מאמר, ותלו' בכירור דבריו היושלמי על המתני' שם ו'ע' (ש' - ו'כאורה אם צריכים להזהר שא' יפותה במעשר כדי שלא יהו פירותיו סקלק'יים חרוי בחרכיה שיסוף משתחו ושוב מעשרותיו טקלק'יים.

אכן גם במנהג שלבו שאנו לוקחים תחילה לשער תרומה גודלה ולתרומות מעשר בידיהם ואננו אמרנו (קדום שכיפורי הח'ג) 'חילך אחד טמאה מכל הפטשות הוא לע"ע טבל' (כנאמר במנוחה וברכבים ובטוש'ע) ומה' בריך אחד טמאה מכל הפטשות וכשאמר, הוא ועוד תשעה חלקים כמותו מעשר - היה עשרה חלקים מודוקים, הילא בששה הפטשות הח'ג נמצא חסר מלחקי הטמא ושוב טרבה בעשרותו. דרכ' טש: 'ה' לו טמאה קילו, כשאומר תחילה 'אחד טמאה' הרינו קילו אחד, וכשאומר אותו יוציאו תשעה חלקים כמותו זיא עוד תשעה קילו שבשנת העשרה קילו, וכשהרים הח'ג 'ה' שיעור מה שира, רבע קילו ואו בטעור המעשר.

ובירושלמי בדמאי (פיה ה'ב) אמרו: תרומה ואחיך מעשר נמציא או פוחת או טסוף כ' אמר ר' יוסי בסופך ע' תנאי ב'יד' הוא ניאה יוחר [זהארכינו בותה בעוזה' בספרנו 'עיר הקורש והמקדש' (ח'ג פ'ה) ושם כתכנו דאסיל' להרכבים ואחריהם שאינן פוסקים כאשר איעזרן גומפ' ו' שטיל' כר' יוסי בירושלמי המכ' שהוא מתנאי ב'יד', ואכטיל' עור].

ג' ויש רכבים חנוגנים להרים תחילה מעט לתרומה גודלה. ואחד־ב' לוקח אחד טמאה מעט יותר (כדי לחזיא ספק מלבו שהוא פחה) — ואוטר: חילך אחר טמאה שיש בידי מצד פלוני ועוד תשעה חלקים כמותו שהם מצד פלוני שכורי (או שבכלי) יהא מעשר על כל הפטורות שכורי וגס על היותר של החלק טמאה שכורי, וזה החלק האחד טמאה שכידר פלוני שכורי (ו') הרינו תרומה מעשר על המעשר.

ו' ולפיך צרכיהם פטן את מקום הילק האחד טמאה שכידי, גם כשאין לנו טפורי תיג' ותורם יתדי לא טפורי רק הילק הטרומות מעשר, טשומ שילוקים לחיות בשערו מודיעק, וכן פטן את מקומו ותרומה המעשר לצרכיהם כדי להכירו מן התרון. של האחד טמאה כמו ביהר' ראה להchan (ד) — ו' לא איכפת גן, כיון שהתרון נשען חולון מעשר שהוא התרון.

אל' אשכדי להדר ופומר — או להchan — באמור 'הילק טמאה כ' היינו חילך אחד טמאה מהשאר אחרי הפטשות הנדרלה (וכשנין הריכבים והטוויע) טפורי טמער טחנאר' (הילך אחד אהנו מכל הטעב), החלק טמאה מכל הפטשות שהוא חילך טרוייך כמותו הם מעשר על כל וכשאלה טמאה מכל הילק שכידי ועוד תשעה חלקים כמותו הוא עשרה חלקים וכשאלה התרון הוא גם כן איזה אהנו — נמצאו שהוא מרבית הפטורות, והלא התרון הוא גן איזה אהנו — במעשרותיו טמורי בוג'ו, וככרמו בעורביין ג. ועוד, בפרט' ע"ז.

אכן גם במנהג שלבו שאנו לוקחים תחילה לשער תרומה גודלה ולתרומות מעשר בידיהם ואננו אמרנו (קדום שכיפורי הח'ג) 'חילך אחד טמאה מכל הפטשות הוא לע"ע טבל' (כנאמר במנוחה וברכבים ובטוש'ע) ומה' בריך אחד טמאה מכל הפטשות וכשאמר, הוא ועוד תשעה חלקים כמותו מעשר - היה עשרה חלקים מודוקים, הילא בששה הפטשות הח'ג נמצא חסר מלחקי הטמא ושוב טרבה בעשרותו. דרכ' טש: 'ה' לו טמאה קילו, כשאומר תחילה 'אחד טמאה' הרינו קילו אחד, וכשאומר אותו יוציאו תשעה חלקים כמותו זיא עוד תשעה קילו שבשנת העשרה קילו, וכשהרים הח'ג 'ה' שיעור מה שира, רבע קילו ואו

שמונית או וחורי) עכ"ם בשורת הקילו הרכבת במעשרותו. ולפיך יש מהתרון פרוש או להchan 'אחד טמאה' הינו חילך אחד טמאה לאחר שתונכה הח'ג. ויש שאמרם טה'ת בותה השzon: 'זה הילק טماء ועד כמת חלקים מהפטורות שכידר פלוני עד להשלמת שיעור המעשר הדרוש' — יהא מעשר על כל הפטורות. אולם אפ'יו אם לא אמר ולא

ה' תחורות את הנuronן צדוק שיכוון (וטוב שיאטרו) שייה אתרומת על חרכיו ועל שיש בשבלין שלא נדשו ועל מה שבצדדים ועל מה שכתוך חתכו, ובכלכלה של תאים למשל מכונן על מה שבצדדי הכלכלה.

ובירוער גם אם לא נתכוון לו זה וחפריש סתם פטר את כל חנו', שठנאי ביד הוא רכל בסתמא תורם על הכל, ולכן גם כמשמעות אחיב' התאניס בצרוי הכלכלה שלא ראתה ולא חשב עליות פטורות גם הם מושום רכל בסתמא לכו על הכל (טור שע' של'א ג' וכן מתופתתת תורות פ'ג' ומסננת רטשות פ'ה ד' 1)

סימן ת' פדיית מעשר שני

א'. אופני הריח

א' פרידון מעשר שני הוא על מטבח השות פרוטה, והוא ל'ח'ל' פירוט מעשר שני חשוב הרבה על פרוטה אחת, וכשפורת מטבח וראי על'כטף — מברך (כמ'יל פ'ג'). על' פרידון מעשר שני. ונkitין ל'ח'ל' החמוץ שני גם על פרו השות פרוטה, וכשהמחלל על' פרי, מטבח וראי מברך, על' חילול מעשר שני' (ובכ'ים מעיש פ'ד' בג' ומושיע שססועף קלו') 2)

1) ריבנו ז肯נו בעל' חתוייט ול'יה (רטשות פ'ה ד') כי שכיו' רוקא' בתורתם גודלה הנישלה באומר אל' בסעשור הא קא חזוןן שלא עשר בסירנו גם על' אלו' הדרבים עכ'ל. אולם כוים שאין גוניגן למדור לישקל אל' מאשרון בקיימת סוקום (מכ'יש אל'ו שנונונג ליקת חתלה סייר' ל'ת'גולדת'ם ע' בדור) שאנו גם בסעשור, מיטחו מוכיחתי — שוכ' מסתבר שענ' בסעשור כל' מטבחו דעתו על' הכל'.

2) פ'ושות חרביב' (שם) מ'ה'ל' המערש שני' רוק על' כטף, ואיל' ג'חרט'ם' וו'טוש'ע מ'ה'ל' גם על' טירות אף להכתהלה. והקושיא' חירעה על' חרט'ם' וו'טוש'ע טפוגנא דסוכת (מא). דראלה'ת מעשר מפס' וכוכת' יציר' חכסף בירך אל' רומי מעשר', שטבנור ואין מחללים אלא על' כטף כבר עטרו' זהת הפטורושים הפטוקט'ת' (וראה כ'יט' שם ובשיט'ם' בסוגיא' דכ'יט'ר).

וח'ר'ג'ם חרביב' כתב (שם פ'ד' מ') — אין פורן מעיש אל' בא' בכסף' (וראה טוש'ע טע'ת קלח) — כבר בא' חכ'ם שח'ק' כשחוא בא' בפ'דרין אין פוזין אלא בכסף' אבל' תורת' חילול' הוא גם על' פרי. ורב'י חירושט'ם'

ך' ברכר' לח' כנונ' יין (או שמן וחדרות), ודאי ראי' ל'שנות בן (כדר'לי ב') ל'חפריש תחלה תורתם גודלה וכאותן ובכנותות חזות א'): 3)

תחלה נוטל בכפייה קטנה מעט מן היין, ואומר: תרי זה תורתם גודלה על כל' היין שכליים (או שכלי) ועל' חבלוע בכליים ובשיטרים ובענבים ובצימוקים וכחרצנים ובזוגים (ובשן אוטר: הכלוע בכליים ובשיטרים ובטסלה הזיתים), וישפוק, ואח'יכ' גונט'ל בכליי חילוק האחד טטהה מטהה מל' היין שלפנוי ושבבלועים — שהוא בשדי חכלי הקטן ועוד משעת חלקים כיווצא' בו שכלי' הכלוי הנודול העומד בצד פלוני הריחו מטען מטעל' יותר וראשון על כל' היין שכליים (ככלם גם היהרן שכלי' הקטן מטעל' חילוק האחד טטהה ושבבלוע בשיטרים ובשיטרים וככל' מה שהוצרתי). וזה חילוק האחד טטהה בכליים ובשיטרים וככל' מה שהוצרתי. וזה חילוק האחד טטהה שכלי' הקטן שעשיתיו מעשר הריחו תורתם מעשר על כל' המעשר. ואח'יך אומר: החישור הראו' ל'מעשר שני' (ה'יינו חילוק עשרו' מהנשאר אחריו תורתם הת'ג' וחותמער) שהוא בפי הכלוי הנודול שבצד פלוני הריחו מטען שני' על כל' היין וחבלי'ם שהוצרתי, ומעשר שני' זה (ובש'ו אומרו, "הוא וחומו") פרי' בפרטה אשר במטבע הכסף שיחדרתו ל'פרידון מעשר שני' (ובשנת' מעד' עני' יאמר, חידתו מעשר עני').

וחרוצה ל'תורתם גם בלח' תורתם גודלה ותורתם מעשר ביה'ד', (כדר'לי ב') מ'ה'ל' תחלה' (ככל' קפן) חילוק טטהה (מעט יותר) שיהיא אח'יכ' חילוק מהה' ל'תורתם מעשר וספ'ריש תחלה' היהרן חילוק מהה' שבחפי' הכלוי הקטן ל'תורתם גודלה' (ואה'יכ' אומר חילוק מהה' שבחפי' הכלוי הקטן ועוד משעת חקיקם שכלי' חנדול' כו') — אל'יך בירו' את חכל'י (חקטן) עד' שיגבור הפרשת המערש וחתולשת תורתם המערש, שלא יתגעגע הכלוי ותתעורר חתולשת חבולה' עם השאר ונעשה מרומע.

כוון בדעתו זונכר — גם כן מהני' דכ' בסתמא דעתו גם הוא ל'חפריש כרית בשיעור הרוש' מטער בפי' שום יתרון.

1) כאן כתובו עיקר ל'שונו' של' חז'ץ' רבי' זונDEL סלנטר ז'יל' (כפי' שרשם בכתי' וחתוקתו בסטר תולדות רבי' זונDEL) שתוא' היה גנודע דיקן.

גמ' כשבורה על מעתות יכול לומר: טענער שנוי זה מהויל עלי' חבאות, דכללו של דבר: לשון פרדיה הווא רוקא עלי' כספ' ועלי' כקס' יכול לומר גס לשון חילול, אבל עלי' פירות רק לשון חילול ולא'

לשון פרדיה (יאח החורה).

ב כשבורה טענער שני טפירות שלו אומרים: הווא וחומש פדרו על טבחעת הכסף, ואם מהלך עלי' פרי או מטר: (טפירות שלו) הווא וחומשו מהויל עלי' חפררי.

כשבורה במעות שלו טענער שני של חברו אין ציריך לומר "וחומשו" (אבל אם חברו אמר לו שידרח מעיש שלו במעות שלו חוריין שיזחו במותו ואצל' "וחומשו", ראה קדושין כד). כתובן כשופריש רטאי איננו אומסר הווא וחומשו.

טענער שני שאינו שוה פרוטה איינוכיל לתפום פרוין לאא אם כן כבר פרדיה פעם טענער שני עלי' מטבח ואימר טענער שני זה מהויל בשיווין עלי' אותה המטבח שיחזרתי לפידון טענער שני.

ג' כשמהלך על פרי יהלל מטען חפירות של המטענער שני, ואם אין לו מניינו מקילום בזמנן הזה להלך אפליו על שאינו מינו רהא הרמביים (מעיש פ"ד ב') אומר שברביער מהויל אף עלי' איננו פיננו. ולפיכך בזמנן הזה טקילום לכתוליה אף לשאיינו פיננו. (זה שאין כן בחרשת תרומות שאין תורמים ואני מעשרים ממיין על אינומינו כדרהילן ריש סיטון ח').

וכשהלך על פרי לכתוליה יהלל עלי' פרי מהדור וחפרי המהויל שחואו טענער שני מהדור איננו רשייל לאבדו בידים אלא יקרר או יגנו עד שירקב, במקום שלו יבואו לידי תקלח. ואם אין לו מיקום כזה ואפשר לחשוש לתקלה יש להקל שיכרוך את פרדי המטענער שני בנירויו ונתחנו בחבויות אשפה דרכון שchapiri ברוך בנדין אין זה בזינו ואין זה אבוד בידים.

רק אם אין לו פרי מהרמבקים בזמנן הזה להקל אף עלי' פרי טמא. ומה שכתוב חרכבים (פ"ב ב') "שורף ומacakt את הפרי כרי שלא תחא תקלח לאחרים" ביאר הנראי (של"א ס"ק רב) שמדובר בנטמא הפירוט שנטמא הפירוט שדרינו כדין תרומה טמא. ובמקרים שיש לחשוש לתקלה באם יפרש עלי' פרי מהדור — כדי שטמא הפירוט שטמא בזמנאתה ויאבד המטענער שני הטמא בירדים. (וכבר בוגר לעיל בטמן ג' סעיף א' אותן ד' בירין פ"ז בירושאים 1)

כשיש לו מנירוק שנינים יכול לחייב כל המטענער של כל המינים עלי' פרותה אחת ואומר כל המטענער שיש (כדורים לפסל) של כל המינים הללו יחו מחולאים כל הפלותה אשר בהמתבע שיתדרת. ד' מחולאים חמטענער שני עלי' מטבח היוצא באחותה מדרינתה, ולא עלי' מטבח שפטהו מלכות, ולא עלי' חתיכת כספ' בל' בורות מטבח אף כי שוח הרכח, ודאין פורמים על אסימון (אין זה דותה לפידון הבן שפודין נשווה כספר דרכון הקטנה התויה וצרת חטא בירך דבר שיש לעלו צורה), וכל' הרבר מטבח שאפשר לנקות בה מאכל.

(1) שמעוני שהויל נברידי ווושלט שחויר לתקל להקל מעיש גם עלי' חתיכת סוכר (או חתיכות) בשווי פרותהadem כוכר כוכר והוא רוסטט את הסוכר במים ולשפכים. ולפי הוראות זויל' שאפליו סוכר הענש תעצמות (לא מסלק או קני סוכר) שנם זו, פרייה דהא קונים מסקס מעיש גם בקר ובזאן כרכבת בקרוא זחל המטענער גם עלי' עצמות (דרח עירובין כז), וכן גנס גידולי קרקע (ב"ק נ"ד: ראה שם בתוות), ואעפ"י שכזו הוא אגב חבש ולא עצמות לחוורן שאינם נאכלות — פ"ט אחריו שנחפכו למאכל תוויל' שהוא פרי.

יעומתם יאנט רבנים מערעריהם על יהל' סוכר מטענעם שכביר נתחשו והוכחבר בתמס וונטמא. והרעותם אין להקל מעיש עלי' פרי טמא, והם מערעריהם בכלה עלי' יהל' פרי מטענעם טפנאי' אם הפור שחויר חרוי אסור לאבדו וצירובים להזhor שלא יבא לידי תקלח ואם הפור טמא אין רשות להקל מעיש עלי' פרי טמא. ואפליו את חתירות נטמאו מכבר (שחתוכשו בעודם בטבלום) ניב אין להקל עלי' פרי טמאadem מעיש טמא יש לו כל חינוי חפרה, דחא ולענן אין לא תחול שאתו אזן שאת לא אכילה (פסחים פירודיה, דחא ולענן אין לא תחול שאתו אזן שאת לא אכילה) (שם פ"ד ב') מהי' אם הפו פירות וכוא להקל עלי' חילול על מעתות הרוביז (שם פ"ד ב') מהי' מהי' ק: אם הפו פירות ואמר על חילול, והחינה אם מהלך פירות מעות והוא מהלך על פירות אומר. על חילול, והחינה אם מהלך פירות על פרי שאסור על חילול. וכן כתוב הרוביז (שם פ"ד ח'ט) וכן אמר טראות הפסנים עלי' הירושלמי דמעיש (פ"ג ח'ג סודית ותגנית) על פירות אומר גם רק חילול וכוניג'.

סדרת מעשר שני

וכשותתל'אה המטבח השנייה בשער הפורטות שלה (או דואומדנא בקרוב לשיעור כנוי) אומר: כל המטבח השנייה של מעשר שני היה מחוללה על הפורטה שבמטבע הראשונה. (והשנייה יוצאה להולין) ואחר כך חור חיליה כתם פעמים. ו יש מהדרים לחיל עלי מטבחות בסוף ורק שלש פעמים, היינו כשותתל'אה המטבח השנייה מחוללה על פרותת נחותה (אם עלי מנדורי חשוות כנוי או על מטבח של 5 ט"ו) ושוכר את המטבח הקטנה או תחיכתה באש. ואם אין לו מטבח קטן מחוללה עלי פרי (חוים) פורתה פעוט לשינויו על המטבח הראשונה, ואחר כך מחללה על הפרי. מנגה זה גוננים המהדרים על פי האסור בפירוש הארוך להנירא ולליח (מעיש טב ט) שמחליים ריק שלש פעמים על בסוף, כי שלש פעמים בחיב במקרא, "בסוף", וכן בפעם השלישייה מחללים עלי המטבח הקטנה ומארחת, וככנו¹.

ז' השילוג יהיראי שבזננו (פיו פום שון חזיר) יש בו 25 פרותות ומחללים עליו 25 פעמים. כאשר לקטמי עלתה בדעתית לחקל פרותותבו לא פרותותמן 38 פעם, כי גם בתקופתנו חיים יש לננות בשילוג יהיראי גרם אחד של כספ (שהוא מעת שורה מן שליש דראטם) מלחה שערו לא פרותותמן 38 פרותה. אבל אחורי שכמתה מגאנוי ארץ יהיראל מחרירים על שעור הפורטה שלנו קבוצת שילוג (ישראל) אפשר לפירות בו 125 פעם.

ח' על השילוג המנדורי בזמנו קבוענו לפירות בו 156 פעם (עמ' החשבון בחנחה) ¹). ואומר לי לבני שרירעכד אם חיל

(1) הפורטה חיישערת כספ (רמב"ם שקלים פ"א ג' וו"ד שלא קלר רצוי, ועי' מסמכי בו חותם ס"י פח א), וכל דראתם 14 שגורות (ראה ויר ל"יא קלר ובודכו עוז), והשילוג המנדורי שקלו שני דראתס פרותות חמישית וחמשה 112 שגורות. בו מעת יתרה בן 67,70 אוחזו כספ, ושיוו חגהשת קרוב 2,5, בסח"כ 70 אחוז. חילוב 112/70 היה 78 שגורות כספ. נמצאו 156 חיישערות, שכן 156 פרותה. ואעיג' שכמתה פסוקים פסקו על ערך הפורטה הזמננו כלפי הפורטה אש חכ"ל ומשח הסכ"ע בחוחט (ס"י ס"כ ב') והביאו הש"ך ביזיד (רצד ס"ק טו וטמן שח) אבל מלבד מה שנאמר שם לא החילו, יש כמה פסוקים שכחטו שלילכת קפדי' על שער חיישערות של כספ בגין הפרש בזוקן הצעדים, וקצת ווא' פקדושין (יב). אמר שמואל קדשת בהמרת כו' שכא

ומתייחד מטבח שיש בהפטבע, ואחריו שנמלאה המטבח בשער כל הפורטות שלח מחלל את כל פרותות המעשר שני שבמטבע על פרותת נחותה או על מטבח קטנה של נחותה ז'), ושובהה או שתיכבה באש. ווכלו מחלל גם על המתיל המנדורי שיש בו נחותה ושוח פרותה ולא פסלהו מטבחות. ואילו עלי המתיל יהיראי שחוא של ניקל שכלי אחד אינו שוח פרותה איינו מועל גם אוכזיל עלי הרבח מילאים שכלא דרכו שכלי אחד אינו שוח פרותה כלכך. יזרו אין דינן אלא כדין אסיטון (רמב"ם טיע"ש פ"ד).

אם אין לו מטבח קטנה מקלילים לחיל עלי פרי, ואף על פי שאמרו (ירוש לקח חזה), טבע אפריא לא מחללני זיהו מטבח של לא מחללים מין על שאינו מינו, ובזמן הזה שמחליים טן על שאינו מינו (האה גם פנסים היה ביריער מחולף crudeno לעיל) מחללים גם מטבח אפריא, (וראה אף חים שלא סעיף קל"ה בסמ' פ"ל אורות).

ואוכזיל עלי פרי שאין אחד מהם שוח פרותה יכול לזכוף פירות ואחדים עד לשינויו שוח פרותה (לא כדין מיל הניקל יהיראי שנג אס מצרכו מילאים אחדים בשער פרותה אינן אלא כדין אסיטון).

ה' רוכם גוננים לוייחר שתי מטבחות מיותרות לפרט מעתן שני, וכשותתל'אה הראשונה בשער הפורטות שיש בתחום (או בקרוב לשער הפורטות כי עפי רוב קשות לוכר מכמה פעמים פרה עלייה) — אומר: כל המטבח של מעשר שני חילו מחוללה על פרותה אחת שכחטו שילוג התראשונה יוצאה להולין.

(1) ועי' שכ' הרמכים ביחסים דראמי (פ"א ב), "שאין ליפות מעיש' במעות נחשת דרכיה וזרת הכסף בירך" — כבר הקשו על דבריו דאייך לא משבחת מעיש' של נחשת, ומפורש בביב' ריש פ"ד ובדורשן (יא:) שיש מעתה מעיש' של נחשת, וכ' שם רשי (ריה הפטור). "ומיתו שמע' מיניה שחילו תחילה בשרותות נחשת", גם חרמניים גוטה בחלבתו (מעיש' פ"ד ח) כתוב שמחליים מעתה מעיש' כי בין שנאלו ואלו של כספ' בין שנאלו ואלו שא נחשת, ועי' הcker נזרת כקס'ה, ואוי כספ' פירוש מאוטר, וכן נל"שון הcker שדרות בכיס' קיננו שהוא בכל מטבח שhaynu, וכי בחתום (ויר קל"א) שקדזין על שווי המטבח שבדוק וכלשון הגם, בכיס' (גר) גודות, כל' דבר שיש עליו צורה. וכ"ט משלון הגרא יוזיד ש"ח סקיד.

ב. חספיה בירושלים

א חספיה של חייכים בתורות וטערות הנמצאים בירושלים העתיק — הדריך בראשונה חמושיאת סכל פקופק היה; לחוזיא את חפירות מתחוץ לירושלים המקורשה בעודם בטבלם, חינו בטרם שנתרתו, וטערות אותם שס וטפריש את מעשר השני ופודח מוחץ לעיר המקודשת.

הדריך השניה — להזכיר את הפירות ביטים שיקבלו טומאה קורם שנמרחו, אפילו בירושלים המקורשה, וויפריש את מעשר החני בטומאה.

ובירוע אלם המכנים את חפירות לירושלים אחר מרוח או שנתרתו בירושלים ובתרום הוכשרו מותר להזכיר בסוגן הזהוגם לאחר רתמותה קורם שהפריש (כטמ"ש לעיל סימן ג' א), והוא הדין נמי שיכל לחזיאת מוחץ לעיר ולהזכיר שם (וכראתו בירושלים הילכת כתלמי). וכן עשו לטענשה על פי הוראות המורה חייז הגאון ר' שטראל סלנט זצ"ג.

אליה שמקיילום לחוזיא לרובע ציון עיר דוד ולפירות שם (עטפ"ש הפטויס וחורבci), פרענו על זה בהרבה בספרנו "עיר הקורש והטקדש" (חיב ס"ג וח"ג פ"ד).

ב במקורת שהפרישו מעשר שני בירושלים העתיקות קורם שחוכשו — מעשר שני זה אין לו תקנה בזמנ ההו, וורكب, ג' שלונות רשותם בפרקוריין, אין נחלת שבעה וחלהה לפרט, וסחוך לשער שם וחלהה לנצחון — חרוי שם וודאי חוץ לירושלים המקורשה ופודים שם (כאשר בארנו שם בספרנו ח' ב' פ' ז' הלאה).

סימן ג. נתיננה החרומות והטערות

א לאחר שהפריש החרומה ושני המפערות, גם בטרם נתן החרומה והטער — הותרו שאור הפירות לאיכיל. וטער ראשון חותר לאיכילח רק לאחר שהופרשה מטנו תרומת מעשר. ומעשר שני חותר רק לאחר שפראוחן.

וונתיננה היא מצוח טיוורתה בפני עצמה. ואינה מעלכת אה יותר איכיל הפירות לאחר הת הפרשת.

עליו עוד חיום (או אם במקום שאין שם שילוגין ישראלי) בדריינר, שני טעמים: חדא, דהא סרין המחבר (בסעיף ק"ח) כדבריו שסבירו זהה איזול האפקט מפזרות גם עלי אסיטון. שני, דשפיר יש לזכור שאין זה דין פסלהו מלכות, דהמיטלה רקי מהחטירה על היכטב עיר שמתבשת בה עצמה.

ט וטשומ שישי בזו כתה קולות ורגניות — נציגו אותם כאן לפדי דרגותיהם: הדריך בראשונה לפירות חמוץ שרני על פרוטה שבטעבעת בסוף, ואם אין לא מטבחת כסף יפהה על נחותה, אך גם אין של נחותה יפהה אפילו על מטבח של ניקל או של אלומיניום, וככלבד שתהא המטבח האחת שואה פרוטות ויאפשר לקותה בח באורה הבירינה (בנונ שילינג וחסראלי).

ו בכסקף נייר אין פודים מעשר שני, דכתייב וצורת הכסף בידך ואפרדו זיל כל רבר שוש עללו צורה (בית נד). וופשטי דליישנא שיש צורה חקוקה עם צורת סמל או צורתאות אבל לא כחותבת על נייר. אף אמנס גאנז ישראלי החתמס-סופר צ'יז' (ויז' קדר) העלה שחבקנונגסיטים המטשליטיות (היינו כסף חנייר) חם גויפט מסנון ולאדרמי לשתירות שהם לראייה בעלמא, ופודים בכסקף חנייר הקדרש ומעשר שני, וסבאי ראייה (שם דיח דאלכ' פטיז') פקדושין (ה). שבנקנות סטמפלוי עדריך מסיטון יעיש. אבל לא שמענו שום רב שוחרה בזילא ראיינו שום תלמידי חכמים שנחננו כך. ולשונן הרטבים (טמ"ש פ"ד ט) וכן הוא בשווי (שם סעיף ק"ח). ואין פודים בכסקף שאינו מטבח אלא בכסקף מטבח שיש עללו צורה או כחב שנאמיר וצורת הכסף, חרוי כחב, מפוחח' (טלשון מתחוי חותם היינו אchkוק) ומה שכתיב, או כתבי חיק בין שהפירות הוא בצורה או שהפירות חוא בכתוב.

שות פרוטה ברכוי, וספק תקדושין הוא טאטוט של' יודיע, אם יש מקום שצווים אבל אם יודיע, בוראו שוש מזמין מקום ששורט מתקדשת דורייתא או מדרבןן (ראה ורא"ש שם וכיש א"ע פ"א סק"ז ופנ"י שם ולחנן דף כו). נפטר שדין טמ"ש נוהאי ק"ל, וכטפ"ש המחבר (שלא קלח) שאפשר שכוחיו יש לחקל בכתה ענייניס הנארטינס שם. ובגהות מזכה אתון (שם בקורסין) ואסור של'ן חפסו לשון שות פרוטה ברכוי, טאטום שכורט והצרכין בויקר ככתוב (שעתה יג) ואעיג שהפירות לא חשבות — קצת חסרות לא נשכח (ווארה נט פ"ח א"ע ספ"י כז).

ב וחויב חתימתה הוא: כמשמעות טבל וראוי ספירות ישראל, שగלו בארץ ישראל ושנתרתו בא"י בידיו וישראל — או ציריך לקיים מצוחת חתימתה — חמשה לדיין, וחתימתם אמן ראויה לחרלקה, כגון שמן, נותן תרומה וחותמת הטעשר לבחון שידליך מה שיתמגש מטה, ובו מושג שדרקתה, ובו מושג שדרליהך בשילוב זה יכול גם ישראל ושותה מטה, וכשאינה ראית לחרלקה או שאינה כראוי למלוכה להchner מארון, וכשאינה ראית לחרלקה (כחון) או מנית את תרומה לכחון (וויישאליא אינו מוה לחייב לחייב כראוי). וחותמת טהורת אסורה לאבד בידיהם ואף לטמאם בידיהם. וכשהובשתה ונטמאה (וקודם החפרשת מותר לנטמא בידיהם) — תשרף ותאבר.

ג פירות שעומדים בעיקרם למאכל בחמת ושותיהם בתרום ומעשרות טהורם שראויט בדוחק גמ' לאכילה אדים, כגון קרישנים (כריסינה) — נותן תרומות למאכל לבחמת חhn (חותמות פ"א וזרמבים תרומות פ"ט חי' ז). וחוומדים בעיקרם למאכל אדים מצר וזרען אינן ליתנים בידיהם אפי' לבחמת חhn בסחים האסף תרומה חזין אין ליתנים בידיהם אפי' לבחמת חhn (פרוט לבחמת ישראל שיחסר זולכת על כל פנים לאבורי או ניכר חטא ברור תרומת, ציריך שחתורתה חולכת על כל פנים לאבורי או ניכר חטא ברור תרומת, ציריך היה לתהות בותרת לאכילה לבחמת חhn (פרוט לבחמת ישראל שיש עין טיעוט טיזור - קניין כספו חמ' יאלוי), אלא שלטי דרשת תרומות חמץ (אטור כב' יא) "הם ואכלו בלחמו" (טמעט בחמת, יכול אף לקרישנים תלמוד זומר, ונפש) (וי' שאין זו אסכמה), איסור תורה הוא לאכילה לבחמת תרומה (טהורת) הראית למאכל אדים (וראח רעיב וחנרי'א טח שהחביאו מהירושט עדי) — וכן נוהגים בזמנ הזה לא לאכילה באונן ישך לא לבחמת במקום שישנם שם בחתמות חhn וחתם ניגשות ואוכליות אותה, וכן תורה בויר חזין הנואן ר' שטואל מלנט זצ"ג. (אוין לערער על זה פרון מעטיר בחמת על קמת חבירו, ראה בכא קמא חות' נו). ונותנת לכחון לאננו שאינו חזש למאכל או לאכילה לאדים.

ך וכן זה בתרומה טהורת, ובחותמת טמאה יש לברך חיתר לאכילה בחמת שיטת רשי' בבייצה (כו), שאכילה בחמת הוא שרופה וכאליו קיים בוח שריפת תרומה נטמאה ו).
(בזום פלוני על זה וחותם לשיטתיו בשכת (כח), שחמצוח דוקא

[וראה להלן (ס"ט) מה שכתבנו על כל זה בכעית חרומה המועשר בזומ הזה לטריה: בגען ליגנות הכרמל, גשםן, הרגן, חירות והתחמושת ובהן.]

ה וחותמך נותן ללו. אם אין שם ללו נותן לכחון (כחוט וחרטיא שליא סעיף יט, וכן נכון אהרכונים, עלי צרך פ"ט ועו'). ואם אין נס כחון יש להת אפיקו לכת ללו ואפיקו אם נשואה לישראל, או לכת כחון דלאו דוקא לוכרים (וכן פסק חז"ז טיר הגרישים זצ"ג, וכמי שחרטכיס בכורות פ"א יא בגונע לתרומה — כן החי' למסער).

ו וכשנותן המעשר ללו, או לכחון וככ"ז אין ישראל ציריך להפריש את חרומה המעשר מן המעשר אלא נותן כל המעשר ללו ותליו חוא שטפריש טבנו את חרומה המעשר, ואם הפריש היישראל את חרומה המעשר (קדום שנתן חמשר ללו) מה שעשה עשו ופרט את המעשר.

וכשאיינו נותן את המעשר ללו (כגון לחני ולכחון אותו ז) וראי חיב היישראל להפריש את חרומה המעשר מן המעשר.

ז ובallo אין ציריך לקיים מצוחת נתינה: א) שטפריש רם אישאי לחיב בנהינת המעשר ללו, וחטרומה לאכילה אדים להוליך אם לאכילה בחמת וככ"ז ד)

ב) אם קנה היישראל פירות טנקרי קודם טירוח ונגמרת מלאכתם ביד ישראלי שתחייבו הפירות בתרומות ומעשרות גם כן איינו חייב להת את המעשר ללו, רואמר לו אני בא סכח מי שאיננו יכול לחתבע טבנו.

ג) הפירות שבאו מחויל (אפיקו מסוריא) ונגמרת מלאכתם בא"י ביד ישראלי שחייב להפריש (כחון סי') ואינו ציריך להת.

ח) ביום שמשער ראשון הוא ברוך השם כמות גדורות, נהנים האקרים, כאשר הם טפרושים טבל וראוי טפירות שלחם —ikenות את המעשר טורי הלוי בסכום קמן, כגון באופן זה: נותן ללו קודם הבציר אוית סכום בסוף להלאה וממנה עמו שככל הבציר קונים הבעלים מן הלוי את המעשר במוחיר קטן אשר ינוכה מהתלהות, יעד תום כל הבציר בלהת התלהות או חלק

בשרהות, ואילו רשי' לשיטתו שהטרפה היא דלא ליתא לירוי תקלת, וכן גם אכילת החמתה כשרהות.

לעונת המעשרות ונדרלו גם ברשות ישראל — חיוב בנתינה ליפוי ערך השבען השער שנדלו ברשותו; ג' שהנאמנים קודם שהגינו לעונת המעשרות אפיו מרחם נכרו (ברשות ישראל) חיובים (יאח טושע שלא סעיף-ו' והגריא סק'יו). וכשהנאמנים אחרים עונת המעשרות חיובים רק כشرطם ישראל אבל כشرطם נכרו ברשות ישראל פטוריהם (שם סעיף-ז').

ד' אם קנה ישראל מנכרי לאחר שנגמרו הפירות וישראל תשלם או שהנאמנים תלושים וגדר המלוכה (ה ינו הפירות) נעשה ביר ישראל וברשותו — חיובים רק בהפרשה. וופטור מנתינת המעשר (כאמור געל סי' ז') מושום שאומר לע'ו: 'אני בא לכך כי אין אתה יכול לחתוך פטני', וחישול פועל אפיו והוא גוזן למתנה מעשר ואם רואית לך מוכירה לך חתן ואם לאו מאכלה. וחותרתם גודלה כשהיא רואיה לך חיב (גמ' בכחאי גוננא) לך חתן בחנים (רטבים תרומות פ"א הי' וסוגה ביר שלא בטיז סקב ובשיך סק').

ה' ישראל שמכר פירותיו לנכרי קודם שהגינו לעונת המעשרות וגדרם חנери — פטורם. ואם מכרם לאחר שהגינו לעונת המעשרות אף ע' פ' שנאמר הנכרי — חיובים (שם סעיף-ז') וחוי זה מדרבנן אפיו בדעת תירוש ויצחר.

כל זה כתובנו על פי הطور והשוו' ושכן ניראה גם משאר פוסקים. ואולם בדעת הרובאים מבינים רכיבים שאפיו פועל ישראל רמה רגון ישראלי פטור מרינא (כנראה משלונו תרומות פ"א הי' וזה ש' שלא ס'ק ט' ז'). ואפסור לישראל? מכור כלל לנכרי או גם לך חתן במתנה (אהר

(א) אומנם רכיבים מפקקים בדעת הרובאים והבינו בדבריו ריעי (ח'יא) שגם הוא סביר לא היה שתלו בבעלויות (יעי'ש). אולם רינוי הגאנן מחרציאן פרנק שליט'יא חרב ואביד ירושלים תיז'ו (במכתבו אלו ובמאכינו האריך ב' כרכם צי'ן' ברך פ'יא) באשר שגם דבריו הרובאים בתיאו אינם סותרים דבריו בחיזיג, ולדעת הרובאים אינו חילוי בעלות הרגן אלא כפי שמדובר, וכודרשו כתוב החזרם (בהקדמת להלכות מצוחת התלויות בארץ) שאם שרואל מרוח דגן של עכוי' חיים מרינא ואם נכיר מרוח דגן של ישואל ספורה מרינא (א' לא מדרבנן מוגירת בעל' כיסין). ואנחנו בתכננו כפי שגנאה מרוב הפסוקים שחווי גם בעלות הרגן, ושכן גראה מונגיא דבכורות (א'), וכ'ה ברשי' ותוס' שם.

טמנה. ואם ידוע ללוי שרגי' לחת לו בכל פעם חמשר ולקנות טמננו — אין צריך לזכות את המעשר על ידי אחר בער הלוי, ואם אין לו לוי מיותר אוו כשמתקשר עם לו שיקנה טמננו את המעשר באיזה סכום שחוא — צריך בחזרת המעשר לזכות את חטעהר 699ו, או לידו או על ידי אחר שיזכה בעדו ואחר כך זוקק טאוו בנכרכ' (כוב שטמאו גיטין ג', ורטבים מעשר פ'ז').

אם לא קדרים לחת לו הלאו אז מוכלה ללו את המעשר באיזה קניין (או בחגנחה או בטעינה סולר או אגב קרען או בחזרו של קונה) וזכה טמננו בזוז. ואפיו אם חלי' מחריר לו את מעשר הרדאושן בסתנה שפירוטי, (ובידי'ר פועל אפיו והוא גוזן לו טמננה על פנת לחהזר, אלא שאינו רשאי לעשות כן טשומ בathan הפטיע בכית הגדרות, קרשוני').

במושבות כנון פתח תקווה, שהתשגיח על המעשרות הווא לוי — הווא הוויה והווא המERICA בנכרכ' לעיל.

ט' וכן בניגון לכעשרה עני (בשנות מעשר עני) שקונת מעני קודם הביצר את מעשר העני על ידיו נתינת הלואה ובזון הפרשת טעשר עני מטבח להעני או לדרו או על ידי טישחו ולוחזו בנכרכ' להלואה או בנכרכ' לעיל כל מה שברכנו במעשר ראשון.

סימן ג'. איוז פירוט חיובים בתרומות ומעשרות

א' חיוב בתרומות ומעשרות הווא:

(א) פירוט ישראל שחם סאל' בני אדם ואפיו נאכל'ים לבני אדם על ידי הרחק. ואלו שאינם נאכל'ים לבני אדם אלא לבתיהם חיות ועופות — פטורים.

(ב) נידולים מן הארץ, לאפוקי כמחין ופטוריות הנגליים מן הארץ (שאונם נקראים גדווי ארץ, רטבים מחנות עניים פ'ב ב').

(ג) טשומרים, לאפוקי הפקר שאין לחם בעלים או שהבעליהם העקרים שפטורים.

ומהיא טעם גם פירוט שביעית (שההפקר) פטורים מן המעשר. ב' פירוט שנדרלו בשדה נכרו וקנאמ' ישראל במתוכר, אם קנאמ' קודם שהגינו לעונת המעשרות חיובים נס בהפרשה ונס בנתינה, כמו כל פירוט שרות ישראל, ואם קנאמ' לאחר שהגינו

יא קנה עניים מנכרי ליעשות מהם יין, לפי דעת (שער צדק פ' י) מותרים העניים אפילו אכילת כבב, ויש אמרים שווים כפירות ישראלי קודם נגר מלאכה (כלהן יכ) שאסור לאכול מהם אכילת כבב (ע"ז בספר ארץ חוץ נחיב בד בחגיה).

יב ישראלי שבחר עניים לאכילה והפריש מהם תרות ומעשרות, ואחר כך נמלך ליעשות מהם יין או שמכרם לאחר לעשות בהם יין, אין צורך תוחה פרישת תרות ומעשרות מהין, וכן הריבוניות שהפריש טעם תרות ומעשרות לאכילה גונלך לעשות בהם שמן שאינו צריך לחריש מהשמן.

וכישראלי בצר עניים לעשות מהם יין או זיתים לעשות מהם שמן, קודם עשיית היין והשמן לא היו מירוח וטוהר לאכול מהם ערוי ולא אכילת כבב (ולהיכל לבחתו אפילו אכילת כבב).

יג פירות חוץ לארץ שבאו לארץ אם נתמרו בחוץ לארץ ודי או פטרום, ואם נתמרו כשבאו לארץ — נתחיבו בתורות. ופירות הארץ ישראלי שיצאו לחוץ לארץ אם נתמרו בחוץ לארץ פטרום, ואם נתמרו בארץ ישראלי קודם שהוציאם חיבים, נזהה דרכבו בטישע"ע (שלא סעיף י) פירות הארץ ישראלי שיצאו לחוץ לארץ פטרום ודאי מדבר בשיצאו קודם מירוח, ופשוטן.

סימן ח. דינים שונים

א אין תורות מיטין על שאיןו מינゴן. ולא דבר שנגמרת מלאכתו על דבר שלא נגמר מלאכתו, או להיפך.

ב אין תורות משנה אחת לחברת. תבואה וקטניות יורק — ראש השנה שליהם אי תשורי. ובפירות האילן — ט"ז בשבט.

בירק חולכים אחר לקיתתו, שאט נלקת יורק אחר ראש השנה אין תורות מיטין על יורק שנלקת קודם ראש השנה, או להיפך. ובפירות אין הולכים אחר החננה, וכך פירות שנחנתו לפני ט"ז בשבט אין תורות מהם על אלו שנחנתו אחר ט"ז בשבט, וכן להיפך.

ג וכן לגבי מערש שני ומעשר עני, התבואה וקטניות יורק שהנוצעו לעונת המעשרה קודם אי תשורי של שנה שלישית

שנתחוויכו בו בתורות ומעשרות) אפילו במקום שאין מחושש שהישראל יאלכלם — דייסור הנאה לא רק למכור אסור אלא אפילו לחתת בתנה גם כן אסור.

וז ואם חפץ להפקירו ולהשליכו (במקומות שאין חישש תקלת ישראל) או לאבדו — תלו במחוזות המוסקים: לרעת חטויין (יריד סיטון א יז) שהפרשת תרות ומעשרות היא מצוות עתיד לא רק היהר (כמו שיחסה) טכון שנתחוויכו בתורות ומעשרות עלייו ליקים כל פנים מצוות הפרשה. ולדעת הגאון רבינו עקיבא איגר שזוהי רק היהר כמו שחיתה, ושכך דעת חכנן אברחים (אוich סיטון ח' ב' שכח בן נחלה והוא הדין נמי בתורה כתשיש מגע'א) — אם אין חפץ לאכליו אינו חייב בהפרשה.

ח עונת המעשרות בכל טין כדאית ליה (וכאמור במשנה מעשרות פ"א וברמ"ב מעשר פ"ב ובמוש"ע) כגון בחבואה — ש"י ש' נידלו, בענינים כשנראה חזרץ בתוכו, חאים משילובינו

ראשיהם, שקדמים מшибול האוכל מחקילתם, וכו'. מירוח' גם כן בכל טין כדאית ליה, כגון: בחבואה — כשמפתח חרכי, בפירות כשיתמא הכלி (שנו בוצר וקוטף) בירוק שדרכו לאג Nur משיאג'ר, טינוי קשוואים ודולעים משיטיר השער דרך שעיליהם, בין כשבועלים החרצנים והזוגים מלמעלה, וכו' (ראה פושע לא-סעיף פ"ג ט).

ט כבוש הוא בכישול ש愧 על פי שאין אפשר לאכלם קודם לכן — אין זה "miruch" אלא זהו הכלר אכילה, כקטניות וכאלשר פירות שאין נאכלים חווים שהתרוח הו אין הכבוש נחנה

גם זיתים שלקחים מנכרי וככש ישראלי אין הכבוש נחנה בכישול מלאכה ביר ישראלי ופטרום, רג'ם זה אינו מטרות אלא בכישול (ראה שער זרך פ"א ח וכטאתייש סוף סעשור ענ').

קנח מנכרי רטוניים או תפוחי זהב או תפוחים ועשה מהם פ"ז, ואפלו קנה שומשומים ועשה מהם שמן שומשומין גם זה אינו גמר מלאכה אלא אוכל דיירתה, ופטור.

ו אולם כשליך ישראל מנכרי עניים ועשה מהם פ"ז, או זיתים ועשיהם בתורותיהם וחכני כשבועה טענבים או מצטוקים שקנה מנכרי ובש או ריבת שחביב בתורותים (ראה שער צ'ז'ה).

פיט בוחס פוטו יטמות זו, ריה עטון, ושם על המשנה פירוש הנגיא וחניעין וחטאין), וכן הוא בכתור ופרח (פיי), וכן הוא בברכאי (אייח האפ) בארכות, וראה ארץ חפץ (או ד' שהכויא כנספוקום אחרים, וויפח העיר שם שלא לטעות בברדי הכתור ופרח שהוא ארץ עטון ומואב לא חלך זה שלעטון וסואב שטהרו בסיחון, ואילו עטון ומואב עצם נשארו לעתיר לא).

ופירות סיריא מסדרות ישראלי מחדדים נס כן להפריש תרומות ומעשרות בלא ברכה וכלא נתינת המשער, אלא שוכם לא נזהרים בתנוכות סוראי מושם שוכם כולם הם טפירות נקרים, ומחארצות הקרובות (שנער ודורות צדיקים וכו') אם כי הנבאים תקנו להפריש גם מתחם — לא גוננים כן בזמננו.

ח' סוגים חמניים בחיויכיהם:

דגן תירוש ויצחר (כללו עטמא דארוייה). ריבנן היהosh גם העניים החזקים ובכלל יצחר

הו שדרעת הרמכבים (חרוטות פייא) והחבר (שלא טעיף ב') רק בזמנן ביאת כלכם ואילו בזמנן הזה (ואילו בימי עורה בכית שני) חיים התורות ומעשרות מדרבען ולהראביד וסיעתו גם בזמנן הזה הרי הוא בן התורת.

כל מני פירות אילנות כמו כן כל מיני קטניות להרכבים וסיעתו (מעשרות פייא) גם כן דארוייה (וכן בירושלמי ריש טשרות) ולרשוי ותומס (ברכות ג') ולדרעת הראבי (שה) (וכי נט בוגרנא ברכות ש' ורשוי' בשבת (טח). וחולין ורוכתי טבו, ותוספות (ב' טח. ורוכתי אחיהו) שרך דגן תירוש ויצחר — הכל דרבנן. וירקות ודראי דרבנן לא כל הדורות ובכל זאת בזמנן ביאת כלכם (כטפוש בכייד).

סימן ט. בעית תרומות המעשר בזמנן הזה

השאלת מה לעשות בתורת המעשר הנפרשת בשיעור קבוע אחד מטהה לא כתרומה גודלה הניתנת בזמנן הזה במשחו, — סטרירה את רבי הארץ ישראלי עשרה שנים, ל' עיל' (פיי) אטרנו שכומן זהה נותנה לךן, אם להרלהך — דבר שראו לחדלקת — או לכתחה — הרואין למאכל בחמתה, אבל היהות ויש בדין

ששותה אף שנגמרת מלאותם אחר אי' חשויר — הרי הם במUPER שני, ואם לא באו לעונת המעשירות עד אי' תשרי חורי הם במUPER עני.

ובירוק אך נלקט קודם ראש השנה — הרי הם במUPER שני, ואם נלקט הגריאין אם הגינו לעונת המעשירות קודם טיו' בשכט של

ובכיפורות האילן אם הגינו לעונת המעשירות טעבר מעשר שני, ואם הגינו לעונת המעשירות אחר טיו' שבט מתשערים להבא טעבר עני. (ופמי עונת המעשירות כדוגלי סי' ח).

ד' לכתוליה ציריים לתרום פון חטוקף, היינו שחכ'י צמכו נטו פרויש התורות ומעשרות ייחודה סטוקף ל' כל' של שאר הפירות. ואם עבר וחפריש שלאן חטוקף תרומות תרומות. ובשעת הרחק

יכל' גם לכתוליה להפריש שלאן חטוקף.

ה' בזמנן הזה שחתורמות הולכת לאכוד ספריישים תרומה גודלה ותרומות מעשר אף לכתוליה פון הרע על היותם. ומעשר ראשון

בשניתן ל' לי' (וכן במUPER עני הנition לעני) אין עונה בן.

ו' ואף שהມירוח סחיב בתורות ומעשרות, כל זמן שלא נקבע טמUPER בקביעות דלהלן, אוכל מהם אכילת ארעי, וכן מאכיל'ו לבהמתו (ו' אכילת חממה אין קע), ותקביעות למעשר האומרת אכילת כל'שחו — הרי הם: א) הכנסה לחצר או ל' בית, ב) קביעת שם לתרומות; ובדרון תירוש ויצהר שטפוש בחוי, ג' גורן ויקב' לא בעין קביעות אחרית, והדיבון (העומת הכרוי) ותויב הוא עצמו קובע, ד) מפקח או שגטרו למכרו, ד) בישול, אפיק' או בחובב, ה) מלוח וככוש, ו) שבת.

ז' מקומות החיויכים: עברחירדן, נשבת בכל' ארץ ישראל, לחוב בתורות ומעשרות, מנהל ארנון בדורם עד ל' צפון גולן, מרץ הנגיד ומארכות הכסן, הלא הם ארץ סיתון וועוג. ח' ל' רואבן, בדורם טורה ים אסלא (שם ח' גבו והר העורים, השבון קרייתים, בצד עוזיר), ל' צפונו ח' ג' ג' צפונו חירדן (שם בעל טעון, רמת ג'uder, רבת חייא, רבת עטון' ועור), ל' צפונו, ח' ג' חצוי שבט מנשה, מורה וצפון ים כנרת (שם עשתרות קרוניים, סלכת ואדרער, בצרה, ועור).

כ' גם ח' ג' עבר חירדן הזה הוא מכובש עלי' ב' (ראח שביעית

כשפרבה בשביי חורים רבים, לא שיר, נר לאחר נר למאחיה אלא אפיו לשיטת הרטבים ביפורשו ובחבورو (הורחות פ'יא יה) וכל מעיתו, שרשות כתן מועל אפיו אם אין שם כהן, ולא עוד אלא שלעמו לצורך הרבה הרים הרים אף שלא בראשות כתן (ולשיטת הרטבים ומיעתו אישור האנת כתן הוא דרבנן ולצורך הרבה רובטים לא גזו כרכבת חריש שם סוף תropyות וחמליט פ'יב יד) – זהו דוקא לצורך החיבור כגן בית הכנסת וכבית המדרש ומכבאות העיר, הכרשות כתן לברכי חולת, שאף על פי שהוא צורך בשביי חוליה התירו – אבל עסם של שותפים ובאים מושותפים בו גם כלתנים – פאן יאמר שמותר להרכות כתות תרומה בשביי החותפים היישראליים?

ג' ואחר מנגנוןיו ירושלים חשוב לי על של שאלתי זו: שבנידון דין
(אגם בחניות שותפות ייקח) אפשר לומר שככל טיבח וטיפוח בכח
ולוק ו락 אמרין שהוא לזרוך כהן, ולא נתקරרה דעתינו בזאת
מכובן שלחכמים לדבר יהה כיון בכנות קתנה זו והדבר שאפשר
לחילקו (risk להילס סעיף ג' בכחמת השותפות לישראלי ולchein אמרינו שאPsi-
סיטרנו בו מכיוון שבמחנה או אפשר לפוגני). הוגם ראמירין (ביצה זי).
טמפלאהacha אשר כל חקודה בשער (כינוי טוב) אף עפ' פייאנינה צוריכה
אללא להזכיר את טמפלא נחתום חבית של טים אף עפ' פי שאינו
עדין אל לא לקיותן אחד רעל כל חתיכה ועל כל קיוטן אמרין
ששמא לו הז הו ציריך, וכרכתבו תומ' חסר זה (שם ביצה כא דיח
יעיסום) אליהיך ורשביא שחרשות ברו לאלכו זה או זה — שאני
בית רבים או שיקלעו לו אורחות (כטשי' חוץ) חרוי מותר לו
יכתחילה ליחסים, בפרט שבקדחה ובכרים חד פרחח הוא (כטשי'
ששי' שם זי), ובאים מוכ כל עיקר קפרין אמרחה, לא כן בנידון
ווארבא שם גופא ראייה לסתור דאמרו שם (כא). יעטח
אציה של נカリ אסור לאפטוח ביום טוב ואפשר לטמפלגה חלק
של נカリ לחון, והוא חון נפי בנידון דרין שאפשר חילק
לכם בכתנות.

ואמרתו לחש מנופים אחים לסעד את החיתר. היה זטן שעלה על דעתו לומר: אפשר שהחיטה הין לספרות יוצרת ציון חדש, ואפשר להשווונו לח' טומק' שיש מתירדים אותו

כמה שאלות תחתחרשות ומחירופות מוצן לזמן (ברכות ברוך חמש הנוגנות הארץ משורות ישראל) – כדי להאריך בזה קצת, בכעהו וו עסקתי בשנת תרצוי בספר „אוצרה“ (על שם הגראי קוק זצ"ל מהקח הארץ ישראל, עוזר כיריה ברבי. ה. בחחותיון (פישטן) שליט"א). ועקסיו אמרנו לחפוץ שוכ בהכעה הקשה הללו בפרטיות וביחסות נספחים. בסטייטים דלהילו:

א. יונתן כרמל

א ראשונה נשאלו רוכני ארץ ישראל מתחום העשור של יון הרכמל, שהיקב מוציאו תרומות למיליטר, ותרומות חמיעשר יותר טעורים אף יותר. תחלה נהנו משפק אתיין חרומות המעשר החוצצת (מאחרי שהליך נעשה ונפרש בטומאה, מותר לאכדר החזרותה הפטאה). כאשר נתרכמתה הכתובות יתושיסות ותירקים שחוצצת ודרך צנורות מוחזק למשבצה) נרכמת להתרכבות ליהוק לבירות, היצעו הרובנים ורופאיה הטושבנה אמרו שעולות להויק לבירות, היצעו הרובנים להפקיד את יין תרומות המעשר לספריט, ומחייב תקלה הרעלינו ווקללו את הספריט שלא יהיה ראוי לשתייה, ואת הספריט הזה חילקו בכתמי חולים בארץ ישראל להדרקה והסקה, על ספק המשנה (ווקללו) מדריקים שמן שריפה על בני החולים ברשות כהן". אחריו זמן לכשכות תחרותה רבתה ונגדה ההוצאה לעשית הספריט ואין ההוצאה היה קריאת להם — חדש הרובנים היתר אחרא: להפיק בהספריט את מכונות היקב ואת מכונת הבישול, ווותך קתן טבנו חלקו לכחנים לתקפה. את היתר להשתמטש בו לצרכי היקב בנו הרובנים גם עלי יוסד אותה המשנה, מדריקים במכאות האפלויות בראשות כהן, שאם הותר להשתמטש בו לצורך חרבנים הוא חרין נמי לאוצר היקב המשותף לרבים ושיש בין החשובים גם בפניהם.

ב ופקפקתי על יותר זה ורדתני לפני מרבנים: חיכן מצינו שפטור להרבות בנסיבות גורוים בשבייל שמושותפים גם כחנין? לא מיבעי לשיטת חום' (פסחים ל'). ר' ר' מהטין והריע' יופרשים אחריותם סופית רמותה (המכארים, בראשות כהן' היונוכשייש שם כהן ואמרין, נר לאחד נר למאה), שכוראי בnidon דין

היותה הכמות מועטה ומכוון שהלה נעה בטעמה לא היה אפשר להם אמ' תרומות טענרטה המפעטה נשפהה. אבל ביום שחילך גודל מוויי הארץ ברוך חמש ברשות מדינת ישראל, עלינו לדרת מה יעשה בתרומות מעשר של השם.

א' האופן הפשטן הוא להקלח לכהנים (אנטינ' של איכיל'וב איכיל'ה) ושישתטשו לאורה, או לה'קה לכהני כנסיות ובתי מדרשות ולבעלי חולים להקלח ברשות כהן. וכך לנטנו מכשול ינתן תחלה השם בכלי מואם או שינן לתוך השם דבר סר שלא יהיה ראוי לאיכיל'ה כדאמרו בפסחים (יג),ermen של הרומה טמאה זוריך לה בכל' מואם, וכן הוא ברובם תרומות (פי' ה' ב') שטמאם לה שלא תחא תקלת באיכיל'ה.

ב' אופן שני אני מציע: שאפשר לחתיר למסרה ל'צרכי הרכבים כגון ל'צרכי הרכבת אם להמקה או למשיחת המכניות, הקטניות ונגנלי הקדוניות. כי אם תחזרו להדריך בסמכאות האפלות ל'צורך הרכבים, בפרט לשיטת הרטבים וסיעתו שבכנן רלא לא בעין אפלו רשות כהן, דחנאת כלוי הוא ורבנן ול'צורך הרכבים לא נגורו (רכבתן חירש ותומל'יט ועור) – מסתבר שיש לחתיר גם ל'צרכים הצבורים הארץישראלים הנזכרים לעיל.

ל'צורך המכניות הקואופרטיביות של האוטובוסים ובכ' פקסקי לחתיר, כי אין זה צורך הרכבים אלא עסק של שותפים רכבים, וכבר הבאנו שאיל'ו להרכבים וסיעתו אין להזכיר אלא ל'צרכי הציבור לבן בית כנסת ובית מדרש וסמכאות העיר, ול'צורך יהודים שבענן. רשות כהן הוא לדוקא ל'צורך חולים ו), וכן נראות שאין להזכיר ל'חירות ישראלי אפלו להקלחת נר שבת אף על פי

1) וקצת ציריך בעור ל'טה מועל' רשות כהן ל'חירות גם ליהודי. לו יהא שאין איסור הנאה כלוי אלא לרבען עב' א' איסור הוא והאם בראות הכהן ל'חירות את האיסור ל'ישראל? ומה מדברי 'סלאכת של'ס'ה' ט' ע' חמאניה האמור, דיניה ליה ל'בחן ל'קווים' מציין בטענו משמע שהאיסור הוא לא בצד עצמו אלא מצד גול' החשבם. אולם מדבריו הרי'ש ועו' אמרו של'צורך הרכבים לא גורו שטמע מהאיסור הוא בעצם, והנראה שגם ל'צרכי חולך לא גורו אלא שכענן גם רשות כהן, טשומ גול' השבב וכן כתבו בכיר טשומ חפסיד כהן.

לא יכולlich אף ע' פי שנתחוויה מן דם טשומ של'דריהו נשתנה ארם בעצם, ודונמת, דם נער ונעשה חלב', או דבש חבא בצרעת, (והאסורים את המוסק רעמת של'א בדור הראשון הדם ניסו – ראת טור וטיז'ו ומנייא אויה טז). וגם כאן הנה התמייה שחוליה אמת האדים הנאים בחומץ הפתח שינחה את החמורים ביסודות ונעשתה צורה ויירה חדשה.

שבתי וראתי שהפיקת היין לטספורט אף אטנס ספרידה את החמורים, ומחילכת אותם לטוליקולים בשינויים כימיים יסודיים – אך אין זו אלא הפרדת היסודות (כמו שכתנו שם במאמרנו בס' 'אוכרה הגויל') ולא משתתנים היסודות במיטרי, אטומיתם, זרמות לטחות, חטימת',-shell טוליקולי' החמורים ננצחאים בחהתמיה (כאשר בארכוי שם).

ה' לא שאחר כך חמוץahi בעוזה ענף חדש ל'חותר שהיה חיסק הטספורט מותר אף גורים גם בלו' הנאת כהן, (כאשר שרשות חיכון דורשת, שלא והוא גול' החשבט).

דחנה כל' החש האיסור של המיטרי הרי הוא מצד חמרי הענב והיין שחס תרומות הטענרט, והלא הענב וחוין בשלעצתם אינם עומדים לשיפוח, נמצוא שהדריך מצד חמרי האיסור הריו שלא כדרך הנאת האיסור. והנה איסור הנאת כלוי לרוב חפסוקים שהוא סדרבןן קרטוכח משיטת הרטבים וסיעתו (ראה ט' ל'יט' תורות פ' י' ור' ט'יא'ה). ואיל'ו לשיטת תוספות (ט' ל'יט' ל'ז' וו'ו) שכנראת לרעמת הוואוריות ואומתם יש ספכרא ל'יה שתורתות וטערשות בזמנ' חזות דאוריות – כבר כתוב חפני יהושע בקונטרם אחרון ל'קדושים' (ו':) שנם מדברי החותם' משמע שטשנקין הוויצאים טפריות אין איסור אלא לרבען, זול'ת תירוש וצתר העודדים ל'כך, ובנידון דירין טכין נשנהנו המשקין, וואי אין זה עדיף מטשנקין של' פירות שאינם אלא לרבען אפלו לדודיהו, ולפי זה דומני שיש כאן יסוד חדש ל'חיתה.

ב. טפן זיה

עד עכשו היה שאלת תרומות השם לא' קושי, רוכו כללו' חיו של' ערבים, וHIGHIDS תישראלים שעשו שטמיות ישנותיהם

מצוות ההלדיות בארכך

שהחיה מצוות דע' כל פנים הנאת כלוי היה או שאין מותרה פורומים, והראיה דהתירור רוק למסצ'ז גן הנוגה (אמר בירושלמי סוף תרומות וברטבים פרק יא יח) משמע רק גן הנוגה שממצות לאו ליהנות ניתנו.

ג' ועלה פעם עלי דעתך לאפשר היתר לטשיות המכוניות אפי'ין של ישראל באלו שותפות כהן, מושום ודסיכת החשם על המטבחות כשהיא עצמה אינה מזכה את השם והנהנה משופר המכונה על ידי המשמן היא מלוי השמן, אלא אדרבה כל' זמן שישנו עומר לא היה וללא). (ואין זה יותר לאנחת הדלק שאמ' היה השמן עומר לא היה וללא), וחכליון בא אחר כך מלוי בתהנרכ' השמן על ידי האור והשמש, ובאמת ההנאה יבעלים איננה מהכלויון חלא הנאת תרומה ביל' כלוי לוכא איסור, כנדע וכדאיתרו בפסחים (כג), טערבין לישראאל בחרומת, ומוכא בטור וכברמ' א' (שי' יט) ובשאר פוסקים. ואמנם אמרו (נזה לב.) ולא חיללו כו' לזכות את הפק ותקשת המלדים (ארחות פ' יט) לשימות תום' שהנאה כלוי דאוריתא למתה ליה רבויו לאיסור סיכת, תיוקן לייח שיט שאן אין איסור הנאת כלוי, וטורע שבא לרבות שהיא רינה כאותן חרומות לשלם קון וחוטש, ומובאר (ה' שטיח ווובל) וזה שסיכה חלא הוא הנאת כלוי —

שאני חתום בסוכה על הגוף שהוא כתשיה דנכעל בתוכן הגוף, לא בן במקצת שההנאה משיטור החטכה אין בח כלוי והכלוי' שהאחר כך איןנו מהנה. וקצת ראות מהארצני בתוספת אדרתנותה (אי') לא ניתן בחן שמן של תרומה על גב טבלא של שיש ורשבי' שתיר, ומפניו אם יש בו הפסדר תרומה, לדרישבי' כיון שהחשש אינו בולע אין זה מאבד תרומה (ראה כימ' חרומות פ' יא) ואפי'ון לנתני קמא האומר (ושכ' הרטבים שם פ' יא) ושם זה נקרא מאבר דסוכסוף ונשאר טעם בטבלא שאי אפשר לקנה כל השמן (כמ"ש ה'כ'ט) — הנה טיל'ב סח שחתפסדר זה בכ מסיכבה אחראית מטה שכם לכשיקנה השמן נשאר מעט על גב הטבלא ועל כל פנים אין כאן כלוי — בר מן דין לאחפסדר תרומה חיישין בתרומה תהורה ובזמנן הזה שליכא (כיה) שמן תהור לא חשיבא להפסדר. — אבל אין לבנות ריק על חמכרים האlich שיש לבעל' דין לאחפדר. על עליים ולומר שאם כי שונת כל'ין זה מוחלון של חורף, על כל פנים מכין שהנאה השטוח מביאה בחכחה לידי כל'ין השמן

ב' עית חרונות הטעש בזמן חותה ק'ק'ט

— יש להשות דברוזה לסתה שכתבו תומ' בביבק (קא: ר'ה שנחנא) בסיני הצבועים בשצבע בגד הו הנקאות ובכינור שוה דחנאתם בשלובכם ואו הוא כל'ה ומובהר הצבע טוים אל' יומ' ואפי'ון ל'פ'ירשי' (שם) המפרש שבשעת רתימת חורחה כל'ה השורש וקולט הצבע — יש ג'ודר שאילו לא כל'ה השורש היה סורה גם רשי' שגמ' בשעת ביעורו ישנה ההנאה. (אם כי יש עוריון סוקם לחלק נס בין הנאה השטוח בשצבע לבן תועלג השם למכונה).

ל'פ'יך אני מוטיף עוד סע' חדש: הנה כל' שמן עומר לאכילה ולסיכת הגוף ולמאור, ולא לסיכת כל'ים, מכובאר במשנה דשביעיות (פ'ח ח'ט) וברכמ'ים (פ'ח ז') שאין מכין כל'ים בשמן של שביעית, דלאו לו קיימת, ותרומה הושווה כוח לשביעית, כאמור במשנה (עמ' ב' וברכמ'ים (עמ' ב'), והוא דסיטוי נר וסיפה במסנה ודמוי (פ'א ג'), שמן ל'גר, שמן ל'טוך בו את הכל'ים' שנייהם פטוריים מן חמדאי — גם חתום לא כיל'ם יהוד'ו, דלא אמר, שמן ל'גר ולטוך בו את הכל'ים', אלא הפסיק בין גן לבין ל'טוך וחוורו אמר, שמן ל'טוך — מהאי טעם שאין "גר", וסיפה' בגדר אחר (ואודי לה תפיתה פלאכת שלפה' שם לסתה חור תנא ע' פ'ית' שמן').

ונמצאו שסיכת המכוניות הרי זה לא בדרכ' הנאה, וכבר אמרנו לעיל' (פע' א' ח) שאם נקטין הנאה כלוי ורבנן הרי באיסור ורבנן לא אסרו שלא בדרכ' הנאה.

ג' שמן שומשטיין

השמן הנעשה בארץ ישראל מן השומשטיין, משורות ישראל, וכן שאר מני שמנים הנעשה בארץ ישראל מטני נרעינים שונים — ל'כ'וי עלי'א חיויבה מרובנן. לשימות הפטוקים שרך דן תירוש ויצחר מן התורת הי' טוני קטניות כשאר פירות מרובנן, ואפי'ון לשימות הרטבים שכ' טוני הפטירות וגם כל' מני קטניות בכל' ח'באות ור'ק'ן מן התורה — הרי חווא סבירא לי' השם חותה כל' התרומות ומעשרות בכל'ה הוא ורבנן, עד דבר: כשם שאמרנו (פ'ע' סוף פ'יע' א') שאפי'ון להפטוקים שגמ' שאר טוני פירות טון התורתה הנאה המשקין היוצאים מטעם מרובנן, כך

יש לומר שאפיילו שוטטן העומדים לשמן הטשקין היוצאים מכם גם לחרטומים הוא מדרבן, דבשקון רך תירש וצחר בפירוש אמרה תורה לזרוב המשקון, זולת תירש ויזהר אין הטשקין מהפרי עצמו.

וכיוון שנתקין כחרטומים ומייתו שאיסור הנאת כלוי הוא דרבנן הרי יש כאן חרי דרבנן (או תלחה דרבנן) ונקל יותר להתייחס משיחת השמנים הנזכרים לעיל לצרבי המוכנות הצבריות, לא רק לטאור ולחסקה אלא אף למשיחת וכן גם למכונות הקובאטריות שיש שם שותפות כהנימ.

בפרט לטפי שהשחוב לעיל שהשמנים אינם עופרים למשיחת כלים והוא שלא כדרך הנאות (אפיילו לא נזיף הסכלה החושה שככל שהיב אין הכלוי בא כוון ההגנה והחגאה עצמה בלי הכלוי טוחרת) — יש להתייר המשיחה,

ועל כל פנים גם בכשן שוטטן דרוש קודם לקלקל את התרומות טעשר שלא יהיה ראוי לאכילה, להתחו בכלוי פואם או ליטות שם דבר טר שלא יהיה ראוי לאכילה, וכיוון שהוא בכל אופן תרומה טמאה אפשר לקלקלו גם אחר החפרשה (כאשר חכני טפסחים הנזכרים לעיל).

ד. הרוגן

תרומות טעשר של הרוגן היא שאלה יותר חמורה. הצד אחד רגן כתירש ויזהר עיקר היבוכו דאוריתא לכלי עלמא (אלא שתתחלהות היא רק בגונע כוון הזה), ומ这边ה שנייה קשה יותר להקשר ולטמא קודם הבירוח את הרוגן, וכיידר אפשר לטעוא כל דגן ודגן שבגנון — בפרט, "חתה שמורה" שאי אפשר להכשרה בתים, והרי הוא נפרשה בטהרה, ותרומה תהורה הרי אסור לאבד ולהחפסר (ומטסא) והראוי למאכל אדם אסור להאכיל אפילו לבחמתה כהן, כדורייש בתרות כהנים (אמור בכ צא, "הם ואכלו" חם אוכלים ולא הכהמה אוכלה וכול לא תאכל בראשין). תלמוד לומר נפש (כיינח נפש קניין כספו הוא יאלכדו).

בזמנים הקורמים שהיתה כמות תרומות בעשר של הרוגן היהRALי טועטה, היו קוכרים את התרומות וכערשות בארכבה (וחקורה

אין זו איבור אלא בגינויו). אבל כשהתכבות רכחה ועוד תרכבת בעיטה. עליינו לחשוף עצות כדי שלא יהיה הפסד מרובה.

א' עצה אחת יונה: להכירו ולהטמא את ה"תלק" מסתה הימיוע תחרותם חטשר וווכל להאכילה לבחמת כהנים או להטיקו לצרכי כהנים או לצרכי הצבורה. הגב שטשנה ספרותה היא בתורותם (פי' ב') אין תורותם כן הטמא על הטהור ואך תרם במויד לא עשה כלום, ועי' דרבוז ברמב"ם (תרומות פ'ח) שכחבט במויד לא התיר השירויים (כרכ' נתן ביכטוח פט), אולם כבר כתבו חרש וחרעיב שס בשונה שהוא מצד הפדר כהן, ובוון הזות שלא שיריך הפדר כהן ואדרבה אם לא נתפא טקורים יקרר או יזכיר, ויצטרך להעתיר שומר שלא ימושו בו עד שירקו) ואין הכהן יכול ליהנות מטנו כלום — סמכתבר שטחני החרפהה מטהן על הטהור, והרי זה כתורם סן הרע על היפה שבוכן הזה תורם כן לכתיהיל (שם ביכטוח סדרה לח לא אדרר רבי לאעדי לתורם טן חרע על היפת, ור' יוסי פליג על דין החשנה ואומר גם במויד תירוטו הירומח וכן הוא בירושלמי ובסוכה בריש שם), גם לחתעים שי"א הא דאי חורמים מן הטמא על הטהור טושם דבעינן סן הפוקף ובטמא כל חמוץ איינו טפירים מן הפוקף (ראה טשנה ראשונה שם על המשיחת).

ב' ושמעתי שהיה מרבני ארץ ישראל אשר יעוץ לחרפירות בשבלים או קודם הוויה, שפירש בעודנו מערוב בפסולת, ואמרם: מכיוון שאין רואוי או למאכל אדם יש וזה דין קרישין שטנאכילים לבחמת. אבל יש הרבת לפקען בזה: כיון שאפשר פנקות ולהכירו למאכל אדם איינו רודה למאכל קרישין (או רוצחי עכשו בספר מספט כהן להגאנן ראי קווק זכייל סיון לה הטביה רעה ולחפריש הרוגן בעודנו בפסולת ומהסס גם הוא בזה).

ג' ומזרח חווין חגאן ר' שטואל סלנט זכייל הורה לחתת את הרוגן בחazar הרפת של בתומות כהנים, וכשתצא הבהמת טרפתת תיגש בעצמתה לאכול תחרותם וטערשות (ואין לוין סעפירות בתמונה על הקטנה הנאמר בכינונו: דחיה רך גורום שטאכל הבהמת תחרותם חמזהה). ואך על נב דביביתא טפורהת היא (ח.quin קדר): וטובא ברנסכ"ם (תרומות פ"ב י) שאם חמזהה מונחת בטקס חפקר לכתומות וחוזות צריך לטרוח להכיה התרומה לכהן — וזה

בחורמת העומדת לאכילה בחן, מה שאין כן בזמנ הזה ובין כך וכך לאכבר או לאח התרומה — מותר להניח במקום שהבהמה תיבש ותאכל.

ולכאורה אכם מותר לנורום שהבהמה תאכל חרומה תורה ראייה למאכל אדם אף על גב שטן תורה נטמעת מלחהכילה לבהמה (כאשר תורה כהנים חנין), מודע אם כן לא נתייר להשליך הרון אפילו לרפת של בחתות ישראל מאכליו אחר שהוא איןנו מכיליה בידים ואין אנו מצווים לטנווע בהמות ישראל טלאכלי חרומה? — יש להלך בשתיים. חרואה חמייעות שבторות כהנים, "הס יאלבו" ולא הבהמה — לחרבה פסוקים הוא אסמכטה ומדרבנן, וגם לא דרשות כהן קיים מצוות נתינה לכהן ולא איכפת. מ"מ מה שהבהמה אוכלת עצמה מה שאין כן אם נוחנה לרשות זרים.

ד' וכנראה לעניין שאפשר לחתרוגם להשליך הרון לגן החיות, מכיוון שהחיות הללו הן ברשות הצבור והציבור מוחיב לפרטן (כי טונחים עלי) יש סברא לומר שהנתנת כלוי זוatta דותה להנתת כלוי של שטן שריפה שמותר לזרוך רבים (כו אמרו מולייקס בעכויות וכו').

א' אם אמנם כל' והאמרו בתרומה טמאה שעיל' כל פנים אינה ראוי לאכילת אדם וכמו כן אמרנו לעיל' על בראשוני תורה שאפשר להאכילם בגין החיות, וכיון שאנשים ואנשים לאמכלי אדם ואיסור(acilah) לכתמת ישראל בא מאייסור הנאת כלוי בשם שאמרו האכילה לכתמת ישראל בא אלה שיש לאיסור הנאת כלוי מדרבנן(שאזרוך רבים המשוכקים) כי אלה שיש לאיסור הנאת כלוי מדרבנן(שאזרוך רבים לא גוזרו בשטן שריפה, כך לא גוזרו בכרשינין לבהמות וחיות צבוריות. אבל דרבנן מהו העמוד לטאכלי אדם — מנין לנו להתריר? אכן עדיין גראים צדרדים להוית אפילו לדבן מהו. אבל ההליך הזה בין טהור לטמא היה מוסבר מלפניהם בזמנ שתרומה תורה עסירה לאכילה ארט, אולם בזמנ הזה שנגד חתרומה הטהורה אינה עסירה לאדם יתכן לומר שאין כאן חמייעות הם יאלבו כי, ואם נקטין כהרמבי'ס וטיעתו שהנתנת כלוי מדרבנן וצורך הרבים לא גוזרו יש אפשרות לומר כן אפילו על דבן מהו שאלץ רום חרבבים לא גוזרו.

טו ראייתי עתה בספר משפט כהן (עמ' סימן ה') שהעליה גם כן

בית תרומות חמער בזמנ חז

קפג

סבירו זו ובזמן זהה שאינה עומדת לאכילה אדם כל' התרומה (גם הפטורה) בכישרונו רפי' (גם הגאון ראיי קווק וצ'יל לא אמר זאת בהחלה).

ה' אולם אפילו והוא שиш לנו יותר לבסור הרון הפטורה לנו החיות הנה כל' זכין שאין שם שומדים נאננים לאיסור והיתר הריש לשחש שיקחו לאכילה אדם, ומכיון שכך שוב דריש לרטיל טראש (קורות החפרשה) את חלק התרומות מעשר בכלי טאים שלא יהא ראוי לאדם, וכשכבר מאייס לאכלי אדם הרי היא רומה בכלל אופן לכרשינין שש להתריר לאכילה בגין החיות (על ספק הרמבי'ס והרייש וטיעתם שלצורך הרבים לא גוזרו).

בכל' שכן אם ינדנו כתו שבחוב לעיל'(א) לה�建 רותם ולטמא הרון התרומות מעשר קודם טרוח (או לחייב קורת הפטשה) שבתמא לא שיין המטעות, הם יאלבו ולא חסור אכילה בהמה מן שמן שריפה, שאלץ הרבים לא גוזרו.

ו' ואמרתו לחדש עוד דבר מה שנראה לפערניר: שהיה טוהר לאכילה אפילו לבהמות הקאוופרטוביות רטמיכין שטמא ישבין השוחטיים הרבים נס כהן וחלק הכהן שכבהמתו מותר לו לאכול' תרומה (אותה התרומה הנאללה לכהנת) — יכול' יהונת טפילה נס חלק היישראלי, כבוי שאמרינו נר לאחר נר למאח בשטן שריפה, דהרי אמור שותפות נכרי פוטרת מראשית חנין (חולין קלה) ופטורת מכבורו, וחלקו דגון טן בחמת הויל' ובדן אפער לאח' חלק הנכרים חולק חישראל משא'יכ' בכבהמת משותחת שאי אפשר לאפלגונה, דבכל' בהמה ובבהמת שותחות נכרי יש בת (איתם חולין קלה: וכברשי' ובתומי' דיח ואכבע'ו), ועל דרך זה החלקו חוץ'יל' בכיבצת (א). לעניין יוית שעיטה משותחת אפער לאפער גננת ובבהת שותחים ליא' לאפלגונה, דטינוי לנדון דירן בתוטפה אדרות (פי' ט) יישראל שתחיה יושב בחנותו של כהן טמלא הנר לעשות צרכיו של כהן ולא צרכיו של יישראל ואם היה שותף עמו בחנות מותר, וכן הוא ברמבי'ס (פי' א'ז). אך אם ייש לאח' רק הדלקת הנר אסור הנטה של יישראל ייש גומדר שאיםורה לא רק מצד איסור הנטה של יישראל ואם היה שותף כ' וקנה נפש' — נפשו של כהן ולא של יישראל, כדאמרו ז' ז' בתורת כהנים (אמור כב' יא) 'הם יאלבו בלחמו' הם ולא הבהמת

יכול לא תאל' כרשיין תלטוד לומר כי יקנעה נפש (ג'ז' נפש), ועל דבר זה בירושלמי סוף תרומות. וכן הוא בתוספות ישנים ביבמות (ס): בשם הרב ר' משה שאכילת חמץ אין זו מושם אסור הנאה אלא דהוי בכל' (נפש). זכרן כי יקנעה נפש ולא נפש של ישראל. ועל פי זה יש להשווות חמץ משותפת לעבר משותף שאינו אוכל באכילה רק חלקו של ישראל.

אולם שאר רבותינו בעלי החותם (שם ביבמות ד'ח לא), ובתוסחים ג': חוריה מהthin) כתוב דהאיסור להאכיל' לכתחמות הי' רק מציד הנאה של כלוי. גם הר' יש בסוף תרומות אם כי הביא שם דעת הרב ר' משה הוא עצמו כתוב כמו שכתבו בתום' שהוא הגאות כלוי. וכך ראית פירוש בדברינו בפירוש 'משנה וראשונה' שם על המשנה (דסוקה תרומות) ישראל שכרכריה פורתה מטבחן (כו') שכתב בוז חלשון: 'ונראהadam כתן ישראל יש לאם בחמת משותפת יכול' חישראל' להאכילה' וישראל יש שני שותפים ולא הוכחה — על כל פניות מהא רתני עבר של שני שותפים ולא הוכיחו עדיפת טיניה, בחמת של שני שותפים' טשטע שבחתה לא דמי לעבר וכחמת משותפת בן אוכלה.

[גדרה] פסו שפטנו שיש רבותינו בעלי החותם בಗיטין (פס, ר'ית מעייכך) האומרים שאפלו חхи עבר וחזי בנחרוין אוכל בחמות, (אנפנ' כבר חתנו על זה בירושל' וככני) וחחרשא טישך (ברחים) ושלטוי זה גסרא רין לא סכירה לא אשלו רין חירושלטוי עבר משותף. ודע שב' שנוי נומחות' שבירושלטוי ש' ישנה גירסא בכוי, 'מנין לathan שקנה עבר ולישראל' בו שותפות שמאכלו בחמות' (ולא גרטין שאיגנו טאכלו), וזה טווחה עם אותן השותפות גיטין פס: 'חхи עבר וחזי בנחרוין אוכל בחמות, אלא' שכאמור עיל' שפה זו מתחילה].

אתרי כתבי רכרי אל'ח הרואה לי אחד מרבנן וירושלטם דבריו חאיי טפ'יך ר'יעז' (פע' קלח) החומר: 'ישראל' ששכר פרה סכתן השוכרות לא קניה כל' דאי קניה קצית יש בח שותפות ישראל ואיך טאכילה בחמותה? הרי רבנו בעל האז' ביפוריש אומר שותפות ישראל אומרת לאכול בחמות. אולם 'געניד' בטעט ברור שהאויז רערעתו כרעתה הרב ר' משח שבותופות יישנדים דיבכות שבחמת ישראל נחתעתה מן, נפש' ולכ' סדרת לה' לעבר, וככש ש עבר משותף אסור לאכול בחמות כך בחמת משותפה טיש'

כפיית תרומות חמוץ ברשותן חזות

ובתנאי האסור לעיל: למסירה לנפטר שלא יכשלו באכילה בני אדם, ואם לאו — יטילותה בכל מואום נגזר לעיל. וחיות ויש כו"ם מוקמות (מושבות וכוכוזות) שם אין נזקים לדעת תורה, ובשביל הפסד הרותם המשער נכסלים ומכשילים באיסור טבל — מתחבטים כמת רבעים אין להחנה במקומות שאלה לחיציהם מטבח. זהגני להצעע כאן החצעות שאפשר אולי להשתמש בהם במרקם מסוימים ובאנעמה:

א' ראשונה החיצ' עוד לפני 57 שנה, אשר מרבני ירושלים הרבה הגנוון רבוי מטה' נחmittה חחנוב זצ'י (ריט' ישיבת עקיבאים בחקיה החיה) שאלו'י אפשר להתריר בירקות לבטול האיסור ובאותן כוח: שיקח סעט מתרומות חמוץ פירור חיתר עד שעור קיא, ירעב חוץ טירות התרומות חמוץ פירור חיתר עד שעור קיא, ויבטלן חתרומת בק'א. הן אסנו'ם שאסרו לבטול הכתילה אפ' אילו איסור דרבנן ולא עוד אלא שם ביטול איסור בטעון גם בריקבר אסורה, כדרני במתני' דחרומות (סוף פ"ח) שם חסיפה במסודר כרו'י לבטלו אסורה, דקנסין כל הבטול איסור לכתילה — אלו'ם אפשר שאני יrokerות בזמנ' חזות שחטא דרבנן, ואחריו שיש טוסקים האוטרים שירקות בזמנ' חזות כיוקרו דרבנן אפשר שיש לתרומות חז' לארץ ולחלת חז' לארץ שאפשר לבטלו (יוד' שביב). ועל פי מה שכתב חכמי' משנה (מאת'ו אסורהות פטיו כו') בדעת הרמב"ם שכ' שעיקרו מרבען מטבחו. ואולם החיצ'ו'ו לא נתקבלה אצל דרבני ירושלים. גם הרוב הסוציא' בעצמו, נרתע טו' למטעה. וכפי מה שכתב בספרו ארץ חפץ (ך'ך':), לפיכך החיצ' לעשות רק מעשה של גרטא בעטלא' באופן שתחתרב מעצמה כדי להחטטל. ואנחנו לא מצינו בפוסקים היתר לבטול ברוב אלא כנון חלה חז' לארץ ותרומות חז' לארץ שהרכבת הקילו בת, "אוכלי ואחר כך טטריש" ועוד, ולא אמרין כל זה בתרומות ארץ ישראל אפ' אילו בירקות בזמנ' חזות.

ושauss ואמר שחתמג' רשי' לבטול בשוביל האחים על פי מה שכתב הרמב"ם (ס'יא פט'ו ביה וכטוסקים אחרים וראה גם פריח' יוד' צפ' סיק' ב') דהא דקנסין לבטול איסור שנם בדיעבד אסורה, וזה רק לבטול עצמו ולא קנסין לאחרני — אבל מצד אחד החנה חרשביא' והטור (ומוג'א בכ'ט' ש') אסרו שאסור גם לטי שבטלו

ב' נש' קניין של ישראל, אסרו לאכילה בחרומה. וכבר אמרנו לעיל ששאר החומקים אסרו שאיסור לאכילה הטרומה לבחמה הוא מצד איסור הנאת כי'וי, וכג'ע'יד גם דעת חומכ'ים שהביא רק דין עבד משותף אבל בדין בהמה העתיק רק לשון המשנה: שהחובן הוא נראת מה שרך שם היא אסורה משום שכ' הנגע שיויך לישראל, ואלו בבחמת משותפת אינה אסורה לאכול תרומה. או שברואו ליה שנם זו אסכמה בעטלא' כמו' שכתבו על הדרש של חנתה כי'וי (ראה מל'ש ש' פ'יב' י'). ואם זהו ריק' מסדר איסור חנתה כי'וי — כבר אמרנו לעיל שרומה זו להרלקת הנר שאם ישראל שותף לבחון מותה.

ת. ריקות

במננו שבאיים עשרות טוגנות יrokeות מתנוכות ישראל, כל יום ויום, וחברת 'חנוכה' המתחשבת בדעת רבנים וכבודות מרשה לטשנויות על התרומות ומשערות להנוג' תרומות: טערשות לבטול חיקיהם — נהוגם חמשנויות לנטור התרומות חמוץ של חיקות לכהן נפטר לבטול חכחות שלו, מבלי שיקפידו גם על התרומות מהרחה ורואה להמא' אדים שנם היא ניתנת לחייבות (חיקות), השופוי ארמת, פ'ק, נור, וכו' הדותה — קשת להכשיר ולטמא קודש ההפרשות כל' חכחות בכל' בכו'ך). דיבוריקות הקילו' בזמנ' חזות, ואחריו זה תלתא דרבנן: א' טער' ריק', ב' (להרמב'ים ו'ושיע'ן) תרומות בכללה בחו'ז דרבנן. ב' חנתה כי'וי (הרמב'ים ו'ושיע'ן) דרבנן.

ויש יוזים מוחמים גם בירקות נהוג כהוראות טו'יר הנרשם זכ'יל' לחנית התרומות מעשר לפנ' הרות באופן שהוא רק גורם שתחאל' הכתילה. וזה דאמטו' בתוספה טעם' תרומות שלא ניתן התרומה במקום שבהתו'ות וחוות אוכליות ממשם בווי' תרומות — מלבד מה שוואת אסרו לזמן' שחתמג' היתנה נאכלת, אף' גם מסתכר שאם מדבר כטשליך התרומה במקום הפקר בכו'ך.

ולא כשמניהם כדי להנוג' מחתמת היתנה נן' ירי' אכילה בחתומה. ובירקות נקל' יותר להתריר לחתם נן' החיות, ואפי' גם' לחייבות חרשוברי'יות שיש בחרן שותפות בחרן (כאמור בסעיף הקודם).

קייא כנגד התורמות מעשר מטילא נחבטל התורמות מעשר בקייא בצד עצמו ומכלוי שיצטרך לערוב בידים כי אחריו שאין טוקנו ירוע הח נתערוב סטילא.

ושני הירושם חדרש כאן: האחד, דהא דרבינו שיאת התורמות ומעשרות וחשירים ניכרים — לא שביעין שיאו התורמות ומעשרות וחשירים ניכרים ונראים לעינינו אלא שיתו מסויימים במצוות, וכשאמור, התורמות מעשר מצד פרי החולין אף על גב שאין פרי החולין גראת, על כל פנים הרו ישנו שם במצוות וכשאמור, התורמות ומעשרות חרוי הם בצדוי חרוי הוא מסויים במצוות ושפיר דמי. חרושׁ זה ולייף מפסק הרמב"ם (פייג טז) סאה תרומה שנפלה לתוך חורי ואבר תרומת חורי זה לתוךם בספקם שנפלה שם אותה שם נסתימה תרומה חורי ונדרע הכל בתרומה שנפלה ובתרומה חורי עכ"ל, וזה טירושלמי (פייג טז), חזון שאף על גב שלא ירוע לנו טוקנו וסומן רק במצוות מוקום התרומה בעשר בצד חסאה שנפלה, אם כי לא ניכר לנו טוקנו הרוי זה באליו ציין טוקנו.

חידוש שני אנו רואים כאן: שאף על גב שההפרשה והביטול באים כאחד מכל מוקום טויעל היבוטל, וחוכיה טכאן שלא כהגראעב"ץ החומר שתורמת שזרה לטקומה חזורה לטבלת, ופלפל' בזעם בדורי חמדורי היודעים בסוף חולין רכל' שתחילה באח בתערובת לא בטל, רמליך מה שרבים חולקים על סברוא זו, יש כתה פנים לחלק ניזון דירין טרין המודכי.

ה איברא שלכארה שפיר הוסיף לעורר על זה, — והיא חערת כלויות גס על החצחות שלגנו הקודוטול — לחלא תרומה שנפלה במאה איכא חווות הרמה טררבנן טושים גזלו השבט וחומרו הכתמים שלן זמן שלא חרדים אסור חתערובת לזרים, אם כן שוב מה חועלינו חכטם בתקנות טכון שעל כל פנים צורך להרים את התורמות מעשר? אכן גם על זה מצא חרופה שבזון הזה סמתהבר לשיא החמירות טשומ גל השבט, כיוון שאין להנים בזון כלום והרי זה ככל תרומות מעשר שאין הכהנים מקפירים על זה שאין ארך לחרדים (ירושלמי טז). וחריך בזות.

אכן אף על גב שהרבאים מסתכרים, אבל טכון שחידוש זה לא

בשבילו, ו مصدر שני חלא אין איסורים לאדם לubar על איסור קל כדי שלא יעבור אליו איסור חמור (חושות שבת ד. ריח וכי, ועוד) וכייד יהא האחר רשי לubar ולבטלו? ב ואני בענייני הצעתי העאה אחרת, לעשות באופן תורהוק (מצורע שעה ובאותן טקרי), שיתרומות לכתהילה באופן שיעשה התורמות מעשר מדרומע, כגון שייאמר, "תרומות הכרוי זה בצעפונו" וכבר כתוב הרטבאים (פייג טז פירושלמי תרומות פיג ב) אמר, "תרומות הכרוי בצעפונו וכו' ונמצא רבייע הכרוי שהוא צפונן צפוני חוא המודוטע". וטכון שהוא מדרומעתו אפשר לסטוקן (טכורה הרחוק) על ספן המתברר ודעתינו שכאייסור לרבען נשענש טרומע מוחרת להוסיפ ולבטללו יעיר צפ ג, ושרתתא אוסר גס בכחיה). וכשנעשת התורמות מדרומע (טטטט) ברכב של הכרוי זאת אומרת ב-25 אחוז — יוסיפ ע"ז 76 אחוז ומכללו. ואם עושה חידיטווע-ב-75 – 80 אחוז יותר, כשמצין מקום המערש ברובו של הכרוי, ומניה חליך בצד יומין (טטטט) שיותה שיריה ניכרים — יוסיפ יותר ורק 25 (או 26 אחוז או פחו) לפי ערך שהשאיר בשירטי.

ג הצעה שלישית הצעתי על פי מה שהוכיחה מתוויט (תרומות פיד ח) דהא דאן מכתלים איסור היינו לחוסיפ תערובת היחירה, אבל לערובב את האיסור בתוך היחירה מכל שיטופים — טוהר, ולפי זה אם מתחילה קודט החדרשה יערובב איזה פירוט היותר לתוך הטבל הדוי כמשמעותו אחר כך חלק האחד מפהה שבעצטנו לעשותו תרומה טענש על המערש יכו לאערובבו שיחיה בטל בקיא, טכון שכבר נתערובב שם מתחילה טעת חולין קודם שחרפיש, טטילא יש קיא כישעור ביטול.

ד הצעה רביעית (חדשה) חמציא יורי מנדולי ישיבתנו חק עץ חיים הרבה חגנוון רשי או ערך שליטיא (שחרפיש בחוברת כרמ ציון חייט ניסן תש"ד) מה שאפשר לערשות (אווטנסטרוי) שלא יצטרך לחסיפ וgam לא לערובב ושוחטט בטילא: שקדום ההפראה שלין פרי חולין אחר אל תוך כרי טירות הטבל באופן שיתערובב ולא יהיה ניכר טוקנו, ואחר כך יאמרו: חלק האחד מסאה מכרוי הטבל שכבוד פרי החולין ועוד תשעה חלקות הסוככים לו וזה מעשר וזה חלק מסאה שבחזר פרי החולין הרי הוא תרומה טענש, ובכון שכבר נתערובב פרי החולין וחישכנן

מצאננו באחד מרבותינו הפסוקים הידועים (א) כי הרוב המציע אופר שמצוין אחד מוגלי האחרוניים האומר גם כן כי אין בבחנו לחייב זאת לטעשה. וכמה רבעים שטבונו את העיטה, אם כי לא סצאו פירכה בפסקה, לא אבו להסכים למצעת. ובסכל איפן נדרת לנו שם כי אין להחלה על אחת מההוצאות הנזכרין לעיל הלאה לטעשה, בסכל זאת אם משני מודרין פסקום שאין לו עצה אחרת וועשה אותה מההוצאות (ביחד לטענה החוצה שי הונכרת לעיל) אפשר לומר שלא הפסיד.

ג. חפוחי זהב

הכעה הייתם מכך יודה היא בנוגע לתפקיד הזהב וכל מיניו (אשכליות וכו'). מצד אחר הכתוב המרוכה בעזיה שפטיאים פרדרטי ישראל שנה שנייה, כשהשה — שבעה טליון תיבות (גם הנשלח לחוץ לארץ חיב בתורות ובמעשרות בין שמיות היה בארץ) ותרומות הטשרר הוא 60 — 70 אלף תיבות. ומצד השני אין הבהירות אוכליות אותן בהרבה לחיאבן ואינם נזונות ממש הרכתן, ומאקרים טשנויות המשערות בכל עיר ועיר יומם שרונות תיבות, ובזמן המשלוח לחוץ לארץ מאבדים עשרות אלפיים שאין עדות לכך שהוא שטרן מארע ער.

א המשגניהם בעירות על הפיר המוכן לשוק גותנים לחתן את פרי תרומות הטשרר לחתיכות ונותנים החתיות בחניות גדולות מסות ומכסים את התפיה זהב בעפר, אך ישיליכו בחניות תפוחי זהב שליטים ייכשלו בהם בני אדם שאינם מזוגנים להוציאם, לשטוף ולאכלם.

ואני מפקק על חמיטה זו: אם לא נטאו קודם החפה רת הרי הוא מאבד תרומה תורה בידים. רק בתרומה טמאה אמור חז"ל (פסחים לג, ד), ופרק בכלו טאים. ואלי לא נחשב זריקת חhilות התפוחי זהב לחניות לאבור מאחר שאפשר בשעת משעת לחזיאם ולשפשם ומה שמתתקלאות אחר כך מאליהם הרי זה אבוד מעצמו כמו הרקון, והוא היה אפשרות בתרומה זבאה.

סימן י. מתנות עניות

- א** סחטוץ לחת מתבואה ואילנות לקט שכחה ופהח פרט וועלילות.
- בכרם יש חמש מתנות: פרט, עוללות, לקט, שכחה, ופהח.
- בתבואה שלש: לקט, שכחה, ופהח.
- באיילנות שתיים: שכחה, ופהח.
- ב כל חמוצה הלווי חובה מן התורה גם בזמנ הזה בארץ ישראל, ובחו"ז הארץ מדרבן ולי מה שכתב הטור והשועע

(יוד' ש'ב) אך אין עניין ישראל מצוים שם בקרבת השדות אין זריך להניחם. ואף שהח"ז פסק על זה בגין עלי"י שם הוא דינא דארוייתא הנה חתת'ם (סוקראט'ח) חעלת שחתיין בא"י.

אכן כל זה כתבו בזמנם שהיתה ארץ ישראל תחת ממשלה יהודית ורוב יושביה היו העربים ואם יניחום בכווים הנכרים (וכמש' הרמא), אזלו בזמננו שרוכ ארכ' ישראל תחת ממשלה ישראל, אין עוד הטעמיםआתורים לפרט טบทנות עניות. ועלינו

דרעת טרי טעם לא נחני עד בזם היום.

אמנם קיומ טעם אחרינה ישנו לפחות טบทנות עניות רבודמןנו אין שוח להענים לכתת רג'ם לשורת ללקט הלקט והחטא, וריווח שירויוח בזם עלי' יודי התורה אין שוח להם, דבישום גופה יכוליך לאסוף סכום נרכות בפי התורה הרבה פיותה.

אלא שבאמת בקרבת השדרה נמצאו עני או עניים שכן שוח לכת התורה ללקטם — וזה ההווב לבעל השורה לתניא להם ללקט הלקט השכחת והפטאת,

ובן יוצא מדברי הרמב"ם (פ"ע פ"א): נאמר בטบทנות עניות להען ולגר תעוז אוחם כל זמן שענינים תובעים אותו, פסקו עניים לבקש ולהזר עלייהם הרוי הנשר מהר מותר לכל אדם שאין גופו קרויש תחרומה ואינו חייב ליתן לחם את דמיים שלא נאמר בלחם וננתן להענים אלא תזוז אוחם ואינו מצואה לעזוב אותן לחיות ועופות אלא להענים עכ"ל. וכבר כתוב תהיתם מוגה בפתוח תשובה שם שהוא הרין נמי אפללו בארץ ישראל והוא פשוט.

ועל זה שכחוב הטור שהuidנא אין נהגים בחם טשומ שהרובי גוים — כתוב על זה בדורבי משה שרצה לומר אין נהגים אפילו בארץ ישראל, וכן כתוב חכ"ת, אלוס הש"ז (סק"ב) פסק על זה בגין עלי"י הארץ ישראל שיש כראורייתא. והפטאת השלחן (ס'טן ר' סק"א) כתוב שעיקר כתוב שכחוב הש"ז.

והנה כל חמלהיקת הנכרים היא בסקים שהסבירה רוכב נקרים וענין ישראל מועטים, אבל במקומות שהסבירה היה ישראלית לא שיעיך בזם חולקת, ווראי במקומות שענינים מצוים בקרבת חדש חייב להניחם ללקט, ובמקומות שאין עניות מצוים וראי שאין חייב לעזוב לחיות ולעופות השורה. וראיתי בספר ארץחים

(שלג) שכחוב שבחותשכות דזמננו אין מניחים לקט שכחה ופהה מפני שענינים אין מצוים שם וזה כמו מה שכתבנו. וידני הלקט וחפרט ברמבי' מנתנות עניות פ"א ד' וה' ובפרטם שם פ"ד, וחלכות שכחה שם פ"א ובפרטות שם פ"ה, והלכות פאה שם ריש פ"א ובפרטות בפ"ב ובפ"ג.

ס'טן יא. מנתנות כהונת

א דין התורה לכת לכהן הזרע והלחותים והקיים מכל בהמת טהורה (לאסוקי חיה ועו), ואף על גב שפטותך לאוכל מתחכמה גם קורם שיפוריש חמתנות הילו — מצוח להפריש טird (טו) ושוי' ייד פ"א סעיף ה). ואין זה כמו מצות ההפרישה של תרומות בעשר הבאה להתרדר ואין כאן טבל אלא וזה הערשה לשם מצות נתינה, וראה ביה ד' וה' ואף על פי ובחושיו הנחות שם על הטו. וכשעשת הטבח חוזה עם חנן המכיריו ל'קנית המנתנות, הרי זו מצות נתינהם.

ב וכן הטענות גם לבת כהן הנושא לישראל, ואפללו לבעלה חישראל (טו ושויע שם סעיף ח מסוגיא דגמרא ק"ב): וכמו שהחchan פטור מנתינת מנתנות (סעיף כג מסוגיא דגמרא שם) כך גם הכלנת גדם בעלה פטורים מנתינת המנתנות. ולוי הוא בספק, רקן אללו אין מנתונים אבל הוא עצמו פטור בלא (פושע' שם סעיף כג מסוגיא דגמרא ק"ו).

והוא דרכחן וכנהן (וילו פטור זהו כשבותך לעצמו אבל אם שוחט לטמוך גם הוא חייב שם סעיף כד מסוגיא דגמרא ק"ב). ג' השורט לכהן או לנכרי פטור מן המנתנות, וחותחך עמהם אריך שירושים (לשון חמשנה ק"ב. וושיע סעיף כג) וכדרורשי היינו שיעשה בה ס'טן שיבינו הרואים שאינה כולה של ישראל. ד' אם אין שם כחניישום המנתנות בדים ואוכלים ונתן דמיים לכהן, כי אין שם קרוisha במתנותיהם והם רק כסמן של כהן (שם סעיף י' סביריתא שם ק"ד).

ומשים שאין קרוisha בהם וכו' הכהן (או ישראל) שקנה המנתנות ס'טן) לאחכיהם לנכרים ואפללו לככלבים (שם סעיף יג). ה' בחולין (ק"ב): אמר רב חסידא חמוץ מנתנות כהונה או שאכלם

פטור טמי טעמא איבעית אימת רכחיב "זה" (שפטטע בעודם קיימות הייבים) ובכibusת אימת משום דחויה ליה מיטון אין לו תובעים. ובתור ובשיער (שם טמן א סיעיף טו) לא נתן המתוות לכחן אלא אכלס או הפטדים פטור טרני אדם אלא כדי לזכאות ירי שמים צריך לפרט דמיות. ולחלן (סיעיף לא) מילשון הרטבים: המתוות עצם אסור לישראל לאכלס אלא ברשות כהן עבר ואכלס או חזיקם או סכרים איינו חייב לשלים פנוי שאין לו תובעים ורועים. וכתבו חום' (שם קל: ריה איבעת אימת) והרא"ש (שם ריש טפרק החוזר) נפקא סינכה בין ב' הלשונות בגמרא אי מיטעם רכתייב זה או מיטעם שאין לו תוכעים דאי טשו דכתיב זה פטור לגמורי מלצאת ירי שמים ואי משום שאין לו תוכעים חייב לצאת ירי שמים. ופטוק הראי'ש כלישנא בתרא דגמרא דחויב לצאת ירי שמים, וכין הוא בטוח, ותבי' שהבini מדברי הרטבים שערתו כהרא'ש פוטק גם כן (בשיער סיעף טו) כדי ליצאת ירי שמים צריך לפרט. ושם בכ"י מביא שיטת הרין שאפלי'ו לישנא בתרא אין כאן חובי כל' לשלים אפלי'ו לצאת ירי שמים שהחוב נתינה הוא רק כשהם בעין, והפריה מצדך כשיטת הרין שפטור לגמורי.

אלא על כל פנים מוכן שהחומר מצות. ו והביא הרמי'א (כסעיף כה בשם הרא'ביה וחמדוי) במוקם שנוהנים לשהות אצל עכויים ומתחים שבאים חטצא טריפת הריחי של הנכרי המוכר ובאים חטצא כשרה לוקחת ישראל הקונה, בכاهאי גונא פטור מן המתוות, ואך על גב שרוב המתוות כשרות על כל פנים בשעת זכייה שאו חלות חובי המתוות לא נתקברה של טהיר החטאה. ואנו על גב שרוב המתוות לא נתקבר רשי'ת שיויכת הבהמה (ראה שם טז ושידך וחגרא'). וזה בוית מצוח זו גם של'א בזמנם הביתה. ומצד הדין נהגת גס בחזוי' (כסתמא רמתני' ורטבים ריש פ"ט) אלא של'א נהגו בכך בחזין לארכן (שם סיעף כא וואה הגריא סק"ג) ובנראת הרוי והבדורי ר' אילע'י (חו"ז קל): ושם לחלן כדברי רב נחמן בר יצחק (וואה שם רשוי' והות'), ורק ייחידים מגדולי ישראל קיימו בחוץ לארכן מצות מתוות כהונה. הפליחי (סימן א סק"ג) הביא כי חתנו הרב כשבשה פרוין חבן שחת בחתה כד' לקיים מצות מתוות כהונת, וכן החתים (סימן שא) כתוב שכן דרכו לשהות בהמתה בכל ער

פתנות כהונת

קינה

יום טוב כרוי להפריש טמנה מתוות כהונת (וכן נחג בראשית הגז, כלחלן סיעיף ד).

ח' בכל חנוך חנוך בארץ ישראל חוב מתוות כהונת כהונתן מן התורה לכל הרעות, ועל החוב ע"ל כל קצב ועל כל יתר (ישראל) השוחט בהמה לקיים מצות נתינת הזורע להחיות והקיבה לכחן או לנקנות טכחן בגדים. ולחתהן רבי'וט שבענו שמצוות טקומות בארץ ישראל, גם במושבי הרים, שאינם נזהרים כזה, ואפי'ו בירושלם ואני לא פעם אחת שזכה שחט בחתה ברשותו הפרטיה ולא נזהר או לא ידע מהחוב זה. ושתבענו שאפלי'ו בכתי הפטחים קרו כטה פעמים של'א נזכרו על זה והחדרו מצוח דארוריתא. וחתנותו עצמת הלא אסור לישראל לאכלס אלא ברשות כהן, (הינו כשויכם לו או שקנת טכחן) ואם עכבר ואכלס לפי פסק חראי'ש וחטור והבי', כדי לצאת ירי שמים ציריך לפרט דמיות לכהן, ואצללו לשיטת הרין והפריה שכשאים בעין אין עוד חוב כלל לחת דמיות לכהן על כל פנים עכבר וחתהיר מצות.

ט' היה ומון מסופך בירושלים ובערי הארץ שהקצבים קנו את הבחמות הדרות טוכנאות ישב מעלי'ו והיה התנהאי שבאמ' חיטצנא טריפת הלהאלט'ומוכראום כשרה תחאה לישראל הוקונה, ובכחיאיגונואן כבר הбанנו לעיל' (אות ו) שפטור ממוותות רבעון חובייה שאו הלו' חובי המתוות לא נתקברה של טהיר החטאה. ואנו בשעת מנהג זה לא היו היכשים והעוותים חוויכים ממוותות כהונת. אבל גם או קרו כטה פעמים של'א נזהר כזה אפלי'ו בכחמת נסח (הישטעהלים אכלו רק בשער בחתה דקה).

י' בירושלים תוכ'יא הנהנו הגאנונים חגורשים ותגריל' דיסקין פנוי יותר מטהונאים שנה — לקנות המתוות מכהן קבוע (סכרי כהונת) וחתנו עמו לשלים לו מכל' ראש לא פחות בוגרשו, וטכני וער בית השוחט ישב ורשם כל' יום ויום מספר כל' חראשים חגנות וחרוקות חמלאים והגדירות שנשחטו באוטו הווים ורשם בפנקם, ובכל' חודש שילוט לאותו הכהן או לאותם הכתנים חבקועים וחותקרים את המכני'ם. בומננו נהגים להקל' לחלק את דמי ממוותות הכהונה לאיזו אלמנות כהנות ולחנן מכלי'ו בנות מסטר טראשים כאשר היה

נהוג, אשר השהיית איננה מפוזרת בכלל בעונת זו במדינת ישראל בלבד כנורא.

יא ולחתונוי הגודל ראייה בספר ארץ חיים (ס"א פקכ'ב) הביא מתשוכת אכתת רוכל (סיטון י') נשא וננתן בנונע לדרן זה בחוץ הארץ וכחוב ומה שנחנו בחוץ לארץ שלא לחת טהנות זהו שנגה של טערת, לא טפני שנגה כר' אילע' שאפילו בארץ ישראל הוו זמינים שלא נזהר בחמתנותה, ובארע ישראל ודאי שזוהר דלא חד, וזה בקרוב הנחיג שהלכובית זלהיה בחסתמת החתנים לחת דמי המתנות חציו בסוף בשבי' גדי ולבחמה רקה כף ולבחה גסה שני כספים (כראה האי ספס'), וזה טמיינו טוירתי), וסבירת הטעות היהת טושם שהמתנות הם מטען שאין לו טובעים. ולהין חביא בספר ארץ חיים מחשיבת חטבויות בה הילשון: בשנים שעברו נתקבצנו בבית הוועד להתוכח על בקיעי העורכבל'ס מוצות מתנות כחונה הזרע תלחים והקבבה ונקבעה רתקנה שהיא זוכים חחננים בזולע, ואילו תלחים והקיבבה חי זטלאן (כן היה המנהג בזמנ החוא). אין שהוא רואים אנו שאיפילו בתקות טרע חבוי היה זמן שכממה סקומות לא נתרבו בזעם וחיה הכרח לקבוע תקנה קבועה, וכן בזמנ המפיב'יט שפטצא לנכוון להחאפק לקבוע תקנה זו.

יג ברכח אין טברכים על מתנות כחונה דאיין מצוות הפרשה כמו מתנות ומעשרות אלא טԶות נמינה, וכמו שהביא הפרוי תואר (בריש סיטון טא) בשם הרשכין הרשב'יא ואבודרם שאין טברכים על חנתינה דאיינו נוחן טשלו רתוא כמו ספון של כתן.

סימן יב. ראשית הנז'

א דין ראשית הנז' אינו נוחג אלא בא"י, בין פפני הבית בגין שלא בפני הבית. וכחוב חרמיטא (שלג) דבר תורה נוחג אפילו בחוץ לארץ שלא נהגו שם בכך (כרי' ואמר נוחג עלא מאכ' אילע', וראה חרדא"ש ובאי).

ב אין חייבים בראשית הנז' אלא בכחבים בלבד. וחותם הוא כתן. לא פחות מחייב בכחבים שככל אחת חיתה

הגיזה לא פחות ממשקל ייב מלע, יהדו משקל ששים מלע (א"ט סיון שלג Seiten טעופט טפשנה דריש פ' ראשית הנז'). ומזה ששים מלע יתן משקל חמשה מלעים (ז' ערך משא גראם, ונוגן אותו או דמיים לכתן).

ואפילו בחזום חרכח כבשים ופי יותר נוחנים רק משקל חמשה סלעים (טורי' וטמי'א טעופט יג').

ג' והנה מן התורה אין לנו שיעור ומתרכנן אחד מששים כגן אם גזו משקל ששים מלע יתן משקל מלע (קונטר הרוטביס בכורום ראי' רוכב ושפטואל ווי' דרי' דלא כרב' חולון קלו':). אבל גם חזון חביא רין החטנה דר"פ ראשית הנז' שנוחנים משקל חמשה סלעים וטוקי לך בטוי שהוא לו גזות רבות של ראשית הנז' (שון הרוטביס שם בכורום פסי היט', וראהלו שון החינוך קק'ח).

ד' נוחנים זאת גם לכהנת הנשואה לישראל, אבל לא א"לוי, ולוי

חביב בראשית הנז' כמי ישאל ולא רומי דבר זה מהתנות כחונה (יטכ'ים בכורום רוש פסי ושם בכ'ים וככ'ח על התוור). הן ועד תקופתנו, תקופת מדינת ישראל, היו שיוכים כל חכשיהם לערכבים. ואולם בזמננו שחכשיהם במדינת ישראל רוכם בכולם בירוי יהודים ונוחנים יומם אחר בשנה לאסוף כל החכשיהם ולערוך يوم, "חג הנז'" — נחן שרבני ישראל ומשורר הדת יגיחנו לחרופיש מהם משקל חמשה מלעים ולחתם לכתן או לשלפ'ם גחים דמיים.

ו' גם בראשית הנז' כמו מהתנות כחונה אין טברכים וכדרורינו לעיל' (סוף טעופט יג').